

วารสารชัยภูมิปริทรรศน์

Journal of Chaiyaphum Review

ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2567)
Vol. 7 No. 3 (September – December 2024)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นวารสารตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิชาการ บทความวิจัย บทความหนังสือและบทความวิชาการประเภทอื่นๆ
2. เพื่อเป็นสื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงวิชาการของนักวิจัยและนักวิชาการทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ
3. เพื่อเป็นวารสารเสนอองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนานุชนตามหลักการศึกษาเชิงพุทธศาสนาและศาสตร์ต่างๆ
4. เพื่อพัฒนาวารสารให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาและเป็นการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพผลงานการวิจัยและบทความทางวิชาการทางพระพุทธศาสนาและศาสนาต่างๆ รวมทั้งปรัชญาให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน TCI

เจ้าของ

กองบรรณาธิการวารสารชัยภูมิปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ เลขที่ 97 หมู่ที่ 14 บ้านโนนเหลื่อม ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 36000 โทรศัพท์ 082-134-1049, 082-443-9987

ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.

พระเทพภาวนาวิกรม

พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร.

พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร.

พระศรีวัชรวิสุทธิ

พระเทพวัชรอาจารย์, รศ.ดร.

พระราชสีมาภรณ์

พระโสภณรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

พระครูปริยัติกิตติธำรง, รศ.ดร.

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม

ผศ.ดร.สุรพล พรหมกุล

ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์, กรรมการมหาเถรสมาคม

เจ้าคณะจังหวัดชัยภูมิ

อธิการบดี

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

รองอธิการบดีวิทยาเขตนครราชสีมา

ผู้อำนวยการสถาบันพระไตรปิฎกศึกษา

รองอธิการบดีวิทยาเขตนครราชสีมา

รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป

อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตร์

บรรณาธิการ

พระศรีสัจญาณมุนี, ดร.

บรรณาธิการผู้ช่วย

พระมหาวิฑูรย์ สิทธิเมธี, ดร.

ดร.พูนศักดิ์ กมล

กองบรรณาธิการ

พระเมธีสุตาภรณ์, ผศ.ดร.

พระครูสังวรวิริยรักษ์, ผศ.ดร.

พระครูใบฎีกาหัตถ์ กิตติคุณโท, ผศ.ดร.

พระมหาปัญญาวรรณ สิริภทโท, ผศ.ดร.

รศ.ดร.ประเวศ อินทองปาน

ศ.ดร.วัชร งามจิตรเจริญ

ดร.กนกกรส ผลากรกุล

ผศ.ดร.ตามใจ อริสุทธิโยธิน

ดร.อัญชลี ยุคล ณ อยุธยา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประธานกรรมการมูลนิธินายแพทย์สุจินต์ ผลากรกุล.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ

พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมโม, ผศ.ดร.

พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโต, ผศ.ดร.

พระจตุรงค์ อาจารย์สุโก ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

คณะศาสนาและปรัชญามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รศ.ดร.สุพัฒน์ อนนทจารย์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผศ.ดร. ชาตรี ชุมเสน	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผศ.ดร.เสกสรรค์ สนวา	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
ผศ.ดร.เมธา หริมเทพทพย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ผศ.(พิเศษ) ดร.ณัฐพัชร์ วรพงศ์พัชร	ศูนย์ถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรมชุมชน
	ผู้ประกอบการ การท่องเที่ยว และการศึกษา
ดร.สมเจต หลวงกัน	นักวิชาการประจำศูนย์วิจัยธรรมศึกษา
ดร.จักรี ศรีจารุเมธีญาณ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตอีสาน
ดร.กาญจพงษ์ สุวรรณ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
	วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
ดร.วรรณา พ่วงพร้อม	มหาวิทยาลัยธนบุรี
พ.ต.ท.หญิง ดร. ปิยะนุช ศรีสรานุกรม	คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
ดร.ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
	วิทยาเขตสุรินทร์
ดร.ศุภานนท์ ขอบประดิษฐ์	วิทยาลัยทองสุข
ดร.ณัฐมลกานต์ ไชยวิมลสิริ	นักวิชาการอิสระ รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกอก
ร.ต.ต.ดร.สมยศ ปัญญามาก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

ฝ่ายจัดรูปเล่ม/สมาชิกวารสาร

ดร.พูนศักดิ์ กมล

พิมพ์ที่

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 97 หมู่ที่ 14 บ้านโนนเหลื่อม
ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 36000 โทรศัพท์ 082-134-1049, 082-443-9987

บทบรรณาธิการ

ความเจริญเติบโตของวารสารนั้นต้องพิจารณาในหลายเรื่อง ทั้งในเรื่องคุณภาพและปริมาณ กล่าวคือเรื่องคุณภาพนั้น ทุกบทความล้วนได้รับการพิจารณาตรวจสอบบทความอย่างละเอียดรอบคอบ ส่วนเชิงปริมาณนั้นก็ไม่รับบทความในจำนวนที่มากเกินไปเพื่อสะดวกกับการบริหารจัดการวารสาร โดยฉบับนี้มีจำนวน 15 เรื่องดังนี้

บทความวิชาการดังนี้ 1) “การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนสู่วิถีที่ยั่งยืนบ้านไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม” เขียนโดย โชติมา ดีพลพันธ์, ชนิษฐา ใจเป็ง,

บทความวิจัยมีดังนี้ 1) “แนวทางการพิจารณาอภิณหปัจเจกชนเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา” เขียนโดย พระมหาสมพร พุทธิวิโร (เกลี้ยงพร้อม) 2) “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ขาดตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท” เขียนโดย กมล บุตรชารี, และคณะ 3) “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครราชสีมา” เขียนโดย พระต้อง จิตตทนโต (บรรจง), และคณะ 4) “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะให้เป็นศูนย์ ตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา” เขียนโดย พระมหานรินทร์ สุรบุญโย, (เอมพันธ์) และคณะ 5) “การประยุกต์หลักธรรมาภิบาลเพื่อส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา” เขียนโดย พระบัณฑิต ปัญญาปสุโต (ไชยชนะวงศ์), และคณะ 6) “การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อองค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา” เขียนโดย พระมหาโกสินทร์ สิริบุญโย (ภูมิไธสง), และคณะ 7) “การบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชน: ศึกษากรณีป่าชุมชนเขาวง ตำบลวังตะเฆ่ อำเภอนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ” เขียนโดย พระมหานราวิชญ์ โสภารักษ์, กัลยา แซ่อึ้ง, 8) “ศึกษาแนวทางปฏิบัติเพื่อข้ามพ้นสังสารวัฏตามหลักพระพุทธศาสนา” เขียนโดย พระวิจิตตะ, และคณะ 9) “การบริหารงานของคลินิกเลิกบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์” เขียนโดย พระวรินทร์ ศรีภรณ์, จุลศักดิ์ ชาญณรงค์, 10) “บทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันให้พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535” เขียนโดย พระจักรพันธ์ ศรีแก้ว, และคณะ 11) “ภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ” เขียนโดย พระบุญจาง อนุตตโร (หมู่สะแก) และคณะ 12) “คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปริสธรรมของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ” เขียนโดย พระครูนันทธรรมาภรณ์ (สุดใจ นนทิโก) และคณะ 13) “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบัวเขตอำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์” เขียนโดย พระจุลภควัฒน์ อคควโร, และคณะ 14) “ศึกษาผลสำเร็จการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนหนองโสนวิทยาตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์” เขียนโดย พระปลัดชูวิทย์ อภิขโย (บุญเจริญ) และคณะ

กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้รับประเมินบทความ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงบทความให้มีคุณภาพตามมาตรฐานของการประเมินคุณภาพวารสารของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย Thai Journal citation index Centre (TCI)

พระศรีสัจญาณมุนี, ผศ.ดร.

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	ง
สารบัญ	ช
แนวทางการพิจารณาอภิณหปัจเจกชนเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา Guidelines for Considering Abhinhapaccavekkha to Promote the Practice of Vipassana Meditation พระมหาสมพร พุทธิวิโร (เกลี้ยงพร้อม)	1-10
การศึกษาเชิงวิเคราะห์ขาดกตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท ที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท An Analytical Study of the Jatakas according to Theravada Buddhist Philosophy Appearing in the Dhammapada Commentary กมล บุตรชาวี, และคณะ	11-20
การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ของประชาชนในอำเภอแก่งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา Integration of Buddhadhamma Principles to Foster Participatory Political Culture of the People at Kaengsanamnang District in Nakhonratchasima Province พระต้อง จิตตทนโต (บรรจง), และคณะ	21-30
การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะให้เป็นศูนย์ ตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา Developing Public Participation in Zero Waste Management at Nonthonglang Subdistrict, Buayai District, Nakhonratchasima Province พระมหานรินทร์ สุรพลโยธ, (เอมพันธ์), และคณะ	31-45
การประยุกต์หลักฆราวาสธรรมเพื่อส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา Application of Principles of Gharavassadhamma for Promoting Ethics of Administrators of the Subdistrict Administrative Organization at Buayai District, Nakhonratchasima Province พระบัณฑิต ปญญาปสุโต (ไชยชนะวงศ์), และคณะ	46-57

การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อองค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองหลาง

อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

58-68

Integration of brahma vihara dharma to promote government leadership of local rulers in nong bua daeng district, Chaiyaphum province.

พระมหาโกสินทร์ สิริบุญโญ (ภูมิไธสง), และคณะ

การบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชน: ศึกษากรณีป่าชุมชนเขาวง ตำบลวังตะเฆ่

อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

69-79

Community Forest Network Management: A Case Study of Khao Wong Community Forest, Wang Ta Khe Subdistrict, Nong Bua Rawae District, Chaiyaphum Province

พระมหานราวิชญ์ โสภารักษ์, และคณะ

การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนสู่วิถีที่ยั่งยืนบ้านไผ่หูช้าง

อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

80-89

Political Participation According to the Apparihaniyadhamma of The Elderly in Phu Khiao District, Chaiyaphum Province

โชติมา ดีพลพันธ์, ชนิษฐา ใจเป็ง,

ศึกษาแนวทางปฏิบัติเพื่อข้ามพ้นสังสารวัฏตามหลักพระพุทธศาสนา

Study the guidelines for transcending samsara according to Buddhist principles.

90-104

พระวิจิตตะ, และคณะ

การบริหารงานของคลินิกเลิกบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์

The Management of Cigarette Cessation Clinic in Sangha Hospital

105-115

พระวรินทร์ ศรีภิมย์, และคณะ

บทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันให้

พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4

ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

116-127

พระจักรพันธ์ ศรีแก้ว, และคณะ

ภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย

อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

128-140

พระบุญจोग อนุตตโร (หม่อสะแก), และคณะ

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปุริสธรรมของผู้ปกครองท้องถิ่น ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ พระครูนันทธรรมาภรณ์ (สุตใจ นนทิกโก),และคณะ	141-152
การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบัวเขต อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ พระจุลภควัฒน์ อคฺควโร,และคณะ	153-163
ศึกษาผลสำเร็จการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยาดำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ พระปลัดชูวิทย์ อภิขโย (บุญเจริญ),และคณะ	164-179
จริยธรรมการตีพิมพ์บทความในวารสารชัยภูมิปริทรรศน์	180
การเตรียมต้นฉบับเพื่อการเสนอจัดพิมพ์ในวารสารชัยภูมิปริทรรศน์	182

แนวทางการพิจารณาอภินิพจน์เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา Guidelines for Considering Abhinhapaccavekkha to Promote the Practice of Vipassana Meditation

พระมหาสมพร พุทธิวิโร (เกลี้ยงพร้อม)

Phramaha Somporn Buddhaviro (Kleangprom)

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา

Doctor of Philosophy (Vipassana Meditation)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail : ninesomps@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 5 กรกฎาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 29 กรกฎาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 31 กรกฎาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การพิจารณาอภินิพจน์เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาอภินิพจน์ในคัมภีร์พระพุทธรูปศาสนาเถรวาท เพื่อศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนาในคัมภีร์พระพุทธรูปศาสนาเถรวาท เพื่อเสนอแนวทางการพิจารณาอภินิพจน์เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติ โดยมีระเบียบการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research)

ผลการวิจัยพบว่า 1. อภินิพจน์ เป็นการพิจารณาความแก่ ความเจ็บ ความตาย ความพลัดพรากจากของรักของชอบใจ และการพิจารณากรรมของตนให้เห็นรูปนามตามความเป็นจริงว่า “เรามีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เรากระทำความใดไว้ จะเป็นกรรมดี หรือกรรมชั่วก็ตาม จักต้องเป็นผู้ได้รับผลของกรรมนั้น” มีองค์ธรรมหลัก 3 ประการ คือ ความเพียร สติ และปัญญา 2. ข้อศึกษาพระพุทธรูปศาสนา มี 3 ประการ คือ (1) อธิศีล ได้แก่ ข้อปฏิบัติเพื่อชำระกาย และวาจาให้เรียบร้อย (2) อธิจิต ได้แก่ ข้อปฏิบัติทำจิตใจให้สงบ (3) อธิปัญญา ได้แก่ ข้อปฏิบัติเพื่อเห็นรูปนามตามความเป็นจริง สามารถหยั่งเห็นอริยสัจ 4 อันเป็นหนทางนำไปสู่ความดับทุกข์อย่างถาวร 3. การพิจารณาอภินิพจน์ มี 3 ระดับ คือ (1) ระดับพิจารณาเพื่อป้องกันภัย (2) ระดับพิจารณาเพื่อละความมัวเมาต่าง ๆ และ (3) ระดับพิจารณาเพื่อเห็นอริยสัจ 4 อันเป็นหนทางนำไปสู่ความดับกิเลสได้อย่างสิ้นเชิง

คำสำคัญ : การพิจารณา, อภินิพจน์, วิปัสสนาภาวนา, การปฏิบัติธรรม.

ADSTRACT

The article is part of the research has three objectives : 1) to study the Abhinhapaccavekkha in the Theravada Buddhist scriptures, 2) to study the practice of Vipassana in Theravada Buddhist scriptures and 3) to propose guidelines for

considering Abhinhapaccavekkha to promote the practice. The research methodology was a documentary research mostly based on the Tipitaka and other Buddhist texts. The results of the research found that:

1) Abhinhapaccavekkha is the consideration of ageing process, sickness, death, and separation from loved or liked things, and the consideration of own kamma as they really are “We have own karma, we have karma as mother. Whatever we have committed, be they good or bad, it will reflect back”. Three main dharma elements are perseverance, mindfulness and wisdom.

2) Buddhism emphasizes the three studies: (1) Adhisila, the practice for purifying the body and speech. (2) Adhicitta, the practice of calming the mind. (3) Adhipanya, the practice of seeing forms and names as they really are in order to understand the Four Noble Truths leading to the cessation of suffering forever.

3) There are 3 levels of contemplating Abhinhapaccavekkha: (1) the level of seeing to prevent dangers, (2) the level of considering to let go delusions, and (3) the level of seeing the Four Noble Truths, which are the path leading to the complete cessation of defilements..

Keywords: Consideration, Abhinhapaccavekkha, Vipassana Meditation, Dhamma Practice.

บทนำ

มนุษย์ คือ บุคคลผู้มีจิตใจสูง เพราะมีปัญญาสามารถฝึกฝนและพัฒนาตนเองด้วยการปฏิบัติธรรม มนุษย์สามารถพัฒนาศักยภาพของตนจนถึงขั้นสูงสุด คือ พ้นจากความทุกข์ โดยพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงวางพระสัทธรรม 3 ประการ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต, 2561) คือ 1. ปริยัติสัทธรรม 2. ปฏิบัติสัทธรรม 3. ปฏิเวธสัทธรรม ในสัทธรรม 3 นั้น 1. ปริยัติสัทธรรม ได้แก่ การศึกษาเพื่อให้ความเข้าใจหลักธรรมคำสอนที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ดีแล้วให้ชัดเจน แจ่มแจ้ง 2. ปฏิบัติสัทธรรม ได้แก่ การนำเอาการศึกษาที่เข้าใจดีแล้วมาประพฤติปฏิบัติ 3. ปฏิเวธสัทธรรม ได้แก่ ผลการปฏิบัติที่ดำเนินตามทางที่ถูกต้องจะพึงบรรลุ ได้แก่ มรรค ผล นิพพาน ฌาน และอภิญญา แม้พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนให้คนพ้นจากทุกข์ทั้งปวง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต, 2564) คือ ความเศร้าโศก ความไม่สบายใจ ไม่ประสพของรัก และความแก่ เจ็บ ตาย แต่บุคคลผู้บรรลุธรรมมีจำนวนน้อย ส่วนผู้ไม่บรรลุธรรมมีจำนวนมาก ที่เป็นเช่นนี้ ไม่ใช่เพราะธรรมนั้น ไม่สามารถนำผู้ปฏิบัติธรรมให้พ้นจากทุกข์ แต่เพราะผู้ปฏิบัตินั้นขาดปัญญา และขาดธรรมที่สนับสนุนกันมีภูมิจาคือ จตุรารักขกัมมภูมิจาคือ (พระมหาอาคม สุมงคล (คุณสกลิต), 2555) ทำให้ปฏิบัติไม่ถูกวิธี ขาดการพิจารณาโดยแยบคาย ขาดความใส่ใจ ดังพระดำรัสในคณกโมคคัลลานะสูตร (พระไตรปิฎกภาษาไทย, เล่มที่ 14 ข้อที่ 101-103 หน้า 71-72, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) โดยย่อว่า “ตถาคตเป็นเพียงผู้บอกทาง ผู้ชี้ทางเท่านั้น ส่วนการปฏิบัติต้องลงมือปฏิบัติเอง” ถึงแม้จะมีการฟังธรรมะ การท่องบ่นสาธยายธรรมะ แต่หากขาดความใส่ใจ ไม่สำเหนียกโดยตั้งใจแล้ว ย่อมไม่สามารถรู้ทั่วถึงธรรมได้ หรือแม้จะมีศรัทธา มีความเพียร หากไม่ใส่ใจ น้อมมาสู่ใจ หรือขาดการยกขึ้นมามีพิจารณาตามเนื้อความแห่งพุทธพจน์ การปฏิบัติธรรมก็ย่อมไม่ได้ผล เพราะผู้ประพฤติธรรมขาดโยนิโสมนสิการ หรือปัญญา

ในการพิจารณา เมื่อไม่พิจารณา ย่อมไม่เข้าใจ เมื่อไม่เข้าใจ ผลแห่งการปฏิบัติย่อมเกิดซ้ำ แม้จะศีลหากศีลไม่ประกอบด้วยปัญญา ศีลก็ไม่บริบูรณ์ เมื่อศีลไม่บริบูรณ์ สมาธิย่อมไม่มั่นคง เมื่อสมาธิไม่มั่นคง ปัญญาย่อมไม่แทงตลอด เมื่อปัญญาไม่แทงตลอดย่อมไม่สามารถดับทุกข์ได้อย่างสิ้นเชิง

ปัญหาสำคัญของการปฏิบัติธรรมที่ไม่สามารถพ้นทุกข์ได้ เพราะขาดปัญญา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต, 2562) ได้แก่ 1. จินตามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการคิดพิจารณา เกิดจากโยนิโสมนสิการที่ตั้งขึ้นในตนเอง 2. สุตมยปัญญา ปัญญาเกิดจากการสดับเล่าเรียน เกิดจากปรโตโฆสะ) และ 3. ภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการปฏิบัติบำเพ็ญ เกิดจากปัญญาสองอย่างแรกนั้นแล้วห่มนมนสิการในสภาวะธรรม ในการใส่ใจสภาวะธรรมตามความเป็นจริง สภาวะใดที่จะต้องประสบและหลีกเลี่ยงไม่ได้ ก็ต้องรู้จักเรียนรู้ ให้ความสำคัญและความใส่ใจ พิจารณาสິงนั้นอย่างถ่องแท้ สภาวะที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในฐานะสูตร (พระไตรปิฎกภาษาไทย, เล่มที่ 22 ข้อที่ 48 หน้าที่ 78, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ว่า แม้สมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใคร ๆ ในโลกนี้ ปราภวนาไม่ได้ มี 5 ประการ คือ

1. ขอสั่งที่มีความแก่เป็นธรรมดา จงอย่าแก่
2. ขอสั่งที่มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา จงอย่าเจ็บไข้
3. ขอสั่งที่มีความตายเป็นธรรมดา จงอย่าตาย
4. ขอสั่งที่มีความสิ้นไปเป็นธรรมดา จงอย่าสิ้นไป
5. ขอสั่งที่มีความฉิบหายเป็นธรรมดา จงอย่าฉิบหาย

การใส่ใจฐานะ 5 อย่างนี้ พระภิกษุสามเณรผู้ใส่ใจท้าววัตรเข้า พิจารณาเป็นประจำ เรียกว่า “อภินหปัจจเวกขณ” คือ ข้อที่ควรพิจารณาเนื่อง ๆ เรื่องที่ควรพิจารณาทุก ๆ วัน (แปลก สนธิรักษ์ และสวัสดิ์ สวัสดิ์พินิจจันทร์, 2503) เมื่อพิจารณาใส่ใจทุกวันย่อมมีอานิสงส์หรือประโยชน์ 5 ประการ (มหามกุฏราชวิทยาลัย : พระเทพวิสุทธิญาณ (อุบล นนทโก) รวบรวมและเรียบเรียง, 2563) คือ

1. การพิจารณาความแก่ เพื่อบรรเทาความเมาในความเป็นเด็กหรือหนุ่มสาวที่เห็นแก่ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ให้มีความตั้งใจศึกษาเล่าเรียน และทำกิจที่ควรทำขณะที่ยังไม่แก่
2. การพิจารณาความเจ็บ เพื่อบรรเทาความเมาในความไม่มีโรคภัยไข้เจ็บแล้ว ปรารถนาศึกษาเล่าเรียน และทำกิจที่ควรทำขณะที่ยังไม่โรค
3. การพิจารณาความตาย เพื่อบรรเทาความเมาในชีวิต แล้วปรารถนาทำกิจที่ควรทำให้สำเร็จก่อนที่ความตายจะมาถึง
4. การพิจารณาความพลัดพรากจากสิ่งของหรือคนรัก เพื่อบรรเทาความยึดมั่น ถ้อยมั่นว่า “สิ่งนั้น คนนั้น เป็นที่รักของเรา” จักไม่ต้องเสียใจ ในเมื่อต้องพลัดพรากจริง ๆ
5. การพิจารณากรรม เพื่อบรรเทาความเห็นผิดว่า “คนจะดีก็ดีเอง จะชั่วก็ชั่วเอง จะได้สุขได้ทุกข์ก็ได้เอง” แล้วปรารถนาทำความดี งดเว้นกรรมชั่ว

การพิจารณาอภินหปัจจเวกขณนี้ เพื่อบรรเทาความเห็นผิดและกำจัดความประมาทด้วยการเจริญสติสัมปชัญญะ เรียกว่า “อาการสำรวมจิต” (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2483) มี 3 ประการ คือ 1. การสำรวมอินทรีย์ ได้แก่ การสำรวมทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ มิให้ความยินดีด้วยอำนาจแห่งราคะ ไม่ให้ความยินร้ายด้วยอำนาจแห่งโทสะ และไม่ลุ่มหลงด้วยอำนาจแห่งโมหะ 2. การมณสิการก็มีภูมิจาน คือ การปฏิบัติธรรมที่เป็นปฏิกิริยาต่อกามฉันทะ ได้แก่ อสุภะกรรมฐาน กายคตาสติ หรือมรณสติ และ 3. การเจริญวิปัสสนา คือ การพิจารณาสังขารแยกออกเป็นชั้นได้แก่ การเห็นสภาพที่มีความไม่เที่ยงแท้แน่นอน เรียกว่า “อนิจจัง” การเห็นสภาพที่บีบคั้นไม่สามารถทนอยู่ในสภาพเดิมได้

เรียกว่า “ทุกขัง” และการเห็นสภาพที่ไม่สามารถควบคุมบังคับบัญชาได้ เรียกว่า “อนัตตา” เมื่อพิจารณาโดยอาการสำรวจมจิตแล้ว จิตที่เคยกำหนดในอารมณ์ยั่ววนต่าง ๆ ย่อมเกิดความเบื่อหน่าย เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนด เมื่อคลายกำหนด ย่อมหลุดพ้นย่อมถึงความหมดจด ย่อมสงบ เป็นจริมกิริยา ดับสนิทในอวสาน (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2483) กล่าวคือ นิพพิทา วิราคะ วิมุตติ วิสุทธิ สันติ และนิพพาน ซึ่งเป็นธรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องเป็นลำดับกัน อีกอย่างหนึ่ง การพิจารณาอภินิหารปัจเจกขณะเป็นประจำ กระทั่งเห็นว่า ไม่ใช่เราคนเดียวที่มีความแก่ ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้ แท้จริงสัตว์ทั้งปวงที่มีการมา การไป การจุติ การอุปติ ล้วนมีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย, เล่มที่ 22 ข้อที่ 48 หน้าที่ 78-80, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เมื่อพิจารณาฐานะนั้นอยู่นิ่ง ๆ มรรคย่อมเกิดขึ้น หากทำให้มาก เสพให้มากซึ่งมรรคนั้น ย่อมละสังขโยชน์อนุสัยย่อมสิ้นไป (พระสมชาย กิตติธโร (แก้วเกษม), 2561) การพิจารณาอภินิหารปัจเจกขณะอยู่นิ่ง ๆ ย่อมเกิดปัญญา ผู้มีปัญญาย่อมมีความเห็นถูก เมื่อเห็นถูกย่อมปฏิบัติถูก เมื่อปฏิบัติถูกย่อมได้รับผลแห่งการปฏิบัติตามสมควรแก่เหตุ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอภินิหารปัจเจกขณะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อเสนอแนวทางการพิจารณาอภินิหารปัจเจกขณะเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “แนวทางการพิจารณาอภินิหารปัจเจกขณะเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา” ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากพระไตรปิฎกและอรรถกถา ธรรมบท เอกสารวิชาการ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร โดยศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูล ชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส ธรรมบท เอกสารทางวิชาการ งานวิจัยทางที่เกี่ยวข้อง เฉพาะเรื่องอภินิหารปัจเจกขณะตามหลักคำสอนในพุทธปรัชญาเถรวาท

วิเคราะห์ข้อมูลและเนื้อหาที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าในรูปแบบของการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ในเรื่องอภินิหารปัจเจกขณะตามหลักคำสอนในพุทธปรัชญาเถรวาทพร้อมทั้งข้อเสนอแนะเนื้อหาเพิ่มเติมบางประเด็นที่ได้จากการศึกษา เอกสารต่าง ๆ สรุปและนำเสนอผลการวิจัย เพื่อให้เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมและพระวิปัสสนาจารย์รวมทั้งผู้ปฏิบัติธรรม ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการเรียน การสอน และการปฏิบัติวิปัสสนา โดยบูรณาการจากองค์ความรู้อภินิหารปัจเจกขณะ และหลักปฏิบัติวิปัสสนาที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาอันเป็นการส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาของสำนักปฏิบัติธรรมในยุคปัจจุบัน

ผลการวิจัย

คำว่า อภินิหารปัจเจกขณะ มาจากคำว่า อภินิหาร+ปัจเจกขณะ

อภินิหาร (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2546) แปลว่า เฉพาะวัน, ทุกวัน ๆ, เสมอ, รั้งไป, เป็นนิตย์

ปัจเจกขณะ แปลว่า การเห็นลงเฉพาะ, การพิจารณา, การพิจารณา

ในอภินิหารปัจจุเวกขณะ มืองค์ธรรมหลัก 3 ประการ คือ 1) อภินิหาร องค์ธรรม ได้แก่ ความเพียร 2) ปัจจุเวกขณะ องค์ธรรมได้แก่ ปัญญา และ 3) ความระลึกได้ขณะเจริญอภินิหารปัจจุเวกขณะในปัจจุบัน องค์ธรรม ได้แก่ สติ (ความไม่ประมาท) ผู้วิจัยจึงขอสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาอภินิหารปัจจุเวกขณะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า อภินิหารปัจจุเวกขณะ เป็นการพิจารณาให้เห็นสภาวะตามความเป็นจริง 5 ประการ คือ

1) การพิจารณาว่า “เรามีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้” ย่อมมีประโยชน์ คือ สัตว์ทั้งหลาย มีความมัวเมาในความเป็นหนุ่มสาว เป็นเหตุให้ประพฤตชั่วทางกาย ทางวาจา และทางใจ เมื่อเขาพิจารณาอยู่เนื่อง ๆ ย่อมละความมัวเมาในความเป็นหนุ่มสาวได้อย่างสิ้นเชิง หรือทำให้เบาบางลงได้

2) การพิจารณาว่า “เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปได้” ย่อมมีประโยชน์ คือ สัตว์ทั้งหลาย มีความมัวเมาในความไม่มีโรค เป็นเหตุให้หมุ่สัตว์ประพฤตชั่วทางกาย ทางวาจา และทางใจ เมื่อเขาพิจารณาอยู่เนื่อง ๆ ย่อมละความมัวเมาในความไม่มีโรคได้อย่างสิ้นเชิง หรือทำให้เบาบางลงได้

3) การพิจารณาว่า “เรามีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้” ย่อมมีประโยชน์ คือ สัตว์ทั้งหลาย มีความมัวเมาในชีวิตซึ่งเป็นเหตุให้ประพฤตชั่วทางกาย ทางวาจา และทางใจ เมื่อเขาพิจารณาอยู่เนื่อง ๆ ย่อมละความมัวเมาในชีวิตได้อย่างสิ้นเชิง หรือทำให้เบาบางลงได้

4) การพิจารณาว่า “เราจะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น” ย่อมมีประโยชน์ คือ สัตว์ทั้งหลาย มีความกำหนดด้วยอำนาจความพอใจในของรักของชอบใจ เป็นเหตุให้ประพฤตชั่วทางกาย ทางวาจา และทางใจ เมื่อเขาพิจารณาอยู่เนื่อง ๆ ย่อมละกำหนดด้วยอำนาจความพอใจในของรักของชอบใจนั้นได้โดยสิ้นเชิง หรือทำให้เบาบางลงได้

5) การพิจารณาว่า “เรามีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมใดไว้จะเป็นกรรมดี หรือกรรมชั่วก็ตาม เขา ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น” ย่อมมีประโยชน์ คือ สัตว์ทั้งหลาย มีกายทุจริต วาจทุจริต และมโนทุจริต เมื่อเขาพิจารณากรรมนั้นอยู่เนื่อง ๆ ย่อมละทุจริตได้โดยสิ้นเชิง หรือทำให้เบาบางลงได้

2. ผลการศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้แสดงข้อปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน ผู้สนใจอบรมกาย วาจา จิต เป็น 2 ระดับ คือ 1) ข้อปฏิบัติสำหรับผู้ครองเรือน ทรงแสดงบุญกิริยาวัตถุ 10 ประการ ย่อเหลือเพียง 3 ได้แก่ (1) ทาน (2) ศีล (3) ภาวนา 2) ข้อปฏิบัติสำหรับผู้ต้องการพ้นจากความทุกข์ ไม่ต้องการเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป ทรงแสดงไตรสิกขา 3 เพื่อฝึกหัดอบรม กาย วาจา ใจ และปัญญาให้ยิ่งขึ้น ได้แก่ (1) อธิศีลสิกขา คือ ข้อปฏิบัติเพื่อฝึกอบรมทางกาย วาจาอย่างยั้ง 2) อธิจิตตสิกขา คือ ข้อปฏิบัติเพื่อฝึกอบรมจิตให้เกิดสมาธิ และ (3) อธิปัญญาสิกขา ได้แก่ ข้อปฏิบัติเพื่อฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูงสุด การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนั้น มีเฉพาะแต่ในพระพุทธศาสนาเท่านั้น

การปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ทรงแสดงไว้ในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร คือ อริยสัจ 4 ความจริงอันประเสริฐ ได้แก่ 1) ทุกขอริยสัจ ความจริงอันประเสริฐ คือ ทุกข์ 2) ทุกขสมุทัยสัจ ความจริงอันประเสริฐ คือ เหตุแห่งทุกข์ 3) ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ความจริงอันประเสริฐ คือ ความดับทุกข์ และ 4) มรรคสัจ ความจริงอันประเสริฐ คือ ข้อปฏิบัติ หรือทางปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ เรียกว่า “มรรค 8” ได้แก่ (1) สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ (2) สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ (3) สัมมากัมมันตะ การงานชอบ (4) สัมมาอาชีวะ การประกอบอาชีพชอบ (5) สัมมาวาจา การ

เจรจาชอบ (6) สัมมาวายามะ ความพยายามชอบ (7) สัมมาสติ ความระลึกชอบ (8) สัมมาสมาธิ ความตั้งจิตมั่นชอบ

3. การเสนอแนวทางการพิจารณาอภินิหารปัจเจกบุคคลเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ดังนี้

1) การพิจารณาอภินิหารปัจเจกบุคคลตามเนื้อความว่า

(1) เรามีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้ โดยน้อมจิตไปพิจารณาสภาพร่างกายที่ประกอบไปด้วยความแก่ สามารถละความมัวเมาในวัย คือ ไม่ประมาทในวัยเด็ก หรือในวัยหนุ่ม-สาว ที่มัวเมาด้วยความเพลิดเพลินสนุกสนาน ให้เร่งชวนช่วยในกิจที่ชอบ เช่น ในวัยเด็กต้องขยันเรียน เขียนอ่าน ในวัยหนุ่ม-สาวเร่งชวนช่วยในกิจการงานที่ชอบของตน เร่งทำประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่นให้ถึงพร้อม เป็นต้น

(2) เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปได้ โดยน้อมจิตไปพิจารณาสภาพร่างกายที่ประกอบไปด้วยภัยต่าง ๆ เช่น เชื้อโรค สารพิษ ฤดูกาล พุติกรรม เป็นต้น สามารถละความมัวเมาในสุขภาพ คือ การรักษาสุขภาพ หมั่นออกกำลังกายเพื่อให้ร่างกายแข็งแรง มีการเก็บสำรองค่าใช้จ่าย หากเจ็บป่วย และเร่งชวนช่วยในกิจที่ชอบ ก่อนโรคภัยไข้เจ็บจะมาถึง

(3) เรามีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้ โดยน้อมจิตไปพิจารณาสภาพร่างกายที่ประกอบไปด้วยภัยต่าง ๆ อาจนำมาสู่ความตายได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ สามารถละความมัวเมาในการใช้ชีวิต และเร่งชวนช่วยในกิจที่ชอบ หมั่นสร้างคุณงามความดีก่อนความตายจะมาถึง

(4) เรามีความพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้ โดยน้อมจิตไปพิจารณาเห็นความไม่แน่นอน ว่า “มีพบ ต้องมีจากเสมอ เราจะต้องพลัดพรากจากคนรัก ของรักได้เสมอ” การเข้าไปยึดติดว่า “ขอเรา ของรักของเรา” เมื่อสิ่งนั้นเปลี่ยนแปลง ย่อมนำมาซึ่งความโศกเศร้า ร้องไห้ เสียใจ ได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ สามารถละความมัวเมาในการยึดติดในของรักของชอบใจ และเร่งชวนช่วยในกิจที่ชอบ ก่อนความพลัดพรากจะมาถึง

(5) เรามีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมใดไว้จะเป็นกรรมดี หรือกรรมชั่วก็ตาม เขาย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น เป็นการละมิจฉาทิฎฐิ 3 ประการ ได้แก่ 1) อภินิหารทิฎฐิ คือ การปฏิเสธการทำกรรมดี ความชั่ว มีความเห็นว่า “ทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว 2) อเหตุกทิฎฐิ คือ การปฏิเสธที่มาแห่งกรรมดี และกรรมชั่วล้วนมีสาเหตุ มิได้เกิดขึ้นมาอย่างไรสาเหตุ หรือมีผู้ลิขิตบันดาล 3) นัตถิกทิฎฐิ คือ การปฏิเสธผลแห่งการกระทำ กรรมย่อมมีผลอย่างแน่นอน ไม่ได้ขาดสูญ” สามารถละความเห็นผิดในเรื่องกรรม ให้หมั่นสร้างกรรมดี ละเว้นกรรมชั่ว

2) พิจารณาเห็นสภาพร่างกายด้วยปัญญา เห็นสภาวะความเป็นจริงโดยความเป็นพระไตรลักษณ์ ได้แก่ 1) อนิจจัง คือ ร่างกายมีสภาพไม่เที่ยงแท้แน่นอน ไม่คงทนถาวร เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ 2) ทุกขัง คือ ร่างกายมีความแปรปรวนอยู่เสมอ รักษาให้อยู่ในสภาพเดิมได้ยาก 3) อนัตตา คือ ร่างกายเป็นเพียงการประชุมกันของธาตุ 4 และจิตวิญญาณ ที่หาความเป็นแก่นสารไม่ได้ ไม่สามารถควบคุมบังคับบัญชาให้เป็นไปตามใจปรารถนาได้ เมื่อพิจารณาด้วยปัญญาแล้ว ย่อมเห็นอริยสัจ 4 กล่าวคือ 1) เห็นความแก่ ความเจ็บ ความตาย ความพลัดพราก โดยความเป็นทุกขสัจ 2) เห็นความเกิด การทำกรรมที่ประกอบด้วยตัณหาเป็นสมุทัยสัจ เพราะมีเกิดจึงมีความรัก ชอบ เกลียด ชัง เป็นต้น เป็นที่มาของกิเลส 3) เห็นความไม่เกิด จึงไม่แก่ ไม่ต้องประสบความทุกข์ ชื่อว่าเห็นทุกขนิโรธ และ 4) เห็นข้อปฏิบัติที่ให้ถึงความดับทุกข์ เรียกว่า “ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา” คือ

อริยมรรคมีองค์ 8 ได้แก่ 1) สัมมาทิฐิ 2) สัมมาสังกัปปะ 3) สัมมากัมมันตะ 4) สัมมาอาชีวะ 5) สัมมาวาจา 6) สัมมาวายามะ 7) สัมมาสติ และ 8) สัมมาสมาธิ เมื่อมรรคสมังคี (ประชุมพร้อมกัน) จึงสิ้นกิเลส ดับทุกข์ทั้งปวง ได้แก่ พระนิพพาน

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

1. อานิสงส์ของการพิจารณาอภินิพจน์ปัจจุเวกขณะ

1. อานิสงส์ในภพปัจจุบัน (ทิฐิธัมมิกัตถะ) คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน ได้แก่

(1) การพิจารณาความแก่ ได้แก่ การพิจารณาว่า “เราจักต้องแก่” เพื่อคลายความมัวแต่สนุกสนานเพลิดเพลินในวัยเด็ก ต้องขยันเรียนเขียนอ่าน หรือในวัยหนุ่ม-สาวให้เร่งขวนขวายในกิจการงานที่ชอบ

(2) การพิจารณาความเจ็บไข้ ได้แก่ การพิจารณาว่า “เราจักต้องเจ็บป่วย” เพื่อคลายความเพลิดเพลินในการละเลยสุขภาพร่างกาย ให้หมั่นดูแลสุขภาพให้แข็งแรงอยู่เสมอ

(3) การพิจารณาความตาย ได้แก่ การพิจารณาว่า “เราจักต้องตาย” เพื่อคลายความเพลิดเพลินในการใช้ชีวิตที่สนุกสนาน ให้หมั่นใช้ชีวิตอย่างรู้คุณค่า มีสติ รู้จักปล่อยวาง

(4) การพิจารณาความต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจ ได้แก่ การพิจารณาว่า “เราจักต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจ” เพื่อคลายความหลงยึดติดในของรักของชอบใจ และรู้จักปล่อยวาง

(5) การพิจารณากรรม ได้แก่ การพิจารณาว่า “เรามีกรรมเป็นของตัว เราทำกรรมดี จักได้ดี เราทำกรรมชั่วจักได้ชั่ว เป็นทายาทรับผลของกรรมนั้น” เพื่อคลายความประมาทในการทำกรรม ละมิจฉาทิฐิ ให้หมั่นสร้างกรรมดี ละเว้นกรรมชั่ว

2. อานิสงส์ในภพหน้า (สัมปรายิกัตถะ) คือ ประโยชน์ในภพหน้า ได้แก่

(1) การพิจารณาความแก่ ความเจ็บ ความตาย ความพลัดพรากจากของรักของชอบใจ อย่างสม่ำเสมอ เมื่อถึงคราวเสียชีวิต จิตใจจะไม่เศร้าหมอง ย่อมมีสุคติเป็นที่ไปในภพหน้า

(2) การพิจารณากรรม อย่างสม่ำเสมอ เมื่อถึงคราวเสียชีวิตย่อมได้เตรียมเสบียงบุญไว้มาก จิตใจย่อมผ่องใส ย่อมมีสุคติเป็นที่ไปในภพหน้า

3) อานิสงส์อย่างสูงสุด (ปรมาตถะ) คือ ประโยชน์อย่างสูงสุด ได้แก่ มรรค ผล นิพพาน

การพิจารณาความแก่ ความเจ็บ ความตาย ความพลัดพราก และการต้องรับผลกรรมที่ตนได้ทำไว้ โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นสิ่งที่ควบคุมบังคับบัญชาไม่ได้ ว่า “สิ่งเหล่านี้ล้วนนำมาซึ่งความทุกข์ ถูกกิเลสตัณหาร้อยรัดเอาไว้ การการดับทุกข์ได้ด้วยการดับกิเลสตัณหา วิธีการดับกิเลสตัณหาด้วยการเจริญอริยมรรคมีองค์ 8 เท่านั้น” เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “การรู้แจ้งในอริยสัจ 4”

2. ระดับของอภินิพจน์ปัจจุเวกขณะ มี 3 ระดับ ดังรายละเอียดดังนี้

1. ระดับฐานะที่ใคร ๆ ไม่พึงปรารถนา หรือถ้าปรารถนาแล้วต้องผิดหวัง

เป็นระดับที่ใคร ๆ ในโลก หรือเทวโลก หรือพรหมโลกไม่อาจให้ได้ แม้จะปรารถนา อ่อนวอน บอนบานศาลกล่าว ก็ไม่อาจสมความปรารถนา มี 5 ประการ คือ

1) ขอความแก่อย่าได้เกิดขึ้นแก่เรา

2) ขอความเจ็บไข้อย่าได้เกิดขึ้นแก่เรา

3) ขอความตายอย่าได้เกิดขึ้นแก่เรา

4) ขอความพลัดพรากจากของรักของชอบใจอย่าได้มีแก่เรา

5) ขอให้ประสบแต่กรรมดีเท่านั้น ขอสิ่งที่ไม่ดีอย่าได้เกิดขึ้นแก่เรา

สิ่งทั้ง 5 ประการนี้ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้น มีขึ้นพร้อมกับการเกิด เพราะมีการเกิด จึงมีการแก่ การเจ็บไข้ การตาย การพลัดพรากจากของรัก หรือได้ในสิ่งที่ไม่ชอบ สิ่งที่ชอบกลับไม่ได้ และการประสบกับวิบากกรรม ผู้ไม่มีปัญญา ไม่พิจารณาสิ่งเหล่านี้ เมื่อต้องประสบ จึงความเศร้าโศก ลำบาก รำไร คร่ำครวญ หลงมกมาย ไม่อยากรับประทานอาหาร กายก็จะซูบผอม จิตใจจะเศร้าหมอง งานก็จะหยุดชะงัก พวกศัตรูทราบก็จะดีใจ แต่พวกมิตรทราบก็จะเสียใจ” สำหรับผู้มีปัญญา เมื่อเขาพิจารณาบ่อย ๆ ด้วยปัญญาอันแยบคาย ย่อมสามารถป้องกันภัยจากความประสบความเศร้าโศก เป็นต้น

2. ระดับที่พิจารณาเพื่อละความมัวเมา

การพิจารณาอภินิหารปัจเจกชนอยู่เนื่อง ๆ ด้วยปัญญาที่แยบคาย ย่อมละความมัวเมา 5 ประการ ดังนี้

1) การพิจารณาว่า “เรามีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้” ย่อมละความมัวเมาในความเป็นหนุ่มสาว เป็นเหตุให้ประพฤตชั่วทางกาย ทางวาจา และทางใจ เมื่อเขาพิจารณาอยู่เนื่อง ๆ ย่อมละความมัวเมาในความเป็นหนุ่มสาวได้อย่างสิ้นเชิง หรือทำให้เบาบางลงได้

2) การพิจารณาว่า “เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปได้” ย่อมละความมัวเมาในความไม่มีโรค เป็นเหตุให้หมั่นสวดประพฤตชั่วทางกาย ทางวาจา และทางใจ เมื่อเขาพิจารณาอยู่เนื่อง ๆ ย่อมละความมัวเมาในความไม่มีโรคได้อย่างสิ้นเชิง หรือทำให้เบาบางลงได้

3) การพิจารณาว่า “เรามีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้” ย่อมละความมัวเมาในชีวิตซึ่งเป็นเหตุให้ประพฤตชั่วทางกาย ทางวาจา และทางใจ เมื่อเขาพิจารณาอยู่เนื่อง ๆ ย่อมละความมัวเมาในชีวิตได้อย่างสิ้นเชิง หรือทำให้เบาบางลงได้

4) การพิจารณาว่า “เราจะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น” ย่อมละความมัวเมาด้วยอำนาจความพอใจในของรักของชอบใจ เป็นเหตุให้ประพฤตชั่วทางกาย ทางวาจา และทางใจ เมื่อเขาพิจารณาอยู่เนื่อง ๆ ย่อมละกำหนดด้วยอำนาจความพอใจในของรักของชอบใจนั้นได้โดยสิ้นเชิง หรือทำให้เบาบางลงได้

5) การพิจารณาว่า “เรามีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมใดไว้จะเป็นกรรมดี หรือกรรมชั่วก็ตาม เขา ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น” ย่อมละกายทุจริต วาจาทุจริต และมโนทุจริต เมื่อเขาพิจารณากรรมนั้นอยู่เนื่อง ๆ ย่อมละทุจริตได้โดยสิ้นเชิง หรือทำให้เบาบางลงได้

3. ระดับที่ยกระดับจิตใจจากปุถุชนสู่อริยชน

ผลของการพิจารณาอภินิหารปัจเจกชนสามารถยกระดับจากปุถุชน ผู้มากไปด้วยกิเลสหนา ไปสู่อริยผล ผู้มีกิเลสเบาบาง หรือหมดกิเลสได้ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การพิจารณาว่า ‘ไม่ใช่เราคนเดียวเท่านั้น ที่มีความแก่ ความเจ็บ ความตาย ความพลัดพราก และประสบกรรม แท้จริง สัตว์ทั้งปวงมีการมา การไป การจุติ การอุบัติ ล้วนมีความแก่ ความเจ็บ ความตาย ความพลัดพราก และประสบกรรม’ การพิจารณาอย่างนี้ เป็นการเห็นว่า “เมื่อมีการเกิด ย่อมมีความแก่ ความเจ็บ ความตาย ความพลัดพราก และประสบกรรมเป็นธรรมดา” เมื่อพิจารณาบ่อย ๆ ย่อมเห็นทุกข์ เรียกว่า “เห็นทุกข์ชัด” เมื่อพิจารณาต่อไปจะเห็นว่า “การเกิด เป็นทุกข์” เพราะการเกิดเป็นเหตุ ความทุกข์ คือ ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ความพลัดพราก และประสบกรรมจึงมีขึ้น (เป็นผล) เรียกว่า “เห็นทุกข์สมุทัยชัด” เมื่อพิจารณาต่อไป จะทราบว่า “เมื่อไม่

เกิด ก็ไม่ทุกข์” เป็นการเห็นความทุกข์ดับ เรียกว่า “เห็นทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา” เมื่อพิจารณาความบ่อย ๆ ทำให้ต่อเนื่อง ย่อมเห็นพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เมื่อสามารถหยั่งลงพระไตรลักษณ์พร้อมกันกับอริยมรรคมีองค์ 8 เรียกว่า “มัคคสมังคี” คือ ทำให้เกิดพร้อมกัน ไม่ก่อน ไม่หลัง ไม่ล่วงเกินกัน เมื่อนั้นจึงเป็นการปฏิบัติเพื่อสู่หนทางดับทุกข์ เรียกว่า “การทำมรรคสังให้เกิด” เมื่อเขาพิจารณาความแก่อยู่เนื่อง ๆ มรรคย่อมเกิดขึ้น เขาย่อมเสพมรรคนั้น ทำให้เจริญขึ้น ทำให้มากซึ่งมรรคนั้น เขาย่อมสามารถละสังโยชน์ (กิเลสเครื่องผูกใจสัตว์) ละอนุสัย (กิเลสที่นอนเนื่องในสันดาน) ย่อมสิ้นไป

สรุปองค์ความรู้

ผลจากการศึกษาอภิณหปัจจเวกขณมี 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1. อภิณหปัจจเวกขณ คือ การพิจารณาโดยแยกคาย ว่า “เรามีความแก่ ความเจ็บไข้ ความตาย ความพลัดพรากจากของรัก เราเป็นผู้ทำกรรมและรับผลของกรรม” เพื่อละความมัวเมาในวัย ละความมัวเมาในสุภาพดี ละความมัวเมาในชีวิต ละความมัวเมาในความยึดมั่นในของรัก ละความทุกข์ใจในผลกรรม เมื่อพิจารณาอย่างสม่ำเสมอ ย่อมเป็นเหตุละกายทุจริต วจีทุจริต และมโนทุจริตได้

2. พระพุทธศาสนาแสดงข้อปฏิบัติสำหรับผู้ต้องการพ้นจากความทุกข์ เรียกว่า “ไตรสิกขา” ได้แก่ (1) อธิศีลสิกขา คือ ข้อปฏิบัติเพื่ออบรมทางกาย วาจาอย่างยิ่ง (2) อธิจิตตสิกขา คือ ข้อปฏิบัติเพื่ออบรมจิตให้เกิดสมาธิ และ (3) อธิปัญญาสิกขา ได้แก่ ข้อปฏิบัติเพื่ออบรมปัญญาให้เกิดความรู้แจ้ง คือ การการดับทุกข์

3. การพิจารณาอภิณหปัจจเวกขณเพื่อส่งเสริมการเจริญวิปัสสนา ได้แก่ การพิจารณาร่างกาย ว่า “เรามีความแก่ ความเจ็บไข้ ความตาย ความพลัดพรากจากของรัก เราเป็นผู้ทำกรรมและรับผลกรรมเอง” ให้เกิดปัญญาว่า “แท้จริงการเกิดมามีภัยติดตนมาด้วย คือ ความแก่ ความเจ็บไข้ ความตาย และความพลัดพรากจากของรัก การทำกรรมและรับผลของกรรม” เมื่อพิจารณาโดยแยกคาย ย่อมเบื่อหน่าย ย่อมเห็นทุกข์ (ทุกข์สัง) การเกิดมีได้เพราะมีเหตุของการเกิด คือ กิเลสตัณหา เมื่อพิจารณาบ่อย ๆ ย่อมเห็นเหตุแห่งทุกข์ (ทุกข์สมุทยสัง) การไม่เกิด ก็ไม่ต้องทุกข์ จึงต้องดับที่เหตุ คือ ดับกิเลสตัณหา (นิโรธสัง) การออกจากทุกข์ คือ การมองเห็นความแก่ ความเจ็บ ความตาย ความพลัดพรากจากของรัก การกระทำความกรรมและรับผลของกรรม โดยความเป็นพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา เมื่อพิจารณาบ่อย ๆ ย่อมเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนด ย่อมอยากหลุดพ้น จึงเจริญข้อปฏิบัติเพื่อถึงความดับทุกข์ (ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา) ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ 8

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยขอเสนอแนะเชิงนโยบาย ช่วยพัฒนาอภิณหปัจจเวกขณและเจริญสติปัญญา ดังต่อไปนี้

1. พระอุปัชฌาย์ นอกจากจะให้มูลกรรมฐาน (ตจปัญจกรรมฐาน ได้แก่ เกศา โลมา นขา ทันตา ตโจ) เพื่อให้อุปสัมปทาเปกข์ (ผู้จะบวช) พิจารณาความไม่งามของร่างกายแล้ว ควรส่งเสริมให้พระภิกษุใหม่พิจารณาอภิณหปัจจเวกขณด้วย เพราะเป็นสิ่งสำคัญ ช่วยเพิ่มสติปัญญา คลายความประมาทมัวเมา และทำให้เกิดสัมมาทิฐิ

2. พระอนุสาวนาจารย์ (พระพี่เลี้ยง) ควรแนะนำให้พระภิกษุใหม่พิจารณาอภิณหปัจจเวกขณ ควรจะทำเป็นประจำทุก ๆ วัน เพื่อให้เกิดสติปัญญาเห็นรูปนาม ได้แก่ ความแก่ ความเจ็บไข้ ความตาย ความพลัดพรากจากของรัก และกรรมของตน ให้เห็นเป็นพระไตรลักษณ์ตามความเป็นจริง

3.เจ้าอาวาส ควรวางนโยบายให้พระภิกษุสามเณรในวัด พิจารณาอภินิหารปัจเจกชน ทุก ๆ วัน เช่น ตอนทำวัตรเช้า - เย็น เป็นต้น เพื่อให้พระ – เณรในวัด ฯ ได้พิจารณารูปนามโดย

(1) พิจารณาเนื้อความตามบทสวด (โดยพยัญชนะ)

(2) พิจารณาโดยข้อปฏิบัติ (โดยอรรถ) เพื่อให้เกิดสติสัมปชัญญะ เห็นรูปนามโดยความเป็นพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา

บรรณานุกรม

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), (2561) พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ 32, กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), (2559) พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 34, กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์,

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), (2562) พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย, พิมพ์ครั้งที่ 55 ฉบับข้อมูลคอมพิวเตอร์ ครั้งที่ 24.

แปลก สนธิรักษ์และสวัสดิ์ สวัสดิ์พินิจจันทร์, (2503) ศัพท์ศาสนา, กรุงเทพมหานคร : หจก.สามัญนิติบุคคลไทยวัฒนาพานิช,

มหาหมกุฎราชวิทยาลัย : พระเทพวิสุทธิญาณ (อุบล นนทโก) (2563) รวบรวมและเรียบเรียง, อธิบายธรรมวิภาค ปริเฉทที่ 1, พิมพ์ครั้งที่ 10, นครปฐม : โรงพิมพ์มหาหมกุฎราชวิทยาลัย,

มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, (2483) แบบประกอบนันทกรรมเอก : อุปกรณ์กัมมัฏฐาน, พิมพ์ครั้งที่ 30, นครปฐม : โรงพิมพ์มหาหมกุฎราชวิทยาลัย,

มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, (2429) ธรรมปริทรรศน์ เล่ม 2, (นครปฐม : โรงพิมพ์มหาหมกุฎราชวิทยาลัย),

พันธุ์ ป.หลงสมบุญ (ประยุทธ์ หลงสมบุญ), (2546). พจนานุกรมมคธ -ไทย, ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : ร้านเรืองปัญญา,

พระสมชาย กิตติสาร (แก้วเกษม), (2561) “ศึกษาการบรรลุธรรมของพระมหากัจจายนเถระ”,

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

พระมหาอาคม สุ่มงค์ (คุณสกลิต), 2555 “ศึกษาหลักการเจริญจตุรารักขกัมมัฏฐานในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

การศึกษาเชิงวิเคราะห์ชาดกตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท
ที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท

An Analytical Study of the Jatakas according to Theravada Buddhist
Philosophy Appearing in the Dhammapada Commentary

กมล บุตรชารี

Kamol Butcharee

วิเศษ เสาะพบดี

Viset Sorpobdee

สมิตไธโร อภิวัฒน์อมรกุล

Smitthai Apiwattanamornkul

จรรยาศักดิ์ แพ่ง

Charoonsak Phaeng

ณรงค์ศักดิ์ ลุนส์โรง

Narongsak Lunsamrong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus

Email : surisa.wut@mbu.ac.th, veesaad@hotmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 4 กรกฎาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 15 กรกฎาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 29 กรกฎาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาชาดกในพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาที่มาและมูลเหตุของชาดกที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท 3) เพื่อวิเคราะห์ชาดกตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท

วิธีการวิจัยเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยการเก็บจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อมูล 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) คณาจารย์ คณะศาสนาและปรัชญา จำนวน 3 รูป/คน 2) คณาจารย์ที่เป็นเปรียญธรรม เก้า ประโยค จำนวน 2 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎกและเอกสารข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ วารสาร หนังสือพิมพ์ บทความ และเอกสารทางวิชาการ รวมทั้งข้อมูลที่รวบรวมจากอินเทอร์เน็ต ที่เกี่ยวข้องกับชาดกในอรรถกถาธรรมบท การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ชาดกเป็นการกล่าวถึงการเกิดขึ้นและเส้นทางการเดินของพระโพธิสัตว์ในการเป็นพระพุทธเจ้าผ่านชาติต่าง ๆ โดยแสดงถึงความพยายามในการทำมาหากินและบำเพ็ญธรรมตลอดเวลา 2. พระพุทธองค์ทรงนำชาดกมาใช้ประกอบการบรรยายเพื่อสอนและแสดงแนวคิดที่มีความหมายที่ลึกซึ้งสอนให้รู้เรื่องหลากหลายเกี่ยวกับชีวิตและการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน เพื่อให้

เข้าใจหลักการในดำเนินชีวิต 3. อภิปรายทำให้เข้าใจแนวคิดเชิงลึกเกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิดกรรม และการหลุดพ้นจากทุกข์ ญาณวิทยาทำให้เห็นภาพชัดเจนของวิธีที่พระโพธิสัตว์แสวงหาความรู้พิสูจน์ความจริง และพัฒนาความรู้เพื่อการบรรลุธรรมและหลุดพ้นจากทุกข์ คุณวิทยาทำให้เข้าใจคุณค่าทางศีลธรรมและคุณธรรมที่พระโพธิสัตว์ยึดถือและปฏิบัติ

คำสำคัญ : ชาดก, อรรถกถาธรรมบท, พุทธปรัชญาเถรวาท

ADSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the Jataka tales in Theravada Buddhism, 2) to investigate the origins and causes of the Jataka tales as they appeared in the Dhammapada Commentary, and 3) to analyze the Jataka tales according to Theravada Buddhist philosophy as found in the Dhammapada Commentary.

The research methodology was a qualitative study that involved collecting data through in-depth interviews with two target groups: 1) 3 faculty members from the Department of Religion and Philosophy, and 2) 2 faculty members who were qualified in the 9th level of Pali studies. The tools used for data collection included structured interviews and data gathered from the Tipitaka, as well as various research documents, theses, journals, newspapers, articles, and academic documents. Additionally, the information collected from the internet related to the Jataka tales in the Dhammapada Commentary was also used. Data analysis was conducted using descriptive analysis.

The research findings were as follows: 1. The Jataka tales described the origins and paths of the Bodhisattva in becoming a Buddha through various lifetimes, demonstrating continuous efforts in doing good deeds and practicing Dhamma. 2. The Buddha used the Jataka tales in His teachings to impart deep and meaningful lessons, providing insights into life and solutions to daily problems, helping understand the principles of living. 3. Metaphysics makes understanding deep concepts of rebirth, karma and escaping from suffering.

Keywords: Jataka, Dhammapada Commentary, Theravada Buddhist Philosophy

บทนำ

พุทธปรัชญาเป็นหลักคำสอนเรื่องความรู้และความจริงของมนุษย์และโลกตามหลักพุทธธรรม ซึ่งศึกษาวิเคราะห์ด้วยเหตุผลทางปรัชญา รวมทั้งหลักการปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนเพื่อเข้าสู่เป้าหมายสูงสุด หลักคำสอนเรื่องความรู้และความจริงของมนุษย์และโลกตาม หลักพุทธธรรมครอบคลุมเนื้อหาด้านญาณวิทยาและอภิปรัชญา ส่วนหลักคำสอนเรื่องการปฏิบัติเพื่อเข้าสู่เป้าหมายสูงสุด คือ พระนิพพานเป็นเนื้อหาในส่วนคุณวิทยา สาขาจริยศาสตร์ พุทธปรัชญา เหล่านี้สามารถศึกษาจากพระไตรปิฎกอันเป็นคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนาเถรวาท (ค่านวล คำนณี, 2560) คำสอนนี้ได้กล่าวถึงเฉพาะความงามของธรรมเท่านั้นแต่ยังได้กล่าวถึงความงามของคนและวัตถุสิ่งของ

รวมไปถึงความงามของธรรมชาติยังแสดงว่าความงามของธรรมนอกจากจะทำให้คนผู้ทรงศีลทรงธรรมเป็นคนทำงานแล้วความงามของธรรมยังทำให้ธรรมชาติหรือสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกลายเป็นสิ่งทำงานด้วยนอกจากนี้พุทธศาสนากล่าวถึงความงามใน 2 มิติคือความงามในมิติทางธรรมและความงามในมิติทางโลก (อนุ น้อยกลาง และคณะ, 2562) ซึ่งในชาดกก็มีกล่าวถึงความรู้และความจริงของมนุษย์และโลกตามหลักพุทธธรรม เป็นเรื่องราวที่ทำให้ถึงการที่พระโพธิสัตว์เวียนว่ายตายเกิดถือเอากำเนิดในชาติต่าง ๆ ได้พบปะผจญกับเหตุการณ์ดีบ้างชั่วบ้าง แต่ก็ได้พยายามทำความดีติดต่อกันมาบ้างน้อยบ้างตลอดมาจนเป็นพระพุทธเจ้าในชาติสุดท้าย กล่าวอีกอย่างหนึ่งจะถือว่าเรื่องชาดก เป็นวิวัฒนาการแห่งการบำเพ็ญคุณงามความดีของพระโพธิสัตว์อยู่ได้ในอรรถกถาแสดงด้วยว่า ผู้นั้นผู้นี้กลับชาติมาเกิดเป็นใครในสมัยพระพุทธเจ้า แต่ในบาลีพระไตรปิฎกกล่าวถึงเพียงบางเรื่อง ฉะนั้นสาระสำคัญจึงอยู่ที่คุณงามความดีและอยู่ที่คติธรรมในนิทานนั้น ๆ เนื้อหาของชาดกในอรรถกถาธรรมบทมีมิติทางพุทธปรัชญาทั้งโลกียะและโลกุตระ

อรรถกถาธรรมบทเป็นคัมภีร์ที่แต่งขึ้นเพื่ออธิบายหรือตีความคำหรือข้อความของคาถาธรรมบท โดยมีการเขียนนิทานประกอบพุทธพจน์ขึ้นเพื่อแสดงมูลเหตุของการตรัสพุทธพจน์นั้น ๆ ว่าทรงแสดงธรรมข้อนั้นแก่ผู้ใด ในโอกาสใดและมีนิทานหรือเรื่องเล่าประกอบอย่างไรบ้าง โดยในต้องทำของนิทานบางเรื่องจะกล่าวถึงการกลับชาติของตัวละครคล้ายกับที่ปรากฏในนิทานชาดกทั่วไป แต่สิ่งที่ปรากฏในอรรถกถาเสมอก็คือการกล่าวถึงหัวข้อธรรม พร้อมกับสรุปไว้ในตอนท้ายว่าผู้ที่ได้ฟังธรรมนั้น ๆ ได้บรรลุผลอย่างไรด้วย เพื่อเป็นประโยชน์แก่ครูที่กำลังสอนและนักเรียนที่กำลังศึกษาธรรมบทอยู่จึงได้นำพระคาถาที่ปรากฏอยู่ในธรรมบทใส่เข้ามากำกับไว้ในเรื่องนั้น ๆ ด้วยเพื่อกำหนดและเข้าใจได้ง่าย ส่วนพระคาถาที่มีได้ปรากฏอยู่ในธรรมบทก็แปลได้ตามธรรมดา ซึ่งที่ใส่เพิ่มเข้ามาอาจจะดูรุงรังไปสำหรับท่านที่ไม่รู้เรื่องพระบาลี ก็ขอให้ดูเฉพาะคำแปลข้างล่างเท่านั้นก็เป็นได้ใจความเท่ากัน ส่วนประเด็นที่เป็นปัญหาประการหนึ่ง คือ เรื่องชื่อชาดก เพราะปรากฏว่าชื่อชาดกที่ปรากฏในธรรมบทที่ท่านอ้างอิงไว้ไม่ตรงกับชื่อในพระไตรปิฎกและอรรถกถาชาดก เช่น ในธรรมบทท่านอ้างอิงถึงปิงคลชาดก แต่ในพระไตรปิฎกและอรรถกถาชาดกท่านใช้ว่า มหาปิงคลชาดก ในธรรมบทว่า จุฬกเสฏฐิชาดก แต่ในพระไตรปิฎกและอรรถกถาชาดกท่านใช้ จุลกเสฏฐิชาดก แต่ก็ไม่ใช่การยากนักที่จะรู้ได้ กล่าวไว้เป็นข้อสังเกตเท่านั้น (พระธรรมกิตติวงศ์, 2554) การบูรณาการพุทธปรัชญาในอรรถกถาธรรมบทมาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในสังคมยุคดิจิทัล โดยนำเรื่องเล่าในนิทานชาดกในอรรถกถาธรรมบทว่าด้วยพุทธอภิปรัชญา พุทธญาณวิทยา และพุทธจริยศาสตร์ มาทำการบูรณาการสังเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์ และวิจัย ให้สอดคล้องกับหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา แล้วนำไปสู่วิธาน คือ การประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเยาวชนทั้งด้านกาย สังคม (ศีล) อารมณ์ (จิต) และปัญญามีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการให้เยาวชนไม่ยึดมั่นถือมั่นในโลกมายา ให้หันกลับมามองโลกของความเป็นจริง โดยการใช้ปัญญาที่เกิดจากโยนิโสมนสิการ และปัญญาที่เกิดจากปรัโธมะสะพิจารณาจนรู้แจ้งเห็นจริงและสามารถนำไปปฏิบัติใช้ในสังคมยุคดิจิทัลได้อย่างบุคคลผู้สิ้นทุกข์ (พระมหาศรัทธาคุณปณโย (คงผล) สวัสดิ์ อโณทัย และสมบุรณ์ บุญโท, 2566) ซึ่งการพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธจุดเริ่มต้นของการพัฒนา คือ สัมมาทิฐิ อันเป็นหลักธรรมที่ช่วยส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเยาวชน โดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ให้มีบทบาทและมีส่วนในการพัฒนาอบรมสั่งสอนขัดเกลาเยาวชน เพื่อให้มีพฤติกรรมที่พึงปรารถนา ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนมีพฤติกรรมที่ดีขึ้นมีความนอบน้อมเคารพต่อพ่อแม่เอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อคนรอบข้างเพราะเห็นคุณค่าของคุณธรรมจริยธรรมนั้นด้วยสัมมาทิฐิ (พระวิจิตรธรรมาภรณ์, 2558)

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมา คณะผู้วิจัยเห็นว่า มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย สาขาวิชาพุทธศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนา เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ ความสามารถในการวางแผนพัฒนาตน พัฒนางาน ในองค์กรด้วยการประยุกต์ใช้หลักพุทธศาสตร์ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การได้ศึกษาเสริมสร้างองค์ความรู้จากการวิเคราะห์แนวคิดเชิงพุทธปรัชญาทั้งระดับอภิปรัชญา ญาณวิทยา และคุณวิทยา โดยเฉพาะแนวคิดจากชาดกที่ปรากฏในอรรถกถาทำให้เกิดความเข้าใจถึงหลักการ หลักธรรม ในการอธิบายนิทานเชิงปรัชญาได้อย่างแยบยล เป็นนิทานอิงธรรม เต็มไปด้วยกลวิธีในการอบรมบ่มนิสัยให้เกิดมีแก่มวลมนุษย์ ดังนั้นจึงได้ทำวิจัยเรื่องนี้ เพื่อวิเคราะห์และนำเสนอองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับรูปแบบพุทธปรัชญาเถรวาทเกี่ยวข้องกับชาดกที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาชาดกในพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาที่มาและมูลเหตุของชาดกที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท
3. เพื่อวิเคราะห์ชาดกตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้จะใช้กระบวนการศึกษาหรือระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Documentary Research) เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือ คณะผู้วิจัยจึงได้สัมภาษณ์ สัมมนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 2 กลุ่ม คือ 1) คณาจารย์ คณะศาสนาและปรัชญา 2) คณาจารย์ที่เป็นเปรียญธรรม เก้า ประโยค ผู้สอนประโยค 1-2 และประโยค 3 ของการศึกษาคณะสงฆ์ไทย โดยมีลำดับวิธีการวิจัย ดังนี้

1. การวิเคราะห์และการวิจัยเอกสาร ศึกษารวบรวมแนวคิดจากข้อมูลชั้นปฐมภูมิคือ พระไตรปิฎก ในส่วนที่เกี่ยวกับชาดก และเอกสารทุติยภูมิได้แก่ อรรถกถาชาดก อรรถกถาธรรมบท เอกสารทางวิชาการ บทความวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับชาดกในอรรถกถาธรรมบทและที่เกี่ยวข้องกับพุทธปรัชญาเถรวาท

2. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ขั้นการวิจัยบุคคล (Key Information) ทำการสัมภาษณ์ ภายในกรอบพุทธปรัชญาเถรวาทตามแนวชาดกที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท โดยกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คณะผู้วิจัย ใช้กลุ่มตัวอย่างสัมภาษณ์จำนวน 5 รูป/คน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1) คณาจารย์ คณะศาสนาและปรัชญา จำนวน 3 รูป

2) คณาจารย์ที่เป็นเปรียญธรรม เก้า ประโยค จำนวน 2 รูป ซึ่งเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการสอนสอนคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท และเป็นครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ประจำชั้น ประโยค 1-2 และประเปรียญธรรม 3 ประโยค ซึ่งรายวิชา คัมภีร์อรรถกถาธรรมบท อยู่ในหลักสูตร

3. รวบรวมและเรียบเรียงข้อมูล ให้เป็นไปตามกรอบและขอบเขตของการศึกษา ให้สอดคล้องกันในแต่ละบท เพื่อให้ได้เนื้อหาตรงตามวัตถุประสงค์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อรวบรวมและเรียบเรียงข้อมูลทั้งหมดให้อยู่ในรูปแบบงานวิจัยแล้ว จึงนำเสนอเป็นลักษณะ วิเคราะห์พรรณนาเนื้อหาให้อ้างอิงความรู้ (Content Analysis Description) ตามประเด็นที่ศึกษา โดยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนาในเนื้อหาสาระที่มีความ

สอดคล้องกับ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็น จัดประเภท/กลุ่ม ข้อมูล เพื่อให้ได้ชุดข้อมูล ที่สามารถเสนอเป็นข้อเท็จจริง และใช้ประกอบการวิเคราะห์อภิปราย ซึ่งมีการให้เหตุผลเชิงตรรกะ นำเสนอผลการศึกษารูปแบบพรรณนา เพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้

5. การสังเคราะห์ข้อมูล เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจัดการองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับพุทธปรัชญาเถรวาทในชาดกที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทโดยจัดไว้ 3 หมวด คือ อภิปรัชญา (Metaphysics) ญาณวิทยา (Epistemology) และคุณวิทยา (Axiology)

6. เรียบเรียง ชัดเจน แกะไขเนื้อหา เขียนรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

7. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สรุปผลการวิจัย

1. ชาดกในพุทธศาสนาเถรวาท

จากผลการศึกษาพบว่า ชาดกเป็นการกล่าวถึงการเกิดขึ้นและเส้นทางการเดินของพระโพธิสัตว์ในการเป็นพระพุทธเจ้าผ่านชาติต่าง ๆ โดยแสดงถึงความพยายามในการทำความดีและบำเพ็ญธรรมตลอดเวลา ไม่ว่าจะเจอกับสถานการณ์ที่ดีหรือเลวร้าย พระโพธิสัตว์มุ่งมั่นในการก้าวไปสู่การบรรลุธรรมและการเป็นที่ยิ่งประสงค์ในแต่ละชาติ ซึ่งเชื่อว่าเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระโพธิสัตว์ ทุกครั้งที่เกิดใหม่ในชาติใหม่ ถึงแม้ว่าเนื้อหาจะถูกนำเสนอในลักษณะของนิทานและเรื่องราว เพื่อเสริมแรงบันดาลใจและการศึกษาในทางศาสนาและจริยธรรม การบำเพ็ญคุณงามและการเดินสู่การเป็นบุคคลที่ดีตามแนวทางแห่งพระโพธิสัตว์ ชาดกมี 2 ประเภท 1. ชาดกนิบาต หมายถึง ชาดกทั้ง 547 เรื่องที่มีอยู่ในคัมภีร์ขุททกนิกายของพระสุตตันตปิฎก นิบาตชาดกแต่งเป็นคาถาคือ ฉันทลักษณ์ล้วน ๆ โดยจะมีการแต่งขยายความเป็นร้อยแก้วคือรูปแบบคาถาสุภาษิต เหตุที่เรียกว่า นิบาตชาดก ก็เพราะว่า ชาดกในพระไตรปิฎกนี้จะถูกจัดหมวดหมู่ตามจำนวนคาถา มีทั้งหมด 22 หมวด หรือ 22 นิบาต นิบาตสุดท้ายคือ นิบาตที่ 22 ประกอบด้วยชาดก 10 เรื่อง หรือที่เรียกว่า “ทศชาติชาดก” 2. ชาดกนอกนิบาต หมายถึง ชาดกที่ไม่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก เป็นชาดกที่ภิกษุชาวเชียงใหม่ได้รวบรวมเรื่องราวมาจากนิทานพื้นบ้านไทยมาแต่งเป็นชาดก ขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2000 - 2200 ชาดกนี้เรียกอีกชื่อว่า "ปัญญาสชาดก" แปลว่า ชาดก 50 เรื่อง และรวมกับเรื่องในปัจฉิมภาคอีก 11 เรื่อง รวมเป็น 61 เรื่อง

พระโพธิสัตว์เกิดในกำเนิดโอปปาติกะ 69 ชาติ เช่น พรหม ท้าวสักกะ และ เทวดา เกิดในกำเนิดชลาพุชะเป็นมนุษย์ 353 ชาติ เช่น พระพรหมทัต พระราชา พระราชโอรส มโหสถบัณฑิต วิรุทธบัณฑิต บัณฑิต มานพ คหบดี ฤๅณพี้ พ่อค้า และ บุตรฤๅณพี้ เศรษฐี และ บุตรเศรษฐี อาจารย์ยิศา ปาโมกษ์ และ ศิษย์ เป็นสัตว์สี่เท้า 62 ชาติ เกิดในกำเนิดอมนุษย์ สัตว์สองเท้า 62 ชาติ เช่น ครุฑ หงส์ ไก่ พญานก นกยูง นกแร้ง กา นกกระโทก นกแขกเต้า สัตว์ไม่มีเท้า 6 ชาติ เช่น นาค ปลาชาดก เป็นพื้นฐานสำคัญในการรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ช่วยสร้างจิตวิญญาณและคุณธรรม มีค่าทางด้านคำสอนทางสังคมและจริยธรรม ส่งเสริมความเชื่อค่านิยมในสังคม และสร้างความเข้าใจในวรรณคดีและบ่อเกิดวรรณคดี ชาดกมีบทบาทในการศึกษาและปฏิบัติตามเพื่อพัฒนาจิตวิญญาณและสร้างความเจริญรุ่งเรืองในทางต่าง ๆ ของชีวิต ชาดกเชื่อมโยงศาสนาและวัฒนธรรม และช่วยสร้างความสุขและความสุภาพในสังคม

2. จากผลการศึกษาพบว่า พระพุทธองค์ทรงนำชาดกมาใช้ประกอบการบรรยายเพื่อสอนและแสดงแนวคิดที่มีความหมายที่ลึกซึ้งสอนให้รู้เรื่องหลากหลายเกี่ยวกับชีวิตและการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เข้าใจหลักการในดำเนินชีวิต ประการถึงพฤติกรรมของพระภิกษุสงฆ์ที่ครองตนไม่อยู่รอบของพระวินัยบ้าง ประการถึงจริยวัตรอันดีงามของพระภิกษุสงฆ์โดยเฉพาะประการถึงพฤติกรรมของพระเทวทัต บ้างก็ประการถึงพระราช พะรมเหสี อุบาสก อุบาสิกา และประชาชนทั่วไปก็มี เนื้อหาของชาดกจะเป็นบทกวี อันเป็นคำสอนที่พระพุทธองค์ตรัสไว้เพื่อยกเป็นข้อคิด คติธรรม มาประกอบการอธิบาย อันเป็นประสบการณ์ครั้งอดีตชาติ ช่วยสร้างเสริมความรู้ที่สร้างสรรค์เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ในอรรถกถาธรรมบทภาค 1 มี 19 ชาดก อรรถกถาธรรมบทภาค 2 มี 3 ชาดก อรรถกถาธรรมบทภาค 3 มี 9 ชาดก อรรถกถาธรรมบทภาค 4 มี 3 ชาดก อรรถกถาธรรมบทภาค 5 มี 3 ชาดก อรรถกถาธรรมบทภาค 6 มี 11 ชาดก อรรถกถาธรรมบทภาค 7 มี 6 ชาดก และในอรรถกถาธรรมบทภาค 8 มี 7 ชาดก

3. ผลการวิเคราะห์ชาดกตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท

3.1 จากการวิเคราะห์อภิปรัชญาในชาดกอรรถกถาธรรมบททำให้เข้าใจแนวคิดเชิงลึกเกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิด กรรม และการหลุดพ้นจากทุกข์ ซึ่งเป็นหลักปรัชญาสำคัญในพุทธศาสนา ประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1) การเวียนว่ายตายเกิดที่เน้นกระบวนการเกิดใหม่และการย้ายผ่านของวิญญาณ 2) หลักกรรมที่เชื่อมโยงการกระทำกับผลกระทบในชีวิตถัดไป 3) การบรรลุนิพพานซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุด 4) ธรรมชาติของจิตที่สามารถพัฒนาไปสู่ความรู้แจ้งผ่านการปฏิบัติธรรม และ 5) ลักษณะของโลกและจักรวาลที่เป็นที่เกิดของสรรพสิ่งและสภาพของจิตวิญญาณในสวรรค์และนรกตามกรรมที่ทำ

3.2 การวิเคราะห์ญาณวิทยาในชาดกอรรถกถาธรรมบททำให้เห็นภาพชัดเจนของวิธีที่พระโพธิสัตว์และตัวละครอื่น ๆ แสวงหาความรู้ พิสูจน์ความจริง และพัฒนาความรู้เพื่อการบรรลุนิพพานและหลุดพ้นจากทุกข์ แหล่งที่มาของความรู้มาจากประสบการณ์ตรง การปฏิบัติธรรม และการฟังคำสอน การพิสูจน์ความจริงมาจากการปฏิบัติและการเห็นผลของกรรม ความรู้ต้องการการพัฒนาผ่านการฝึกฝนจิตและการปฏิบัติธรรม การปฏิเสธความเชื่อที่ผิดพลาดและการกำจัดอวิชชาเป็นสิ่งสำคัญ และความรู้ที่แท้จริงต้องสัมพันธ์กับการพัฒนาศีลธรรมและจิตใจที่บริสุทธิ์ ดังนั้น ความรู้ในชาดกไม่เพียงแต่เป็นเรื่องของปัญญา แต่ยังเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติธรรมและการพัฒนาศีลธรรมอย่างลึกซึ้ง

3.3 การวิเคราะห์คุณวิทยาในชาดกอรรถกถาธรรมบททำให้เข้าใจคุณค่าทางศีลธรรมและคุณธรรมที่พระโพธิสัตว์และตัวละครอื่น ๆ ยึดถือและปฏิบัติ เรื่องราวเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นนิทานสอนใจ แต่ยังสอนคุณธรรมสำคัญที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม ประเด็นสำคัญได้แก่ 1) ความเมตตากรุณาที่แสดงถึงการช่วยเหลือผู้อื่น 2) ความเสียสละเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น 3) ความซื่อสัตย์ในการพูดความจริง 4) ความอดทนต่อความลำบาก 5) การให้ทานแก่ผู้ยากไร้ 6) ความมุ่งมั่นและพากเพียรในการทำมาหากิน และ 7) ความยุติธรรมในการตัดสินใจและปกครองประชาชน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากผลการวิเคราะห์ชาดกในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทเน้นไปที่ความรู้ทางศีลธรรมและจริยธรรมที่สอนให้รู้เรื่องหลากหลายเกี่ยวกับชีวิตและการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังเน้นถึงแนวคิดที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิด กรรม และการบรรลุนิพพาน ทั้งนี้เป็น

หลักปรัชญาสำคัญในพุทธศาสนาที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาจิตวิญญาณของผู้ที่ศึกษาชาดกช่วยให้เข้าใจถึงธรรมชาติและความหมายของชีวิตจากมุมมองของพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง และเป็นแนวทางที่ดีในการพัฒนาจิตวิญญาณและความเข้าใจในวิถีชีวิตที่ดีตามหลักศาสนาพุทธศาสนาได้อย่างชัดเจน ได้สรุปไว้ 3 ประเด็นดังนี้

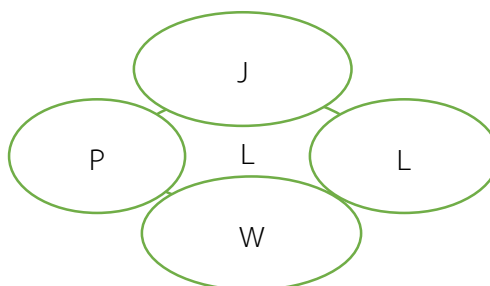
1. ชาดกในพุทธศาสนาเถรวาทมีบทบาทสำคัญในการรักษาและสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม และค่านิยมในสังคมไทย และยังมีบทบาทในการเสริมสร้างจิตวิญญาณและคุณธรรมของบุคคล ผ่านการเรียนรู้และปฏิบัติตามชาดกในแง่มุมต่าง ๆ ที่มีความหมายอย่างลึกซึ้งและมีประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันและสังคมที่มีความหลากหลาย ช่วยในการรักษาและสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมไทยอันมีค่ามากและสร้างพื้นฐานทางศาสนาและวัฒนธรรมให้กับบุคคลภายในสังคมได้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน 1. คุณค่าทางด้านคำสอนที่เป็นสัจธรรมและจริยธรรม: ชาดกนิบาตและนอกนิบาตมีคำสอนที่สอนให้คนมีคุณธรรมและจริยธรรมในชีวิตประจำวัน เช่น อริยสัจ 4 ไตรลักษณ์ และ ไตรสิกขา ที่สอนให้มีพุทธปรัชญาเป็นแนวทางชีวิต 2. คุณค่าทางด้านสังคม: ชาดกมีบทบาทในการสร้างความเข้าใจในการแบ่งชั้นวรรณะและการสังคมที่มีความเป็นธรรม และสนับสนุนการพัฒนาชุมชนและประเทศชาติ 3. คุณค่าทางวรรณคดีและบ่อเกิดวรรณคดี: ชาดกเป็นบ่อเกิดวรรณคดีที่สอนให้เข้าใจและปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าและพระสาวก รวมถึงเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญในการศึกษาวรรณคดีไทยและนิทานพื้นบ้านต่าง ๆ ที่มีความหมายที่ซับซ้อน 4. คุณค่าทางด้านบ่อเกิดหนังสือสุภาษิตและนิทานคติธรรม: ชาดกสร้างความเข้าใจในคติธรรมและศีลธรรมผ่านนิทานสุภาษิตและคติธรรม ไม่ว่าจะเป็นนิทานพระยาช้างฉันทันต์ และพระสาวกที่สอนให้มีพฤติกรรมที่ดีและซื่อสัตย์ 5. คุณค่าทางด้านความเชื่อ: ชาดกสอนให้คนมีความเชื่อในการกลับชาติไปเกิด และการเวทมนต์ คาถา เป็นต้น ที่เชื่อว่าส่งผลดีต่อชีวิตของบุคคลและสังคม

2. ชาดกในอรรถกถาธรรมบทมีบทบาทสำคัญในการสอนและเสนอแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและเติบโตทางจิตวิญญาณและจริยธรรมให้กับผู้ศึกษาและผู้สนใจทั่วไป 1. ความรู้เรื่องจิตวิญญาณและธรรมชาติของชีวิต: ชาดกในอรรถกถาธรรมบทสอนให้เข้าใจถึงธรรมชาติของชีวิตและความจริงเกี่ยวกับความทุกข์และความสุขของมนุษย์ โดยการเสนอเรื่องราวและคำสอนที่ชัดเจนในการตีความชีวิตที่มีความรู้และความสำเร็จในทางจิตวิญญาณ 2. การแก้ไขปัญหาและการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง: ชาดกช่วยในการแก้ไขปัญหาและให้แนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างสมดุลและมีคุณค่า โดยการใช้เรื่องราวและสัญลักษณ์ที่มีความหมายลึกซึ้งเพื่อสอนให้เห็นถึงทางออกในสถานการณ์ที่ซับซ้อน 3. จริยธรรมและจิตวิญญาณ: ชาดกช่วยในการพัฒนาจริยธรรมและจิตวิญญาณของบุคคล โดยการเสนอแนวทางการพึ่งพาตัวเองและให้คำแนะนำที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและคุณค่าทางจิตวิญญาณ 4. การเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง : ชาดกเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สอนให้เข้าใจถึงธรรมชาติของความเป็นอยู่และการพัฒนาตนเองในทางที่ดีที่สุด โดยใช้คำสอนและตัวอย่างจากชีวิตของพุทธศาสนาเป็นแรงบันดาลใจ 5. ความรู้และประสบการณ์ครั้งอดีต: ชาดกเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สร้างสรรค์เนื้อหาที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์และเรื่องราวในอดีตของชาติ ซึ่งเสริมแรงบันดาลใจและช่วยในการวิเคราะห์และตีความเพื่อเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้อื่น

3. ชาดกตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท ประกอบด้วย 1. อภิปรัชญาในพุทธปรัชญาเถรวาทไม่ว่าจะเป็นการศึกษาเวียนว่ายตายเกิดและกรรม เป็นหัวข้อที่เน้นการเกิดใหม่ของวิญญาณและผลกระทบของกรรมในชีวิตต่อไป 2. ญาณวิทยาในพุทธปรัชญาเถรวาทไม่ว่าจะเป็นการศึกษาพัฒนาจิตวิญญาณผ่านการปฏิบัติธรรมและการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง 3.

คุณวิทยาในพุทธปรัชญาเถรวาท ไม่ว่าจะเป็นการเชื่อมโยงความรู้ทางศีลธรรมและจริยธรรมกับการพัฒนาตนเองและสังคม โดยเน้นค่านิยมที่สำคัญไม่ว่าจะเป็นความเมตตา กรุณา ความเสียสละ และความซื่อสัตย์

องค์ความรู้ใหม่จากชาดกในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท ทำให้ได้ Model ขึ้นมา คือ J : PLLW

J: Jatakas According to Theravada Buddhist Philosophy Appearing in The Dhammapada Commentary: ชาดกตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท

P: Preservation and transmission of customs, culture, and values in society: การรักษาและสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม และค่านิยมในสังคม

L: Learning about spirituality, problem-solving, and self-development: การเรียนรู้เรื่องจิตวิญญาณ, การแก้ไขปัญหา, และการพัฒนาตนเอง

L: Linking ethical and moral teachings with personal and societal development: การเชื่อมโยงความรู้ทางศีลธรรมและจริยธรรมกับการพัฒนาตนเองและสังคม

W: Way of life of humanity: วิถีชีวิตของมวลมนุษย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การจัดเตรียมนโยบายที่เกี่ยวข้องกับชาดกนั้นมีความสำคัญอย่างมากเนื่องจากชาดกมีบทบาทสำคัญในการสืบทอดและสร้างเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมไทย ดังนั้น หน่วยงานที่สามารถจัดเตรียมนโยบายเชิงนโยบายดังนี้

1.1 กระทรวงวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยสงฆ์ สำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ มีหน้าที่รักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมไทยทั้งในด้านศิลปวัฒนธรรมและศาสนา โดยการสนับสนุนการอนุรักษ์และสืบสานชาดกเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายทางวัฒนธรรมของประเทศ นอกจากนี้ ยังสามารถส่งเสริมการศึกษาและการทรงตัวทางศาสนาที่เกี่ยวข้องกับชาดกได้อีกด้วย เช่น การสนับสนุนการศึกษาชาดกในโรงเรียนและสถาบันศึกษาต่างๆ ในประเทศ

1.2 กระทรวงศึกษาธิการ มหาวิทยาลัยสงฆ์ สำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ที่รอบคอบ ซึ่งสามารถจัดเรียนการสอนเกี่ยวกับชาดกและวัฒนธรรมทางศาสนาได้ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและคุณธรรมที่ดีในวงกว้างของนักเรียนและประชาชนทั่วไป

1.3 กรมสิ่งแวดล้อม คณะสงฆ์ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น มีความสำคัญในการอนุรักษ์และสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการอนุรักษ์ชาดกที่เกี่ยวข้อง เช่น การสร้างพื้นที่สงวนแห่ง

ธรรมชาติ การอนุรักษ์สัตว์ป่า และการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเข้าใจและการเคารพต่อชาดกใน
 เกี่ยวข้องสิ่งแวดล้อม

1.4 กรมศิลปากร มีหน้าที่สนับสนุนและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย สามารถเป็นตัวกลางใน
 การส่งเสริมการใช้ศิลปะเพื่อสืบสานและอนุรักษ์ชาดกได้ โดยการสนับสนุนกิจกรรมทางศิลปะที่
 เกี่ยวกับชาดกและวัฒนธรรมทางศาสนา

1.5 องค์การบริหารส่วนจังหวัด คณะสงฆ์ สามารถเป็นตัวกลางในการสนับสนุนและส่งเสริม
 การอนุรักษ์ชาดกในระดับท้องถิ่น โดยการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชาดกในชุมชนและการส่งเสริม
 การศึกษาเกี่ยวกับชาดกในโรงเรียนและสถาบันการศึกษาในพื้นที่

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

การวิจัยเกี่ยวกับชาดกในอรรถกถาธรรมบท มีประเด็นที่น่าศึกษาวิจัยเพิ่มเติมดังนี้

2.1 ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการสืบทอดชาดกในอรรถกถา: การศึกษาและวิเคราะห์ถึง
 กระบวนการการสืบทอดและการอนุรักษ์ชาดกในอรรถกถา เช่น วิเคราะห์การสืบทอดของคติและ
 ปฏิบัติทางศาสนา การศึกษาเรื่องนี้จะช่วยในการเข้าใจถึงความสำคัญของชาดกในอรรถกถาและการมี
 ส่วนร่วมของชาดกในการพัฒนาศาสนาและวัฒนธรรม

2.2 ควรทำวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบของชาดกต่อความเข้าใจและความเป็นไทยของชุมชน :
 การศึกษาถึงวิถีชีวิตและค่านิยมทางศาสนาที่เป็นส่วนหนึ่งของชาดกในอรรถกถา สามารถช่วยในการ
 เข้าใจถึงความเชื่อและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อชุมชนที่มีการสืบทอดชาดกนั้น ๆ อย่างไร และมี
 ผลกระทบต่อความเข้าใจและความเป็นไทยและเข้าใจของผู้คนในชุมชน

2.3 ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการนำชาดกมาใช้ในสังคม : การศึกษาถึงวิธีที่ชาดกในอรรถกถาถูก
 นำมาใช้ในสังคมในแง่ของการสร้างสังคมที่มีความเป็นศรัทธาและมีความรับผิดชอบ การศึกษานี้
 สามารถช่วยในการออกแบบนโยบายที่ส่งเสริมคุณค่าทางศาสนาและจริยธรรมในสังคมได้อย่างมี
 ประสิทธิภาพ

2.4 ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการเปรียบเทียบชาดกในอรรถกถากับนิทานอีสป: การวิจัยเกี่ยวกับ
 การสังเคราะห์หรือความแตกต่างของชาดกในอรรถกถากับนิทานอีสปที่มีอิทธิพลในภูมิศาสตร์และ
 วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน อาจช่วยในการเข้าใจถึงความหลากหลายของวัฒนธรรมและความเชื่อในโลก
 ที่กำลังเปลี่ยนแปลง

2.5 ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการนำชาดกมาใช้ในบทเรียนและการศึกษา : การศึกษาถึงวิธีที่ชาดก
 ในอรรถกถาถูกนำมาใช้ในการสอนและการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาและ
 วัฒนธรรม การศึกษาเรื่องนี้จะช่วยในการพัฒนาวิธีการสอนที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการสอน
 การเข้าใจชาดกและวัฒนธรรมทางศาสนาในวงกว้าง

บรรณานุกรม

คำนวน คำณ. (2560). แนวคิดพุทธปรัชญาในวรรณกรรมหนังสือชุด เรื่องทำวชมพูนุบับสถาบัน

ทักษิณคดีศึกษา. วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 13(2), 129-130.

พระกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2554). ชาดกในธรรมบท 1. กรุงเทพฯ : ช่อระกา การพิมพ์.

พระมหาศักรยศรณ์ คุณปญโญ (คงผล) สวัสดิ์ อโณทัย และสมบุรณ์ บุญโท. (2566). การบูรณาการ
 พุทธปรัชญาในอรรถกถาธรรมบทเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในสังคมยุคดิจิทัล.

วารสารพุทธมคค์. 8(2), 1-13.

พระวิจิตรธรรมาภรณ์. (2558). ความหมายของคุณธรรม.เข้าถึงได้จาก<http://portal.tebyan.net/>
อนุ น้อยกลาง พระยุพธนา อธิจิตโต และ ณรงค์ฤทธิ์ เครือไทย. (2562). การศึกษาวิเคราะห์แนวคิด
เรื่องความงามในมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาท. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬา
ขอนแก่น. 6(4), 166-176.

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของ
 ประชาชนในอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา

Integration of Buddhadhamma Principles to Foster Participatory
 Political Culture of the People at Kaengsanamnang District in
 Nakhonratchasima Province

พระต้อง จิตตทนโต (บรรจง)

Phra Tong Cittadanto (Banchong)

ไพฑูรย์ มาเมือง

Phaitoon Mamuangt

พระมหานรินทร์ สุรปณโณ (เอมพันธ์)

PhramahaNarin Surapaño (Emphan)

รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์

Master of Political Science

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail : morakot.kot14@gmail.com narinemphan2521@gmail.com

narinpempa123@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 3 กรกฎาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 24 กรกฎาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 31 กรกฎาคม 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาการบูรณาการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา 2. เปรียบเทียบการบูรณาการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3. นำเสนอการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา โดยการประยุกต์ตามหลักอิทธิบาทธรรม โดยมีระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าทีทดสอบค่าเอฟทดสอบ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.89$) จำแนกเป็นรายด้าน คือ ด้านทัศนคติในผลกระทบของนโยบาย ($\bar{X}=3.99$) ด้านความสำนึกในหน้าที่ของพลเมือง ($\bar{X}=3.89$) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง ($\bar{X}=3.88$) และด้านมีความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง ($\bar{X}=3.79$) ตามลำดับ 2. ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มีอายุ การศึกษา

อาชีพ และรายได้ต่างกันมีความคิดเห็น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย 3. ผลการนำเสนอ พบว่า 1) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง ประชาชนควรเสียสละและการสนับสนุนทางการเมือง 2) ด้านความสำนึกในหน้าที่ของพลเมือง ประชาชนควรแสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน 3) ด้านคะแนนในผลกระทบของนโยบาย ประชาชนควรมีจิตสาธารณะ และ 4) ด้านมีความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง ประชาชนควรมีจิตสำนึกให้กับชุมชนสังคม ให้รับรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของตัวเอง

คำสำคัญ : ประชาชน, วัฒนธรรมทางการเมือง, การมีส่วนร่วมทางการเมือง

ADSTRACT

The research on "Buddhadhamma Integration for Principles to Foster Participatory Political Culture of the People at Kaengsanamnang District in Nakhonratchasima Province" Objectives of the research were: 1. To study the level of integration to strengthen the participatory political culture of the people in Kaengsanamnang District, Nakhonratchasima Province 2. To compare the integration to strengthen the participatory political culture of the people in Kaengsanamnang District, Nakhonratchasima Province classified according to personal factors and 3. To present the integration of Buddhadhamma principles to strengthen the participatory political culture of the people in Kaengsanamnang District, Nakhonratchasima Province by applying the principles of Iddhipatadhamma. The research methodology is a combined research methodology. Qualitative research and quantitative research. The tools used are questionnaires and interviews. Analyze data by determining frequency, percentage, mean, standard deviation, test hypotheses by t-test and F-test, and analyze data with descriptive interpretation.

Findings of the research were as follows: 1. The Level of strengthening political culture Overall it is at a high level. ($\bar{X}=3.89$) when classified by side as follows: awareness of the impact of the policy ($\bar{X}=3.99$) awareness of the civic duty ($\bar{X}=3.89$), high political participation ($\bar{X}=3.88$), and the interest in political activities ($\bar{X}=3.79$) respectively. 2. The results of the comparison found that people of different genders had different opinions. no different Therefore, the research hypothesis was rejected. As for people with different ages, education, occupations, and incomes, they have different opinions. They were significantly different at the 0.05 level, so the research hypothesis was accepted. 3. The results of the presentation found that 1) high political participation People should sacrifice and support politics. 2) Awareness of the duties of citizens People should show goodwill and hope towards their colleagues. 3) Be aware of the impact of the policy. People should have public consciousness. and 4) having an interest in political activities People should have awareness of their community and society to be aware of their own rights and duties.

Keywords: populations, political culture, political participation

บทนำ

วัฒนธรรมทางการเมือง เป็นส่วนหนึ่งวัฒนธรรมทางสังคม หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล ซึ่งมาจากความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมือง ของบุคคล ซึ่งได้รับการถ่ายทอดปลูกฝังสืบทอดกันมาจนกระทั่งบุคคลยอมรับและยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติทางการเมืองของสังคม วัฒนธรรมทางการเมืองเกิดจากกระบวนการปลูกฝังอบรมหล่อหลอมเกลารวมทั้งทางตรงและทางอ้อมที่สืบทอดกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน จนทำให้บุคคลในสังคมมีความรู้ทางการเมืองซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมือง ของบุคคลในสังคมและเมื่อบุคคลในสังคมมีพฤติกรรมทางการเมืองเป็นแบบแผน พฤติกรรมทางการเมืองที่เป็นแบบแผนก็จะกลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคมนั้น จากกระบวนการเกิดวัฒนธรรมทางการเมืองดังกล่าวการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองจึงมีความสัมพันธ์โดยตรงกับวิวัฒนาการของระบบการเมืองการปกครองที่ผ่านมาในอดีต โดยเฉพาะกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่จะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนวัฒนธรรมทางการเมืองด้วย (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2550, 1)

วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นปัจจัยประการสำคัญที่เป็นการกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของสมาชิกในสังคม และเป็นตัวการที่ทำให้รูปแบบและลักษณะของระบบการเมืองในแต่ละสังคมแตกต่างกันไป ทั้งนี้หากชนในชาติมีลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองที่เน้นหนักไปทางอำนาจนิยมก็เป็นการยากที่จะพัฒนาระบบประชาธิปไตยไปสู่จุดหมายได้ (กมล สมวิเชียร, 2514, 16) ระบบอุปถัมภ์เป็นหนึ่งในวัฒนธรรมที่อยู่คู่สังคมไทยมาช้านาน มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต

การประกอบอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมระบบอุปถัมภ์ในแวดวงราชการ รัฐวิสาหกิจ แม้ระบบอุปถัมภ์จะมีทั้งข้อดี ข้อเสีย แต่มักถูกมองในด้านลบว่าเป็นหนึ่งในสาเหตุหลักที่บั่นทอนประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขององค์กร นำมาสู่หลากหลายปัญหา ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้ง การขาดขวัญกำลังใจ ความไม่เสมอภาคเป็นธรรมระบบอุปถัมภ์ในแวดวงของราชการยังคงมีอยู่ ซึ่งถ้าหากมีการใช้ระบบอุปถัมภ์เพื่อประโยชน์ส่วนรวมก็อาจเป็นประโยชน์และช่วยแก้สถานการณ์บางอย่างได้ เช่น การประสานงานระหว่างหน่วยงาน เป็นต้น แต่ปัจจุบันมีการนำระบบอุปถัมภ์ไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตนเป็นส่วนใหญ่ เช่น ใช้ในการแต่งตั้งโยกย้าย ทำให้ได้มาซึ่งอำนาจบารมี หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งตำแหน่งที่จะแสวงหาผลประโยชน์ (ประชาชาติธุรกิจ, 2565)

ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมาซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของสมาชิกในสังคมและเป็นตัวการที่ทำให้รูปแบบและลักษณะของระบบการเมืองในแต่ละสังคมแตกต่างกันไป ทั้งนี้หากชนในชาติมีลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองที่เน้นหนักไปทางอำนาจนิยมก็เป็นการยากที่จะพัฒนาระบบประชาธิปไตยไปสู่จุดหมายได้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา โดยจะได้ทราบว่าการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา โดยจะได้ทราบว่าประชาชนมีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็นอย่างไรแตกต่างกันหรือไม่ ควรเป็นอย่างไร เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนช่วยเหลือปรับปรุงพัฒนาและดำเนินงานในการสนับสนุนส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดให้แก่ชุมชนสังคมและประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา
- 2) เพื่อเปรียบเทียบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมาโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
- 3) เพื่อนำเสนอการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา โดยการประยุกต์ตามหลักอิทธิบาทธรรม

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาวิจัยไว้ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหางานวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา” ประกอบไปด้วยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางการเมือง แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตย แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง หลักอิทธิบาท 4 ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยกำหนดขอบเขตด้านตัวแปรแบ่งออกเป็น 2 คือ

1 ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยส่วนบุคคลซึ่งประกอบไปด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และหลักอิทธิบาท 4 (ส.ม.(ไทย) 19/820/383-384) ได้แก่ 1) ฉันทะ 2) วิริยะ 3) จิตตะ

4) วิมังสา

2 ตัวแปรตาม คือ การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง 2) ความสำนึกในหน้าที่ของพลเมือง 3) ตระหนักในผลกระทบของนโยบาย 4) มีความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมืองอย่าง (ประจวบ จันทร์หมื่น, 2552, 141-142)

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยได้กำหนดการศึกษาวิจัยเฉพาะในอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 5 ตำบล 56 หมู่บ้าน ประกอบไปด้วย

1) ตำบลแก้งสนามนาง 2) ตำบลโนนสำราญ 3) ตำบลบึงพะไล 4) ตำบลสีสุก 5) ตำบลบึงสำโรง ซึ่งผู้วิจัยสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา” โดยจะได้ทราบว่าคุณภาพประชาชนมีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นว่าเป็นอย่างไร แตกต่างกันหรือไม่ ควรเป็นอย่างไร เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนช่วยเหลือปรับปรุงพัฒนา และดำเนินงานในการสนับสนุนส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมอันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดให้แก่ชุมชนสังคมและประเทศชาติต่อไป

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เวลาในการวิจัยเริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2565 ถึงเดือน มีนาคม พ.ศ. 2567 รวมเป็นระยะเวลา 22 เดือน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ได้แก่ 1) พระสังฆาธิการในอำเภอแก้งสนามนาง จำนวน 2 รูป 2) ผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นและผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น จำนวน 5 คน และ 3) นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 9 รูปหรือคน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลมี 4 วิธี คือ 1) การสังเกต 2) ตำราและเอกสาร 3) การสัมภาษณ์ 4) การบันทึกวิธีทัศน์และโสตทัศนูปกรณ์ (Silverman. D, 2000, 90)

2. การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนผู้มีอายุ 1๘ ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ซึ่งอาศัยอยู่ในอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 5 ตำบล 56 หมู่บ้าน รวมประชากรทั้งสิ้น จำนวน 37,484 คน จากจำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้คำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมในการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 396 คน โดยใช้โปรแกรมคำนวณกลุ่มประชากรตัวอย่าง ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1967, 110)

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา” ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังต่อไปนี้ คือ

1. ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.89$, S.D.= 0.66) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านคะแนนในผลกระทบของนโยบาย ($\bar{X}=3.99$, S.D.= 0.68) ด้านความสำนึกในหน้าที่ของพลเมือง ($\bar{X}=3.89$, S.D.= 0.72) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง ($\bar{X}=3.88$, S.D.= 0.71) และด้านมีความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง ($\bar{X}=3.79$, S.D.= 0.77) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

2. เปรียบเทียบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมาโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มีอายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอ

แก่งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

3. นำเสนอการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแก่งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา โดยการประยุกต์ตามหลักอิทธิบาทธรรม พบว่า 1) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงตามหลักอิทธิบาทธรรม ประชาชนควรเสียสละและการสนับสนุนทางการเมืองควรมั่นคงและเชื่อถือเคารพในศักดิ์ศรีความแตกต่างระหว่างบุคคล 2) ด้านความสำนึกในหน้าที่ของพลเมืองตามหลักอิทธิบาทธรรม ประชาชนควรแสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงานมีความหวังดีและปรารถนาดีต่อกัน 3) ด้านตระหนักในผลกระทบของนโยบายตามหลักอิทธิบาทธรรม ประชาชนควรมีจิตสาธารณะ ระดมความคิดเพื่อกำหนดนโยบาย ยอมรับผลกระทบอันอาจจะเกิดขึ้น และ 4) ด้านมีความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมืองตามหลักอิทธิบาทธรรม ประชาชนควรมีจิตสำนึกให้กับชุมชน สังคม ให้อำนาจถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเอง ในการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมือง

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแก่งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา” สามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. จากผลการวิเคราะห์ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแก่งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา

พบว่า ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแก่งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแก่งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.89$, S.D.=0.66) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านตระหนักในผลกระทบของนโยบาย ($\bar{X}=3.99$, S.D.=0.68) ด้านความสำนึกในหน้าที่ของพลเมือง ($\bar{X}=3.89$, S.D.=0.72) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง ($\bar{X}=3.88$, S.D.= 0.71) และด้านมีความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง ($\bar{X}=3.79$, S.D.=0.77) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ อภิปรายได้ว่า ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง ประชาชนเสียสละและการสนับสนุนทางการเมืองควรมั่นคงและเชื่อถือเคารพในศักดิ์ศรีความแตกต่างระหว่างบุคคล การเคารพศักดิ์ศรีของการปกครองแบบประชาธิปไตย ด้านความสำนึกในหน้าที่ของพลเมือง นักการเมืองต้องมีความใจช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนร่วมงานและประชาชนด้วยความเต็มใจ มีการบริหารงานโดยปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบอย่างเสมอ ด้านตระหนักในผลกระทบของนโยบาย การมีจิตสาธารณะ ไม่เห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม คำนึงถึงหลักการเสียสละ และด้านมีความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง สร้างจิตสำนึกให้กับชุมชน สังคม ให้อำนาจถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเอง ในการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระสุชาติ สุชาติ (สวน), 2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคลากรเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี ในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2562 ผลการวิจัยพบว่าบุคลากรเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี มีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2562 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.55$, S.D.=0.54) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ($\bar{X}=3.57$, S.D.=0.66) อยู่ในระดับมาก และด้านการประชาสัมพันธ์ ($\bar{X}=3.53$, S.D.=0.62) อยู่ในระดับมากตามลำดับ

2. จากผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

พบว่า จากการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา อภิปรายได้ว่า ประชาชนที่มี เพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มี อายุต่างกัน การศึกษาต่างกัน อาชีพต่างกัน และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (รัตน สาร์ภย์, 2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมวัฒนธรรมการเมืองของประชาชนใน อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง” ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนในอำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง ที่มีเพศ อายุระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมือง โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยแนวทางแก้ไขการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอนิคมพัฒนาจังหวัดระยอง

3. จากผลการวิเคราะห์การนำเสนอการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา โดยการประยุกต์ตามหลักอิทธิบาทธรรม

พบว่า ระดับการบูรณาการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา โดยการประยุกต์ตามหลักอิทธิบาทธรรม โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.13$, S.D.=0.59) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านวิมangsa การพิจารณาไตร่ตรอง ($\bar{X}=4.28$, S.D.=0.66) ด้านจิตตะ ความตั้งมั่นติดตาม ($\bar{X}=4.15$, S.D.=0.62) ด้านฉันทะ ความพอใจยินดี ($\bar{X}=4.08$, S.D.=0.71) และด้านวิริยะ ความมุ่งมั่นผลักดันพยายาม ($\bar{X}=4.02$, S.D.=0.71) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ อภิปรายผลได้ว่า ด้านฉันทะ ความพอใจยินดี ประชาชนมีความพอใจร่วมในกิจกรรมทางการเมืองการเข้าถึงกิจกรรม มีความร่วมมือ การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจทางการเมือง เจ้าหน้าที่บุคลากรมีความสนใจในการการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านความรู้ความ ด้านวิริยะ ความพยายาม การส่งเสริมจิตสำนึกเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ต้องให้ข้อมูลข่าวสารกับประชาชนเกี่ยวกับเรื่องการเมืองในทุกระดับ ส่งเสริมจัดกิจกรรมการให้ความรู้ถึงนโยบายและหลักการพัฒนาบ้านเมือง ด้านจิตตะ ความตั้งใจ ให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการมีความคิดเห็นที่แตกต่าง นักการเมืองต้องรับฟังข้อเสนอแนะทางการเมืองด้วยความจริงใจ ยอมรับความแตกต่าง ระดมความคิดเห็นเพื่อกำหนดนโยบาย ยอมรับผลกระทบอันอาจจะเกิดขึ้น และด้านวิมangsa การพิจารณาไตร่ตรอง นักการเมืองต้องมีสติปัญญาเป็นสิ่งที่สำคัญสิ่งที่จะทำจะพูดจะปฏิบัติต้องคิดและไตร่ตรองให้ดี บริหารงานโดยมีความเห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่การขจัดซึ่งปัญหา ยึดหลักแห่งความดีงามหรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ณฐมน หมวกฉิม, 2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนใน

ระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปของไทย” ผลการวิจัยพบว่าหลักอิทธิบาท 4 ปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.69$) เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ($\bar{X}=3.92$) หลักอิทธิบาท 4 ($\bar{X}=3.66$) และด้านการกลมเกลียวทางการเมือง ($\bar{X}=3.45$) ตามลำดับ การบูรณาการหลักพุทธธรรมตามหลักอิทธิบาท 4 คือ 1) ด้านฉันทะ เยาวชนจะต้องได้รับข้อมูลที่เป็นจริง 2) ด้านวิธียะ เยาวชนต้องมีความเพียร มีเหตุมีผล มีความสนใจทางการเมืองเป็นสิ่งที่ดี 3) ด้านจิต เยาวชนควรเคารพต่อกฎหมายและกติกาของสังคม 4) ด้านวิมังสา เยาวชนควรสนใจการเมือง

สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ (Body of knowledge) ที่ได้จากการศึกษาเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา” ที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ได้จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ ซึ่งสามารถนำมาสรุปเพื่อไปใช้ประโยชน์ได้จริง ดังต่อไปนี้

1) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงตามหลักอิทธิบาทธรรม

การส่งเสริมประชาชนให้มีจิตสำนึกเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ต้องให้ข้อมูลข่าวสารกับประชาชนเกี่ยวกับเรื่องการเมืองในทุกระดับ ประชาชนต้องเสียสละและการสนับสนุนทางการเมืองควรยึดมั่นและเชื่อถือเคารพในศักดิ์ศรีความแตกต่างระหว่างบุคคล ประชาชนมีส่วนในการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองการปกครอง ส่งเสริมจัดกิจกรรมการให้ความรู้ถึงนโยบายและหลักการพัฒนามาตรฐานเมือง และแนะนำในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง มุ่งเน้นประโยชน์สูงสุดที่จะทำให้ท้องถิ่นมีความเจริญก้าวหน้าตามหลักธรรม

2) ด้านความสำนึกในหน้าที่ของพลเมืองตามหลักอิทธิบาทธรรม

นักการเมืองต้องมีการบริหารงานโดยปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบอย่างเสมอภาค โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ มีการแสดงออกต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยเมตตา ปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบอย่างเสมอภาค การสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนเองและความเชื่อมั่นในตนเอง การมองโลกในแง่ดีมีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์ นักการเมืองต้องรับฟังข้อเสนอแนะทางการเมืองด้วยความจริงใจ ยอมรับความแตกต่างระดมความคิดเห็นเพื่อกำหนดนโยบาย ยอมรับผลกระทบอันอาจจะเกิดขึ้น คำนึงถึงหลักการเสียสละมาก เคารพสิทธิและรู้จักที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น

3) ด้านตระหนักในผลกระทบของนโยบายตามหลักอิทธิบาทธรรม

การแสวงหาแนวคิดใหม่ ๆ แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ มาพัฒนาท้องถิ่นของตนให้ทัดเทียมกับท้องถิ่นอื่นตามลำดับ การร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการพัฒนาท้องถิ่น การมีจิตสาธารณะ ไม่เห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม มุ่งเน้นธรรม ด้วยการประยุกต์หลักธรรมอันก่อให้เกิดความสำเร็จ ระดมความคิดเห็นเพื่อกำหนดนโยบาย ยอมรับผลกระทบอันอาจจะเกิดขึ้น คำนึงถึงหลักการเสียสละมาก เคารพสิทธิและรู้จักที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น มีสติปัญญาเป็นสิ่งที่สำคัญสิ่งที่จะทำจะพูดจะปฏิบัติต้องคิดและไตร่ตรองให้ดี บริหารงานโดยมีความเห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่การขจัดซึ่งปัญหา ยึดหลักแห่งความดีงามหรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน รู้จักแสวงหาจุดร่วมและ สงวนจุดต่าง ไม่ถือเอาความคิดของตนเป็นใหญ่ ยอมรับฟังความคิดเห็น

ของผู้อื่น การเคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง และการปกครอง

4) ด้านมีความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมืองตามหลักอิทธิบาทธรรม

สร้างจิตสำนึกให้กับชุมชน สังคม ให้รับรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเอง ในการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมือง ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ต้องมีความสนใจให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองไทย ประชาชนมีความพอใจร่วมในกิจกรรมทางการเมืองการเข้าถึงกิจกรรม มีความร่วมมือ การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจทางการเมือง เจ้าหน้าที่บุคลากรมีความสนใจในการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองไทย ต้องมีการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ทางด้านกฎหมาย ให้ความเสมอภาคกับประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน ยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรม ยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องเป็นธรรม และถูกกฎหมาย และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชน

ข้อเสนอแนะ

จากศึกษาวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา” ผู้วิจัยจึงสรุปข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑) หน่วยงานงานภาครัฐควรมีการกำหนดนโยบายการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยของนักการเมืองท้องถิ่น

๑.๒) หน่วยงานงานภาครัฐควรมีนโยบายส่งเสริมให้ประชาชนสนับสนุนการปฏิบัติงานของนักการเมืองโดยยึดหลักการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาท้องถิ่น

๑.๓) หน่วยงานภาครัฐควรมีนโยบายทางการศึกษาจัดทำหลักสูตรพลวัตทางการเมืองกับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยของนักการเมืองท้องถิ่น

๑.๔) หน่วยงานงานภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณในการขับเคลื่อนนโยบายการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยของนักการเมือง

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๒.๑) หน่วยงานงานภาครัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนการจัดทำแผนการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยร่วมกับท้องถิ่น

๒.๒) หน่วยงานงานภาครัฐควรสนับสนุนให้มีการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย

๒.๓) ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพนักการเมืองท้องถิ่นให้เกิดการตระหนักในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาท้องถิ่นชุมชน

๒.๔) นักการเมืองท้องถิ่นและประชาชนควรยกย่องนักการเมืองที่ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับพลวัตทางการเมืองกับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย ตามนโยบายที่แถลงไว้ก่อนการเลือกตั้ง

๓. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑) การศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย

๓.๒) การศึกษาอิทธิพลทางพลวัตทางการเมืองในการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย

๓.๓) การศึกษาองค์ประกอบของหลักธรรมที่เหมาะสมในการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย

๓.๔) การศึกษาวิจัยรากฐานทางการส่งเสริมวัฒนธรรมในระบอบประชาธิปไตยที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเมืองของนักการเมือง

บรรณานุกรม

- กมล สมวิเชียร. (2520). ประชาธิปไตยกับสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด.
- ณัฐมน หมวกฉิม. (2564). “การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปของไทย”. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประจวบ จันทร์หมื่น. (2552). “ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองกับบทบาทของประชาชนสังคมในระบบการเมืองท้องถิ่น กรณีศึกษาตำบลเสียว อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- ประชาชาติธุรกิจ. (2565). ระบบ “อุปถัมภ์” ในสังคมไทย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.prachachat.net/columns/news-264642> [กรกฎาคม].
- พระสุชาติ สุชาติ (สวน). (2564). “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคลากรเทศบาลนครรังสิตจังหวัดปทุมธานีในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2562”. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัตนา สารักษ์. (2563). “การส่งเสริมวัฒนธรรมการเมืองของประชาชนใน อำเภอนิคมน้ำจืด จังหวัดระยอง”. สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2551). การเมือง: แนวความคิดและการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพมหานคร : เสมาธรรม.
- Silverman. D. (2000). Doing Qualitative Research: A Practical Handbook. London: Sange.
- Yamane. Taro. (1967). Statistics: An Introductory Analysis. New York: Harpen and Row.

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะให้เป็นศูนย์
 ตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

Developing Public Participation in Zero Waste Management at
 Nonthonglang Subdistrict, Buayai District, Nakhonratchasima Province

พระมหานรินทร์ สุรปญโญ,(เอมพันธ์)

PhramahaNarin Surapinyo,(Emphan)

พระมหามรกด ธมมปาโล (พิรึกษา)

PhramahaMorakot Dhammapalo (Piraksa)

พระปลัดณรงค์เดช อธิมุตโต,(เดชาดิлок)

PhrapaladNarongdech Atimutto,(dechadilok)

สุรศักดิ์ พันธุ์สง่า

Surasak Punsanga

สมศักดิ์ บัวอ่อน

Somsak Buaon

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: narinpempa123@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 22 กรกฎาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 4 สิงหาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 11 สิงหาคม 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะให้เป็นศูนย์ตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา 2. เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะให้เป็นศูนย์ตามหลักอิทธิบาทธรรมตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา และ 3. เพื่อจัดทำคู่มือการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะให้เป็นศูนย์ตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา เป็น การวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ จำนวน 15 รูปหรือคน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 399 คน โดยเครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหา ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

1. กระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะให้เป็นศูนย์ แบ่ง ออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านการตัดสินใจ 2) ด้านการดำเนินงาน 3) ด้านการรับผลประโยชน์ และ 4) ด้านการติดตามและประเมินผล 2. การเสริมสร้างการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะให้เป็นศูนย์ตามหลักอิทธิบาทธรรม 4 ประการ คือ 1) ด้านฉันทะ ความพอใจยินดีในการ

จัดการขยะ 2) ด้านวิริยะ มุ่งมั่นผลักดันพยายามในการจัดการขยะ 3) ด้านจิตตะ ตั้งมั่นติดตามในการจัดการขยะ และ 4) ด้านวิมังสา การพิจารณาไตร่ตรองใคร่ครวญในการจัดการขยะ 3. การจัดทำคู่มือการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะให้เป็นศูนย์ จากการลงพื้นที่ในการจัดกิจกรรม สามารถสร้างผู้นำท้องถิ่นและประชาชนในระดับที่เป็นต้นแบบในการจัดการขยะ และได้ผู้นำท้องถิ่นและประชาชนซึ่งเป็นที่ยอมรับและเคารพศรัทธาของประชาชน แล้วนำมาจัดทำเป็นคู่มือ จะเห็นได้ว่าการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะให้เป็นศูนย์เป็นสิ่งสำคัญในโลกยุคปัจจุบัน คือ ในโลกยุคโลกาภิวัตน์

คำสำคัญ : การพัฒนา, การมีส่วนร่วมของประชาชน, การจัดการขยะให้เป็นศูนย์

ADSTRACT

The objectives of the research were 1. to study the process of the public participation in zero waste managing at Nonthonglang Subdistrict, Buayai District, Nakhonratchasima Province, 2. to supplement the development of the public participation in zero waste managing according to the principles of Iddhibadadhamma at Nonthonglang Subdistrict, Buayai District, Nakhonratchasima Province, and 3, to make a handbook of the development of the public participation in zero waste managing at Nonthonglang Subdistrict, Buayai District, Nakhonratchasima Province. The research methodology was the combined method.

The research results found that: 1. The processes of the development of the public participation in zero waste managing were divided into four aspects as follows: 1) decision, 2) procession, 3) benefit, 4) following-up and evaluating. 2. The implementation of the development of the public participation in zero waste managing according to the principles of four Iddhipadas was as follows: 1) Chanda, the will or aspiration to manage the waste, 2) Viriya, the effort or exertion to manage the waste, 3) Citta, the thoughtfulness to follow up managing the waste, and 4) Vimamsa, the investigation or examination to manage the waste. 3. As for making handbooks of the public participating development for the zero waste management at Nonthonglang Subdistrict, Buayai District, Nakhonratchasima Province by field studying the activities, the local leaders and the people could be formed as models for managing the waste, being acceptable and respectable for people. Then handbooks of the public participating development in zero waste managing were made. It is seen that the public participating development in zero waste managing is important in the present world, the globalization.

Keywords: Developing, Public Participation, Zero Waste Management

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยมีความก้าวหน้าในเรื่องประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติจึงมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นตามจำนวนประชากร ในขณะการผลิตเครื่องอุปโภค

บริโภคอาหาร ที่อยู่อาศัย จึงเป็นสาเหตุของปัญหาต้นเหตุให้เศษขยะสิ่งของเหลือใช้มีจำนวนปริมาณมากขึ้น จึงก่อให้เกิดปัญหาขยะเพิ่มขึ้น เป็นเหตุสำคัญประการหนึ่งที่สำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและผลมีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยเป็นปัญหาที่สำคัญของชุมชน ซึ่งต้องมีการจัดการและแก้ไขชุมชนที่มีขยะรกรุงรังอยู่ภายในบ้าน บริเวณบ้าน นอกจากจะดูสกปรกไม่น่าอยู่แล้วยังเป็นที่ชุมนุมของหนูแมลงวันแมลงสาบ ที่เป็นพาหนะนำโรคร้ายมาสู่คน จากสภาพที่เป็นมาในอดีตและปัจจุบันขยะจึงยังคงเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้เกิดความสกปรกและความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง การกำจัดขยะส่วนใหญ่ยังเป็นการกำจัดขยะกองบนพื้นซึ่งวิธีการกำจัดขยะที่ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ มีขยะเพียงส่วนน้อยที่ถูกนำไปกำจัดโดยวิธีการหมักปุ๋ยและวิธีเผาในเตาเผา (บวรศักดิ์ อวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล, 2548 : 45)

การขยายตัวของชุมชนเมืองและการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจก่อให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอยเพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัว ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม ชุมชนเมืองทั้งในเมืองหลวงและต่างจังหวัดหลายพื้นที่จึงประสบปัญหาที่ไม่สามารถจัดหาสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย อันเนื่องมาจากไม่มีระบบการบริหารจัดการที่ดีในการกำจัดขยะมูลฝอย อีกทั้งยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการที่เหมาะสมของทั้งภาครัฐและประชาชนในการคัดแยกขยะมูลฝอย จึงก่อให้เกิดความขัดแย้งในการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยที่ตกค้างจำนวนมาก จึงจำเป็นจะต้องแสวงหาวิธีการจัดการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพเพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอยในครัวเรือนที่เป็นต้นตอของการเกิดขยะมูลฝอยโดยตรงทั้งนี้เพื่อมิให้ปัญหาขยายตัวและรุนแรงยิ่งขึ้นซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนและส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2540-2559 มีความมุ่งหมายที่จะให้มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแห่งชาติให้ควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอันจะยังผลให้การพัฒนาประเทศเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนและเสริมสร้างคุณภาพแห่งชีวิตของประชาชนโดยได้กำหนดแนวทางที่จำเป็นเร่งด่วนในการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดทดแทนได้ให้เข้าสู่สภาพสมดุลของการใช้และการเกิดทดแทนและกำหนดแนวทางการแก้ไขจัดภาวะมลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ มลพิษทางเสียงและความสั่นสะเทือน มลพิษและสิ่งปฏิกูล สารอันตรายและของเสียอันตราย ตลอดจนการกำหนดแนวทางในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติในอนาคต ดังต่อไปนี้ (1) ให้มีการจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลที่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล ตั้งแต่การเก็บกัก การเก็บขน การขนส่ง และการกำจัด (2) ควบคุมอัตราการผลิตขยะมูลฝอยของประชากรและส่งเสริมการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ (3) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชนร่วมลงทุนก่อสร้าง หรือบริหาร และดำเนินระบบจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล (4) ส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรเอกชนและประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลมากขึ้น (ทงศักดิ์ ปัดสินธุ์, 2561 : 17)

สถานการณ์ขยะมูลฝอย จากข้อมูลล่าสุดของ “กรมควบคุมมลพิษ” พบว่า สถานการณ์ขยะมูลฝอยของปี 2565 มีปริมาณ 25.70 ล้านตัน ซึ่งพบว่าขยะมูลฝอยที่ถูกกำจัดไปอย่างไม่ถูกต้อง และขยะมูลฝอยตกค้าง มีปริมาณรวมกันถึง 17.01 ล้านตัน ทุกภาคส่วนจึงพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวผ่านโครงการริเริ่มต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น โครงการรีไซเคิล แคมเปญลดขยะ และการพัฒนาระบบการจัดการขยะอย่างยั่งยืน รวมถึงมองหาแนวทางปฏิบัติที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งหนึ่งในทางเลือกที่หลายคนนึกถึง นั่นก็คือ กระบวนการ “Waste to Energy” การใช้เทคโนโลยี เพื่อเปลี่ยน “ขยะ” ให้กลายเป็นพลังงาน เพื่อลดปัญหาขยะล้นเมือง สถานการณ์ปัญหา “ขยะมูลฝอย” ในปัจจุบัน อย่างที่

บอกไปข้างต้นว่า ปัญหาขยะมูลฝอยในปัจจุบันนั้นเป็นเรื่องที่หลายคนให้ความสำคัญ ซึ่งในแต่ละพื้นที่ก็มีลักษณะต่างกันไป การจัดการกับขยะมูลฝอยต้องใช้ความพยายามร่วมกัน รวมถึงการปรับใช้ระบบการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ การส่งเสริมการรีไซเคิล และการทำปุ๋ยหมัก ส่งเสริมรูปแบบการบริหารจัดการที่ยั่งยืน และสร้างความตระหนักรู้แก่บุคคลและชุมชน (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2566 : ออนไลน์) กระทรวงมหาดไทยได้มีประกาศเรื่องการจัดการมูลฝอย พ.ศ. 2560 ได้กำหนดนโยบายคือราชการส่วนท้องถิ่นต้องรณรงค์สร้างความรับรู้ความเข้าใจ และจิตสำนึกให้กับประชาชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะ และคัดแยกขยะมูลฝอยเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ มีความตระหนักรู้ และรับผิดชอบในการจัดการมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดมูลฝอย และให้เปิดเผยข้อมูลและรายงานผลการดำเนินงานให้ประชาชนทราบ สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมและสามารถพึ่งพาตนเอง ในการจัดการมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด

จากปัญหาของขยะมูลฝอยที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนโดยตรงทั้งในชุมชนเมืองและชนบททำให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีความตระหนักในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยโดยอาศัยความร่วมมือของหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นในการจัดการขยะมูลฝอย และการปลูกฝังจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมแก่ชุมชน โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนในแต่ละชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการขยะ เพื่อให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้และเกิดจิตสำนึกที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยซึ่งประชาชนในชุมชนมีอิทธิพลในการกระตุ้นจิตสำนึกต่อความรับผิดชอบร่วมกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเรื่องขยะมูลฝอยชุมชน โดยเริ่มจากการให้ประชาชนในชุมชนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยอย่างเป็นระบบเพื่อรองรับปัญหาขยะมูลฝอยที่เพิ่มมากขึ้นทุกวัน แต่การจัดการขยะมูลฝอยที่ครบวงจรมีต้นทุนสูงมาก ดังนั้นประชาชนในชุมชนจึงควรมีความตระหนักในการลดปริมาณขยะมูลฝอยมากกว่าการพึ่งพาการกำจัดขยะมูลฝอยชุมชนจากภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว ทำอย่างไรที่จะรณรงค์ให้ประชาชนในชุมชนเห็นการเปลี่ยนแปลงในเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอยชุมชนทั้งในปัจจุบันและอนาคตมาร่วมกันคิดหาวิธีการและแนวทางในการแก้ปัญหาโดยคำนึงถึงความจำเป็นและความเป็นไปได้ในการบริหารจัดการขยะเพื่อเลือกแนวทางที่เป็นรูปธรรมที่ดีที่สุดและเหมาะสมที่สุด ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้ประชาชนในชุมชนเห็นคุณค่าและเกิดจิตสำนึกในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และร่วมด้วยช่วยกันในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ให้เหลือน้อยที่สุด ในการจัดการขยะด้วยสองมือของคนทุกคน และสร้างความตระหนักในความรับผิดชอบต่อสังคม (สมไทย วงษ์เจริญ, 2551 : 5)

องค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองกลาง ตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอบัวใหญ่ ห่างจากที่ว่าการอำเภอบัวใหญ่ ประมาณ 12 กิโลเมตร ตำบลโนนทองกลางมีเนื้อที่ประมาณ 58.81 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 63,765 ไร่ มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม มีประชากรจำนวน 8,551 คน 2,239 ครัวเรือน โดยแยกเป็นชาย 4,387 คน เป็นหญิง 4,164 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 145 คน/ตารางกิโลเมตร ประชากรโดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก และสภาพพื้นดินบางส่วนเป็นพื้นที่ดินเค็ม (โยธิน วิทยาวิโรจน์, 2555 : 1)

ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองกลาง มีประชากรเพิ่มอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้อัตราการใช้ที่ดินเพิ่มขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการด้านการอุปโภค บริโภค และที่อยู่อาศัย ผลกระทบของความเจริญที่เกิดขึ้นตามมาคือการเพิ่มขึ้นของปริมาณขยะและสิ่งของเหลือใช้ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชน (ส่งกลิ่นเหม็นและเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค) ขยะบางชนิดเป็นขยะอันตรายและปนเปื้อนในแหล่งน้ำ ดิน อากาศ และอาหาร ทำให้ชุมชนเสี่ยงต่ออันตราย

จากการเป็นโรคต่าง ๆ อีกทั้งขยะส่งกลิ่นเหม็นสร้างความรำคาญ เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของเชื้อโรค ขยะเหล่านี้มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ทุกปีเพราะชุมชนไม่มีระบบการจัดการขยะที่ถูกต้องเหมาะสม และขาดกระบวนการบริหาร และการจัดการที่ถูกต้อง นอกจากนี้ประชาชนขาดความสนใจในการคัดแยกและกำจัดขยะ แม้ว่าองค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองกลาง จะมีรูปแบบการจัดการขยะโดยวิธีการเผาและการฝังกลบ แต่วิธีทั้งสองก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ระบบการฝังกลบที่ไม่เป็นไปตามข้อกำหนดของกระทรวงสาธารณสุข ประกอบกับความยากง่ายในการทิ้งขยะของประชากรในชุมชน (ไม่มีการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง) เป็นบ่อเกิดของโรคระบาดประชากรส่วนใหญ่นำขยะมาเทกองรวมกันไว้ริมทางเดิน ที่ดินว่างเปล่า หรือที่สาธารณะ ทำให้ขยะส่งกลิ่นเหม็น และเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค นอกจากนี้ น้ำเสียที่เกิดจากขยะยังส่งกลิ่นเหม็นสร้างความเดือดร้อนต่อผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนขยะ และอาจจะไหลลงท่อระบายน้ำ และแม่น้ำลำคลอง การดำเนินการกำจัดขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองกลาง โดยการเผาก่อให้เกิดมลพิษและกลุ่มควันเป็นอันตรายต่อระบบทางเดินหายใจแก่ชุมชน อีกทั้งการเผาไม่สามารถลดปริมาณขยะลงได้เนื่องจากมีขยะที่ไม่ติดไฟรวมมากับขยะที่ถูกทิ้ง (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2563 : 5)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองกลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมาว่าอยู่ในระดับใด และมีปัจจัยใดบ้างที่สนับสนุนในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองกลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา รวมทั้งปัญหา อุปสรรค แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองกลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ควรเป็นอย่างไร และการลดพฤติกรรม การทิ้ง การกำจัดขยะมูลฝอย ลดปัญหาการเกิดบ่อฝังกลบ ลดการเผาขยะลดปัญหาเรื่องกลิ่น ลดการกระจายของเชื้อโรคและภาวะโลกร้อน ซึ่งจะส่งผลให้องค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองกลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา การบริหารจัดการขยะมูลฝอยได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่ความสำเร็จขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองกลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะให้เป็นศูนย์ตำบลโนนทองกลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะให้เป็นศูนย์ตามหลักอิทธิบาทธรรมตำบลโนนทองกลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อจัดทำคู่มือการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะให้เป็นศูนย์ตำบลโนนทองกลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะให้เป็นศูนย์ตำบลโนนทองกลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา” ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีการกำหนดขอบเขตการวิจัยดังต่อไปนี้ คือ

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหางานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะให้เป็นศูนย์ตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา” ซึ่งประกอบไปด้วย แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะให้เป็นศูนย์ซึ่งประกอบไปด้วย 1) ด้านการตัดสินใจ 2) ด้านการดำเนินงาน 3) ด้านการรับผลประโยชน์ 4) ด้านการติดตามและประเมินผล (นันทวัฒน์ บรมานันท์, 2541 : 59) และหลักอิทธิบาทธรรม (ม.ม. (ไทย) 13/247/292) ซึ่งประกอบไปด้วย 1) ฉันทะ ความพอใจยินดี 2) วิริยะ ความพยายาม 3) จิตตะ ความตั้งใจ 4) วิมังสา การพิจารณาไตร่ตรอง

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดการศึกษาวิจัยเฉพาะในตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งแบ่งการปกครองเป็น 15 หมู่บ้าน คือ 1) หมู่ที่ 1 บ้านโนนทองหลาง 2) หมู่ที่ 2 บ้านตลาดโนนทองหลาง 3) หมู่ที่ 3 บ้านบัวน้อย 4) หมู่ที่ 4 บ้านหนองนาโคก คน 5) หมู่ที่ 5 บ้านหนองไผ่ล้อม 6) หมู่ที่ 6 บ้านไร่ 7) หมู่ที่ 7 บ้านหนองแวง 8) หมู่ที่ 8 บ้านดอนหัน 9) หมู่ที่ 9 บ้านโนนกระพี้ 10) หมู่ที่ 10 บ้านดอนชุมช้าง 11) หมู่ที่ 11 บ้านศรีพัฒนา 12) หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง 13) หมู่ที่ 13 บ้านโคกสะอาด 14) หมู่ที่ 14 บ้านดอนไก่อย และ 15) หมู่ที่ 15 บ้านชัยเจริญ ซึ่งอยู่ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นของประชาชนเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนา ปรับปรุง แก้ไขต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะให้เป็นศูนย์ในองค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองหลาง เพื่อประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่ต่อไป

3. ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. ประชากร ได้แก่ ประชาชนผู้ที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปซึ่งอาศัยอยู่ตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งแบ่งการปกครองเป็น 15 หมู่บ้าน ซึ่งประกอบไปด้วย 1) หมู่ที่ 1 บ้านโนนทองหลาง มีประชากรจำนวน 503 คน 2) หมู่ที่ 2 บ้านตลาดโนนทองหลาง มีประชากรจำนวน 218 คน 3) หมู่ที่ 3 บ้านบัวน้อย มีประชากรจำนวน 206 คน 4) หมู่ที่ 4 บ้านหนองนาโคก

มีประชากรจำนวน 1,061 คน 5) หมู่ที่ 5 บ้านหนองไผ่ล้อม มีประชากรจำนวน 578 คน 6) หมู่ที่ 6 บ้านไร่ มีประชากรจำนวน 858 คน 7) หมู่ที่ 7 บ้านหนองแวง มีประชากรจำนวน 686 คน 8) หมู่ที่ 8 บ้านดอนหัน มีประชากรจำนวน 640 คน 9) หมู่ที่ 9 บ้านโนนกระพี้ มีประชากรจำนวน 739 คน

10) หมู่ที่ 10 บ้านดอนชุมช้าง มีประชากรจำนวน 723 คน 11) หมู่ที่ 11 บ้านศรีพัฒนา มีประชากรจำนวน 644 คน 12) หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง มีประชากรจำนวน 376 คน 13) หมู่ที่ 13 บ้านโคกสะอาด มีประชากรจำนวน 704 คน 14) หมู่ที่ 14 บ้านดอนไก่อย มีประชากรจำนวน 55 คน และ

15) หมู่ที่ 15 บ้านชัยเจริญ มีประชากรจำนวน 196 คน รวมประชากรทั้งสิ้นจำนวน 8,439 คน (สถิติจำนวนประชากร, 2566 : ออนไลน์) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวนทั้งสิ้น 382 คน ตามสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างจากประชากรดังกล่าวข้างต้นของแต่ละตำบลในการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างโดยโปรแกรมคำนวณกลุ่มประชากรตัวอย่างของ ทาโร่ ยามาเน่

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิจัยครั้งนี้เน้นการเก็บข้อมูลจากตัวแทนของประชาชนเหล่านี้ คือ 1) ประชาชนในตำบลโนนทองกลาง จำนวน 5 คน 2) ผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น จำนวน 5 คน 3) นักวิชาการ จำนวน 3 คน 4) พระสังฆาธิการในตำบลโนนทองกลาง จำนวน 2 รูป รวมทั้งสิ้นจำนวน 15 รูปหรือคน

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการเริ่มเก็บข้อมูลแต่วันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ.2567 ถึงวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ.2567

ในช่วง วันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ.2567 ถึงวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ.2567 ผู้วิจัยลงทำการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณ โดยการแจกแบบสอบถามให้กับประชาชนในตำบลโนนทองกลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

ในช่วง วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2567 ถึง 31 กรกฎาคม พ.ศ.2567 ผู้วิจัยลงทำการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม ประชาชน ผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น นักวิชาการ และพระสังฆาธิการในเขตพื้นที่ที่กำหนดทำการวิจัย

ในช่วง วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ.2567 ถึง 31 สิงหาคม 2567 ผู้วิจัยจัดทำคู่มือการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะให้เป็นศูนย์ตำบลโนนทองกลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา พร้อมทั้งจัดการสนทนากลุ่มในพื้นที่การวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะให้เป็นศูนย์ตำบลโนนทองกลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ได้แก่ 1) พระสังฆาธิการในตำบลโนนทองกลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 2 รูป 2) ผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น จำนวน 5 คน 3) ประชาชนในตำบลโนนทองกลาง จำนวน 5 คน และ 4) นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 15 รูปหรือคน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลมี 4 วิธี คือ 1) การสังเกต 2) ตำราและเอกสาร 3) การสัมภาษณ์ 4) การบันทึกวีดิทัศน์และสื่อบันทึกข้อมูล (Silverman D, 2000 : 90)

2. การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนผู้ที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปซึ่งอาศัยอยู่ในตำบลโนนทองกลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งแบ่งการปกครองเป็น 15 หมู่บ้าน รวมประชากรทั้งสิ้นจำนวน 8,439 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างจากประชากรในพื้นที่กลุ่มตัวอย่างและสุ่มตัวอย่างตามโควตาที่กำหนดเพื่อความครอบคลุมของข้อมูลจึงใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ 382 คน ในการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างโดยโปรแกรมคำนวณกลุ่มประชากรตัวอย่างทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1967 : 110)

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะให้เป็นศูนย์ ตำบลโนนทองกลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา” ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ

1) ด้านการตัดสินใจ คือ ผู้นำท้องถิ่นสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีในการบริหารจัดการเวลา และรู้คุณค่าของเวลา สามารถวางแผนงานหรือจัดโครงการได้อย่างเหมาะสมกับโอกาสและเวลา และมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ กล้าตัดสินใจ และตรงต่อเวลา

หลักอิทธิบาท 4 ที่ประยุกต์ใช้ได้แก่ ด้านฉันทะ ความพอใจยินดี ผู้นำท้องถิ่นควรส่งเสริมการศึกษาและการสอนเนื้อหาธรรมะให้กับประชาชนในพื้นที่เพื่อให้ความรู้และความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักธรรมพุทธที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการทำงานของพวกเข เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตามหลักธรรมพุทธ และแบ่งปันประสบการณ์เพื่อให้เป็นแรงบันดาลใจแก่คนอื่น ๆ ในท้องถิ่น ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการท้องถิ่นให้เป็นธรรมและมีศักยภาพ โดยการดำเนินงานตามหลักความโปร่งใสและการเสริมสร้างความเท่าเทียมกัน

2) ด้านการดำเนินงาน คือ ประชาชนควรมีวินัยและปลูกจิตสำนึกสาธารณะ สร้างการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมลดปริมาณขยะและกิจกรรมสร้างแรงจูงใจในการคัดแยกขยะ ผู้นำท้องถิ่นควรทำหน้าที่ด้วยความสุจริต ตั้งใจทำงาน และมุ่งผลประโยชน์ของประชาชน สามารถปรับแผนงานใช้งบประมาณตามสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม รู้จักใช้สอยงบประมาณในการบริหารจัดการอย่างถูกต้องสมเหตุสมผล

หลักอิทธิบาท 4 ที่ประยุกต์ใช้ได้แก่ ด้านวิริยะ มุ่งมั่นผลักดันพยายาม คือ ผู้นำท้องถิ่นควรมีการดำเนินงานและปฏิบัติตามแผนการพัฒนาท้องถิ่นที่เป็นระบบและมีการวางแผนอย่างรอบคอบ เช่น การสร้างโครงการและกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นการเติบโตของท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง และมีการวัดผลและประเมินผลในการดำเนินงาน มีความเพียรพยายามแสดงถึงความมุ่งมั่นและความตั้งใจที่แข็งแกร่งในการพัฒนาท้องถิ่นให้เติบโตและเจริญรุ่งเรือง ความมุ่งมั่นในการพัฒนาที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและการแสดงความโปร่งใส

3) ด้านการรับผลประโยชน์ คือ ประชาชนมีส่วนร่วมในการนำขยะมูลฝอยไปขายเพื่อหารายได้ มีการนำขยะรีไซเคิลไปทำเป็นของใช้ในชีวิตประจำวันและนำไปจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้ มีการรวมกลุ่มกันนำขยะมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ในชุมชน มีการขอจัดสรรงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามงบประมาณที่มีอยู่เพื่อช่วยพัฒนาชุมชนในการจัดการขยะ ประชาชนในเขตพื้นที่ได้รับการช่วยเหลืออุปกรณ์และกำลังคนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาช่วยกันทำงานเพื่อเป็นการร่วมกันพัฒนาชุมชนในการจัดการขยะ

หลักอิทธิบาท 4 ที่ประยุกต์ใช้ได้แก่ ด้านวิมังสา การพิจารณาไตร่ตรองใคร่ครวญ ผู้นำท้องถิ่นควรมีการวินิจฉัยสาเหตุและระบุปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการทำงานให้ชัดเจน โดยการสำรวจและเก็บข้อมูลอาจช่วยให้เห็นภาพที่ชัดเจนเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นและร่วมกันแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น อาจต้องใช้ทีมงานที่มีความรู้ความสามารถในสาขาที่เกี่ยวข้องมีทักษะ และมีความเชี่ยวชาญที่แตกต่างกันอาจช่วยให้เกิดแนวทางการแก้ไขที่ครอบคลุมและครอบคลุมที่สุด

4) ด้านการติดตามและประเมินผล คือ ผู้นำชุมชนในเขตพื้นที่มีการประชาสัมพันธ์เก็บข้อมูลข่าวสารปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนอยู่เรื่อย ๆ ในการแก้ไขจัดการกับขยะมูลฝอยในชุมชน มีการกำกับติดตาม ช่วยเหลือให้ข้อมูลความรู้ตลอดจนเชื่อมโยงข้อมูลปัญหาต่าง ๆ สู่แนวทางการจัดการขยะมูล

ฝอยที่ถูกต้อง การประชุมติดตามปัญหาต่าง ๆ ทุกเดือน ในการจัดการขยะ เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน เมื่อพบปัญหาเช่นปัญหาขยะในชุมชน เมื่อแก้ไขแล้ว ติดตามตรวจสอบอยู่ทุก ๆ เดือน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน และได้ตั้งมั่นติดตามปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

หลักอิทธิบาท 4 ที่ประยุกต์ใช้ได้แก่ ด้านจิตตะ ตั้งมั่นติดตาม คือ ผู้นำท้องถิ่นควรมีระบบในการตรวจสอบที่เป็นระบบที่เปิดเผยและโปร่งใส เพื่อให้ประชาชนและบุคคลทั่วไปที่สนใจสามารถติดตามและเข้าใจขั้นตอนในกระบวนการตรวจสอบได้ง่าย ๆ ระบบในการตรวจสอบควรสามารถตรวจสอบและบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อให้สามารถนำข้อมูลนี้มาวิเคราะห์และประเมินผลการดำเนินงานท้องถิ่นได้ ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้สนใจเข้าร่วมในกระบวนการตรวจสอบ และให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้การตรวจสอบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงข้อดีและข้อเสียของโครงการหรือกิจกรรมที่ดำเนินการ เพื่อให้ผู้สนใจสามารถทำความเข้าใจและตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่นได้ดียิ่งขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะให้เป็นศูนย์ตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา” ผู้วิจัยสามารถสรุปอภิปรายผลการวิจัยโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ

1. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะให้เป็นศูนย์ตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

ด้านการตัดสินใจ ผู้นำท้องถิ่นควรกำหนดบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการดูแล และการกำจัดขยะอย่างชัดเจน กำหนดวิธีการ รูปแบบการกำจัดขยะ ควรให้ความสำคัญต่อยุทธศาสตร์การกำจัดขยะ การดูแลเอาใจใส่ การติดตามผลการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ การดูแลอุปกรณ์ต่าง ๆ ด้านอุปกรณ์โดย จัดให้มีสถานที่ทิ้งขยะสามารถเก็บขยะได้มากขึ้น ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการจัดการที่ไม่ถูกวิธี ความรู้เรื่องการจัดการขยะมูลฝอยที่ดี ตลอดถึงถึงขยะและบุคลากรที่มีไม่เพียงพอ ประชาชนมีจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ไม่ทิ้งขยะลงในที่ที่จัดเตรียมไว้ ผู้นำท้องถิ่นควรจะต้องมีความกล้าหาญในการตัดสินใจ การเป็นผู้นำท้องถิ่นต้องมีความสามารถในการนำ ผลักดัน และสั่งการให้กิจกรรมทุกอย่างดำเนินไปตามเป้าหมาย และครองครองที่ต้องการซึ่งต้องประกอบไปด้วยความกล้าหาญ ความสามารถในการโน้มน้าวใจ และจังหวะเวลาในการตัดสินใจ เป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องของการตรงต่อเวลา

กล้าตัดสินใจ มีความกล้าหาญในการบริหารงาน และเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมเป็นต้นแบบของการใช้เวลาให้มีคุณค่าเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งส่งเสริมสนับสนุนการใช้เวลาให้มีคุณค่า มีความโอ้อ้อมอารี มีความคิดเห็นริเริ่มสร้างสรรค์ ด้านการดำเนินงาน ผู้นำท้องถิ่นควรบริหารจัดการขยะมูลฝอยให้ประสบความสำเร็จจะต้องมีการกำหนดหน้าที่หลักในการจัดการขยะมูลฝอย โดยการจัดทำบทบาท หน้าที่ สิทธิของแต่ครัวเรือนถึงจะทำให้บรรลุเป้าหมายและเกิดประสิทธิผลทั้งในด้านพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอย ด้านความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอยและด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของพื้นที่ ผู้นำท้องถิ่นควรทำหน้าที่ด้วยความสุจริต ตั้งใจทำงาน และมุ่งผลประโยชน์ของประชาชน ต้องทำตนให้เป็นคนหนักแน่น ใจเย็นเป็นแบบอย่าง ต้องปฏิบัติดี มีจิตอาสา มีสติในการทำงาน ช่วยเหลือสังคม บำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ต่อกิจกรรมส่วนรวม ส่งผลให้เกิดความโปร่งใสในการ

ทำงานและมีความเป็นธรรมกับทุกคน เช่น การทำประชาคมช่วยให้คนที่อยู่ในพื้นที่ได้รับทราบและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เป็นต้น ผู้นำท้องถิ่นควรร่วมกันวางแผน ตัดสินใจ และกฎ ระเบียบ ร่วมในการปฏิบัติและประชาสัมพันธ์ ร่วมในการผลประโยชน์ ร่วมในการประเมินผล และวิธีการกำจัดขยะมูลฝอยมีทิศทางที่ดี เนื่องจากชุมชนมีความรู้และมีส่วนร่วมเพื่อทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งในการจัดการขยะมูลฝอยนั่นเอง ด้านการรับผลประโยชน์ ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการนำขยะมูลฝอยไปขายเพื่อหารายได้ จัดตั้งโครงการธนาคารขยะสร้างรายได้ให้กับชุมชน เป็นการแยกขยะเพิ่มการนำกลับมารีไซเคิล จะเหลือขยะที่ต้องกำจัดน้อยลง ขยะบนโลกก็จะลดลงด้วย ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการนำขยะมูลฝอยไปทำน้ำหมักชีวภาพ เพื่อเป็นการลดปริมาณขยะมูลฝอยในครัวเรือน นำน้ำหมักชีวภาพไปใช้ในการเกษตรเพื่อลดต้นทุนการซื้อปุ๋ย มีส่วนร่วมในการทำความสะอาดชุมชนของตนเองพร้อมกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่มีการวางแผนกำหนดพื้นที่ในการทำความสะอาดของชุมชนในพื้นที่ตำบลอยู่เป็นประจำ ผู้นำชุมชนควรชักชวนชาวบ้านพ่อค้า และประชาชนตรวจสอบตรวจสอบจุดทิ้งขยะอยู่เป็นประจำ และมีการจัดการกับขยะที่มีปริมาณมากเกินไป ป้องกันการส่งผลกระทบต่อด้านมลพิษ ควรพิจารณาไตร่ตรองผลประโยชน์นั้นว่าเป็นผลประโยชน์ที่สมควรแก่ตนหรือไหมพิจารณาให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวด้านการติดตามและประเมินผล ผู้นำชุมชนควรติดตามโครงการพัฒนาที่ได้ใช้จ่ายงบประมาณเพื่อเร่งบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน และเมื่อพบปัญหาที่จะรีบแจ้งหน่วยงานที่รับผิดชอบ ทั้งร่วมเป็นคณะกรรมการติดตามแผนการพัฒนาเพื่อตรวจสอบการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนให้ทันต่อสถานการณ์ มีการประชุมติดตามปัญหาต่าง ๆ ทุกเดือน ในการจัดการขยะ

มีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันถึงปัญหาแนวทางในการแก้ไขจัดการกับขยะมูลฝอยในชุมชน ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอยู่ตลอด มีการประชาสัมพันธ์เก็บข้อมูลข่าวสารปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนอยู่เรื่อย ๆ เพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนักตื่นตัว เกิดความรู้สึกลำบากในการทิ้งขยะให้เป็นที่เป็นทาง มีความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกันในการจัดการขยะมูลฝอย ผู้นำชุมชนควรมีการจัดทีมงานลงหมู่บ้านเพื่อประสานงานแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน เมื่อพบปัญหาเช่นปัญหาขยะในชุมชน เมื่อแก้ไขแล้ว ติดตามตรวจสอบอยู่ทุก ๆ เดือน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน และได้ตั้งมั่นติดตามปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนอย่างต่อเนื่อง มีบทบาทหน้าที่ในการกำกับ ติดตาม ช่วยเหลือให้ข้อมูลความรู้ตลอดจนเชื่อมโยงข้อมูลปัญหาต่าง ๆ สู่แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยที่ถูกต้อง ทั้งในภาคประชาชนและหน่วยงานราชการที่เข้ามาช่วยเหลือสนับสนุน และมีแนวทางในการร่วมกันสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการติดตามแก้ไข ตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานในการบริหารจัดการขยะ

2. เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะให้เป็นศูนย์ตามหลักอิทธิบาทธรรมตำบลโนนทองกลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

ด้านการตัดสินใจ โดยประยุกต์ตามหลักฉันทะ ความพอใจยินดี ผู้นำชุมชนควรให้ความสำคัญในการสร้างความโปร่งใสในการให้บริการ โดยให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน และมีการเผยแพร่ข้อมูลให้เป็นสาธารณะเพื่อให้ประชาชน สามารถตรวจสอบและติดตามข้อมูลได้ เต็มใจสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชน และให้ความสำคัญในการตอบสนองความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชน โดยให้อาสาให้กับประชาชนที่มารับบริการและมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจที่ส่งผลต่อพื้นที่ท้องถิ่น ผู้นำชุมชนควรเต็มใจรับฟังความคิดเห็นและความต้องการของ ประชาชน สร้างช่องทางให้ประชาชนสามารถติดต่อและสื่อสารกับผู้นำทางการเมืองได้ง่ายและสะดวก เช่น สร้างเว็บไซต์หรือแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ให้ข้อมูลและรับข้อเสนอแนะ ด้านการดำเนินงาน โดยประยุกต์ตามหลักวิริยะ

ความมุ่งมั่นผลักดันพยายาม นักการเมืองท้องถิ่นควรรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น และประมวลผลข้อมูล นั้นให้เป็นสาระสำคัญที่ช่วยในการวางแผนในการพัฒนาท้องถิ่นระยะยาว รวมถึงมีความเพียร พยายามในการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้อย่างเคร่งครัด มีความเพียรพยายามในการพัฒนาท้องถิ่นนี้จะส่งผลให้กระบวนการพัฒนาท้องถิ่นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน และส่งผลให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในพื้นที่นั้นอย่างเต็มที่ มีความเพียรพยายามในการก้าวสู่การพัฒนาท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ดีและสำคัญในการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนของพื้นที่นั้น มีการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคเอกชนและภาครัฐ ทำให้มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่นั้นอย่างมีประสิทธิภาพ มีการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อให้ทราบถึงผลลัพธ์ที่ได้จากแผนการพัฒนา เพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาต่อไปให้มี ความเป็นผลอย่างยั่งยืน ด้านการติดตามและประเมินผล โดยประยุกต์ตามหลักจิตตะ ความตั้งใจมั่นติดตาม นักการเมืองท้องถิ่นควรมีระบบในการตรวจสอบที่เป็นระบบที่ เปิดเผยและโปร่งใส เพื่อให้ประชาชนและผู้สนใจสามารถติดตามและเข้าใจขั้นตอนในกระบวนการ ตรวจสอบได้ง่าย ๆ เช่น การจัดการปัญหาขยะในชุมชน ระบบในการตรวจสอบควรสามารถตรวจสอบและบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อให้สามารถนำข้อมูลนี้มาวิเคราะห์และประเมินผลการดำเนินงานท้องถิ่นได้ เพื่อให้การตรวจสอบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นักการเมืองท้องถิ่นควรใช้เครื่องมือที่เหมาะสมในการรวบรวมข้อมูลและประเมินผล อาจมีการใช้เครื่องมือทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลหรือเครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลและแสดงผลการตรวจสอบ มีการรายงานผลที่ชัดเจนและเป็นระบบ เพื่อนำเสนอข้อมูล และผลการตรวจสอบให้กับประชาชนและเกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้สนใจสามารถทำความเข้าใจและตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยได้ดีขึ้น ด้านการรับผลประโยชน์ โดยประยุกต์ตามหลักวิมangsa การพิจารณาไตร่ตรอง นักการเมืองท้องถิ่นควรวิเคราะห์และประเมินผลการดำเนินงาน ในขั้นตอนนี้อาจใช้เครื่องมือวิเคราะห์ และการประเมินเพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือและใช้ประโยชน์ได้ จัดทำรายงานผลในรูปแบบที่เข้าใจง่ายและเป็นระเบียบ ควรระบุข้อมูลที่สำคัญ ข้อเสนอแนะ และแนะนำสำหรับการปรับปรุง กระบวนการทำงานให้ดีขึ้น เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชนอย่างจริงจังจึงเป็นการสร้างสัมพันธภาพและความเข้าใจในชุมชน โดยให้ประชาชนมีสิทธิ์ในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นเป็นฐานให้สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืน การส่งเสริมให้ประชาชนรวมกลุ่มกันเพื่อต่อรองผลประโยชน์ของชุมชนเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลาและความพยายาม แต่สำคัญที่สุดคือการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือกันภายในชุมชน การสร้างสัมพันธภาพและความเข้าใจที่ดีระหว่างประชาชนในชุมชนจะช่วยส่งเสริมให้การรวมกลุ่มกันเกิดขึ้นอย่างสำเร็จ

3. เพื่อจัดทำคู่มือการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะให้เป็นศูนย์ตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

ด้านการตัดสินใจ คือผู้นำท้องถิ่นสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีในการบริหารจัดการเวลา และรู้คุณค่าของเวลา สามารถวางแผนงานหรือจัดโครงการได้อย่างเหมาะสมกับโอกาสและเวลา และมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ กล้าตัดสินใจ และตรงต่อเวลา โดยการประยุกต์ตามหลักกฏิธิบาทธรรมด้านฉันทะ ความพอใจยินดี ผู้นำทางการเมืองควรประพฤติและปฏิบัติ ดังนี้ หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในท้องถิ่น (ฉันทะ มีใจรัก) ได้แก่ ผู้นำทางการเมืองอาจส่งเสริมการศึกษาและการสอนเนื้อหาธรรมะให้กับประชาชนในพื้นที่เพื่อให้ความรู้และความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักธรรมพุทธที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการทำงานของพวกเข เป็นแบบในการปฏิบัติ

ตามหลักธรรมพุทธและแบ่งปันประสบการณ์การปฏิบัติธรรมเพื่อให้เป็นแรงบันดาลใจแก่คนอื่น ๆ ในท้องถิ่น ใช้หลักธรรมพุทธในการบริหารจัดการท้องถิ่นให้เป็นธรรมและเป็นศักยภาพ โดยการดำเนินงานตามหลักความโปร่งใสและการเสริมสร้างความเท่าเทียมกัน

ด้านการดำเนินงาน คือ ประชาชนต้องความมีวินัยและปลูกจิตสำนึกสาธารณะ สร้างการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมลดปริมาณขยะและกิจกรรมสร้างแรงจูงใจในการคัดแยกขยะ ผู้นำท้องถิ่นควรทำหน้าที่ด้วยความสุจริต ตั้งใจทำงาน และมุ่งผลประโยชน์ของประชาชน สามารถปรับแผนงานใช้งบประมาณตามสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม รู้จักใช้สอยงบประมาณในการบริหารจัดการอย่างถูกต้องสมเหตุสมผล โดยการประยุกต์ตามหลักอิทธิบาทธรรม ด่วนวิริยะ มุ่งมั่นผลักดันพยายาม ผู้นำทางการเมืองควรประพฤติและปฏิบัติ ดังนี้ ผู้นำทางการเมืองใน ท้องถิ่น ได้แก่ มีการดำเนินงานและปฏิบัติตามแผนการพัฒนาท้องถิ่นที่มีความเป็นระบบและมีการวางแผนอย่างรอบคอบ เช่น การสร้างโครงการและกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นการเติบโตของท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องและมีการวัดผลและประเมินในการดำเนินงานอย่างสังเกตอย่างนัก มีความเพียรพยายามแสดงถึงความมุ่งมั่นและความตั้งใจที่แข็งแกร่งในการพัฒนาท้องถิ่นให้เติบโตและเจริญรุ่งเรือง

ด้านการรับผลประโยชน์ คือ ประชาชนมีส่วนร่วมในการนำขยะมูลฝอยไปขายเพื่อหารายได้ มีการนำขยะรีไซเคิลไปทำเป็นของใช้ในชีวิตประจำวันและนำไปจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้ มีการรวมกลุ่มกันนำขยะมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ในชุมชน ได้ขอจัดสรรงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามงบประมาณที่มีอยู่เพื่อช่วยพัฒนาชุมชนในการจัดการขยะ ประชาชนในเขตพื้นที่มีการรับการช่วยเหลืออุปกรณ์ และกำลังคน จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาช่วยกันทำงานเพื่อเป็นการร่วมพัฒนาชุมชนด้วยกันในการจัดการขยะร่วมกัน โดยการประยุกต์ตามหลักอิทธิบาทธรรม ด้านวิมงสา การพิจารณาไตร่ตรอง คือ ผู้นำทางการเมืองควรประพฤติและปฏิบัติ ดังนี้ ผู้นำทางการเมืองวิเคราะห์และประเมินผลการดำเนินงานในขั้นตอนนี้อาจใช้เครื่องมือวิเคราะห์และการประเมินเพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือและใช้ประโยชน์ได้ จัดทำรายงานผลในรูปแบบที่เข้าใจง่ายและเป็นระเบียบ ควรระบุข้อมูลที่สำคัญข้อเสนอแนะ และแนะนำสำหรับการปรับปรุงกระบวนการทำงานให้ดีขึ้น ผู้นำท้องถิ่นมีการวินิจฉัยสาเหตุและระบุปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในงานอย่างชัดเจน โดยการสำรวจและเก็บข้อมูลอาจช่วยให้เห็นภาพที่ชัดเจนเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นและร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น แก้ไขปัญหาและอุปสรรคอาจต้องใช้ทีมงานที่มีความรู้ความสามารถในสาขาที่เกี่ยวข้อง การรวมทีมงานที่มีทักษะและความเชี่ยวชาญที่แตกต่างกันอาจช่วยให้เกิดแนวทางการแก้ไขที่ครอบคลุมและครอบคลุมที่สุด

ด้านการติดตามและประเมินผล คือ ผู้นำชุมชนในเขตพื้นที่มีการประชาสัมพันธ์เก็บข้อมูลข่าวสารปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนอยู่เรื่อย ๆ ในการแก้ไขจัดการกับขยะมูลฝอยในชุมชน ประชุมติดตามปัญหาต่าง ๆ ทุกเดือน ในการจัดการขยะ มีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันถึงปัญหาแนวทางในการแก้ไขจัดการกับขยะมูลฝอยในชุมชน มีการกำกับ ติดตาม ช่วยเหลือให้ข้อมูลความรู้ตลอดจนเชื่อมโยงข้อมูลปัญหาต่าง ๆ สู่แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยที่ถูกต้อง เมื่อพบปัญหาเช่นปัญหาขยะในชุมชน เมื่อแก้ไขแล้ว ติดตามตรวจสอบอยู่ทุก ๆ เดือน ติดตามแผนการพัฒนาเพื่อตรวจสอบการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนให้ทันต่อสถานการณ์ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน และได้ตั้งมั่นติดตามปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยการประยุกต์ตามหลักอิทธิบาทธรรม ด้านจิตตะ ตั้งมั่นติดตาม คือ ผู้นำทางการเมืองควรประพฤติและปฏิบัติ ดังนี้ นักการเมืองท้องถิ่น ควรมีระบบในการตรวจสอบที่เป็นระบบที่เปิดเผยและโปร่งใส เพื่อให้ประชาชนและผู้สนใจ

สามารถ ติดตามและเข้าใจขั้นตอนในกระบวนการตรวจสอบได้ง่าย ๆ เช่น การตรวจสอบโครงการพัฒนาท้องถิ่นหรืองบประมาณท้องถิ่น ระบบในการตรวจสอบควรสามารถตรวจสอบและบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อให้สามารถนำข้อมูลนี้มาวิเคราะห์และประเมินผลการดำเนินงานท้องถิ่นได้ ในการตรวจสอบการพัฒนาท้องถิ่น นักการเมืองท้องถิ่นควรมีกลไกที่ชัดเจนและเป็นระบบในการตรวจสอบอย่างเป็นระบบ เช่น การตรวจสอบควรเปิดโอกาสให้ประชาชนและ ผู้สนใจเข้าร่วมในกระบวนการตรวจสอบและให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้การตรวจสอบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะให้เป็นศูนย์ ตำบลโนนทองหลวง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา” ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ

1) ด้านการตัดสินใจ คือ ผู้นำท้องถิ่นสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีในการบริหารจัดการเวลา และรู้คุณค่าของเวลา สามารถวางแผนงานหรือจัดโครงการได้อย่างเหมาะสมกับโอกาสและเวลา และมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ กล้าตัดสินใจ และตรงต่อเวลา

หลักอิทธิบาท 4 ที่ประยุกต์ใช้ ได้แก่ ด้านฉันทะ ความพอใจยินดี ผู้นำท้องถิ่นควรส่งเสริมการศึกษาและการสอนเนื้อหาธรรมะให้กับประชาชนในพื้นที่เพื่อให้ความรู้และความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักธรรมพุทธที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการทำงานของพวกเข เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตามหลักธรรมพุทธ และแบ่งปันประสบการณ์เพื่อให้เป็นแรงบันดาลใจแก่คนอื่น ๆ ในท้องถิ่น ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการท้องถิ่นให้เป็นธรรมและมีศักยภาพ โดยการดำเนินงานตามหลักความโปร่งใสและการเสริมสร้างความเท่าเทียมกัน

2) ด้านการดำเนินงาน คือ ประชาชนควรมีวินัยและปลูกจิตสำนึกสาธารณะ สร้างการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมลดปริมาณขยะและกิจกรรมสร้างแรงจูงใจในการคัดแยกขยะ ผู้นำท้องถิ่นควรทำหน้าที่ด้วยความสุจริต ตั้งใจทำงาน และมุ่งผลประโยชน์ของประชาชน สามารถปรับแผนงานใช้งบประมาณตามสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม รู้จักใช้สอยงบประมาณในการบริหารจัดการอย่างถูกต้องสมเหตุสมผล

หลักอิทธิบาท 4 ที่ประยุกต์ใช้ ได้แก่ ด้านวิริยะ มุ่งมั่นผลักดันพยายาม คือ ผู้นำท้องถิ่นควรมีการดำเนินงานและปฏิบัติตามแผนการพัฒนาท้องถิ่นที่เป็นระบบและมีการวางแผนอย่างรอบคอบ เช่น การสร้างโครงการและกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นการเติบโตของท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง และมีการวัดผลและประเมินผลในการดำเนินงาน มีความเพียรพยายามแสดงถึงความมุ่งมั่นและความตั้งใจที่แข็งแกร่งในการพัฒนาท้องถิ่นให้เติบโตและเจริญรุ่งเรือง ความมุ่งมั่นในการพัฒนาที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและการแสดงความโปร่งใส

3) ด้านการรับผลประโยชน์ คือ ประชาชนมีส่วนร่วมในการนำขยะมูลฝอยไปขายเพื่อหารายได้ มีการนำขยะรีไซเคิลไปทำเป็นของใช้ในชีวิตประจำวันและนำไปจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้ มีการรวมกลุ่มกันนำขยะมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ในชุมชน มีการขอจัดสรรงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามงบประมาณที่มีอยู่เพื่อช่วยพัฒนาชุมชนในการจัดการขยะ ประชาชนในเขตพื้นที่ได้รับการช่วยเหลืออุปกรณ์และกำลังคนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาช่วยกันทำงานเพื่อเป็นการร่วมกันพัฒนาชุมชนในการจัดการขยะ

หลักกฏิธิบาท 4 ที่ประยุกต์ใช้ ได้แก่ ด้านวิมังสา การพิจารณาไตร่ตรองใคร่ครวญ ผู้นำท้องถิ่นควรมีการวินิจฉัยสาเหตุและระบุปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการทำงานให้ชัดเจน โดยการสำรวจและเก็บข้อมูลอาจช่วยให้เห็นภาพที่ชัดเจนเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นและร่วมกันแก้ไข ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น อาจต้องใช้ทีมงานที่มีความรู้ความสามารถในสาขาที่เกี่ยวข้องมีทักษะ และมีความเชี่ยวชาญที่แตกต่างกันอาจช่วยให้เกิดแนวทางการแก้ไขที่ครอบคลุมและครอบคลุมที่สุด

4) ด้านการติดตามและประเมินผล คือ ผู้นำชุมชนในเขตพื้นที่ที่มีการประชาสัมพันธ์เก็บข้อมูล ข่าวสารปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนอยู่เรื่อย ๆ ในการแก้ไขจัดการกับขยะมูลฝอยในชุมชน มีการกำกับ ติดตาม ช่วยเหลือให้ข้อมูลความรู้ตลอดจนเชื่อมโยงข้อมูลปัญหาต่าง ๆ สู่แนวทางการจัดการขยะมูล ฝอยที่ถูกต้อง การประชุมติดตามปัญหาต่าง ๆ ทุกเดือน ในการจัดการขยะ เพื่อแก้ไขปัญหาคความ เตือร้อนของประชาชน เมื่อพบปัญหาเช่นปัญหาขยะในชุมชน เมื่อแก้ไขแล้ว ติดตามตรวจสอบอยู่ทุก ๆ เดือน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน และได้ตั้งมั่นติดตามปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนอย่าง ต่อเนื่อง

หลักกฏิธิบาท 4 ที่ประยุกต์ใช้ ได้แก่ ด้านจิตตะ ตั้งมั่นติดตาม คือ ผู้นำท้องถิ่นควรมีระบบใน การตรวจสอบที่เป็นระบบที่เปิดเผยและโปร่งใส เพื่อให้ประชาชนและบุคคลทั่วไปผู้ที่สนใจสามารถ ติดตามและเข้าใจขั้นตอนในกระบวนการตรวจสอบได้ง่าย ๆ ระบบในการตรวจสอบควรสามารถ ตรวจสอบและบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อให้สามารถนำข้อมูลนี้มาวิเคราะห์และประเมินผล การดำเนินงานท้องถิ่นได้ ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้สนใจเข้าร่วมในกระบวนการตรวจสอบ และให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้การตรวจสอบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงข้อดีและข้อเสียของโครงการหรือกิจกรรมที่ดำเนินการ เพื่อให้ผู้สนใจสามารถทำความเข้าใจ และตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่นได้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะให้เป็นศูนย์ตำบล โนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา” ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ศึกษาข้อมูล จากแบบสัมภาษณ์ และจากการสนทนากลุ่มย่อย ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่ควรเสนอแนะ ดังนี้

1. ด้านการตัดสินใจ ภาครัฐควรมีนโยบาย กำหนดบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการดูแล และการกำจัดขยะอย่างชัดเจน กำหนดวิธีการ รูปแบบการกำจัดขยะ ควรให้ความสำคัญต่อยุทธศาสตร์ การกำจัดขยะ การดูแลเอาใจใส่ การติดตามผลการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ

2. ด้านการดำเนินงาน ภาครัฐควรมีนโยบายที่ชัดเจน มีการประสานการดำเนินงานทั้งภาครัฐ และภาคประชาสังคม โดยภาครัฐต้องมีแผนงานและงบประมาณในการจัดกิจกรรมลดปริมาณขยะมี การมอบหมายผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน

3. ด้านการรับผลประโยชน์ ภาครัฐควรมีนโยบายให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการนำขยะมูล ฝอยไปขายเพื่อหารายได้ จัดตั้งโครงการธนาคารขยะสร้างรายได้ให้กับชุมชน เป็นการแยกขยะเพิ่ม การนำกลับมาใช้เคล

4. ด้านการติดตามและประเมินผล ภาครัฐควรมีนโยบายให้ผู้นำชุมชนในเขตพื้นที่มีการ ประชุมติดตามปัญหาต่าง ๆ ทุกเดือน ในการจัดการขยะ มีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันถึงปัญหา แนวทางในการแก้ไขจัดการกับขยะมูลฝอยในชุมชน ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอยู่ตลอด

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2563). ชุมชนปลอดภัย. พิมพ์ครั้งที่ 1. นครราชสีมา : เทคโนโลยีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- ทงศักดิ์ ปัดสินธุ์. (2561). “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนตำบลหนองสูงสวรรค์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดมหาสารคาม”. รายงานการวิจัย.ทุนอุดหนุนจากสถาบันวิจัยและพัฒนา : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- โยธิน วิทยาวิโรจน์. (2555). องค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองกลาง. พิมพ์ครั้งที่ 1. นครราชสีมา : บริษัทสมบูรณ์การพิมพ์ จำกัด.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. (2548). ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า.
- นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2541). การบริการสาธารณะในระบบกฎหมายปกครองของฝรั่งเศส. กรุงเทพมหานคร : สำนักนิติธรรม.
- สถิติจำนวนประชากร. (2565). พื้นที่ จังหวัดนครราชสีมา อำเภอบัวใหญ่ ตำบลโนนทองกลาง ข้อมูล เดือน ตุลาคม 2565. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/displayData> 11 พฤศจิกายน.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2566). เปลี่ยน “ขยะ” เป็นพลังงาน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://shorturl.asia/6qi73> 11 พฤศจิกายน.
- สมไทย วงษ์เจริญ. (2551). คู่มือการคัดแยกขยะประจำบ้าน. กรุงเทพมหานคร : จำปาทองพริ้นติ้ง.
- Silverman. D. (2000). Doing Qualitative Research: A Practical Handbook. London: Sange.
- Yamane. Taro. (1967). Statistics: An Introductory Analysis. New York: Harpen and Row.

การประยุกต์หลักฆราวาสธรรมเพื่อส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วน
ตำบลในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

Application of Principles of Gharavassadhamma for Promoting Ethics of
Administrators of the Subdistrict Administrative Organization at Buayai
District, Nakhonratchasima Province

พระบัณฑิต ปณฺญาปสุโต (ไชยชนะวงศ์)

Phra Bandit Paññapasutto (Chaichanawong)

พระมหานรินทร์ สุรปณฺโณ (เอมพันธ์)

PhramahaNarin Surapañño (Emphan)

สุนทร ธนศิลป์พิชิต

Sunait Thanasinlapaphichit

รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์

Master of Political Science

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail : 21423oppo@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 3 กรกฎาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 5 สิงหาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 11 สิงหาคม 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ 1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา 2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักฆราวาสธรรมเพื่อส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยมีระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจำนวน 9 รูปหรือคน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 399 คน จากประชากรทั้งเพศชายและเพศหญิงที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปที่มีทะเบียนราษฎรอยู่ในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 83,760 คน โดยเครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าทีทดสอบค่าเอฟทดสอบ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.92$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านดังต่อไปนี้ คือ ด้านปัญญา ($\bar{X}=4.09$) ด้านความกล้าหาญ ($\bar{X}=3.92$) ด้านความรู้จักประมาณ ($\bar{X}=3.88$) และด้านความยุติธรรม ($\bar{X}=3.78$) ตามลำดับ 2. ผลการเปรียบเทียบพบว่า ประชาชนที่มีเพศ

ต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มีอายุ อาชีพ การศึกษา และรายได้ต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย 3. ผลการนำเสนอ พบว่า 1) ด้านปัญญา ผู้บริหาร ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีมีความซื่อตรงตามหลักนิติธรรม 2) ด้านความกล้าหาญ ผู้บริหารเป็นที่ไว้วางใจของชุมชน 3) ด้านความรู้จักประมาณ ควรตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ตรงจุด และ 4) ด้านความยุติธรรม ปฏิบัติราชการตามภารกิจด้วยความโปร่งใส

คำสำคัญ : ผู้บริหาร, การประยุกต์, ส่งเสริมจริยธรรม

ADSTRACT

This research has the following objectives: 1. to study the level of public opinions towards the promotion of ethics among the administrators of the Subdistrict Administrative Organizations in Buayai District, Nakhonratchasima Province, 2. to compare the people's opinions towards the ethic promotion of the administrators of the Subdistrict Administrative Organizations in Buayai District, Nakhonratchasima Province classified by personal factors, and 3. to present the application of Gharavasadhamma principles to promote ethics of the administrators of the Subdistrict Administrative Organizations in Buayai District, Nakhonratchasima Province. The research methodology was the combined method. The qualitative research collected data from 9 key informants by means of in-depth interviews and the quantitative research collected data with questionnaires from 399 samples out of 83,760 people aged 18 years upwards living in Buayai District, Nakhonratchasima Province. The tools were questionnaires and interviews. The data were analyzed by frequency, percentage, mean, and standard deviation, t-test, , F-test, and the data were analyzed with descriptive interpretation.

Findings of the research were as follows: 1. The level of applying the principles of Gharavasadhamma to support ethics of the administrators overall was high ($X=3.92$) classified by side as follows: wisdom ($X=4.09$), bravery ($X=3.92$), moderation ($X=3.88$), and justice ($X=3.78$) respectively. 2. The results of comparison found that the people of different genders had no different opinions, therefore the research hypothesis was rejected. While the people with different ages, occupations, education, and incomes had significantly different opinions at the 0.05 level, thus accepting the research hypothesis.

Keywords: management, application, promoting ethics

บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทย จัดเป็นสังคมแห่งโลกนวัตกรรมการสื่อสารและเทคโนโลยีก้าวล้ำไปอย่างไร้พรมแดนส่งผลให้การดำเนินชีวิตเกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่รับเอาอิทธิพลตะวันตกเข้ามาในประเทศไทยโดยเฉพาะค่านิยมที่มุ่งเน้นความเจริญทางด้านวัตถุหรือสิ่งที่เป็นรูปธรรม อำนาจวัตถุนิยม

ที่ผู้บริโภคมองลงทุนซื้อสินค้าที่มีราคาสูงเพื่อสนองต่อความต้องการคือความสุข เมื่อมนุษย์มีความต้องการมากขึ้นความต้องการได้รับการตอบสนองย่อมมากขึ้นตามไปด้วย เมื่อสองสิ่งนี้ไม่สมดุลกันจะนำไปสู่ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมที่ลุกลามเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผลให้เกิดปัญหาด้านจริยธรรมตามมา ปัญหาด้านจริยธรรมดังกล่าวนี้ได้แพร่ไปสู่ทุกองค์กรรวมทั้งองค์กรปกครองท้องถิ่นก็เกิดปัญหานี้ด้วยซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมและเศรษฐกิจของประเทศอย่างมาก ประกอบกับลักษณะทางการเมืองที่ยึดตัวบุคคลและอำนาจเงินเป็นสำคัญ ทำให้การเมืองท้องถิ่นของไทยถูกผูกขาดโดยคนเฉพาะกลุ่มและสิ่งเหล่านี้ได้กลายเป็นปัญหามากขึ้นเมื่อระบบเศรษฐกิจเจริญก้าวหน้ากลุ่มธุรกิจจะเข้ามามีบทบาทสำคัญทางการเมืองและการบริหารท้องถิ่น มีระบบทุนเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการทางการเมืองการปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นรูปแบบการปกครองที่จำเป็นและมีความสำคัญในทางการเมืองการปกครอง โดยเฉพาะชุมชนที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลซึ่งเป็นกลไกในการปกครองประเทศย่อมมีภาระหน้าที่อย่างมากมายในการบริหารประเทศให้ประชาชนได้รับความสุข แต่ย่อมเป็นไปไม่ได้ที่รัฐบาลจะดูแลและจัดทำบริการให้กับประชาชนได้ทั่วถึงทุกชุมชนของประเทศ เพราะอาจเกิดปัญหาความล่าช้าในการดำเนินงาน อาจจะไม่ตอบสนองต่อความต้องการของแต่ละชุมชนได้

เมื่อเป็นดังนี้ การลดภาระของรัฐบาลโดยการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองเพื่อการตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนจะเกิดความสะดวกรวดเร็วและตรงกับความต้องการประสงค์ของชุมชนนั้น จึงเป็นผลให้การปกครองท้องถิ่นมีบทบาทและความสำคัญเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2535 นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นผู้จัดตั้งรัฐบาล ซึ่งพรรคการเมืองพร้อมใจกันเสนอนโยบายกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น จึงนับเป็นจุดเริ่มต้นในการให้ความสำคัญกับท้องถิ่นอย่างจริงจังต่อมาในปี พ.ศ. 2537 นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี ได้จัดตั้งรัฐบาลและมีนโยบายกระจายอำนาจทางการเมืองการคลัง มีการปรับปรุงรายได้ของส่วนท้องถิ่นทำให้ท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มมากขึ้นสามารถพัฒนาท้องถิ่นของตนเองได้ดีขึ้นได้กำหนดให้ผู้บริหารท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้งโดยตรงต่อมาในปี พ.ศ. 2540 ได้มีการปรับปรุงกฎหมายท้องถิ่นและการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น โดยปรับปรุงท้องถิ่นออกเป็น 4 ประเภท คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาล และท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ (กทม.และพัทยา) เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และมีคุณลักษณะที่มีความโดดเด่นอันเป็นเอกลักษณ์ของบุคคลซึ่งการเป็นผู้มีจริยธรรมเป็นคุณลักษณะของคนที่มีความสำคัญและเป็นสิ่งอันพึงประสงค์อย่างมากของสังคมปัจจุบันและอนาคต การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาเพื่อกำหนดหาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้จริยธรรมทางการเมืองของผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่นจะพึงมีและยึดถือปฏิบัติให้สอดคล้องกับแนวทางสร้างเสริมจริยธรรมของผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่นตามที่รัฐพึงประสงค์ จัดเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่ทุกองค์กรควรให้ความสำคัญและดำเนินการกันอย่างจริงจัง ผลการศึกษาวิจัยจะเป็นประโยชน์ยิ่งต่อสถานภาพของผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่นที่หน่วยงานพัฒนาผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่นสามารถนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาหลักสูตรผู้บริหารท้องถิ่นที่พึงประสงค์หรือผู้บริหารท้องถิ่นในอุดมคติที่เป็นทั้งคนเก่งและดีซึ่งจะเป็นจุดประกายความคิดให้ผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่นตลอดถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้พิจารณาดำเนินการพัฒนาจัดทำขึ้นเป็นมาตรฐานจริยธรรมผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่นไทยและนำองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่พัฒนาแล้วไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในวงวิชาการ สังคม ชุมชนและประเทศชาติในวงกว้าง ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักทฤษฎีการส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักทฤษฎีการส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา” เป็นการวิจัยผานวิธีซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาวิจัยไว้ดังต่อไปนี้ คือ

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาโดยการศึกษา “การประยุกต์หลักทฤษฎีการส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา” โดยมีขอบเขตเนื้อหาต่อไปนี้ คือ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมจริยธรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น หลักทฤษฎีการส่งเสริมจริยธรรม ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กรอบแนวคิดในการวิจัย โดยกำหนดขอบเขตด้านตัวแปรแบ่งออกเป็น 2 คือ 1) ตัวแปรต้น คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และหลักทฤษฎีการส่งเสริมจริยธรรม ได้แก่ (1) สังคม (2) ทฤษฎี (3) ขั้นตอน

(4) จาคะ และ 2) ตัวแปรอิสระคือ การประยุกต์หลักทฤษฎีการส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน (1) ด้านปัญญา (2) ด้านความกล้าหาญ (3) ด้านความรู้จักประมาณ และ (4) ด้านความยุติธรรม

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยได้กำหนดการศึกษาวิจัยเฉพาะในอำเภอบัวใหญ่ จำนวน 10 ตำบล ซึ่งประกอบไปด้วย 1) ตำบลบัวใหญ่ 2) ตำบลห้วยยาง 3) ตำบลเสมาใหญ่ 4) ตำบลดอนตะหนิน 5) ตำบลหนองบัวสะอาด 6) ตำบลโนนทองกลาง 7) ตำบลกุดจอก 8) ตำบลด่านช้าง 9) ตำบลขุนทอง และ 10) ตำบลหนองแจ้งใหญ่ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการประยุกต์หลักทฤษฎีการส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบัวใหญ่ต่อไป

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยและเก็บข้อมูลแบบสอบถาม ช่วง เดือนมิถุนายน พ.ศ.2565 - มีนาคม พ.ศ. 2567 รวมเป็นระยะเวลา 22 เดือน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักทฤษฎีการส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) คือ 1) พระสังฆาธิการในเขตอำเภอบัวใหญ่ จำนวน 2 รูป 2) นักการเมืองท้องถิ่น จำนวน 5 คน 3) นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 9 รูปหรือคน

2. การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปซึ่งอาศัยอยู่ในอำเภอบัวใหญ่ จำนวน 10 ตำบล ซึ่งประกอบไปด้วย 1) ตำบลบัวใหญ่ 23,367 คน 2) ตำบลห้วยยาง 7,696 คน 3) ตำบลเสมาใหญ่ 5,048 คน 4) ตำบลดอนตะหนิน 4,326 คน 5) ตำบลหนองบัวสะอาด 6,719 คน 6) ตำบลโนนทองกลาง 8,753 คน 7) ตำบลกุดจอก 5,639 คน 8) ตำบลด่านช้าง 7,569 คน 9) ตำบลขุนทอง 7,979 คน และ 10) ตำบลหนองแ้งใหญ่ 6,664 คน ซึ่งมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น จำนวน 83,760 คนโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างจากประชากรในพื้นที่กลุ่มตัวอย่างและสุ่มตัวอย่างตามโควตาที่กำหนดเพื่อความครอบคลุมของข้อมูลจึงใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ 399 คน ในการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างโดยโปรแกรมคำนวณกลุ่มประชากรตัวอย่างทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1967, 110)

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักฆราวาสธรรม เพื่อส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา” ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังต่อไปนี้ คือ

1. ระดับการส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.92$, S.D.= 0.68) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านปัญญา ($\bar{X}=4.09$, S.D.= 0.70) ด้านความกล้าหาญ ($\bar{X}=3.92$, S.D.= 0.76) ด้านความรู้จักประมาณ ($\bar{X}=3.88$, S.D.= 0.76) และด้านความยุติธรรม ($\bar{X}=3.78$, S.D.= 0.82) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าประชาชนที่มี เพศ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์หลักฆราวาสธรรม เพื่อส่งเสริม จริยธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มี อายุ อาชีพ การศึกษา และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์หลักฆราวาสธรรม เพื่อส่งเสริม จริยธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

3. นำเสนอการประยุกต์หลักฆราวาสธรรม เพื่อส่งเสริม จริยธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมาพบว่า 1) ด้านปัญญาประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีมีความซื่อตรง ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวัง ซื่อสัตย์สุจริต 2) ด้านความกล้าหาญ กล้าแสดงออก มีวาทศิลป์ อธิบายคดี มีความยุติธรรม เด็ดขาดในการตัดสินใจ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ขยันอดทน ทดมเท ตั้งใจและเสียสละงานเพื่อส่วนรวม 3) ด้านความรู้จักประมาณคำนึงถึงการปฏิบัติตามความเหมาะสมต่อประชาชน ให้ความสำคัญกับประชาชนต่อการแก้ปัญหาความเดือดร้อน 4) ด้านความยุติธรรมมีจิตสำนึกในระบอบประชาธิปไตย มีความตระหนักในความสำคัญ

ของการเลือกตั้งในฐานะผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ประชาชนควรเรียนรู้เพื่อพัฒนาท้องถิ่นและชุมชนให้มีความเข้มแข็ง

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา” ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. จากผลการวิเคราะห์ระดับการส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

พบว่า ระดับการส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.03$, S.D.= 0.64) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านสัจจะ (ความซื่อสัตย์) ($\bar{X}=4.08$, S.D.= 0.68) ด้านทมะ (การฝึกตน) ($\bar{X}=4.05$, S.D.= 0.70) ด้านขันติ ความอดทน ($\bar{X}=4.00$, S.D.= 0.73) และด้านจาคะ (การเสียสละ) ($\bar{X}=3.99$, S.D.= 0.64) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับอภิปรายได้ว่า 1)ด้านปัญญา พบว่า สำหรับนักการเมืองท้องถิ่นและผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องตระหนักในจริยธรรม ประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต 2) ด้านความกล้าหาญ นักการเมืองท้องถิ่นต้องเป็นผู้มีบุคลิกที่กล้าแสดงออก ความศรัทธาเป็นที่ไว้วางใจของชุมชน 3) ด้านความรู้จักประมาณ คำนึงถึงการปฏิบัติตามความเหมาะสม ให้ความสำคัญกับประชาชนต่อการแก้ปัญหาความเดือดร้อนและต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ 4) ด้านความยุติธรรม โดยการปฏิบัติราชการตามภารกิจด้วยความโปร่งใส และพฤติกรรมการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยมุ่งผลสำเร็จของงาน การประยุกต์หลักทวารวาสธรรม เพื่อส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมาแบ่งออก 4 ด้าน คือ ด้านปัญญา ด้านความกล้าหาญด้านความรู้จักประมาณ และด้านความยุติธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาบุญรอด อมรทตโต (สุวรรณโชติ) ได้วิจัยเรื่อง “การส่งเสริมจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดระยอง” ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดระยอง พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการส่งเสริมหลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมจริยธรรมตามหลักเวสารัชชกรณธรรม 5 ประการ คือ ธรรมทำความกล้าหาญ โดยรวม พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.83$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นในระดับมาก 4 ด้าน และความคิดเห็นปานกลาง 1 ด้าน สามารถเรียงจากมากไปหาน้อย คือ อันดับหนึ่ง คือ ด้านพาหุสัจจะ ได้สดับหรือศึกษามาก มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.08$) อันดับสอง คือ ด้านศรัทธา เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.94$) อันดับสาม คือ ด้านศีล มีความประพฤติดีงาม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.91$) อันดับสี่ คือ ด้านวิริยารัมภะ เพียรทำกิจอย่างจริงจัง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.83$) และอันดับห้า คือ ด้านปัญญา รู้ตอบ รู้ชัดเจนในสิ่งที่ควรรู้ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.83$) ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการส่งเสริมจริยธรรมตามหลักทวารวาส 4 คือ ธรรมที่ทำให้เป็นให้มีขึ้น โดยรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.82$) เรียงจากมากไปหาน้อย คือ อันดับหนึ่ง คือ ด้านกายภาวนา พัฒนากาย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.95$) อันดับสอง คือ ด้านปัญญาภาวนา การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.82$) อันดับสามคือ ด้านจิตภาวนา การ

เจริญจิต พัฒนาจิต มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.76$) อันดับสี่ คือ ด้านสิ่งแวดล้อม การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.74$) ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชุดิพนธ์ วงษ์อมรวิทย์ เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ และ สุรพล สุยะพรหม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า จริยธรรมทางการเมืองประกอบด้วย 1) ด้านความดีงาม ยึดถือปฏิบัติเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน ขยันอดทน 2) ด้านความถูกต้อง มีความโปร่งใส คำนึงถึงความสำเร็จของงาน 3) ด้านความเหมาะสม ให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน การประยุกต์หลักธรรมศาสนา 4 ได้แก่ 1) หลักสัจจะ บริหารงานด้วยความ โปร่งใส และเป็นแบบอย่างที่ดี 2) หลักทมะ การใช้สติปัญญา เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ วางแผน 3) หลักขันติมีความอดทน ทำหน้าที่ด้วยความขยันหมั่นเพียร 4) หลักจาคะ เสียสละ อดทน เห็นประโยชน์ของประชาชน การเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมือง ประกอบด้วย 1) การสร้างความภาคภูมิใจใน วิชาชีพ ต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี 2) การสร้างความตระหนักในจริยธรรม ปฏิบัติตน เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต 3) การสร้างความร่วมมือในชุมชน มุ่งเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของ ประชาชน 4) การสร้างความรู้ความเข้าใจปฏิบัติงานธรรมาภิบาลก่อให้เกิดประโยชน์กับประชาชน องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัย สอดคล้องกับทฤษฎีของ Huntington and Dominguez ที่ว่าด้วยการพัฒนาการเมือง เป็นกระบวนการที่จะนำสังคมไปสู่เป้าหมายใด ๆ ของระบบการเมือง ซึ่งอาจจะมีหลายเป้าหมายและขัดแย้งซึ่งกันและกันก็ได้ ส่วนเป้าหมายอื่น ๆ ที่นักวิชาการมักจะอ้างถึงบ่อย ๆ เช่น การสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับนักการเมือง ความชอบธรรมของระบบ การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เสถียรภาพทางการเมืองสมรรถภาพของ ระบบการเมือง การสร้างความเป็นสถาบัน

2. จากผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

จากการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชน อภิปรายได้ว่า ประชาชนที่มีเพศ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์หลักธรรมศาสนาแตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มีอายุ อาชีพ การศึกษาและรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็น แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นายกิตติพัธ คำสุข ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลบุโพธิ์ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์” มีค่าเฉลี่ยทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.89$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= 3.78$) รองลงมา ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม และพร้อม เพรียงกันเลิกประชุม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}= 3.04$) ด้านให้ความเคารพต่อผู้ใหญ่ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}= 2.81$) ด้านให้เกียรติและคุ้มครองต่อกุลสตรี มีค่าเฉลี่ยอยู่ใน ระดับปานกลาง ($\bar{X}= 2.75$) ด้านให้การอารักขาคุ้มครอง อันชอบธรรมแก่พระภิกษุ สามเณร มีค่าเฉลี่ยอยู่ใน ระดับปานกลาง ($\bar{X}= 2.69$) ด้านไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ และ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว มีค่าเฉลี่ยอยู่ใน ระดับปานกลาง ($\bar{X}= 2.60$) ด้านให้ความเคารพสถานที่อันเป็น สาธารณประโยชน์ ค่าเฉลี่ยอยู่ใน ระดับปานกลาง ($\bar{X}= 2.56$)ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการบริหารนิยธรรมกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชนในตำบลบุโพธิ์ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูง ($R = 0.80^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐาน นำเสนอแนวทางการ

ประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลบุโพธิ์ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และเป็นการส่งเสริมประชาชนไปโดย เพื่อแสดงความคิดเห็นและรับฟังปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และหาข้อสรุปที่เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคม

3. จากผลการวิเคราะห์การนำเสนอการประยุกต์หลักทวารวาสธรรมเพื่อส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ระดับการประยุกต์หลักทวารวาสธรรม เพื่อส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมาโดยการประยุกต์ตามทวารวาสธรรม โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.03$, S.D.= 0.64) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านสัจจะ (ความซื่อสัตย์) ($\bar{X}=4.08$, S.D.= 0.68) ด้านทมะ (การฝึกตน) ($\bar{X}=4.05$, S.D.= 0.70) ด้านขันติ (ความอดทน) ($\bar{X}=4.00$, S.D.= 0.73) และด้านจาคะ (การเสียสละ) ($\bar{X}=3.99$, S.D.= 0.64) อยู่ในระดับมากตามลำดับ ด้านสัจจะ (ความซื่อสัตย์) พบว่า การประยุกต์หลักทวารวาสธรรม เพื่อส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา เป็นอย่างไร ด้านสัจจะ (ความซื่อสัตย์) ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีมีความซื่อตรง ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวังซื่อสัตย์สุจริต การบริหารและจัดการองค์การยึดหลัก ธรรมาภิบาล มีโปร่งใสตรวจสอบได้ ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ไม่ทุจริตคอร์รัปชัน เป็นผู้มีศีลธรรม รู้จักละอายใจและเกรงกลัวต่อบาปซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับตามหลักนิติธรรม ด้านทมะ (การฝึกตน) พบว่า การประยุกต์หลักทวารวาสธรรม เพื่อส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ด้านทมะ (การฝึกตน) เป็นการเข้าสู่อำนาจด้วยกลไกทางการเมืองประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความละเอียดใจและเกรงกลัวต่อบาป ลดปัญหาการคอร์รัปชัน ลดความเหลื่อมล้ำ ด้านขันติ (ความอดทน) พบว่า การประยุกต์หลักทวารวาสธรรมเพื่อส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา เป็นอย่างไร ด้านขันติ ความอดทน มีเป้าหมายให้การทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ตรงจุด แก้ปัญหาได้รวดเร็ว สร้างความโปร่งใส สร้างความเข้มแข็งของชุมชน ด้านจาคะ(การเสียสละ)พบว่าการประยุกต์หลักทวารวาสธรรมเพื่อส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ด้านจาคะ การเสียสละ มีจิตสำนึกในระบอบประชาธิปไตย มีความตระหนักในความสำคัญของการเลือกตั้งในฐานะผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ประชาชนควรเรียนรู้เพื่อพัฒนาท้องถิ่นและชุมชนให้มีความเข้มแข็งเลือกนักการเมืองท้องถิ่นที่เป็นคนดีมีคุณธรรมมีความซื่อสัตย์สุจริตและยึดประโยชน์สุขของประชาชนส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ผู้บริหารท้องถิ่นต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการเคารพกติกาและมีจิตสำนึกให้เกิดธรรมาภิบาล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐศรีณย์ ชุมวรฐายี ได้วิจัยเรื่อง. “ศึกษาหลักทวารวาสธรรม 4 ในการดำเนินชีวิตของผู้ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา วัดปัญญานันทาราม จังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติตามหลักทวารวาสธรรม 4 ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา วัดปัญญานันทาราม จังหวัดปทุมธานีทั้ง 4 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.06$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ คือ ด้านสัจจะ ($\bar{X} = 4.33$) คือ ผู้ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนามีความจริงใจต่อการทำงานที่ได้รับมอบหมาย ($\bar{X} = 4.53$) ด้านจาคะ ($\bar{X} = 4.12$) คือ ผู้ปฏิบัติวิปัสสนาทำงานด้วยความเสียสละ และไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตน ($\bar{X} = 4.36$) ด้านทมะ ($\bar{X} = 3.91$) คือ ผู้ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนามีความกระตือรือร้นในการเคี้ยวเชียวฝึกฝนตนเอง

อย่างไม่มีข้อแม้หรือเงื่อนไขใด ๆ ($\bar{X} = 4.09$) และด้านขันติ ($\bar{X} = 3.87$) คือ ผู้ปฏิบัติวิปัสสนามีความรับผิดชอบ และอดทนต่อความยากลำบากในการทำงานของตนและผู้อื่นได้ ($\bar{X} = 4.13$) ผู้ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และจำนวนครั้งที่มาปฏิบัติธรรมต่างกันมีการปฏิบัติตามหลักฆราวาสธรรม 4 แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักฆราวาสธรรม เพื่อส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยการประยุกต์ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ประการ คือ 1) ด้านสัจจะ จริใจ 2) ด้านทมะ ปรับข้อบกพร่อง 3) ด้านขันติอดทน และ 4) ด้านจาคะเสียสละอธิบายได้ดังนี้

1) สัจจะ ความจริง ได้แก่ ดำรงมั่นในสัจจะ ซื่อตรง ซื่อสัตย์จริงใจ พูดจริง ทำจริงจะทำอะไร ก็ให้เป็นທີ່เชื่อถือไว้วางใจได้ มีความจริงใจในการวางแผนนโยบายโดยมุ่งหวังให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีความก้าวหน้าและพัฒนายิ่งขึ้น จัดโครงสร้างองค์การด้วยความถูกต้องตามผังขององค์กรสรรหา คัดเลือก จัดอัตรากำลังบุคลากร รักษาสภาพการทำงาน และควบคุมการปฏิบัติงาน ด้วยความเป็นธรรม สิ่งการในการปฏิบัติงานของส่วนต่าง ๆ ให้ดำเนินไปอย่างมีระเบียบแบบแผนด้วยความเคร่งครัด ประสานงานให้เกิดความร่วมมือในองค์กร มีความ สอดคล้องกันอย่างกลมกลืนและจริงจัง

2) ทมะ ฝึกตน ได้แก่ การบังคับควบคุมตนได้การข่มใจ ฝึกนิสัย รู้จักปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดสินใจ แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา มีการตรวจสอบข้อมูล สถิติ และสารสนเทศ ให้ถูกต้อง ทันสมัยและเพียงพอ ก่อนนำมาใช้ในการวางแผน วางแผนบริหารงบประมาณได้เป็นอย่างดีโดยมุ่งหวังให้ตำบลมีความเจริญก้าวหน้า ละวางความชั่วและทุจริตทำงานโดยยึดกฎ ระเบียบข้อบังคับอย่างเคร่งครัด โดยไม่เห็นแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง ความเป็นกลาง รับฟังปัญหาต่าง ๆ ของผู้ใต้บังคับบัญชา มีความข่มใจต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างสุขุมรอบคอบ ตัดสินใจแก้ปัญหาในการสั่งการกับผู้ใต้บังคับบัญชา ด้วยความเป็นธรรม ไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจ

3) ขันติ อดทน ได้แก่ ความอดทน มุ่งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นใจในจุดหมาย ไม่ท้อถอย กำหนดมาตรการหรือกลยุทธ์ที่จะช่วยให้แผนบริหารตำบลให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ให้ความสำคัญของงาน ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเข้มแข็ง รับผิดชอบงานด้วยความไม่ท้อถอย ความอดทนต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้ร่วมงานที่มีหลายรูปแบบ และเข้ากันได้กับทุกคน ไม่ถือตน มีวินัย ใฝ่รู้ ในการดำเนินงานให้บรรลุความสำเร็จ อดทนต่อความยากลำบากของงาน ความคิดริเริ่มโครงการใหม่ ๆ ขึ้น โดยร่วมกันกับผู้ร่วมงานให้เกิดการยอมรับและร่วมมือ

4) จาคะ เสียสละ ได้แก่ ความเสียสละ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ ชอบช่วยเหลือเกื้อกูล บำเพ็ญประโยชน์ สละโลก ละกิฏิมานะได้ ร่วมงานกับคนอื่นได้ สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้างพร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ความคิดเห็นและความต้องการของผู้อื่น พร้อมที่จะร่วมมือช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว ในธรรมหมวดนี้ ทมะท่านมุ่งเอาด้านปัญญา ขันติ ท่านเน้นแง่วิริยะ มีการร่วมประชุมคณะทำงาน เพื่อซักซ้อมความเข้าใจระดมความเห็น และกำหนดแนวทางร่วมกันในการวางแผนบริหารตำบล ความสามารถในการบริหารงาน และบำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือผู้อื่นที่ประสบความทุกข์ยาก เสียสละอารมณ์ ไม่ผูกใจโกรธ ไม่พยาบาทอาฆาต อันเกิดจากผู้ร่วมงานและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาใจกว้างในการตัดสินใจและสั่งการ รับฟังความคิดเห็น

ของทุกคน และไม่เอาความคิดของตนเองเป็นใหญ่ ประสานงานกับทุกคนได้ทุกเรื่อง พร้อมจะช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่แบ่งแยกเป็นพรรคเป็นพวก

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักท้าวธรรม เพื่อส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา” มีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1) ด้านสัจจะ (ความซื่อสัตย์) ควรมีการกำหนดนโยบายส่งเสริมวัฒนธรรมและการปลูกฝังความซื่อสัตย์ให้กับผู้บริหาร

1.2) ด้านทมะ (การฝึกตน) ควรมีการส่งเสริมให้ผู้บริหารตระหนักในการปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้บริหารที่ดี

1.3) ด้านขันติ (ความอดทน) ควรมีการส่งเสริมให้ผู้บริหารมีความอดทนต่อหน้าที่การงานที่ตนรับผิดชอบ

1.4) ด้านจาคะ (การเสียสละ) ผู้บริหารควรให้ในสิ่งที่ตัวเองมีอยู่แก่ผู้อื่นหรือสละสิทธิในสิ่งที่เราได้รับรวมถึงร่างกายแรงใจเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1) ด้านปัญญา นักการเมืองท้องถิ่นและผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรตระหนักในจริยธรรมประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความละเอียดใจ

2.2) ด้านความกล้าหาญ นักการเมืองท้องถิ่นควรเป็นผู้มีบุคลิกที่กล้าแสดงออก มีวาทีศิลป์ อหยาศัยดี มีความยุติธรรม เด็ดขาดในการตัดสินใจ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล

2.3) ด้านความรู้จักประมาณ ควรให้ความสำคัญกับประชาชนต่อการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน จัดสรรเวลาไปพบปะประชาชน มีการสื่อสารกับประชาชนอย่างต่อเนื่อง

2.4) ด้านความยุติธรรม ควรมีระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี มุ่งเน้นผลประโยชน์ส่วนรวม การบริหารงานบุคคล ยึดหลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ปฏิบัติราชการตามภารกิจของเจ้าหน้าที่

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1) ควรศึกษาส่งเสริมหรือเพิ่มเติมความรู้โดยมุ่งให้ผู้บริหารช่วยพัฒนาศักยภาพในการบริหารงานเพื่อส่วนรวม

3.2) ควรพัฒนาส่งเสริมให้ผู้บริหารมีอุดมคติที่ดีเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนโดยยึดหลักความถูกต้อง

3.3) ควรศึกษาปัญหาอุปสรรคที่แท้จริงในการบริหารงานของภาครัฐและวิธีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้กันอย่างรอบด้าน

บรรณานุกรม

กิตติพัธ คำสุข. (2566). “การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลบุโพธิ์ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์”. สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- ชยาวิธ จันทน์ และคณะ. (2543). วิวัฒนาการการปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพมหานคร : โครงการส่งเสริมการบริหารจัดการที่ดีโดยกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น.
- ชุตินันท์ วงษ์อมรวิทย์, เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ และ สุรพล สุยะพรหม. (2563). “การเสริมสร้างจริยธรรมทาง การเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ 9 ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม.
- ทิพย์พรรณ นพวงศ์ ณ อยู่ธยา. (2542). ประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ประทาน คงฤทธิศึกษากร. (2535). การปกครองท้องถิ่น. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์.
- พระพลากร อนุพันธ์. (2564). “องค์ประกอบและตัวบ่งชี้จริยธรรมทางการเมืองของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”. รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ไพศาล เครือแสง. (2558). “รูปแบบการส่งเสริมจริยธรรมทางการเมืองตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บังคับการปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคเหนือตอนล่าง”. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาบุญรอด อมรทนต์ (สุวรรณโชติ). (2560). “การส่งเสริมจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดระยอง”. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระยุพธนา ชยเมธี (ไกรนารถ). (2566). “การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในตำบลบ้านโตก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์”. สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2545). การเมืองแนวความคิดและการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนาบริหารศาสตร์.
- ไพศาล เครือแสง. (2558). “รูปแบบการส่งเสริมจริยธรรมทางการเมืองตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บังคับการปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคเหนือตอนล่าง”. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระยุพธนา ชยเมธี (ไกรนารถ). (2566). “การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในตำบลบ้านโตก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์”. สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสังฆรักษ์อภิชาติ สุนติกโร. (2555). “การบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมาภิบาล 4 ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการคณะสงฆ์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- Clarke John J. (1957). Out Line of Local government of the United Kingdom. London:
Sir Isaac Pitman & Sons.
- Montagu Harris G. (1984). Comparative Local Government. Great Britain: William Brendon
and Son.
- Robson William A. (1953). Local Govern men in Encyclopedia of Social Science. New
York: The Macmillan.
- Yamane Taro. (1967). Statistics: An Introductory Analysis. New York: Harpen and Row.

การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อ
 องค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่
 จังหวัดนครราชสีมา

Application of Buddhadhamma Principles for Promoting Citizen's
 Political Participation of Nonthonglang Subdistrict Administrative
 Organization at Buayai District in Nakhonratchasima Province

พระมหาโกสินทร์ สิริปัญโญ (ภูมิไธสง)

Phramaha Kosin Siripunkho (Poomthaisong)

พระมหานรินทร์ สุรปัญโญ (เอมพันธ์)

PhramahaNarin Surapunkho (Emphan)

ไพฑูรย์ มาเมือง

Phaitoon Mamuangt

รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์

Master of Political Science

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail : kosinpoomthaisong@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 31 พฤษภาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 4 สิงหาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 11 สิงหาคม 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อองค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา” มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาระดับการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อองค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองหลาง 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อองค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองหลาง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อองค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองหลาง โดยการประยุกต์ตามหลักพุทธธรรม โดยมีระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที เทส ค่าเอฟเทส และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า 1. พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$) จำแนกเป็นรายด้านดังนี้ คือ ด้านการรับผลประโยชน์ ($\bar{X} = 4.30$) ด้านการดำเนินงาน ($\bar{X} = 4.19$) ด้านการติดตามและประเมินผล ($\bar{X} = 4.19$) และด้านการตัดสินใจ ($\bar{X} = 3.93$) ตามลำดับ 2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบพบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีอายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย 3. ผลการวิเคราะห์การนำเสนอ พบว่า 1) ด้านฉันทะ ประชาชนมีความพอใจยินดีที่จะบริหารจัดการท้องถิ่น 2) ด้านวิริยะ ความมุ่งมั่นผลักดันพยายาม 3) ด้านจิตตะ ความตั้งใจติดตาม นักการเมืองท้องถิ่นควรมีการรายงานผลที่ชัดเจนและเป็นระบบ 4) วิมังสา การพิจารณาไตร่ตรองใคร่ครวญ

คำสำคัญ : ประชาชน, การมีส่วนร่วม, การเมือง

ADSTRACT

The research on “Application of Buddhist principles to promote political participation of people in the administrative organization of Non Thong Lang Subdistrict Administrative Organization, Bua Yai District, Nakhon Ratchasima Province” has the following research objectives: 1) To study the level of application of Buddhist principles. Dhamma to promote the political participation of the people in the administrative organization of the Non Thonglang Subdistrict Administrative Organization. 2) To compare the opinions of the people towards the application of Buddhist principles to promote the political participation of the people in the organization. Administration of the Non Thonglang Subdistrict Administrative Organization Classified according to personal factors and 3) to present the application of Buddhist principles to promote political participation of citizens to the administrative organization of the Non Thonglang Subdistrict Administrative Organization. By applying the principles of Buddhism The research method is a combined research method. Qualitative research and quantitative research The tools used were questionnaires and interviews. Data were analyzed by finding frequency, percentage, mean, and standard deviation. Hypotheses were tested by testing the t-test and f- test and data were analyzed descriptively.

Findings of the research were as follows: 1. It was found that the overall level was at a high level ($\bar{X} = 4.14$), classified into areas as follows: receiving benefits ($\bar{X} = 4.30$), operations ($\bar{X} = 4.19$), monitoring and evaluation ($\bar{X} = 4.19$), and decided ($\bar{X} = 3.93$) respectively 2. The results of the comparative analysis found that students of different genders had no different opinions. As for people with different ages, education, occupations, and incomes There are different opinions. With statistical significance at the 0.05 level, the research hypothesis was therefore accepted. 3. The results of the analysis of the presentation found that 1) on the consensus side, people are satisfied and willing to manage local areas; 2) on the perseverance side, determination to

push for effort; 3) on the chitta side, determination to follow up. Local politicians should report results clearly and systematically. 4) Vimansa, consideration and deliberation.

Keywords: citizens, participation, politics

บทนำ

ในประเทศที่มีระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานนอกเหนือไปจากสิทธิเสรีภาพความเสมอภาคแล้ว ในกฎหมายรัฐธรรมนูญจะให้หลักประกันการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ ไว้ เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมตัดสินใจ ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมในการปฏิบัติทางการเมือง ร่วมในการเฝ้าการติดตามความเคลื่อนไหวทางการเมืองและนักการเมือง ในบางประเทศมีกฎหมายกำหนดให้ประชาชนสามารถถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้โดยการแสดงประชามติ (ทิพาภักดิ์ เจตจำนงดีตระกูล, 2550, 1) การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยเป็นอย่างมากประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอันทันสมควรที่จะร่วมกันดูแลรักษาในประชาธิปไตยของตนเอง นับแต่เกิดเหตุการณ์ รัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ประชาชนมีความตื่นตัวในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นอย่างมากจึงนำทางการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนหลังจากมีการเลือกตั้งในปี พ.ศ. ๒551 มีประชาชนจำนวนมากที่ออกมาเรียกร้องในการมีส่วนร่วมทางการเมือง มากขึ้น และประชาชนทั่วไปเริ่มให้ความสำคัญและสนใจในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นเห็นได้จากการออกมาเรียกร้องการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งประเทศ ที่ออกมาชุมนุมตามสถานที่ต่าง ๆ มีการจัดการปราศรัย และร่วมชุมนุมต่าง ๆ เกิดขึ้น (สรพล น้อยเชี่ยวชาญ, 2553, 1-2)

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ การไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การลงสมัครรับเลือกตั้งเพื่อไปปฏิบัติหน้าที่ในฐานะฝ่ายบริหารหรือฝ่ายนิติบัญญัติ การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งการแสดงประชามติหรือแม้แต่ในฐานะประชาชนผู้คอยเอาใจใส่ดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของตัวแทนของตนในองค์กรการเมือง การปฏิบัติหน้าที่ของประชาชนในลักษณะต่าง ๆ เช่น การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง อันเป็นพื้นฐานของพฤติกรรมทางการเมืองที่สอดคล้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ตลอดจนเกิดความสำนึกในความสำคัญของสิทธิและหน้าที่ทางการเมืองและเกิดความตื่นตัวที่จะใช้สิทธิทางการเมืองหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง ด้วยความรับผิดชอบต่อผลประโยชน์ของส่วนรวม ดังนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เป็นเรื่องสำคัญต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างยิ่ง (อดิศักดิ์ หวังจิตต์, 2550, 1-2)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อองค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา เป็นอย่างไร เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ศึกษามาเป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นให้สูงขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อองค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา
- 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อองค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
- 3) เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อองค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อองค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาวิจัยไว้ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหางานวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อองค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา” ประกอบไปด้วย แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับผู้นำทางการเมือง หลักอิทธิบาท 4 ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยกำหนดขอบเขตด้านตัวแปรแบ่งออกเป็น 2 คือ

1. ตัวแปรอิสระ คือปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วย เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ และหลักอิทธิบาท 4 (มม. (ไทย) 13/247/692) ได้แก่ 1) ฉันทะ 2) วิริยะ 3) จิตตะ 4) วิมังสา
2. ตัวแปรตาม คือการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อองค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการตัดสินใจ 2) ด้านการดำเนินงาน 3) ด้านการรับผลประโยชน์ และ 4) ด้านการติดตามและประเมินผล (นันทวัฒน์ บรมานันท์, 2541, 59)

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยได้กำหนดการศึกษาวิจัยเฉพาะในตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งแบ่งการปกครองออกเป็นสามขนาด ประกอบไปด้วย 1) หมู่บ้านขนาดเล็กคือ หมู่ 15 บ้านชัยเจริญ 2) หมู่บ้านขนาดกลางคือ หมู่ บ้านโนนทองหลาง 3) หมู่หมู่บ้านขนาดใหญ่ คือหมู่ 4 บ้านหนองนาโคก ซึ่งอยู่ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นของประชาชนเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนา ปรับปรุง แก้ไขต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อองค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองหลางเพื่อประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่ต่อไป

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เวลาในการวิจัยเริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2565 ถึงเดือน มีนาคม พ.ศ. 2567 รวมเป็นระยะเวลา 22 เดือน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อองค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview)

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาในอำเภอบัวใหญ่ จำนวน 2 รูป 2) นักการเมืองท้องถิ่น จำนวน 5 คน 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 9 รูปหรือคน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

2. การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยคัดเลือกหมู่บ้านที่อยู่ในตำบลโนนทองหลาง ใช้วิธีการจับฉลากตัวแทนแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งมีอยู่สามขนาด ผู้วิจัยได้เลือกหมู่บ้านขนาดเล็กคือ หมู่ 15 บ้านชัยเจริญประชากร 388 คน หมู่บ้านขนาดกลางคือ หมู่ 1 บ้านโนนทองหลาง 503 คน หมู่บ้านขนาดใหญ่ หมู่ 4 บ้านหนองนาโคก 1,061 คน รวมทั้งหมด 1,952 คน ในการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างโดยโปรแกรมคำนวณกลุ่มประชากรตัวอย่างทาโร่ ยามานะ (Taro Yamane, 1967, 110)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อองค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา” สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ระดับการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อองค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.15$, S.D.=0.61) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการรับผลประโยชน์ ($\bar{X}=4.30$, S.D.=0.76) ด้านการดำเนินงาน ($\bar{X}=4.19$, S.D.=0.69) ด้านการติดตามและประเมินผล ($\bar{X}=4.19$, S.D.=0.69) และด้านการตัดสินใจ ($\bar{X}=3.93$, S.D.=0.76) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อองค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการกล่อมเกลากิจการทางการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามเพศ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนนักเรียนที่มีอายุ และการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการกล่อมเกลากิจการทางการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

3. นำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อองค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยการประยุกต์ตามหลักอิทธิบาทธรรม พบว่า 1) ด้านการตัดสินใจ ผู้นำทางการเมือง

ในพื้นที่ควรมีการส่งเสริมการศึกษาและการสอนเนื้อหาธรรมะให้กับประชาชนในพื้นที่เพื่อให้มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการทำงานของพวกเขานะ 2) ด้านการดำเนินงาน การดำเนินงานและปฏิบัติตามแผนการพัฒนาท้องถิ่นที่มีความเป็นระบบและมีการวางแผนอย่างรอบคอบ 3) ด้านการรับผลประโยชน์ องค์การบริหารส่วนต่าง ๆ ควรมีการจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานตามนโยบายที่ได้แถลงไว้ต่อสภาองค์การเป็นประจำ โดยจัดทำเป็นประกาศขององค์การ ทั้งนี้ทางองค์การได้มีการดำเนินการและรายงานในหลายด้าน เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจ การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นต้น 4) นักการเมืองท้องถิ่นควรมีระบบในการตรวจสอบที่เป็นระบบที่เปิดเผยและโปร่งใส เพื่อให้ประชาชนและผู้สนใจสามารถติดตาม และเข้าใจขั้นตอนในกระบวนการตรวจสอบได้ง่าย ๆ เช่น การตรวจสอบโครงการพัฒนาท้องถิ่นหรืองบประมาณท้องถิ่น ระบบในการตรวจสอบควรสามารถตรวจสอบและบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อให้สามารถนำข้อมูลนี้มาวิเคราะห์และประเมินผลการดำเนินงานท้องถิ่น

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การกล่อมเกลางานการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา” สามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. จากผลการวิเคราะห์ระดับการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อองค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

พบว่า ระดับการการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อองค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับมาก มาก ($\bar{X}=4.15$, $S.D.=0.61$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการรับผลประโยชน์ ($\bar{X}=4.30$, $S.D.=0.76$) ด้านการติดตามและประเมินผล ($\bar{X}=4.19$, $S.D.=0.69$) ด้านการดำเนินงาน ($\bar{X}=4.19$, $S.D.=0.69$) และด้านการตัดสินใจ ($\bar{X}=3.93$, $S.D.=0.76$) อยู่ในระดับมากตามลำดับ อภิปรายได้ว่า 1) ด้านการรับผลประโยชน์ ผู้นำทางการเมืองควรเสียสละสิ่งของต่าง ๆ และเวลา เปิดรับสิ่งของบริจาค จัดสรรงบประมาณ พิจารณาไตร่ตรองว่าสิ่งของบริจาคมั่นสมควรแก่ตนหรือไม่ 2) ด้านการติดตามประเมินผล ผู้นำท้องถิ่นมีการวินิจฉัยสาเหตุและระบุปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในงานอย่างชัดเจน 3) ด้านการดำเนินงาน กระตุ้นการเติบโตของท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องและมีการวัดผลและประเมินในการดำเนินงาน 4) ด้านการตัดสินใจ ผู้นำทางการเมืองควรปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของทางหน่วยงานราชการ พึงพอใจยินดี และเสียสละ เข้าร่วมการประชุมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม จะเห็นได้ว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อองค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ใน 4 ด้าน คือ ด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินงาน ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการติดตามประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระมหาณรงค์ ธมมเมธี (ศรีพันธุ์ม), 2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการเลือกตั้งทั่วไปของชุมชนท่าเตียน กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการเลือกตั้งทั่วไปของชุมชนท่าเตียน กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.29$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ด้าน คือด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ($\bar{X}=4.21$) ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ($\bar{X}=4.57$) และอยู่ในระดับมาก 1 ด้านคือ ด้านการติดตามตรวจสอบการ

เลือกตั้ง ($\bar{X}=4.08$) ผลการเปรียบเทียบพบว่า ประชาชนที่มี อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมกับการเลือกตั้งทั่วไปของประชาชนชุมชนท่าเตียน กรุงเทพมหานคร โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญตามสมมติฐาน 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มี เพศ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

2. จากผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อองค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองกลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

พบว่า จากการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อองค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองกลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา อภิปรายได้ว่า ประชาชนที่มี เพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อองค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองกลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มี อายุต่างกัน การศึกษาต่างกัน อาชีพต่างกัน และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อองค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองกลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระมหาวรพงศ์ กุศลโย (มหาจันทร์), 2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการรถไฟฟ้ารางเบาของเทศบาลนครขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการรถไฟฟ้ารางเบาของเทศบาลนครขอนแก่น จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการรถไฟฟ้าของเทศบาลนครขอนแก่นไม่แตกต่าง จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการรถไฟฟ้าของเทศบาลนครขอนแก่นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการโครงการรถไฟฟ้าของเทศบาลนครขอนแก่น

3. จากผลการวิเคราะห์การนำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อองค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองกลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยการประยุกต์ตามหลักอิทธิบาทธรรม

พบว่า การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อองค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองกลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยการประยุกต์ตามหลักอิทธิบาทธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.91$, S.D.= 0.65) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านจิตตะ ความตั้งมั่นติดตาม ($\bar{X}=3.97$, S.D.= 0.68) ด้านวิริยะ ความมุ่งมั่นผลักดันพยายาม ($\bar{X}=3.95$, S.D.= 0.68) ด้านวิมังสา การพิจารณาไตร่ตรอง ($\bar{X}=3.93$, S.D.= 0.72) และด้านฉันทะ ความพอใจยินดี ($\bar{X}=3.78$, S.D.= 0.78) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ อภิปรายผลได้ว่า ด้านฉันทะ ความพอใจยินดี ผู้นำทางการเมืองอาจส่งเสริมการศึกษาและการสอนเนื้อหาธรรมะให้กับประชาชนในพื้นที่เพื่อให้ความรู้และความเข้าใจ วิริยะ ความมุ่งมั่นผลักดันพยายาม มีการดำเนินงานและปฏิบัติตามแผนการพัฒนาท้องถิ่นที่มีความเป็นระบบและมีการวางแผนอย่างรอบคอบ เช่น การสร้างโครงการและกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นการเติบโต

ของท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ด้านจิตตะ ความตั้งใจมั่นติดตาม ควรมีระบบในการตรวจสอบที่เป็นระบบที่เปิดเผยและโปร่งใส เพื่อให้ประชาชนและผู้สนใจสามารถ ติดตามและเข้าใจขั้นตอนในกระบวนการตรวจสอบได้ง่าย ๆ ด้านวิมังสา การพิจารณาไตร่ตรอง ผู้นำทางการเมืองวิเคราะห์และประเมินผลการดำเนินงาน ในขั้นตอนนี้อาจใช้เครื่องมือวิเคราะห์และการประเมินเพื่อให้อำเภอมีความน่าเชื่อถือและใช้ประโยชน์ได้ จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อองค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองหลวง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยการประยุกต์ตามหลักอิทธิบาทธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ณฐมน หมวกฉิม, 2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปของไทย” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปของไทย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก การบูรณาการหลักพุทธธรรมตามหลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปของไทย สรุปได้ดังนี้ 1) ด้านฉันทะ (ความพึงพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น) เยาวชนจะต้องได้รับข้อมูลที่เป็นจริง มีความคิด ความเชื่อ และทัศนคติที่ดี เพื่อจะได้เป็นแนวทางที่ดีต่อการสนับสนุนในระบอบประชาธิปไตย 2) ด้านวิริยะ (ความพากเพียรในสิ่งนั้น) เยาวชนต้องมีความเพียร มีเหตุมีผล มีความสนใจทางการเมืองเป็นสิ่งที่ดีถือว่าเป็นหน้าที่หลักของพลเมือง 3) ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น) เยาวชนควรเคารพต่อกฎหมายและกติกาสังคม ควรมีวิสัยทัศน์เจตคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น ควรได้รับการปลูกฝังที่ดีสร้างสรรค์มีจิตสำนึกที่ดีเพื่อเป็นพลเมืองที่ดี 4) ด้านวิมังสา (ความหมั่นสอดส่องเหตุผลของสิ่งนั้น) เยาวชนควรสนใจการเมือง เช่น ก่อนไปเลือกตั้ง เยาวชนต้องศึกษาว่า พรรคใดที่จะเหมาะสมต่อการเลือกเข้าไปเป็นตัวแทนในการบริหารประเทศ เมื่อตัดสินใจเลือกแล้วต้องคอยหมั่นสอดส่องการทำงานเพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ตามการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เพื่อความผาสุกของคนในประเทศชาติ

สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ (Body of knowledge) ที่ได้จากการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อองค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองหลวง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา” ที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ได้จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ ซึ่งสามารถนำมาสรุปเพื่อไปใช้ประโยชน์ได้จริง โดยปรับระบบตามค่าเฉลี่ยที่ได้ เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังต่อไปนี้

1) ด้านการตัดสินใจ พบว่า การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน มีการเสริมสร้างองค์ความรู้ในการ แสดงออกทางการเมืองภายใต้กฎหมาย มีการแสดงออกทางการเมืองโดยไม่สร้างความแตกแยก มีการเปิดเวทีแสดงความคิดเห็นเพื่อปลูกฝังเยาวชนรุ่นใหม่ ให้เข้าใจบทบาทหน้าที่ที่ถูกต้องสิทธิเสรีภาพ และ ความเสมอภาค เป็นหลักสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคม ดังนั้นผู้นำทางการเมืองควรมีความพอใจยินดีในการการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อองค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองหลวง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ดังนี้ มีการจัดกิจกรรมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองอย่างเสรี มีการแก้ปัญหาเรื่องความแตกแยกทางการเมือง

ให้ชัดเจน มีการสร้างค่านิยมเรื่องการเมืองเป็นเรื่องของทุกคนและควรสนทนากันได้ มีการสร้างความรู้ความเข้าใจว่าเรื่องการเมืองเป็นเรื่องใกล้ตัวและสำคัญกับทุกคน

2) ด้านการดำเนินงาน พบว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาในด้านมีส่วนร่วมการเมือง มีการให้ความรู้ต่อประชาชนถึงการเข้า ไปมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ใช่เรื่องเฉพาะกลุ่มบุคคล และควรเป็นของประชาชนทุกคน มีการจัดตั้ง หน่วยงานที่เป็นอิสระแยกออกจากหน่วยงานราชการเพื่อตรวจสอบการทำงานของนักการเมืองภาค ประชาชน มีการให้ความรู้ถึงนโยบายและหลักการพัฒนาบ้านเมือง แล้วให้ประชาชนร่วมตรวจสอบ การทำงานได้ มีการสำรวจความคิดเห็น สร้างกลองร้องเรียน สร้างกลุ่มเฝ้าระวังจับตาการทุจริต จากองค์ความรู้ข้างต้น เป็นเรื่องของการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในการไม่ มองการเมืองเป็นเรื่องใกล้ตัว มองเรื่องของการเมืองเป็นเรื่องสำคัญต่อชีวิตเพราะการที่เลือกผู้แทน ประชาชนเข้าไปแล้วนั้น หากไม่มีหน่วยงานที่สามารถตรวจสอบได้ การคอร์รัปชัน ก็เกิดขึ้น และ หากมีการจัดตั้งหน่วยงานที่ไม่ขึ้นตรงกับราชการเป็น หน่วยงานภาคประชาชนที่สามารถตรวจสอบการทำงานของภาครัฐได้ ดังนั้นผู้นำทางการเมืองควรมี มุ่งมั่นผลักดันพยายามในการการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชนต่อองค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัด นครราชสีมา ดังนี้ มีการจัดกิจกรรมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง มีการแลกเปลี่ยนความ คิดเห็นทางการเมืองอย่างเสรี มีการแก้ปัญหาเรื่องความแตกแยกทางการเมืองให้ชัดเจน มีการสร้าง ค่านิยมเรื่องการเมืองเป็นเรื่องของทุกคนและควรสนทนากันได้ มีการสร้างความรู้ความเข้าใจว่าเรื่อง การเมืองเป็นเรื่องใกล้ตัวและสำคัญกับทุกคน

3) ด้านการรับผลประโยชน์ พบว่า การเคารพสิทธิและความเป็นพลเมืองของผู้อื่น มีการให้ ความสำคัญแก่การเลือกตั้ง และออกไปใช้สิทธิ เลือกตั้งโดยพร้อมเพรียงกัน มีการแสดงออกทาง การเมืองในฐานะพลเมือง และต้องไม่ละเมิดผู้อื่น มีการศึกษาข้อเท็จจริงด้วยตนเอง โดยเน้นการเรียนรู้ การสอนเชิงวิพากษ์มากกว่าการเรียนการสอนใน ตารางแบบการท่องจำ มีการให้ความรู้ความเข้าใจ ต่อหน้าที่บทบาท และสิทธิต่าง ๆ ของการเป็น พลเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งการเป็น พลเมืองที่ดี มีส่วนทำให้ประเทศชาติ สังคม และชุมชน เจริญก้าวหน้า เกิดความสามัคคี เพราะต่างคน ต่างรู้หน้าที่ต่างรับบทบาท ไม่ละเมิดสิทธิของตนเอง ดังนั้นผู้นำทางการเมืองควรพิจารณาไตร่ตรองใน การการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อองค์การ บริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ดังนี้ มีการ แสดงออกตามหลักความเสมอภาค โดยไม่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น มีการยอมรับความคิดเห็น ของผู้อื่นที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน มีการเสริมสร้างองค์ความรู้ในการแสดงออกทางการเมือง ภายใต้อำนาจกฎหมาย มีการแสดงออกทางการเมืองโดยไม่สร้างความแตกแยก มีการเปิดเวทีแสดงความคิด เพื่อปลูกฝังเยาวชนรุ่นใหม่ ให้เข้าใจบทบาทหน้าที่ที่ถูกต้อง

4) ด้านการติดตามประเมินผล พบว่า การจัดกิจกรรมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองอย่างเสรี มีการแก้ปัญหาเรื่องความแตกแยกทางการเมืองให้ชัดเจน มีการสร้างค่านิยมเรื่องการเมืองเป็นเรื่องของทุกคนและควรสนทนากันได้ มีการสร้าง ความรู้ความเข้าใจว่าเรื่องการเมืองเป็นเรื่องใกล้ตัวและสำคัญกับทุกคน สังคมไทยมองการสนทนาทาง การเมืองเป็นเรื่องเฉพาะบุคคลเป็นเฉพาะกลุ่มบุคคล และเฉพาะฝักเฉพาะฝ่าย ไม่มีความจำเป็นกับ การดำรงชีวิตตามปกติ เพราะเป็นเรื่องไร้สาระและเมื่อมีการเปิดประเด็นการสนทนาขึ้นมาเมื่อใด มักจะตามมาด้วยการทะเลาะเบาะแว้งและแตกแยกทางความคิดจากกลุ่มอุดมการณ์ทางการเมืองหรือ

พรรคการเมืองที่ต่างกันพระพุทเจ้าต้องการทำให้ชุมชน และสังคมเข้มแข็งดังนั้นผู้นำทางการเมืองควรตั้งมั่นติดตามในการการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อองค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองหลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ดังนี้ มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการเมือง มีการให้ความรู้ต่อประชาชนถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ใช่เรื่องเฉพาะกลุ่ม บุคคล และควรเป็นของประชาชนทุกคน มีการจัดตั้งหน่วยงานที่เป็นอิสระแยกออกจากหน่วยงานราชการเพื่อตรวจสอบการทำงานของนักการเมืองภาคประชาชน มีการให้ความรู้ถึงนโยบายและหลักการพัฒนากองเมืองแล้วให้ประชาชนร่วม ตรวจสอบการทำงานได้ มีการสำรวจความคิดเห็น สร้างกลองร้องเรียน สร้างกลุ่มเฝ้าระวังจับตาการทุจริต

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1) ด้านการตัดสินใจ ผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบลมีความพึงพอใจยินดีที่จะบริหารจัดการท้องถิ่นให้เป็นธรรมและเป็นศักยภาพ โดยการดำเนินงานตามหลักความโปร่งใสและการเสริมสร้างความเท่าเทียมกัน

1.2) ด้านการดำเนินงาน ผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบลสร้างโครงการและกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นการเติบโตของท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ

1.3) ด้านการรับผลประโยชน์ ผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานตามนโยบายที่ได้แถลงไว้ต่อสภาองค์การเป็นประจำ โดยจัดทำเป็นประกาศขององค์การ ทั้งนี้ทางองค์การได้มีการดำเนินการและรายงานในหลายด้าน เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เป็นต้น

1.4) ด้านการติดตามและประเมินผล ผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบลควรมีระบบในการตรวจสอบที่เป็นระบบที่เปิดเผยและโปร่งใส เพื่อให้ประชาชนและผู้สนใจสามารถติดตาม และเข้าใจขั้นตอนในกระบวนการตรวจสอบได้ง่าย ๆ เช่น การตรวจสอบโครงการพัฒนาท้องถิ่น

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1) ด้านการตัดสินใจ ผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบลทางการเมืองควรร่วมมือกันออกกฎเกณฑ์ ระเบียบ กติกาขึ้นมาเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย จัดกำลังเจ้าหน้าที่ฝ่ายอาสาสมัครสาธารณสุขสู่สมัคกันหาผู้ป่วยในพื้นที่ที่มีกิจกรรมการรวมตัวกันของคนหมู่มาก สืบค้นข้อมูลและประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกัน ประสานงานนำทีมงานที่เกี่ยวข้องมาดูแลและอำนวยความสะดวกให้แก่พี่น้องประชาชน ประชุมและจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม

2.2) ด้านการดำเนินงาน ผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบลควรเข้าใจและตอบสนองต่อความต้องการและปัญหาสังคมในท้องถิ่น โดยเชื่อมโยงกับประชาชนผ่านการฟังความคิดเห็นและการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม เช่น การออกแบบและดำเนินการโครงการที่มุ่งเน้นแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น

2.3) ด้านการรับผลประโยชน์ ผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบลควรสร้างความเสมอภาคในการให้บริการและการพัฒนาทางเศรษฐกิจในท้องถิ่น โดยไม่มีการคว่ำบาตรและมีการกระจายผลประโยชน์ให้แก่ทุกกลุ่มในสังคม ความยุติธรรมก็เป็นจุดสำคัญในการดำเนินงานทางการเมือง เพื่อให้การตัดสินใจและการกระทำเป็นไปตามหลักการและค่านิยมที่ถูกต้อง

2.4) ด้านการติดตามและประเมินผล ผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบลควรก่อให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินงานทางการเมือง โดยเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนอย่างเปิดเผย และง่ายต่อการเข้าถึง เช่น งบการเงินทางการเมือง การดำเนินโครงการ และการปฏิบัติตามกฎหมาย การติดตามและบันทึกข้อมูลการปฏิบัติงานจะช่วยสร้างความโปร่งใสและนำไปสู่การควบคุมงานที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1) ด้านการตัดสินใจ ควรวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง ความพึงพอใจ ยินดี และเสียสละของผู้นำทางการเมือง

3.2) ด้านการดำเนินงาน ควรวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพของนักการเมืองท้องถิ่นทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพในพื้นที่ต่าง ๆ

3.3) ด้านการรับผลประโยชน์ ควรวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง การพิจารณาถึงความสมเหตุสมผลในการรับผลประโยชน์ผู้นำทางการเมืองในสถานการณ์วิกฤติ

3.4) ด้านการติดตามและประเมินผล ควรวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง นักการเมืองท้องถิ่นควรมีการรายงานผลที่ชัดเจนและเป็นระบบเพื่อนำเสนอข้อมูลและผลการตรวจสอบให้กับประชาชน

บรรณานุกรม

ทิพาภัทร เจตจำนงดีตระกูล. (2550) “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน: ศึกษาเฉพาะเขตเทศบาลนครนครปฐม”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พระมหาณรงค์ ธรรมเมธี (ศรีพันธุ์ม). (2563). “การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการเลือกตั้งทั่วไปของชุมชนท่าเตียน กรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาวรพงศ์ กุศลชโย (มหาจันทร์). (2563). “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการรถไฟรางเบาของเทศบาลนครขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ณัฐมน หมวกนิม. (2564). “การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในระบบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปของไทย”. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สรพล น้อยเขียวชาญ. (2553). “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองบางกรวยจังหวัดนนทบุรี” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์.

อดิศักดิ์ หวังจิตต์. (2550). “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน: ศึกษากรณีชาวประมงในองค์การบริหารส่วนตำบลรัชฎา อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ต”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Yamane. Taro. (1967). *Statistics: An Introductory Analysis*. New York: Harpen and Row.

การบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชน: ศึกษากรณีป่าชุมชนเขาวง ตำบลวังตะเฆ่
อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

Community Forest Network Management: A Case Study of Khao Wong
Community Forest, Wang Ta Khe Subdistrict, Nong Bua Rawae District,
Chaiyaphum Province

พระมหานราวิทย์ โสภารักษ์

Phramaha Narawit Sopharak

กัลยา แซ่อึ้ง

Kanlaya Saeoung

สาขารัฐประศาสนศาสตร์, คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Public Administration, Srinakharinwirot University, Thailand

Email: narawitsoparuk2539@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 27 กรกฎาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 7 สิงหาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 18 สิงหาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษากระบวนการบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง (2) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของการดำเนินงานเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง และ (3) เพื่อศึกษาเงื่อนไขแห่งความสำเร็จในการบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง โดยใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการค้นคว้าข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ 1) กลุ่มสมาชิกเครือข่ายภาคประชาชนจากชุมชนรอบแนวเขตป่าชุมชนเขาวง ได้แก่ ผู้นำชุมชน ทั้ง 5 หมู่บ้าน 2) กลุ่มบุคลากรจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ บุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลวังตะเฆ่ และ 3) กลุ่มบุคลากรจากองค์กรภาครัฐส่วนกลาง ได้แก่ บุคลากรกรมป่าไม้ บุคลากรกรมอุทยานสัตว์ป่าและพันธุ์พืช รวมถึงจากสถานศึกษา ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง มีการดำเนินกิจกรรมในแต่ละด้านของกลุ่มของตัวแสดงในเครือข่าย ประกอบไปด้วย ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น และกลุ่มองค์กรภาครัฐ ที่มีบทบาทในการบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง เป็นความสัมพันธ์ในแนวราบ การจัดโครงสร้างการทำงานเป็นไปตามศักยภาพของตัวแสดงและบริบทของพื้นที่ มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนของสังคมในลักษณะของเครือข่ายเชิงพื้นที่และเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม ความร่วมมือที่เกิดขึ้น คือ การดำเนินกิจกรรมด้านการดูแลรักษาป่า ป้องกันไฟป่า และกิจกรรมด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ผ่านการแลกเปลี่ยนทรัพยากรและการเกื้อหนุนพึ่งพากัน มีการกำหนดจุดมุ่งหมายร่วมกันซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการทำงานในรูปแบบเครือข่ายที่นำไปสู่ความสำเร็จ สำหรับประสิทธิภาพของการบริหารจัดการเครือข่าย พบว่า 1) เกิดกระบวนการเรียนรู้ 2) การเพิ่มโอกาสในการแก้ไขปัญหา 3) เกิดการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น และ 4) เกิดกระบวนการผลักดันเชิงนโยบาย นอกจากนี้ ยังพบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการเครือข่าย ได้แก่ 1) ความสามัคคีของสมาชิกป่าชุมชนเขาวง ทั้ง 5 ชุมชน 2) การสนับสนุนและการ

ประสานงานจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 3) การส่งเสริมและการให้คำปรึกษาจากองค์กรภาครัฐ

คำสำคัญ : เครือข่าย, ป่าชุมชน, การบริหารจัดการ

ADSTRACT

The objectives of this research are as follows: (1) to study the management processes of the Khao Wong Community Forest Network; (2) to study the effectiveness of the operations of the Khao Wong Community Forest Network; and (3) to study the conditions for success in managing the Khao Wong Community Forest Network. The documents used for data collection and analysis included document analysis and in-depth interviews. The main informants were groups of community network members from the communities surrounding the Khao Wong Community Forest boundary, including leaders from all five villages, groups of personnel from local administrative organizations, including personnel from the Wang Ta khe Subdistrict Administrative Organization and groups of staff from central government organizations, including staff from the Department of Forestry, the Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation, as well as from educational institutions. The study found that the management of the Khao Wong Community Forest Network involves activities carried out by various stakeholder groups, including community leaders, local leaders, and governmental organizations, all of which played roles in network management. This horizontal relationship structure aligns the working organization according to the capacities of the stakeholders and the context of the area. It emphasized the participation of all sectors of society in the form of spatial and thematic networks. The cooperation that occurs includes activities such as forest maintenance, wildfire prevention, and public relations. These activities are facilitated through resource exchange and mutual support. A common set of goals is established, a crucial condition for successful network operations. Regarding the effectiveness of the network management: (1) a learning process was developed; (2) opportunities for problem-solving increased; (3) local resource management was achieved; and (4) policy advocacy processes were initiated. Additionally, the factors contributing to the success of the network management include: (1) the unity of the members of the Khao Wong Community Forest from five communities; (2) support and coordination from local administrative organizations; (3) and promotion and advisory services from governmental organizations.

Keywords: Network, Community forest, Management

บทนำ

ป่าไม้ เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่ายิ่งต่อมวลมนุษยและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังเป็นฐานการพัฒนาประเทศในทุกด้าน เนื่องจากทรัพยากรป่าไม้สามารถอำนวยประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของประเทศ และยังมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และความเป็นอยู่ของคนในสังคม (ยุทธศาสตร์กรมป่าไม้, 2562: 1) ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรป่าไม้อุดมสมบูรณ์ การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าอย่างต่อเนื่องในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2504 – 2562 ทำให้ประเทศไทยสูญเสียป่าไม้ไปแล้วประมาณ 68.5 ล้านไร่ หรือเฉลี่ยประมาณ 1.2 ล้านไร่ต่อปี โดยปี พ.ศ. 2504 ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าอยู่ถึงร้อยละ 53.3 ของพื้นที่ประเทศ หรือประมาณ 171 ล้านไร่ ในปี พ.ศ. 2562 ประเทศไทยเหลือพื้นที่ป่า 102.5 ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 31.68 ของประเทศ (รายงานสถานการณ์ป่าไม้, 2562: 1) มีพื้นที่ที่มีสภาพทางระบบนิเวศที่สมบูรณ์เหลืออยู่ไม่มากนัก ส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พื้นที่ลุ่มน้ำขั้นที่หนึ่งที่ได้ทำการประกาศก่อนยกเลิกสัมปทานป่าไม้ อย่างไรก็ตามป่าไม้ส่วนใหญ่ทั้งในพื้นที่ป่าอนุรักษ์และพื้นที่ป่าเศรษฐกิจที่เหลืออยู่ล้วนแล้วแต่อยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรมไม่สมบูรณ์เหมือนสมัยก่อน จังหวัดชัยภูมิ มีพื้นที่ทั้งหมด 7,937,062.18 ไร่ สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นภูเขาสลับซับซ้อนและอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญยังสามารถอำนวยความสะดวกและเกิดประโยชน์ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมมีอิทธิพลต่อ ดิน น้ำ สภาพอากาศ และสิ่งมีชีวิตในพื้นที่ก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่มีคุณภาพ มีต้นน้ำลำธารที่สมบูรณ์ พร้อมด้วยสัตว์ป่าชนิดต่าง ๆ เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ และท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจของประชาชนทั่วไป สภาพป่าไม้ของจังหวัดชัยภูมิ ถือได้ว่าเป็นสภาพป่าที่สมบูรณ์มากที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย มีพื้นที่ป่าไม้ ตามกฎหมาย 3,701,848.50 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 46.64 ของพื้นที่จังหวัด ต่อมากรมป่าไม้ได้มอบพื้นที่ป่าบางส่วนที่อยู่ในเขตป่าเศรษฐกิจให้สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม ไปดำเนินงานปฏิรูปที่ดินเป็นจำนวนทั้งสิ้น 684,247.25 ไร่ นอกจากนี้ยังมีพื้นที่บางส่วนได้มีการประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติ และเมื่อรวมกับพื้นที่ป่าเตรียมการสงวนอีก 437,283.17 ไร่ ทำให้จังหวัดชัยภูมิมีพื้นที่ป่าไม้ตามกฎหมายคงเหลือทั้งสิ้น 3,166,222.62 ไร่ ป่าไม้เหล่านี้เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำสายสำคัญ ที่หล่อเลี้ยงชีวิตคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางเป็นจำนวนหลายล้านคน เช่น แม่น้ำชี แม่น้ำพรม แม่น้ำเชิญ ซึ่งได้มีการกำหนดให้ เป็นป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และพื้นที่ต้นน้ำลำธาร ป่าชุมชนเขาวง ตั้งอยู่ในพื้นที่ของ 5 หมู่บ้าน ประกอบไปด้วย บ้านท่าโป่ง หมู่ที่ 4 บ้านโนนม่วง หมู่ที่ 8 บ้านวังน้ำเขียว หมู่ที่ 10 บ้านวังอุดม หมู่ที่ 13 และบ้านโป่งนคร หมู่ที่ 17 ตำบลวังตะเฆ่ อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ มีพื้นที่ 6,250 ไร่ เริ่มจดทะเบียนจัดตั้งในปี พ.ศ.2540 โดยจัดอยู่ในประเภทป่า ป่าสงวนแห่งชาติ ป่านาอย่างลึก ในช่วงตั้งหมู่บ้านครั้งแรก พื้นที่ป่าไม่รอบหมู่บ้านยังมีความอุดมสมบูรณ์มาก ชาวบ้านจึงไม่ค่อยสนใจการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้นี้เท่าไรนัก มุ่งแต่จะถากถางป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์เพื่อทำเป็นพื้นที่เพาะปลูกทำกิน เนื่องจากอาหารป่า ของป่า ตลอดจนยาสมุนไพรมีมากมายรอบ ๆ หมู่บ้าน จะเก็บหาเมื่อใดเวลาใดก็ได้และใน ปี พ.ศ.2522 เป็นต้นมา ชาวบ้านจากพื้นที่อื่นเริ่มเข้ามาจับจองพื้นที่ป่า หรือหาซื้อพื้นที่ป่าจากชาวบ้านเดิม จนถึงช่วงปี พ.ศ. 2532 ถึง ปี พ.ศ.2536 สถานการณ์ด้านป่าไม้มีความผันแปรมาก ประชากรในหมู่บ้านเริ่มมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ความอุดมสมบูรณ์ของป่าชุมชนเขาวงเริ่มลดน้อยลง ชาวบ้านเข้ามาตัดไม้ทำลายป่าเพื่อเผาถ่าน เผาป่าเพื่อล่าสัตว์และเพื่อหาของป่า ในปี พ.ศ.2540 ผู้นำชุมชน ทั้ง 5 หมู่บ้านในขณะนั้นจึงได้ริเริ่มและมีมติให้เข้าจดทะเบียนจัดตั้งเป็นป่าชุมชน โดยได้ชื่อว่า ป่าชุมชนเขาวง โดยมีความ

พยายามจะให้ป่าเขาวงคงอยู่เพื่อประโยชน์ของชุมชนและชาวตำบลวังตะเฒ่า จากความร่วมมือของทุกชุมชน ป่าชุมชนเขาวงจึงค่อย ๆ พื้นที่ และเห็นความอุดมสมบูรณ์ทำให้มีจิตสำนึกและดำเนินกิจกรรมร่วมกัน กลายเป็นพลังขับเคลื่อนที่มีอำนาจของชุมชนคนรักป่า ในปี พ.ศ.2548 ป่าชุมชนเขาวงได้รับรางวัลผลงานรางวัลลูกโลกสีเขียว ครั้งที่ 7 ประจำปี 2548 ประเภทชุมชน (ชุมชน ชุมชนเมือง เครือข่ายชุมชน) องค์กรเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง แบบอย่างในการพัฒนาที่ใช้ป่าเป็นที่พึ่ง ในปี พ.ศ.2551 ได้รับรางวัลชนะเลิศระดับประเทศ จากกิจกรรมการประกวดป่าชุมชนตัวอย่าง ถ้วยรางวัลพระราชทานสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้แก่ รางวัลคนรักป่า ป่ารักชุมชน โดยกรมป่าไม้ร่วมกับ บมจ.ผลิตไฟฟ้าราชบุรีโฮลดิ้ง จำกัด (มหาชน) และในปี พ.ศ.2556 ได้รับรางวัล ผลงานรางวัลลูกโลกสีเขียว ครั้งที่ 15 ประจำปี 2556 ประเภทรางวัล “ศิลปนิพนธ์ เกตุทัต 5 ปีแห่งความยั่งยืน” องค์กรเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง จังหวัดชัยภูมิ สร้างนวัตกรรมที่ทำกินด้วย “นครพอเพียง” จากที่กล่าวมาข้างต้น เห็นได้ว่า ป่าชุมชนเขาวงตำบลวังตะเฒ่า อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ ได้มีการบริหารจัดการทรัพยากรป่าชุมชนร่วมกับหลายภาคส่วนของสังคมในรูปแบบของเครือข่าย (วีระศักดิ์ เครือเทพ, 2550: 38-39) โดยการบริหารงานในรูปแบบเครือข่านั้น มีการประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วน ทั้งในระดับนโยบาย หน่วยงานพัฒนาทั้งภาครัฐและเอกชน สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนให้องค์กรชุมชนและท้องถิ่นเป็นแกนหลักในการทำงานพัฒนาซึ่งได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งในระดับนโยบายที่รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะทำงานด้านต่าง ๆ ที่มีองค์ประกอบของผู้แทนหน่วยงาน ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ทั้งนี้จึงเป็นเป้าหมายสำคัญในการศึกษา คือ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงกระบวนการบริหารจัดการป่าชุมชนเขาวงว่ามีกระบวนการอย่างไร มีการออกแบบเครือข่ายโดยมีโครงสร้างการทำงานในรูปแบบเครือข่ายทั้งภายในองค์กรและนอกองค์กรอย่างไร ศึกษาถึงประสิทธิผลของการดำเนินงานเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง และศึกษาเงื่อนไขแห่งความสำเร็จในการบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง เพื่อนำการศึกษาครั้งนี้ไปเสนอแนะแนวทางการทำงานของเครือข่ายการบริหารจัดการป่าชุมชนเขาวงต่อไป นอกจากนี้เพื่อชี้ให้เห็นว่าการสร้างเครือข่ายน่าจะเป็นปัจจัยสำคัญของการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง ตำบลวังตะเฒ่า อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของการดำเนินงานเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง ตำบลวังตะเฒ่า อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อศึกษาเงื่อนไขแห่งความสำเร็จในการบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง ตำบลวังตะเฒ่า อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาครั้งนี้ อาศัยแนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย และแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการเครือข่ายในกระบวนการนโยบายสาธารณะ รวมถึงแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลของการดำเนินงาน มาพัฒนาเป็นกรอบการศึกษา โดยมีหน่วยในการวิเคราะห์ (unit of analysis) คือตัวเครือข่ายต่าง ๆ ซึ่ง

เป็นการศึกษากระบวนการบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง ตำบลวังตะเฒ่า อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ มีขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ 1) การศึกษากระบวนการบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง 2) การศึกษาถึงประสิทธิผลของการดำเนินงานในการบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง 3) การศึกษาถึงเงื่อนไขแห่งความสำเร็จในการบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง

ขอบเขตด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัย ได้แบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษา ตามเครือข่ายภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ คือ หน่วยงานของรัฐ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่จากกรมป่าไม้ เจ้าหน้าที่จากกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช เจ้าหน้าที่จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเครือข่ายภาคประชาชน ประกอบด้วย ชุมชน 5 หมู่บ้าน

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการศึกษาครั้งนี้กำหนดระยะเวลาในการศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ.2562 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติทั้ง 3 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติป่าชุมชน 2562, พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ 2562, พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า 2562, และการประกาศนโยบายป่าไม้แห่งชาติ 2562 ถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2562 ถึงปี พ.ศ.2567)

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Document Research) บทความทางวิชาการ ประกาศ กฎหมายระเบียบ แผนการปฏิบัติงาน รายงานผลการดำเนินงาน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Interview) สำหรับเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง ทั้ง 3 กลุ่ม ที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview) เนื่องจากต้องการศึกษากระบวนการบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง และมุ่งศึกษาถึงประสิทธิผลของการดำเนินงาน รวมถึงการจัดการกับเงื่อนไขแห่งความสำเร็จและปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้จำแนกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักออกเป็น 3 กลุ่ม จำนวน 13 คน ดังนี้

ประชากรกลุ่มที่ 1 สมาชิกเครือข่ายภาคประชาชนจากชุมชนรอบแนวเขตป่าชุมชนเขาวง ได้แก่ ผู้นำชุมชน ทั้ง 5 หมู่บ้าน จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ชุมชนบ้านท่าโป่ง หมู่ 4, ชุมชนบ้านโนนม่วง หมู่ 8, ชุมชนบ้านวังน้ำเขียว หมู่ 10, ชุมชนบ้านวังอุดม หมู่ 13, และบ้านโป่งนคร หมู่ 17 ที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน ในฐานะเจ้าของพื้นที่และเป็นผู้ใช้ประโยชน์ โดยผู้วิจัยจะเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งมีประธานป่าชุมชนเป็นผู้แนะนำ

ประชากรกลุ่มที่ 2 บุคลากรจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ บุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลวังตะเฒ่า จำนวน 2 คน ที่มีส่วนร่วมกับการบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง โดยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และใช้การเลือกตัวอย่างแบบลูกโซ่/บอลหิมะ (Snowball Sampling) ร่วมด้วยเพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมมากขึ้น

ประชากรกลุ่มที่ 3 บุคลากรจากองค์กรภาครัฐส่วนกลาง ได้แก่ บุคลากรกรมป่าไม้ จำนวน 2 คน บุคลากรกรมอุทยาน สัตว์ป่าและพันธุ์พืช จำนวน 2 คน รวมถึงจากสถานศึกษา จำนวน 2 คน ที่มีส่วนร่วมกับการบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง โดยใช้การเลือก กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

(Purposive Sampling) และใช้การเลือกตัวอย่างแบบลูกโซ่/บอลหิมะ (Snowball Sampling) ร่วมด้วยเพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมมากขึ้น

ผลการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชน: ศึกษากรณีป่าชุมชนเขาวง ตำบลวังตะเฆ่ อำเภอนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการค้นคว้าข้อมูลเอกสาร และการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้ 1) เพื่อศึกษากระบวนการบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง ตำบลวังตะเฆ่ อำเภอนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ 2) เพื่อศึกษาประสิทธิผลของการดำเนินงานเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง ตำบลวังตะเฆ่ อำเภอนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ และ 3) เพื่อศึกษาเงื่อนไขแห่งความสำเร็จในการบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง ตำบลวังตะเฆ่ อำเภอนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ เพื่อให้ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้างต้น จึงแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1.กระบวนการบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง ตำบลวังตะเฆ่ อำเภอนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ เป็นการบริหารจัดการเครือข่ายเชิงพื้นที่ มีการรวมตัวของกลุ่มองค์กรเครือข่ายภาคส่วนต่าง ๆ ที่อาศัยพื้นที่ป่าชุมชนเขาวงในการเข้ามามีส่วนร่วมกันทำงานผ่านการบูรณาการร่วมกัน และมีกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เช่น กิจกรรมเดินสำรวจพื้นที่ป่า กิจกรรมการสำรวจการเกิดไฟป่า เป็นต้น และเป็นการทำงานร่วมกันที่ไม่แยกส่วนภาคต่าง ๆ ออกจากกัน โดยยึดเอาพื้นที่ป่าชุมชนเป็นที่ตั้งแห่งความสำเร็จในการทำงานร่วมกันของทุกฝ่าย กล่าวคือ การเชื่อมโยงองค์กรและเครือข่ายย่อยในพื้นที่เป็นการสร้างความร่วมมือและการทำงานร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ร่วมกัน โดยใช้กระบวนการที่หลากหลาย เช่น การสร้างคณะกรรมการร่วมที่มีผู้แทนจากองค์กรและเครือข่ายย่อยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการประสานงานและการตัดสินใจที่มีความเป็นธรรม การบูรณาการการจัดการเชิงพื้นที่เป็นการรวมกลุ่มทรัพยากรและความเชี่ยวชาญที่มีอยู่ในพื้นที่เพื่อให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ ดังตารางต่อไปนี้ จะเห็นได้ว่ากระบวนการบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง ตำบลวังตะเฆ่ อำเภอนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ ทั้ง 3 กลุ่มเครือข่าย มีการเชื่อมโยงการทำงานผ่านกลไกการทำงานในรูปแบบคณะทำงาน ซึ่งอยู่ในรูปแบบไม่เป็นทางการ มีการทำงานร่วมกับทุกภาคส่วนของสังคม ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น กลุ่มข้าราชการและลูกจ้างของรัฐ โดยมีการปฏิสัมพันธ์ด้วยการสื่อสารทั้งภายในและภายนอกเครือข่ายในลักษณะของการมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการดำเนินงาน คือ กลุ่มสมาชิกเครือข่ายภาคประชาชนจากชุมชนรอบแนวเขตป่าชุมชนเขาวง เป็นกลุ่มที่มีบทบาทในการเป็นผู้ลงมือปฏิบัติและดูแลรักษาป่าของตนเอง ตามมาด้วยกลุ่มบุคลากรจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีบทบาทในระดับการสนับสนุนงบประมาณและเครื่องมือและยังเป็นกลุ่มที่รับหน้าที่ประสานงานกับภาคส่วนต่าง ๆ และกลุ่มสุดท้าย คือ กลุ่มบุคลากรจากองค์กรภาครัฐส่วนกลาง ประกอบไปด้วย เจ้าหน้าที่จากกรมป่าไม้ เจ้าหน้าที่จากกรมอุทยาน สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และบุคลากรจากโรงเรียนทั้งสองแห่งรอบแนวเขตป่าชุมชนเขาวง ที่ล้วนแล้วแต่มีบทบาทในระดับของการส่งเสริมให้การสนับสนุนและให้คำปรึกษาแก่ป่าชุมชนเขาวง ทั้งสิ้น

2.ประสิทธิผลของการดำเนินงานเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง ตำบลวังตะเฆ่ อำเภอนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

2.1 เกิดกระบวนการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และทำงานร่วมกันยังช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายด้วย ผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์มากขึ้นจะสามารถช่วยเหลือผู้อื่นใน

เครือข่ายได้ และเมื่อมีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กันอย่างต่อเนื่อง จะสร้างสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งและเชื่อมโยงกันอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 การเพิ่มโอกาสในการแก้ไขปัญหา กลุ่มเครือข่ายทั้ง 3 กลุ่ม มีความร่วมมือผลักดันในการแก้ไขปัญหาภายในกลุ่มองค์กรของตน แต่ส่วนหนึ่งไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากปัญหาที่ประสบอยู่นั้น เป็นปัญหาที่สลับซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับกลุ่มองค์กรอื่นหรือปัญหาอื่น ๆ การรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายและร่วมมือกันประสานงานกับภาคีที่เกี่ยวข้อง จะเป็นการเพิ่มโอกาสในการแก้ไขปัญหาได้ดีขึ้น เพราะเป็นการระดมความคิดเห็นจากฝ่ายต่าง ๆ ที่เข้าร่วม และจะนำไปสู่การหาวิธีแก้ไขปัญหาออกมาเป็นรูปธรรม แต่ถ้าไม่มีการรวมตัวเป็นเครือข่าย โอกาสและทางเลือกในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ก็จะลดน้อยลง เพราะไม่ได้รับการตอบสนองและไม่เกิดการลงมือแก้ไขเพราะขาดแนวร่วมจากองค์กรอื่น ๆ ในการดำเนินงาน

2.3 เกิดการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น ในปัจจุบันเครือข่ายที่กำลังเกิดขึ้นนั้นมักจะเป็นเครือข่ายเชิงพื้นที่ ที่ประชาชนได้ร่วมกันก่อตัวขึ้น เพราะพบเจอปัญหาและอยากหาวิธีในการแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่และเกิดกิจกรรมความร่วมมือ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็น ดิน น้ำ ป่าไม้ และแหล่งน้ำ เป็นต้น ซึ่งถ้าหากไม่มีการรวมกลุ่มกัน กระบวนการดังกล่าวอาจไม่เกิดขึ้น และสุดท้ายก็กลายเป็นปัญหาที่ยากต่อการแก้ไข ดังนั้น การรวมกลุ่มของทั้ง 5 หมู่บ้าน รวมเป็นเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง จึงถือได้ว่าเป็นความสำเร็จของเครือข่ายในการร่วมกันพัฒนาและจัดการกับทรัพยากรในท้องถิ่นของป่าชุมชนเขาวง

2.4 เกิดกระบวนการผลักดันเชิงนโยบาย ปัจจุบันเราพบว่ามีปัญหาสาธารณะที่เกิดขึ้นอย่างมากมาย แต่เราสามารถแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้ด้วยการผลักดันเชิงนโยบายที่มีอิทธิพลมากขึ้น การผลักดันเชิงนโยบายนี้เป็นการใช้พลังของเครือข่ายและการจัดการในเชิงนโยบายเพื่อสร้างคุณธรรมแก้ไขปัญหาสาธารณะที่เกิดขึ้น เครือข่ายเป็นสิ่งที่สำคัญในการร่วมกันผลักดันปัญหาสาธารณะ เพราะบางครั้งปัญหาที่เกิดขึ้นมีความเกี่ยวข้องกับหลายฝ่าย ดังนั้นการเชื่อมต่อกับเครือข่ายและภาคีอื่น ๆ จะช่วยเพิ่มอำนาจให้กับเครือข่ายในการต่อรอง นอกจากนี้ การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเป็นสิ่งสำคัญในการแก้ไขปัญหาในเชิงนโยบาย หากเราสามารถเสนอข้อมูลและข้อเท็จจริงอย่างถูกต้อง กระบวนการนี้จะช่วยนำเราสู่การแก้ไขปัญหาในเชิงนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. เงื่อนไขแห่งความสำเร็จในการบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง ตำบลวังตะเฆ่ อำเภอนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

3.1 ความสามัคคี ที่เกิดจากทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วม และมีผู้นำที่เป็นนักประสานงานและชักจูงบุคคลหรือหน่วยงานต่าง ๆ ให้เข้าร่วมและดำเนินงานไปด้วยกัน

3.2 การสนับสนุนและการประสานงาน จากบุคลากรจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ บุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลวังตะเฆ่

3.3 การส่งเสริมและการให้คำปรึกษา จากบุคลากรจากองค์กรภาครัฐส่วนกลาง ได้แก่ บุคลากรกรมป่าไม้ บุคลากรกรมอุทยาน สัตว์ป่าและพันธุ์พืช และจากสถานศึกษารอบแนวเขตป่าชุมชนเขาวง

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษากระบวนการบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง ตำบลวังตะเฒ่า อำเภอนองบัว ราชบุรี โดยมีประเด็นที่พบจากการศึกษา คือ การดำเนินกิจกรรมในแต่ละด้านของกลุ่มของตัวแสดงที่มีบทบาทในกระบวนการบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาอภิปรายตามหลักแนวคิดทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. กิจกรรมด้านการดูแลรักษาป่า ป้องกันไฟป่า และกิจกรรมด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ป่าชุมชนเขาวง ได้จัดกิจกรรมทำแนวเขตป่าชุมชน เนื่องจากป่าชุมชนมีพื้นที่ดำเนินการทั้งหมด 3,548 ไร่ ไม่มีงบประมาณมากพอที่จะจัดทำรั้วล้อม หรือปักหลักเสาปูนรอบแนวเขตป่าชุมชน ทำให้แค่การทำแนวกันไฟ เพราะเป็นพื้นที่ภูเขาสูงชัน ป่ารกทึบ คนที่เข้าไปปฏิบัติงานสัญจรเข้า-ออกลำบาก อย่างไรก็ตามป่าชุมชนเขาวงมีการป้องกันรักษาป่า โดยการจัดกิจกรรมลาดตระเวนเพื่อสำรวจป่า ส่วนใหญ่จัดลาดตระเวนในช่วงของฤดูแล้ง เนื่องจากสามารถเดินเท้าเข้าไปในป่าได้ ถ้าในช่วงฤดูฝนและฤดูหนาว สภาพป่าจะรกทึบ มีต้นไม้และหญ้าขึ้นอย่างหนาแน่นทั่วพื้นที่ป่า ทำให้ผู้สำรวจไม่สามารถเดินเท้าเข้าไปได้ การจัดลาดตระเวนโดยคณะกรรมการป่าชุมชนทั้ง 5 หมู่บ้าน เป็นการจัดลาดตระเวน เป็นประจำทุกปี ทั้งนี้โดยทั่วไปจะสำรวจต้นไม้ที่ขึ้นใหม่ว่ายังเติบโตยืนต้นอยู่ได้หรือไม่ สำรวจต้นไม้ใหญ่ที่ได้ทำการอนุรักษ์ไว้ว่ามีการตัดไม้หรือไม่ กล่าวคือ เป็นการสำรวจทรัพยากรหลักในป่าชุมชน อาทิ ต้นไม้ 500 ปี ต้นไม้ใหญ่ พันธุ์ไม้มหายาก พืช ผัก สมุนไพร สัตว์ป่า และการจะเกิดไฟป่า รวมถึงกิจกรรมด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เกี่ยวกับป่าชุมชนแก่สาธารณะชน โดยการทำป้ายโครงการป่าชุมชน ป้ายแนวเขตป่าชุมชน ป้ายกฎระเบียบ ซึ่งเจ้าหน้าที่ป่าไม้จะเป็นผู้ออกแบบและติดตั้งป้ายให้กับป่าชุมชนทุกแห่ง ในส่วนป้ายกฎกติกาของป่าชุมชน กรมป่าไม้จะส่งเจ้าหน้าที่มาร่วมรับฟังความคิดเห็น พร้อมทั้งหารือร่วมกับชาวบ้านในการยอมรับกฎกติกาต่าง ๆ ของป่าชุมชน เมื่อชาวบ้านได้มีมติยอมรับคณะกรรมการป่าชุมชนจึงติดตั้งป้ายชื่อป่าชุมชน และป้ายกติกาป่าชุมชนพร้อมกัน ส่วนป้ายแสดงแนวเขตพื้นที่ป่าชุมชน จะติดป้ายตามแต่ละจุดของแนวเขตป่า เพื่อแสดงอาณาเขตป่าชุมชนแทนการล้อมรั้วรอบแนวเขตป่า เนื่องจากป่าชุมชนมีอาณาเขตกว้างขวางมากและมีพื้นที่บางส่วนติดกับเขตอุทยาน คือ อุทยานแห่งชาติไทรทอง ซึ่งไม่มีการจัดทำรั้วล้อมหรือปักหลักเสาปูนรอบแนวเขตป่าชุมชน เพราะถือว่าเป็นพื้นที่กันชนระหว่างป่าชุมชนกับเขตอุทยานโดยกิจกรรมทั้งหมดเกิดขึ้นจากการทำงานตามขั้นตอนของเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง จะเห็นได้ว่าการลงมือปฏิบัติงาน มีคณะทำงานมีการทำงานที่เป็นระบบ โดยการเชื่อมโยงฐานข้อมูลและงบประมาณผ่านความร่วมมือของเครือข่าย มีการประสานงานการแลกเปลี่ยนข้อมูลและทรัพยากร เกิดการตัดสินใจร่วมกันในเวทีการประชุมของคณะทำงาน ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลในการทำงานระหว่างคณะทำงานทั้ง 3 กลุ่ม มีการสำรวจข้อมูลและค้นหาปัญหา จากผู้ที่อยู่อาศัยรอบแนวเขตชุมชนเขาวง กับทั้ง 5 หมู่บ้าน มีการจัดทำแผน เขียนโครงการส่งให้ท้องถิ่นเพื่อใช้ในการเสนอขอรับการจัดสรรงบประมาณจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน และการเชื่อมโยงแผนงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งสอดคล้องกับ (กรมป่าไม้, 2565: 7) เป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561 - 2580 ได้กำหนดให้มีสัดส่วนพื้นที่สีเขียวทุกประเภท ร้อยละ 55 ของพื้นที่ประเทศ โดยแบ่งเป็น พื้นที่เป็นป่าธรรมชาติ ร้อยละ 35 พื้นที่ป่าเศรษฐกิจเพื่อการใช้ประโยชน์รวมทั้งป่าชุมชน ร้อยละ 15 พื้นที่สีเขียวในเขตเมืองและชนบท ร้อยละ 5 รวมถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564 ได้กำหนดให้มีสัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ ร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ แบ่งเป็น พื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ ร้อยละ 25 และ

พื้นที่ป่าเศรษฐกิจรวมทั้งป่าชุมชน ร้อยละ 15 เพื่อประโยชน์ในการรักษาสมดุลทางธรรมชาติ และการอนุรักษ์ ดิน น้ำ เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ของประเทศ

2. ประสิทธิภาพของการดำเนินงานเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง ตำบลวังตะเฆ่ อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ ผลการดำเนินงานของเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง มีความสอดคล้องกับ (พระมหาสุทิตย์ อาภากร, 2547: 106-108) ที่ได้อธิบายผลสัมฤทธิ์ของความเป็นเครือข่าย ไว้ว่า ในกระบวนการทำงานของเครือข่ายนั้น สิ่งหนึ่งที่ได้รับนอกจากผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ คือ การมีส่วนร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องในความร่วมมือและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน คือ ผลสัมฤทธิ์ของความเป็นเครือข่ายที่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาที่ต่อเนื่อง ซึ่งประสิทธิภาพของการดำเนินงานเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง ตำบลวังตะเฆ่ อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ ได้มีความสอดคล้องกับผลสัมฤทธิ์ของความเป็นเครือข่าย อยู่ 4 ข้อ ดังนี้ คือ เกิดกระบวนการเรียนรู้ โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และทำงานร่วมกันยังช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายด้วย, มีความร่วมมือผลักดันในการแก้ไขปัญหาภายในกลุ่มองค์กรของตน, เกิดการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น ในปัจจุบันเครือข่ายที่กำเนิดขึ้นนั้นมักจะเป็นเครือข่ายเชิงพื้นที่ ที่ประชาชนได้ร่วมกันก่อตัวขึ้น และเกิดกระบวนการผลักดันเชิงนโยบาย ปัจจุบันพบว่ามีปัญหาสาธารณะที่เกิดขึ้นอย่างมากมาย แต่สามารถแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้ด้วยการผลักดันเชิงนโยบายที่มีอิทธิพลมากขึ้น

3. เงื่อนไขแห่งความสำเร็จที่เกิดจากบทบาทกลุ่มตัวแสดงในกระบวนการบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง เป็นเครือข่ายที่สามารถเข้าถึงปัญหาที่แท้จริงและสามารถมองเห็นความเดือดร้อนของประชาชนในท้องถิ่น อีกทั้งมีศักยภาพ มีความพร้อมในการระดมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อบริหารจัดการกับปัจจัยสนับสนุนต่างและปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น โดยการใช้เวทีของป่าชุมชนเขาวงเป็นพื้นที่กลางในการอำนวยความสะดวกและเปิดพื้นที่ให้กับทุกองค์กรที่ขอเข้าร่วมเพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับองค์กรภาคส่วนต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมกันลงมือปฏิบัติร่วมกัน โดยผ่านการสนับสนุนงบประมาณและองค์ความรู้อย่างเป็นระบบจากท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2543: 60-83) ได้อธิบายในการจัดการเครือข่าย ต้องคำนึงถึงเงื่อนไข 2 ประการสำคัญ คือ การคำนึงถึงสภาพของเครือข่ายว่าอยู่ในช่วงใด การนำแนวทางการจัดการต่าง ๆ ไปใช้ควรมีความสอดคล้องกับพัฒนาการของเครือข่าย ประเด็นที่สอง คือ หน่วยงานหรือบุคลากรที่บริหารเครือข่าย การสร้างเครือข่ายโดยภาครัฐเป็นผู้ริเริ่มย่อมแตกต่างจากเครือข่ายที่เอกชนเป็นผู้ริเริ่ม เครือข่ายที่บริการโดยหน่วยงานราชการกับเครือข่ายที่บริหารโดยประชาชนในชุมชนก็มีเงื่อนไขข้อจำกัดที่ต่างกัน ซึ่งกระบวนการบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชนเขาวงมีการกำหนดบทบาทในเชิงโครงสร้างการทำงานในรูปแบบแนวราบ ผู้ปฏิบัติงานทุกแผนกทุกฝ่ายจะมีความเสมอภาคกันในตำแหน่งที่ได้ปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นของคณะกรรมการจะเป็นไปอย่างหลวม ๆ ซึ่งแต่งตั้งขึ้นโดยกลุ่มผู้นำชุมชนทั้ง 5 ชุมชนที่เป็นแกนหลักในการปฏิบัติงานในพื้นที่และเป็นตัวแสดงหลักในการขับเคลื่อนการปฏิบัติงานในพื้นที่ ตามแนวทางนโยบายที่ท้องถิ่นและเครือข่ายให้การสนับสนุน โดยมีการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากความร่วมมือกันบูรณาการจากภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ ทำให้กระบวนการบริหารจัดการป่าชุมชนเขาวงมีความพร้อม และสามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ในการเชื่อมโยงตัวแสดงในเครือข่ายให้มาเข้าร่วมจะขึ้นอยู่กับศักยภาพของผู้นำชุมชน คือ ท่านประธานป่าชุมชนเขาวงซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ ซึ่งแตกต่างกันตามบริบทของตัวแสดง และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ป่าชุมชน เช่น การนำนโยบายของเครือข่ายไปปฏิบัติเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการของทั้ง 5 หมู่บ้านและองค์กรที่อยู่ในเครือข่ายการบริหาร

จัดการเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายตามที่มีการตกลงกันในที่ประชุม ซึ่งสอดคล้องกับ (พระมหาสุทิตย์ อาภากร, 2547: 104-105) ได้อธิบายบทบาทของเครือข่ายในการทำงานร่วมกัน กล่าวคือ ในแต่ละเครือข่ายอาจมีบทบาทเป็นผู้ปฏิบัติหรือเน้นการทำงานในระดับกิจกรรมและในระดับพื้นที่ บางเครือข่ายก็มีบทบาทและหน้าที่เป็นผู้ประสานงานเพื่อให้เกิดกิจกรรมความเคลื่อนไหว บางเครือข่ายมีหน้าที่ให้การสนับสนุนในด้านทุน ทรัพยากร และการให้คำปรึกษาแก่เครือข่ายย่อยอื่น ๆ ซึ่งบทบาทและหน้าที่ของเครือข่ายในสังคมไทย อาจจะจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ 1) ระดับกิจกรรม/การทำงาน (ทีมทำ) ได้แก่ เครือข่ายที่เน้นกระบวนการทำงานในระดับพื้นที่หรือในประเด็นปัญหานั้น ๆ เป็นสำคัญ โดยเป็นเครือข่ายที่มีโครงสร้างความสัมพันธ์ไม่ซับซ้อน มีแบบแผนการปฏิบัติงานที่เป็นลักษณะคล้ายงานประจำ มีกระบวนการจัดการและการทำงานที่เน้นการพึ่งพาอาศัยกันและทรัพยากรในพื้นที่ 2) ระดับการสนับสนุนและประสานงาน (ทีมนำ) ได้แก่ เครือข่ายที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์ประสานงานระหว่างเครือข่ายและภาคีต่าง ๆ มีบทบาทในการส่งเสริมการทำกิจกรรมของเครือข่ายย่อยในพื้นที่ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และให้ข้อมูลทางเลือกในกระบวนการทำงาน 3) ระดับส่งเสริม/และการให้คำปรึกษา (ทีมหนุน) ได้แก่ เครือข่ายขององค์กรสถาบันและหน่วยงานหลักทางสังคมมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนกระบวนการพัฒนาและเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การให้คำปรึกษาและแนวทางการปฏิบัติจึงเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยสร้างความสอดคล้องกันในการตั้งเป้าหมาย ดังนั้น ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในกระบวนการบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชนเขาวงจึงเน้นการให้คำปรึกษาเพื่อให้เกิดผลสำเร็จและสร้างความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพในการทำงานในเชิงลึกของเครือข่ายต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่ป่าชุมชนประจำอำเภอ อย่างน้อยตำบลละ 1 ตำแหน่ง เพื่อให้เกิดความสะดวกในการติดต่อประสานงาน และควรมีการเพิ่มช่องทางการติดต่อประสานงานที่ทันสมัย โดยใช้เทคโนโลยี และแอปพลิเคชันต่าง ๆ ในการติดต่อสื่อสาร เพื่อให้การติดต่อประสานงานกันมีความสะดวกรวดเร็ว และง่ายมากยิ่งขึ้น

2. ภาครัฐหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องควรมีการผลักดันให้เพิ่มกฎหมายเกี่ยวกับสวัสดิการของคณะกรรมการป่าชุมชน เกี่ยวกับค่าการรักษาพยาบาลเมื่อเกิดอุบัติเหตุในขณะปฏิบัติหน้าที่ดูแลรักษาป่าชุมชน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ภาครัฐหรือกรมป่าไม้ควรร่วมมือกับผู้นำชุมชนและชาวบ้านในการจัดการป่าอย่างมีระบบ โดยให้ความสำคัญกับแนวคิดในการสร้างความสมดุลระหว่างการให้ชาวบ้านใช้ประโยชน์จากป่าและการอนุรักษ์ป่า การทำเช่นนี้จะเป็แรงจูงใจให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าอย่างยั่งยืนและยังสามารถใช้ประโยชน์จากป่าได้อย่างยั่งยืนด้วย

2. ควรมีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานหรือการจัดการโครงการป่าชุมชนอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่เพียงระยะเริ่มต้นเท่านั้น แต่ควรมีการติดตามในระยะยาว เพื่อที่จะได้รับทราบถึงปัญหาต่าง ๆ ที่ชาวบ้านทั้ง 5 ชุมชน กำลังเผชิญอยู่ได้อย่างทันท่วงที พร้อมทั้งทำการแก้ไขปัญหาให้ทันต่อสถานการณ์

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนควรมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างการจัดการป่าชุมชนที่ประสบความสำเร็จกับการจัดการป่าชุมชนที่ไม่ประสบความสำเร็จ หรือ การจัดการป่าชุมชนที่ประสบความสำเร็จกับการจัดการป่าชุมชนที่ประสบความสำเร็จ หรือ การจัดการป่าชุมชนที่ไม่ประสบความสำเร็จกับการจัดการป่าชุมชนที่ไม่ประสบความสำเร็จ เป็นต้น เพื่อค้นหาจุดอ่อนและจุดแข็งของแต่ละป่าชุมชนที่เด่นชัด ซึ่งจะสามารถนำไปปรับปรุงแก้ไขป่าชุมชนได้ตรงจุดและถูกวิธี
2. การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับป่าชุมชนควรศึกษาความหลากหลายเชิงบริบทพื้นที่ในแต่ละภูมิภาคของประเทศ เช่น มีการศึกษาการจัดการป่าชุมชนภาคตะวันออกกับภาคตะวันตก หรือ ภาคเหนือกับภาคใต้ เป็นต้น เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่าง ให้ได้มาซึ่งตัวแบบหรือรูปแบบการบริหารจัดการป่าชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทในแต่ละพื้นที่
3. ควรทำการศึกษาปัจจัยที่ประสบความสำเร็จโดยรวม ไม่ได้มีการเจาะจงถึงปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า ควรศึกษาเชิงปริมาณถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้มีส่วนได้เสียในการบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชนเขาวง ประกอบกับข้อมูลเชิงคุณภาพจากงานวิจัยในครั้งนี้ เพื่อเพิ่มข้อมูลสนับสนุนด้านความสำเร็จของการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วม หรือ ศึกษาปัจจัยด้านอื่นเพื่อค้นหาว่า ปัจจัยใดที่มีศักยภาพที่จะทำให้การดำเนินงานของป่าชุมชนเขาวงนั้นประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ: ชัคเชสมิเดีย.
- เกษราภรณ์ อุ่นเกิด, พสุธา สุนทรห้าว, และ ลดาวัลย์ พวงจิตร. (2558). การประเมินมูลค่าคาร์บอนที่กักเก็บในไม้ยืนต้นของป่าชุมชนเขาวง จังหวัดชัยภูมิ วารสารวนศาสตร์, 34(1).
- เสรี พงศ์พิศ. (2548). เครือข่าย: ยุทธวิธีเพื่อประชาชนเข้มข้น ชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- นริศพงศ์ ชำนาญบริรักษ์. (2545). พฤติกรรมการอนุรักษ์ป่าไม้ของราษฎรรอบแนวเขตป่าชุมชนป่าเขาวง ตำบลวังตะเฒ่า อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2547). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).
- ยุทธศาสตร์กรมป่าไม้. (2562). นโยบายป่าไม้แห่งชาติ. สืบค้นจาก https://forestinfo.forest.go.th/Content/file/policy/national_forest_policy.pdf
- วีระศักดิ์ เครือเทพ. (2550). พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างไรให้อยู่รอดและยั่งยืน : บทเรียนจากนวัตกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. . วารสารสถาบันพระปกเกล้า
- สำนักส่งเสริมการปลูกป่า ส่วนป่าชุมชน. (2540). ความรู้เรื่องป่าชุมชนทั่วไป. กรุงเทพฯ: กรมป่าไม้.
- อริราช จารุโสภณ. (2554). บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรป่าไม้: ศึกษากรณีป่าชุมชนเขาวง ตำบลวังตะเฒ่า อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ (นิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนวิถีที่ยั่งยืนบ้านไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

Community-Based Cultural Tourism Management for the Sustainable Development of Ban Phai Hu Chang, Banglen, Nakhonpathom

โชติมา ดีพลพันธ์

Chotima Deeponpun

ชนิษฐา ใจเป็ง

Chanistha Jaipeng

มหาวิทยาลัยคริสเตียน

Christian University of Thailand

Email : peeup@hotmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 2 สิงหาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 15 สิงหาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 18 สิงหาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เป็นการนำเสนอแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนวิถีที่ยั่งยืน บ้านไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องสามารถตอบสนองความต้องการหรือสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวและผู้คนในท้องถิ่น โดยเป็นการท่องเที่ยวที่สนับสนุนให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจ และพัฒนาชุมชนของตนเอง เพื่อเพิ่มความเป็นอยู่ที่ดีของคนในชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีที่ยั่งยืนนั้น จะต้องให้ความสำคัญเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในมิติที่หลากหลาย ได้แก่ มิติธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น รักษาระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นต้น มิติทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น การเคารพวัฒนธรรม สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างพหุวัฒนธรรม เป็นต้น มิติทางเศรษฐกิจ เช่น การกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งผลให้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนดำเนินไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, วิถีที่ยั่งยืน, บ้านไผ่หูช้าง

ADSTRACT

This academic article presents the concept of Community-Based Cultural Tourism Management for the Sustainable Development of Ban Phai Hu Chang, Banglen, Nakhonpathom, which well known that cultural tourism management must be able to meet the needs or satisfaction of tourists and local people, tourism that encourages people in the community to participate in planning, make decisions and develop community to increase the well-being of people in the community, both

economically society and environment. In this regard, community tourism management in a sustainable way is Emphasis must be given to the management of environmental resources for maximum benefit in various dimensions, including natural and environmental dimensions, such as preserve the ecosystem and biodiversity, etc., social and cultural dimensions, such as respect for culture create good understanding between multiple cultures, etc., economic dimensions such as fair distribution of income, etc., which will result in community-based tourism management leading to sustainable tourism in the future.

Keywords: Cultural Tourism, Sustainable Development, Ban Phai Hu Chang

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวสูง มีความอุดมสมบูรณ์ และมีความหลากหลายทั้งในด้านของทรัพยากรที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สร้างความประทับใจในเรื่องของความงาม ความเป็นธรรมชาติ ตลอดจนมีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณ วัตถุศาสนา อันแสดงถึงอารยธรรมความเจริญของท้องถิ่นนั้นๆ รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศิลปวัฒนธรรมประเพณี และกิจกรรม ที่มีความแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม ซึ่งมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมซึ่งสามารถสร้างภาพลักษณ์และมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักไปทั่วโลก (พจนานุกรม, 2557 : 23) และมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ การเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยที่ผ่านมาเป็นผลที่เกิดจากหลายปัจจัย โดยเฉพาะข้อได้เปรียบของความหลากหลายของวัฒนธรรมของประเทศไทยที่มีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานมาเป็นระยะเวลานาน โดยมีการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากการสั่งสมภูมิปัญญาองค์ความรู้ของบรรพชนในอดีตเป็นจำนวนมากทั้งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage) และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) บางวัฒนธรรมก็ยังคงอยู่ บางวัฒนธรรมก็เลือนหายไปแล้ว (ลัดดา พูนสวัสดิ์มงคล และทิสวรรณ ชูปัญญา, 2566: 75) วัฒนธรรมถือเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่ชุมชนและท้องถิ่นต่างๆ ในการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น โดยแสดงออกในรูปแบบวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญา ศิลปะการแสดง เป็นต้น นอกจากนี้วัฒนธรรม เอกลักษณ์ของความเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวในด้านวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวยังที่ต่าง ๆ และส่งผลให้การท่องเที่ยวเกิดการขยายตัว (ซุซัน ทรวงทรวงศ์, 2546 : 25) อีกทั้งการท่องเที่ยวยังช่วยพัฒนาท้องถิ่นที่เป็นจุดหมายปลายทางของการเดินทางท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็วที่สุด และก่อให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นที่เน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมโดยผ่านกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้การบริหารจัดการตามเกณฑ์การท่องเที่ยวชุมชนมาสนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชนในแหล่งพื้นที่ท่องเที่ยวมีความเข้มแข็งบนพื้นฐานของชุมชนเอง เพื่อเป็นเครื่องมือในการกระจายรายได้และลดความเหลื่อมล้ำในสังคม และการส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์สืบทอดวัฒนธรรมในชุมชนผ่านกระบวนการเรียนรู้ และเสริมสร้างโอกาสการพัฒนาเพื่อสร้างอาชีพ ส่งผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจก่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างแท้จริง ช่วยสร้างประโยชน์ให้ชุมชน มีความมั่นคงมั่งคั่ง และยั่งยืน (อติภักดิ์ แสงสนิท, 2561: ออนไลน์)

จังหวัดนครปฐม เป็นหนึ่งในจังหวัดที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มีความเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์มาช้านาน เป็นจังหวัดที่มีรากฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีความรุ่งเรืองมากเนื่องจากเป็นราชธานีในสมัยทวารวดีจึงมีการอพยพของคนหลายชนชาติเข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นจำนวนมาก ซึ่งหนึ่งในนั้นคือคนไทยทรงดำอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลา 200 กว่าปี (โสภิตา ถาวร และสมทรง บุรุษพัฒน์, 2561) อีกทั้งเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีนโยบายมุ่งเน้นการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง โดยมีประเด็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความมั่นคงทางสังคม ยุกระดับคุณภาพการศึกษา และบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (สำนักงานจังหวัดนครปฐม, 2566: ออนไลน์) เนื่องจากจังหวัดนครปฐมมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมในชุมชนที่หลากหลายจากการที่ในอดีตมีการรวมกลุ่มของชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น ลาวครั่ง ลาวเวียง ลาวโซ่งหรือไททรงดำ ทำให้ปัจจุบันจังหวัดนครปฐมยังมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยกระจายอยู่ในอำเภอต่างๆ ถึง 4 อำเภอ โดยกระจายอยู่ใน อำเภอกำแพงแสน อำเภอดอนตูม อำเภอบางเลน และอำเภอเมือง (ธนดล สุวรรณนิวกะ, 2556:2)

บ้านไผ่หูช้าง อ.บางเลน จ.นครปฐม เป็นชุมชนหนึ่งที่มีรากฐานจากไททรงดำหรือไทยโซ่ง พบว่ามีศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่น และยังคงส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ สืบสานต่อกันมาจนถึงชนรุ่นหลัง ชาวบ้านสื่อสารกันด้วยภาษาไทดำรวมถึงการสอนภาษาไทดำในโรงเรียน แต่หลังจากเรียนยังคงสืบสานงานศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น โดยจักสานเครื่องมือเครื่องใช้จากวัสดุธรรมชาติ ทอผ้าใช้เอง และสามารถทอได้ทั้งชายและหญิง รวมถึงการตั้งกลุ่มทอผ้าในหมู่บ้านเพื่อพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์จากท้องถิ่นและจำหน่ายแก่ผู้ที่สนใจ (นิรชราภา ทองธรรมชาติ 2560, ออนไลน์) ซึ่งผู้เขียนพบว่าบ้านไผ่หูช้าง มีทุนทางวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นในหลายมิติ ประกอบด้วย วัฒนธรรมการแต่งกาย ภาษา (ภาษาไทดำ) ประเพณี วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการสืบทอดกันมาอย่างช้านาน และในปัจจุบันการท่องเที่ยวส่วนใหญ่มุ่งเน้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและยั่งยืน นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมจิตสำนึกการอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้ทรงคุณค่าและสามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้ยั่งยืนที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นภายใต้ขีดความสามารถของทรัพยากรธรรมชาติที่จะรองรับได้ และตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในชุมชนที่มีต่อขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมต่อกระบวนการท่องเที่ยว อีกทั้งประชาชนทุกส่วนต้องได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคกัน การให้ชุมชนดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนสู่วิถีที่ยั่งยืนนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อม และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว โดยการรณรงค์กับคนในชุมชนให้เห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนสู่วิถีที่ยั่งยืนกับการท่องเที่ยวทั่วไป กระตุ้นให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญและเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนไผ่หูช้างที่จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมุ่งสู่วิถีที่ยั่งยืนต่อไป

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาเรียนรู้ถึงวิถีการดำเนินชีวิต ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และเทศกาลงานประเพณีต่างๆ ที่มีมานานแล้ว และที่จัดขึ้นเป็นการเฉพาะหรือเป็นการท่องเที่ยวที่ใช้วัฒนธรรมเป็นวัตถุดิบ หรือใช้วัฒนธรรมเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวให้มีความสำคัญกับวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่ที่เป็นจุดหมายปลายทางของการเดินทาง

ท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะสนใจวิถีชีวิต มรดกวัฒนธรรม ศิลปะ อุทยานธรรมชาติและภูมิทัศน์ นันทนาการของชุมชน ท้องถิ่น นักท่องเที่ยวจะเยี่ยมชมและศึกษาแหล่งประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรมและงานแสดงสินค้า หัตถกรรม พิพิธภัณฑ์ทุก ประเภทศิลปะการแสดงและทัศนศิลป์ ตลอดจนแหล่งมรดกต่าง ๆ (พยอม ธรรมบุตร, 2549 : 1) เพื่อพัฒนาด้านภูมิปัญญา สร้างสรรค์ เคารพต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และวิถีชีวิตผู้คน หรือเป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมาตนเองอย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสิ่งต่าง ๆ ในโลกที่มีการควบคุม ควบคุมการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้การวางแผนกำหนดเป้าหมาย และวิธีการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้การจัดการการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ในองค์กรให้เหมาะสมกับแผนงานการขึ้นภาวะผู้นำและการจูงใจ ให้ปฏิบัติตามแผนงานความเกี่ยวข้องพึ่งพา ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ หลักการของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (บุญเลิศ จิตตั้งพัฒนา, 2548 : 286) 1) เป็นการท่องเที่ยวที่มีการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญ คุณค่า ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของทรัพยากรวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวในมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น 2) เป็นการท่องเที่ยวที่มีการปลูกฝังสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนท้องถิ่นให้เกิด ความรัก ห่วงแหน รักษา และดึงดูดชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรของตนด้วย 3) เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมและได้รับความเพลิดเพลิน พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม 4) เป็นการท่องเที่ยวที่มีการเคารพวัฒนธรรมของเพื่อนบ้านหรือของชุมชนอื่น รวมทั้งเคารพในวัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และผู้คนของตนเองด้วย

ชูเกียรติ นพเกตุ (2542) ได้สรุปหลักการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมออกเป็น 4 ประการ ดังนี้ 1) เป็นการท่องเที่ยวที่มีการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญ คุณค่าประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของทรัพยากรวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวในนั้น ๆ 2) เป็นการท่องเที่ยวที่มีการปลูกฝังสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความรัก ห่วงแหน รักษา และดึงดูดชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรของตนด้วย และได้รับประโยชน์ตอบแทนจากการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ 3) เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมและได้รับความเพลิดเพลิน พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม 4) เป็นการท่องเที่ยวที่มีการเคารพวัฒนธรรมของเพื่อนบ้านหรือของชุมชนอื่นรวมทั้งเคารพในวัฒนธรรม ศักดิ์ศรีและผู้คนของตนเองด้วยลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community base sustainable tourism) คือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน โดยมีชุมชนเป็นเจ้าของและมีส่วนในการจัดการท่องเที่ยวยังสามารถเป็นเครื่องมือในการพัฒนา การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนไปพร้อมกัน ในช่วง 2 - 3 ปี ที่ผ่านมาคำว่า "Community-based Tourism : CBT" การท่องเที่ยวที่ให้ชุมชนเป็นฐานการบริหารจัดการ "การท่องเที่ยวโดยชุมชน" เป็นที่รู้จักและใช้กันอย่างแพร่หลายในหลายๆความหมาย ความเข้าใจและประสบการณ์ ซึ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นส่วนหนึ่งที่จะนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ เป็นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การจัดการด้านโฮมสเตย์ ที่ต้องมี "ชุมชน" เป็นส่วนประกอบสำคัญ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2551 : 151) ที่ต้องคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และ

วัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน ให้ชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลองค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (ฉลองศรี พิมพ์สมพงศ์, 2550 :121) ดังนี้ 1)ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และมีการผลิตที่พึ่งมาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน มีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ 2)ด้านองค์กรชุมชน มีระบบสังคมที่เข้าใจกัน มีปราชญ์ หรือผู้มีความรู้ และมีทักษะในเรื่องต่าง ๆ หลากหลาย รู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา 3)ด้านการจัดการ มีกฎกติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยวมีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเข้ากับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน กิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างความรู้และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง จึงทำให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างผู้มาเยือนกับคนในชุมชน สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม และ4)ด้านการเรียนรู้ ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างกับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน มีการจัดการซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างผู้มาเยือนกับชาวบ้านอีกทั้งยังเป็นการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรม

การผลักดันให้การท่องเที่ยวในชุมชนเกิดขึ้น จากการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเรียกว่า “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” เพื่อให้เกิดการรักษาวิถีชีวิต แบบดั้งเดิมของชุมชนรวมถึงทรัพยากรต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งจะมีความแตกต่างจากการท่องเที่ยวชุมชนแบบเดิมซึ่งคนในชุมชนนั้นสามารถร่วมกันวางแผนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ โดยเริ่มต้นจากการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนร่วมกันเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน เอาสิ่งที่มีในชุมชนมาขายไม่ต้องหาสิ่งที่ไกล เน้นปลอดภัย สุขภาพ งานพื้นเมือง ท้องถิ่น และอย่าลอกเลียน หรือทำตามคนอื่น เพื่อเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ขาย Story ขายในสิ่งที่ชุมชนมี ไม่ว่าจะเป็นความเป็นอยู่ วิถีชีวิต รวมไปถึงวัฒนธรรมของชุมชน เสนอแนวทางที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวโดยทั่วไป โดยมีไกด์ในชุมชน เป็นผู้แนะนำการท่องเที่ยวในชุมชน เชิงอนุรักษ์และถือว่าเป็นการกระจายรายได้ให้ชุมชน จากนั้นปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้น่ารื่นรม และเป็นที่ประทับใจแก่นักท่องเที่ยว สร้างความหลงและความรัก ให้รู้สึกอยากกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีก และสิ่งสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนยั่งยืน คือ การโฆษณาและประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการท่องเที่ยว และทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จักมากขึ้น (อัญชลี ศรีเกตุ และปิยะนุช เงินคล้าย,2564)

การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) หลักการที่สำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ World Tourism Organization (2016) (1) มีการดำเนินการจัดการภายใต้ขีดความสามารถของระบบธรรมชาติมีการทดแทนการฟื้นฟูให้สามารถผลิตและให้บริการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้ตลอดไป โดยไม่ลดถอยหรือเสื่อมโทรมลง ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและความต้องการของชุมชน (2) มีการกระจาย ประโยชน์อย่างเป็นธรรมสู่ท้องถิ่น (3) ให้ประสบการณ์นันทนาการที่มีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว (4) ให้ผู้มาเยือนหรือนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ ทรัพยากรและวิถีชีวิต (5) การออกแบบที่กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่น และใช้วัสดุในท้องถิ่น (6) เน้นการผสมผสานการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสู่แผนพัฒนา ระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับประเทศ (7) เน้นข้อมูลพื้นฐานเพื่อเป็นฐานการ ตัดสินใจและการติดตามตรวจสอบ

องค์การการท่องเที่ยวแห่งโลก (WTO, 2016) ได้ให้คำจำกัดความล่าสุดของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (sustainable Tourism) ว่าการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไม่ใช่เป็นเพียงแค่การท่องเที่ยวขนาดเล็กหรือการตลาดเฉพาะกลุ่ม (Niche tourism segments) หากแต่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะต้องครอบคลุมถึงการตลาดโดยรวมหรือที่เรารู้จักกันในชื่อที่เรียกว่า “การท่องเที่ยวแบบมวลชน” (Mass tourism) โดยทั่วไปการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญต่อการเสมอภาคระหว่างเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม รวมไปถึงสังคมและวัฒนธรรมของคนที่อยู่ในปัจจุบันต่อไปจนถึงคนในอนาคต ดังนั้น หลักการและแนวคิดที่สำคัญของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในคำจำกัดความของ WTO จึงประกอบด้วย 1) การท่องเที่ยวต้องตระหนักและใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด 2) การเคารพในสังคม วัฒนธรรม และประเพณีของประชาชนพื้นเมือง รวมไปถึงการรู้จักปรับตัวและเข้าใจถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมและประเพณีของแต่ละชุมชน 3) การสร้างความเจริญมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนควรก่อให้เกิดการกระจายของรายได้อย่างเป็นธรรมและเข้าถึงแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยว (Tourism stakeholder) นอกจากนี้ ยังควรที่จะก่อให้เกิดการจ้างงานและการสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น รวมไปถึงการมีส่วนร่วมสำคัญในการช่วยลดความยากจนในท้องถิ่นด้วย

การพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งหมดต้องมุ่งสู่ความยั่งยืน (All tourism should be Sustainable Tourism) ตามคำกล่าวของ Dowling (1995) ที่ได้อธิบายภาพรวมว่า หลักการที่ต้องปฏิบัติจริงจึง ได้แก่ การดำเนินกิจการการท่องเที่ยวในขอบเขตความสามารถรองรับของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชนกับกิจกรรมการท่องเที่ยว ภายใต้การตระหนักในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับการเรียนรู้ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน เอกลักษณะและอัตลักษณ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ดังนั้นจึงต้องมีการประสานการจัดการร่วมกัน เพื่อลดผลกระทบต่อระบบนิเวศ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตชุมชน อีกทั้งป้องกันปัญหาเรื่องผลประโยชน์และความขัดแย้งด้วยการประสานความต้องการและกำหนดแผนงานทางเศรษฐกิจ ความยั่งยืนของการดำรงอยู่และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

บ้านไผ่หูช้าง

บริบทชุมชนบ้านไผ่หูช้าง พบว่าเป็นชุมชนที่มีเชื้อสายไทยทรงดำ หรือในอดีต เรียกว่าไตดำ หรือลาวโซ่ง ที่อพยพมาจากจังหวัดเพชรบุรีในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งในสมัยก่อนชุมชนไผ่หูช้างเป็นพื้นที่รกร้างที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์ทั้งการแต่งกาย มีภาษาพูดและภาษาเขียน งานหัตถกรรมจักสาน การประกอบอาชีพในอดีตคือ ทำนา เกษตรกร ปัจจุบันได้หันมาประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้งมากขึ้น โดยมีความโดดเด่นในเรื่องของจารีตประเพณี การแต่งกาย การนับถือผี และบรรพบุรุษ ส่วนการแต่งกายส่วนใหญ่เป็นผ้าพื้นสีดำที่ทอใช้เอง จึงเป็นที่มาของคำว่า ไทยทรงดำ มีการใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายและมีความสามัคคีกันในชุมชน ร่วมกันทำพิธีกรรมต่างๆ ตามประเพณีวัฒนธรรมของตนเองเพื่อสืบทอดให้คงอยู่ต่อไป ปัจจัยด้านการท่องเที่ยวจากการวิจัยของพิมพ์ชนก มุลมิตร, ศศิประภา ไหมตรา, ชฎาพร ทองดอนเกรือง และมนตรี ชันทอง (2561) พบว่า 1) มีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว คือ การมีวัฒนธรรมประเพณีของไทยทรงดำที่เป็นเอกลักษณ์ 2) การเข้าถึงมีการจัดการเส้นทางคมนาคมที่สะดวกสบาย เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าถึงชุมชนไผ่หูช้างได้มีป้ายบอกทาง เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาชุมชนไผ่หูช้างได้สะดวกสบายมากขึ้น 3) สิ่งอำนวยความสะดวก

ความสะดวก มีสิ่งอำนวยความสะดวก มีร้านค้า ถึงขยะ ที่จอดรถ 4) ที่พัก คนในชุมชนส่วนใหญ่คิดว่าไม่มีความจำเป็นที่จะสร้างที่พักในพื้นที่เนื่องจากนักท่องเที่ยวนิยมมาเที่ยวชมแบบวันเดย์ทริป 5) กิจกรรมการท่องเที่ยวที่โดดเด่นที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยทรงดำ เช่น การทอผ้า การรำแคนประจำปี เป็นต้น และ แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านไผ่หูช้าง คือ 1) การจัดตั้งกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนในการบริหารจัดการรายได้เพื่อการสนับสนุนการพัฒนาชุมชนและรักษาสิ่งแวดล้อม 2) การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว 3) การพัฒนาการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านและผู้มาเยือน 4) การกำหนดกติกาที่เห็นร่วมจากชุมชนสำหรับการจัดการท่องเที่ยวที่ชัดเจน 5) การสร้างเครือข่ายพันธมิตรทางการท่องเที่ยวกับองค์กรภายนอก

สรุปผล

การท่องเที่ยวโดยชุมชนถือมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้อยู่รอดทางธุรกิจและความพึงพอใจของลูกค้า ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม พัฒนาคุณภาพชีวิต ตลอดจนวิถีวัฒนธรรมของท้องถิ่น การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสามารถแก้ปัญหาทั้งในระยะสั้นและระยะยาว พร้อมทั้งให้ผู้มีส่วนได้เสียได้มีส่วนร่วมในการคิด การวางแผน การสร้างฉันทามติร่วมกัน การออกแบบกิจกรรม การร่วมกันปฏิบัติ จนนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ยั่งยืน (George et al, 2009) แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ครอบคลุมการท่องเที่ยววัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งทั้งหมดถูกใช้เป็นทางเลือกของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยส่งเสริมให้ชุมชนเป็นเจ้าของและการสร้างโอกาสการเพิ่มขีดความสามารถ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นจึงถูกเรียกว่า "การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based Tourism: CBT)" ซึ่งเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (UN) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขจัดความยากจน ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยว และสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการจ้างงานในพื้นที่ชนบท (Sammy and Baptiste, 2008)

การท่องเที่ยวในปัจจุบัน มีรูปแบบที่ถูกสร้างขึ้นมาอย่างหลากหลาย และหนึ่งในรูปแบบที่มีความน่าสนใจ คือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้รับแรงดลใจหรือสิ่งกระตุ้นให้เดินทางไป ยังจุดหมายปลายทางเพื่อสังเกต เรียนรู้ มีประสบการณ์ร่วม และตระหนักคุณค่า วัฒนธรรมของชุมชนในจุดหมายปลายทางนั้น ซึ่งครอบคลุมถึงงานสร้างสรรค์ประเพณีขนบธรรมเนียม และกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนจุดหมายปลายทาง ทั้งนี้ นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนต้องเคารพ เรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมของกันและกัน เพื่อให้เกิดมิตรภาพและสันติภาพระหว่างชุมชนอย่างยั่งยืน ทั้งนี้แต่ละพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมล้วนมีความแตกต่างที่หลากหลาย ส่งผลให้เกิดประเภทของแหล่งท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไปตามทรัพยากรที่มีและตามวัตถุประสงค์ของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ

การท่องเที่ยวโดยชุมชนไม่ได้มุ่งหมายให้การท่องเที่ยวเป็นเศรษฐกิจหลักของชุมชน เพราะอาจจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต และชุมชน ส่งผลให้ไม่สามารถอยู่ได้หากภาวะท่องเที่ยวในชุมชนซบเซาลง ดังเช่นในสภาวะการณแพร่ระบาดของโควิด-19 แต่ประโยชน์ทางเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวโดยชุมชน คืออาชีพเสริมที่เกิดจากการจัดสรรทรัพยากรในพื้นที่ให้เกิดมูลค่าและประโยชน์สูงสุด นำมาซึ่งความเป็นอยู่ที่ดี พร้อมทั้งนำบรรยากาศแห่งความอบอุ่นและความเข้มแข็ง

กลับคืนสู่ชุมชน กล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือที่ช่วยสร้างประโยชน์ต่อคนในชุมชนที่ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนอย่างสมดุล เมื่อการท่องเที่ยวของชุมชนได้รับการส่งเสริมให้เติบโต ชุมชนก็จะเกิดการพัฒนาด้านที่ดีขึ้นตามไปด้วย เพราะการท่องเที่ยวจะเป็นสิ่งที่เข้ามาช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน มีการสร้างรายได้และสร้างอาชีพให้กับชาวบ้านได้โดยตรงจากสิ่งที่ชุมชนมีการจัดการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในขณะที่ การสร้างความตระหนัก และจิตสำนึกอย่างมีส่วนร่วม ให้กับคนในชุมชนท้องถิ่น เห็นคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในท้องถิ่น เพราะเป็นต้นทุนสำคัญในการพัฒนาต่อยอดสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการ บูรณาการองค์ความรู้จากสหวิทยาการ และความรู้สมัยใหม่ เข้ากับความรู้และภูมิปัญญาของท้องถิ่น

การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ถือเป็นแนวทางหรือทางเลือกหนึ่งของการพัฒนา จัดการชุมชนและท้องถิ่น โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ในการอนุรักษ์ฟื้นฟู ต่อยอด และเผยแพร่ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในท้องถิ่น ทั้งที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ นำไปสู่การสร้างมูลค่าและโอกาสทางเศรษฐกิจ รวมถึงกระบวนการทางสังคมและการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมร่วมกัน

การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนสู่วิถีที่ยั่งยืน บ้านไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม นั้น จึงมีกระบวนการคิด วิเคราะห์ วางแผน มีการจัดการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน สร้างจุดเด่นเชิงอัตลักษณ์ของท้องถิ่น นำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบเรียนรู้ร่วมกันที่สร้างประสบการณ์แก่ผู้มาเยือน และกระตุ้นให้คนในชุมชนมีความภาคภูมิใจและหวงแหนในทรัพยากรของตนเอง สืบทอดและรักษาวิถีวัฒนธรรมชาติพันธุ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนไว้ เพื่อใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว อีกทั้งเพื่อพัฒนาชุมชนบ้านไผ่หูช้าง ให้ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างแท้จริงและเกิดความยั่งยืนต่อไป เพราะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนของบ้านไผ่หูช้าง เป็นการดำเนินการที่คาดหวังให้เกิดความยั่งยืนในอนาคต ทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนสู่วิถีที่ยั่งยืน บ้านไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม อาจกล่าวได้ว่าคนในชุมชนได้ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในท้องถิ่น โดยมีหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน รวมถึงสถาบันการศึกษาเป็นผู้สนับสนุนและเป็นที่ปรึกษา เพื่อให้เกิดการสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู รวมถึงต่อยอด และเผยแพร่ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชาติพันธุ์ รวมทั้งทรัพยากรทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ในท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การสร้างมูลค่าและโอกาสทางเศรษฐกิจ รวมถึงกระบวนการทางสังคมและการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมร่วมกัน

บรรณานุกรม

พิมพ์ชนก มุลมิตร, ศศิประภา ไม้ตรา, ชฎาพร ทองดอนเกรียง และมนตรี ชันทอง. (2561). แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัด

นครปฐม.งานประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 10 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม 29 - 30 มีนาคม 2561 หน้า 1293-1301.

ซัชพล ทรงสุนทรวงศ์. (2546). มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชูเกียรติ นพเกตุ. (2542). การท่องเที่ยวโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน. จุดเริ่มต้นของการพัฒนาอย่างยั่งยืน.

กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ธนดล สุวรรณนิภะ.(2556). แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว: กรณีศึกษาวัดไร่ขิง อำเภอสาม

พราน จังหวัดนครปฐม.นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นิรชราภา ทองธรรมชาติ. (2560). การพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของบ้านไผ่หูช้าง. กรุงเทพมหานคร

: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา สถาบันวิจัยและพัฒนา.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน.กรุงเทพมหานคร: เพรสแอนด์

ดีไซน์.

พจนา บุญคุ้ม. (2557). การพัฒนารูปแบบการสื่อสารทางการตลาดในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

กลุ่มภาคกลางตอนล่าง. ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ. บัณฑิตวิทยาลัย:

มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พยอม ธรรมบุตร. (2549). หลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์.กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาการ

ท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ลัดดา พูนสวัสดิ์มงคล และทิสวรรณ ชูปัญญา. (2566). แนวทางการพัฒนาการจัดการและ

ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง. วารสารตำหนัก

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา 1(1); 72-89.

สำนักงานจังหวัดนครปฐม. (2566). แผนพัฒนาจังหวัดนครปฐม 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570). เข้าถึงได้

จาก <http://www.nakhonpathom.go.th> สืบค้นเมื่อวันที่ 28 มกราคม 2567.

โสภิตา ถาวร และสมทรง บุรุษพัฒน์. (2561). การใช้เกณฑ์ทางภาษาศาสตร์จัดกลุ่มย่อยภาษาไทยคำ

และข้อสนับสนุนการอพยพย้ายถิ่นฐาน. วารสารภาษาและวัฒนธรรม, 37(2), 61-86.

อดิศักดิ์ แสงสนิท. (2561). ภาคี อพท. จ้างแรงงานท้องถิ่นสูงลิ่ว. กรุงเทพธุรกิจ. เข้าถึงได้จาก

<http://www.bangkokbiznews.com/pr/detail/36516> สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2567.

Dowling, R. K. (1995). Ecotourism development: regional planning and strategies. A

paper presented at the International Conference on Ecotourism: Concept,

Design, and Strategy. February 6-8, 1995. Bangkok, Thailand.

George, E. W., Mair, H., & Reid, D. G. (2009). Rural Tourism Development: Localism and

Cultural Change. Channel View Publications.

Sammy, D. & S. Lakhan Baptiste. 2008. Community Tourism Handbook: A Resource

Guide for Community Groups Participating in Sea Turtle Ecotourism in the

Commonwealth of Dominica.

WTO. (World Tourism Organization). Tourism, a factor of sustainable development.
Retrieved on 10 November 2016 from
<http://ethics.unwto.org/en/content/global-code-ethics-tourism-article-3>.

ศึกษาแนวทางปฏิบัติเพื่อข้ามพ้นสังสารวัฏตามหลักพระพุทธศาสนา Study the guidelines for transcending samsara according to Buddhist principles.

พระวิจิตตะ

Phra Vicitta

พระศรีสังญาณมุนี

PhraSrisatchyanamuni

พูนศักดิ์ กมล

Poonsak kamol

พุทธศาสตรมหาบัณฑิต พระพุทธศาสนา

Master of Arts Buddhist Studies

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email : Phrawicitwicitto@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 11 สิงหาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 25 สิงหาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 25 สิงหาคม 2567

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) ศึกษาสังสารวัฏของตามหลักไตรสิกขา 2) เพื่อศึกษาหลักปฏิบัติสำหรับข้ามพ้นสังสารวัฏตามหลักพระพุทธศาสนา 3) เพื่อเสนอแนวทางการปฏิบัติเพื่อข้ามพ้นสังสารวัฏตามหลักไตรสิกขา โดยศึกษาจากพระไตรปิฎก คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เอกสารงานวิชาการทางพระพุทธศาสนา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า สังสารวัฏตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา คือหลักคำสอนว่าด้วยเรื่องของกฎธรรมชาติที่มีอยู่ คือการเวียนว่ายตายเกิดของเหล่าสรรพสัตว์ในภพภูมิต่าง ๆ อันไม่มีที่สิ้นสุด ตราบใดที่ยังเป็นปุถุชนคนธรรมดาที่ยังมีกิเลสหนาอยู่ก็ย่อมมีโอกาสกระทำความชั่วบ้าง ทำกรรมดีบ้าง ชีวิตก็จะเวียนว่ายตายเกิดและรับผลแห่งการกระทำของตนในสังสารวัฏ จะสิ้นสุดได้ก็ต่อเมื่อได้บรรลุปะระนิรมิตแล้ว

การตัดสังสารวัฏนั้นต้องอาศัยหลักธรรม 2 ประการได้แก่ 1 หลักไตรสิกขา 3 อันได้แก่ ศีล เป็นเครื่องฝึกพฤติกรรม สมาธิ เป็นเครื่องฝึกจิต และปัญญา เป็นเครื่องฝึกรู้เท่าทันธรรมดาของโลก และชีวิต ประการที่ 2) อริยสัจ 4 คือ ทุกข์ ได้แก่ปัญหาทั้งหลายที่เกิดขึ้นแก่มนุษย์ในรูปของความบีบคั้น สมุทัย ได้แก่ เหตุเกิดแห่งทุกข์ นิโรธ ได้แก่ ความดับทุกข์ หรือภาวะที่สิ้นปัญหา และมรรค ได้แก่ มรรคาอันนำไปสู่ความดับทุกข์ กล่าวคือ มรรคมีองค์ 8 ประการ

แนวทางการปฏิบัติเพื่อข้ามพ้นสังสารวัฏตามหลักไตรสิกขาและอริยสัจ 4 คือการพัฒนาจิตให้พ้นจากอกุศลกรรม เพื่อบรรลุพระนิพานอันเป็นบรมธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ อันเป็นแนวทาง

ปฏิบัติที่ไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดอีก เพราะสังสารวัฏไม่มีที่สิ้นสุดแห่งการเวียนว่ายตายเกิดของสัตว์โลกทั้งหลาย การข้ามพ้นสังสารวัฏต้องปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาและอริยสัจ 4

คำสำคัญ : แนวทางปฏิบัติ, เพื่อข้ามพ้น, หลักสังสารวัฏ,

ADSTRACT

The objectives of the research were 1) to study the wheel of rebirth according to the Threefold Training, 2) to study the process to overcome the wheel of rebirth according to the principles of Buddhism, 3) to present the process to overcome the wheel of rebirth according to the principles of the Threefold Training by studying from the Three Baskets, Buddhist canons, Buddhist academic documents, and related research works through descriptive analysis.

The results of the research found that according to Buddhist teachings the wheel of rebirth involves the teachings about the natural rules, that is, the process of birth and death of all living beings in existences endlessly. As long as they are worldlings, filled with defilements, they may do good or evil, and so they undertake the process of rebirth, receiving the results of performances until they become Arahants.

The wheel of rebirth is eliminated by two kinds of Dhamma, they are 1. The Threefold Training: Sila (Morality) for conduct training, Samadhi (Concentration) for mental training, and Panya (Wisdom) for knowledge training to realize the world and the life. 2. The Four Noble Truths: Dukkha (Suffering) referring to many problems causing pressure, Samudaya (the cause of Suffering), Nirodha (the Cessation of Suffering) meaning the end of problems, and Magga (the Path leading to the Cessation of Suffering), the Eightfold Path.

The process to overcome the wheel of rebirth according to the Threefold Training and the Four Noble Truths refers to the mental development to escape the way of bad action in order to attain Nibbana.

Keywords: Compliance, To Transcend, Principles of Samsara

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีความเชื่อในเรื่องของการเวียนว่ายตายเกิดเป็นเรื่องปกติของสัตว์โลกทุกผู้ทุกนาม ตราบใดที่ยังมีกิเลส ตราบนั่นสรรพสัตว์ทั้งหลายก็ยังต้องเวียนว่ายในวัฏวนแห่งความทุกข์ก็ย่อมมีโอกาสทำกรรมชั่วบ้าง กรรมดีบ้าง ชีวิตก็จะเวียนว่ายตายเกิดและรับผลแห่งการกระทำที่ตนได้กระทำไว้ในสังสารวัฏ เพราะสังสารวัฏไม่มีที่สิ้นสุดแห่งสรรพสัตว์ทั้งหลายในโลก ดังที่กล่าวมานั้น หากจะสิ้นสุดได้ก็ต่อเมื่อได้บรรลุเป็นพระอรหันต์แล้ว ดังนั้นพระอรหันต์ในบั้นปลายของชีวิตนี้จะเข้าถึงความหลุดพ้นคือพระนิพพาน และกิเลสอันสาหัสไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป สังสารวัฏตามคติของศาสนาพุทธนั้นยาวนานมากจนหาที่สิ้นสุดไม่ได้ ยากที่จะกำหนดได้ เพราะการมีกิเลสและตัณหาเป็นเครื่องชักนำให้พาไป (พ.ธ. (ไทย) 25/153/80).

อนึ่งกิเลสที่เกิดขึ้นเพราะความประมาทนั้น สมณพราหมณ์นั้นทำอะไรได้เพราะการเห็นนั้น คือ ไม่มีการกำหนดรู้ทุกข์ ไม่มีการละสมุทัย ไม่มีการเจริญมรรค ไม่มีการทำให้เห็นแจ้งในผล ไม่มีการละราคะได้โดยการตัดขาด ไม่มีการละโทสะได้โดยการตัดขาด ไม่มีการละโมหะได้โดยการตัดขาด ไม่มีการละกิเลสทั้งหลายได้โดยการตัดขาด ไม่มีการตัดขาดสังสารวัฏเลย (ขุ.ม. (ไทย) 29/143/385) ซึ่งเห็นได้ว่าการให้ความสำคัญกับหลักคำสอนเรื่องความไม่ประมาทนั้นเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ไม่มีความยึดมั่นถือมั่น และมีสติสัมปชัญญะอยู่เนื่อง ๆ (ขุ.สุ. (ไทย) 25/746/678)

พระอุทานนี้ที่แสดงให้เห็นถึงสังสารวัฏนั้นว่ายาวนานจนซึ่งไม่อาจกำหนดรู้ได้ว่า พระพุทธเจ้าได้ตัดขาดแล้วด้วยพระสัมมาสัมโพธิญาณ ส่วนเหล่าสรรพสัตว์ทั้งหลายผู้ที่ถูกอวิชชาครอบงำ ถูกตัณหามัดไว้ ยังจำต้องวนเวียนท่องเที่ยวไปอย่างนี้เรื่อย ๆ ไม่มีที่สิ้นสุดได้ทราบเท่าที่ยังไม่ถึงซึ่งพระนิพพาน ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่ปรากฏข้อความอันเกี่ยวกับเรื่องราวของการเวียนว่ายตายเกิดนั้น มีอยู่กับบุคคลทุกระดับ ดังแสดงให้เห็นแล้วว่าคนที่ทำดีแล้วจะได้รับผลของความสุข ถ้าได้กระทำความชั่วไว้ก็จะได้รับผลของความชั่ว คือความทุกข์ ดังจะกล่าวถึงบุคคลในพระพุทธศาสนาที่มีมาตั้งแต่พระพุทธเจ้าจนถึงพระสาวก ที่มีปรากฏในเรื่อง กรรมวิภังค์ หมายถึง วงจรกรรม ประกอบด้วยสังขารและกรรมภพ วิปากวิภังค์ หมายถึงวงจรวิปาก ประกอบด้วย วิญญาน นาม รูป สฬายณะ ผัสสะ เวทนา ซึ่งแสดงออกในรูปปรากฏที่เรียกว่า อุปัตติภพชาติ ชรามรณะ เป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2550, 369). พระพุทธศาสนาก็ล้วนพูดถึงแต่ความเกี่ยวข้องกัน กระบวนการของสังสารวัฏที่มีแต่การเวียนว่ายตายเกิดอยู่หลายภพหลายชาติจึงสามารถตัดวงจรนี้ได้

ด้วยเหตุนี้หลักคำสอนเรื่องสังสารวัฏในทางพระพุทธศาสนา มีความสำคัญมากในการดำเนินชีวิตของมนุษย์และสัตว์โลกทั้งหลาย สังสารวัฏนี้คือหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับกิเลสกรรม และวิปากอันเป็นสมมุติฐานในการกระทำความดี และการกระทำความชั่ว ทั้งในอดีตชาติ ปัจจุบันและจนถึงอนาคต ผู้ที่ต้องการที่จะหลุดพ้นจากสังสารวัฏนี้ จึงจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้หลุดพ้นจากกฎเกณฑ์ดังกล่าว ด้วยการดำเนินชีวิตที่เป็นอยู่ด้วยความไม่ประมาท โดยการนำหลักอปปมาทธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ตั้งสติสัมปชัญญะรู้ตัวทั่วพร้อมอยู่เสมอ เพราะว่าหลักธรรมคือ อปปมาทธรรมของพระผู้มีพระภาคทรงยกย่องว่าเลิศกว่ากุศลธรรมทั้งหลายด้วยเหตุดังกล่าวนี ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสังสารวัฏของมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อให้ทราบถึงสาระสำคัญของวงจรที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสังสารวัฏตามหลักพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาหลักปฏิบัติสำหรับข้ามพ้นสังสารวัฏตามหลักพระพุทธศาสนา
3. เพื่อเสนอแนวทางการปฏิบัติเพื่อข้ามพ้นสังสารวัฏ ตามหลักพระพุทธศาสนา

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเน้นการศึกษาจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้ ศึกษาสังสารวัฏตามหลักตามหลักไตรสิกขา ในเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คัมภีร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Documentary Research) เป็นการสืบค้นข้อมูลโดยอาศัยเอกสารเป็นหลัก ด้วยวิธีการสืบค้นข้อมูลต่าง ๆ จากพระไตรปิฎก หนังสืออรรถกถา ฎีกา ปกรณ์พิเศษ ตำรา บทความวิชาการ และงานวิจัย เอกสารต่าง ๆ จากนั้นจึงนำข้อมูลเหล่านี้ที่ได้มา นำมาวิเคราะห์และสรุปผล เพื่อหาข้อสรุปอันเป็นองค์ความรู้ในการศึกษาค้นคว้าวิจัยและการนำมาเสนอแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป

สังสารวัฏตามหลักพระพุทธศาสนา

สังสารวัฏในพระพุทธศาสนานั้นมีองค์ประกอบอยู่ 3 ประการ ได้แก่ กิเลส กรรม และวิบาก กล่าวคือสิ่งที่เป็นมูลเหตุให้เวียนว่ายในสังสารวัฏ ได้แก่ กิเลส โดยที่กิเลสนี้จะเป็นเหตุกระตุ้นให้เกิดการทำความดีทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว) เมื่อทำความดีแล้วก็จะส่งผลให้ผู้ทำความดีได้รับวิบาก ซึ่งเป็นวงจรของการเวียนว่ายตายเกิดจะมีการหมุนเวียนไปตามยถากรรม

เมื่อบุคคลทำอะไรลงไป ไม่ว่าทางใด หากทำลงไปด้วยกิเลสที่อยู่ในใจก็จะก่อให้เกิดกรรม เมื่อเกิดกรรมก็จะเกิดวิบากกรรม คือผลตามมาวิบากหรือผลอันนี้ก็จะก่อให้เกิดกิเลสขึ้นอีกและกิเลสจะก่อให้เกิดกรรมขึ้นอีก กรรมนี้จะก่อให้เกิดวิบาก หรือผลขึ้นอีกวนเวียนไปอย่างนี้เรื่อย ๆ จนกว่าคนจะดับกิเลสหมดสิ้นจึงจะหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด ถ้าบุคคลต้องการจะพ้นจากสังสารวัฏ จะต้องปฏิบัติอย่างไร จึงจะเป็นอันตัดวงจร กิเลส กรรม และวิบาก หรือ วัฏจักร 3 ซึ่งพาให้จิตหรือสัตว์โลก หมุนเวียนเกิดเวียนตายได้รับทุกข์หนักเบาอยู่ในโลกไม่รู้จักจบสิ้น ให้จบสิ้นไปได้ (พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตฺโต), 2533 : 19)

การเกิดของ กิเลส

กิเลส หมายถึง สิ่งที่ทำให้ใจให้เศร้าหมอง มี 3 ตระกูล คือ

1. กิเลสตระกูลโลภะ คือ กิเลสประเภทที่ทำให้จิตเกิดอาการหิวกระหายหรือทะยานอยาก ห่วงแค้น ขอบสะสม เห็นแก่ตัวเป็นต้น ได้แก่ 1) รติ (ความยินดี) 2) อิจฉา ความปรารถนา) 3) มหิฉา (ความมักมาก) 4) ปาปิจฉา (ความอยากที่ผิดศีลธรรม)

2. กิเลสตระกูลโทสะ คือ กิเลสประเภทที่ทำให้จิตเกิดอาการเคืองแค้น ไม่สบอารมณ์ชอบความย่อยยับตลอดจนการมองโลกในแง่ร้าย ได้แก่ 1) อรติ (ความไม่ชอบ) 2) ปฏิฆะ (ความขัดใจ) 3) โกรธ (ความโกรธ) 4) พยาบาท (ความอาฆาต)

3. กิเลสตระกูลโมหะ คือ กิเลสประเภทที่ทำให้จิตเกิดอาการลุ่มหลง มัวเมา เบาปัญญา ได้แก่ 1) สักกายทิฐิ (ความเห็นว่าเที่ยง) 2) วิจิกิจฉา (ความสงสัย) 3) สีลัพพตปรามาส (ความยึดมั่น) โมหะเป็นกิเลส ตระกูลใหญ่ที่สุด เพราะแผ่อิทธิพลครอบงำกิเลส 2 ตระกูลข้างต้น โดยเป็นจุดเริ่มต้นและเป็นตัวขยายขอบเขตของกิเลสเหล่านั้น กิเลสประเภทนี้มีโทษมาก กิเลสนี้มีระดับขั้นของความเกิดขึ้นหรือ มีความเป็นไปลดหลั่นกันไป 3 ระดับ คือ

1. กิเลสชั้นละเอียด หมายถึง กิเลสที่สะสมอยู่ในภวังของจิตหรือจิตไร้สำนึก หรือกิเลสที่นอนเนื่องแนบแน่นอยู่ในจิตใจจนอาจเกิดความรู้สึกว่าหมดกิเลส แต่หากมีเหตุปัจจัยบางอย่างมากระตุ้นกิเลสระดับนี้จะแสดงตัวทันที เปรียบเหมือนตะกอนนอนนิ่งในน้ำจนน้ำดูใสสะอาด แต่เมื่อใดที่น้ำนั้นถูกรบกวน เมื่อนั้นตะกอนจะฟุ้งขึ้นตามแรงกระทบที่น้ำที่ กิเลสชั้นนี้ เรียกว่า อนุสัยกิเลส (ที.ปา. (ไทย) 11/338/257) ขาวพุทธทั่วไปเข้าใจคำว่า อนุสัยนี้หมายถึง กิเลสอย่างละเอียดเพียงเท่านั้นแต่ความจริง คำนี้มีความหมายในด้านดีและไม่ดีดังพระพุทธพจน์ว่า สัตว์เหล่าใดที่มีอาสวะชั่ว

มีอนุสัยชั่ว มีจิตชั่ว มีอชฌาสัยชั่ว มีฐล็คือกิเลสมาก มีอินทรีย์อ่อน สัตว์เหล่านั้นชื่อว่า มีอาการชั่ว สัตว์เหล่านั้นได้มีอาสวะดี มีอนุสัยดี มีจิตดี มีอชฌาสัยดี มีฐล็คือกิเลสน้อย มีอินทรีย์แก่กล้า สัตว์เหล่านั้นชื่อว่า มีอาการดี (อภิ.วิ. (ไทย) 35/844/499)

2. กิเลสชั้นกลาง หมายถึง กิเลสที่ทำให้จิตใจไม่สงบ เพราะถูกอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเข้ามากระทบ ซึ่งเป็นวิวัฒนาการของอนุสัยกิเลสในจิตไร้สำนึกที่เปลี่ยนเป็นปฏิกุณฐานกิเลส ในวิถีจิตตามทฤษฎีจิตวิเคราะหฺ์ กิเลสระดับนี้จะปรากฏขึ้นในระดับจิตสำนึกและจิตก่อนสำนึก (จำลอง ดิษยวณิช 2544 56) กิเลสชั้นนี้เรียกว่า ปฏิกุณฐานกิเลส ความจริงธรรมชาติเดิมของจิตมีลักษณะผุดพอง แต่ต้องเศร้าหมองเพราะกิเลสเป็นเหตุ

3. กิเลสชั้นหยาบ หมายถึง กิเลสที่ไม่สามารถควบคุมจนเป็นเหตุให้เกิดการกระทำทุจริตทางกาย วาจา และใจ หรือเป็นปฏิกุณฐานกิเลสที่วิวัฒนาการจนกลายมาเป็นวิติกมกกิเลส กิเลสชั้นนี้เรียกว่า วิติกมกกิเลส บางคนมองว่า วิติกมกกิเลส คือ

- (1) โลภะที่กลายสภาพเป็นอกิฆมา (การเพ่งเล็งของเขา)
- (2) ทำให้เกิดการล่วงละเมิดความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน (อทินนาทาน)
- (3) ล่วงละเมิดความผิดทางเพศ (กาเมสุมิฉาจาร)
- (4) โทสะกลายสภาพเป็นพยาบาท (ความอาฆาต)
- (5) ทำให้เกิดการกระทำทางร่างกาย (ปาณาติบาต)
- (6) โมหะกลายสภาพเป็นมิจฉาทิฎฐิ (ความเห็นผิด)

ทำให้เกิดการกระทำความผิดในทุกกรณี อีกนัยหนึ่ง เป็นกิเลสออกมาทางกาย วาจา จนทำให้ตนเองและสังคมเดือดร้อน เหตุเกิดของกิเลสที่ทำให้ทราบว่ ะไรเป็นบ่อเกิดของกิเลส และกิเลสสามารถเกิดขึ้นได้ตามเหตุและปัจจัยเช่น องค์ประกอบที่เป็นเหตุเกิดของกิเลสแสดงความเป็นเหตุและผลของสิ่งทั้งปวงที่ว่า สิ่งทั้งปวงที่เกิดขึ้น ดำรงอยู่และดับไป ส่วนอิงอาศัยกันและกันในลักษณะสัมพันธ์ ต่อกันเป็นรูปกระแส หรือกระบวนการ หากมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นปฐมเหตุ หรือเป็นจุดเริ่มต้นของสิ่งทั้งปวง กิเลสแม้จะได้ชื่อว่า เป็นเหตุแห่งความทุกข์ (อภิ.วิ. (ไทย) 35/184/126) แต่ก็หาได้เป็นปฐมเหตุแห่งความทุกข์ไม่ เพราะกิเลสยังเป็นผลของสิ่งอื่นอีกหรือยังอิงอาศัยสิ่งอื่นเกิดขึ้น ดังพระพุทธพจน์ว่า สุภนิมิต คือความกำหนดหมายว่างาม เมื่อบุคคลทำไว้ในใจโดยไม่แยบคายถึง สุภนิมิต รากะที่ยังไม่เกิด ย่อมเกิดขึ้น ที่เกิดแล้วย่อมเป็นไปเพื่อความเจริญไพบูลย์ยิ่งขึ้น ฯลฯ ปฏิกุณนิมิต คือความกำหนดหมายว่ากระทบกระทั่ง เมื่อบุคคลทำไว้ในใจโดยไม่แยบคายถึงปฏิกุณนิมิต โทสะที่ยังไม่เกิดย่อมเกิดขึ้น ที่เกิดแล้วย่อมเป็นไปเพื่อความเจริญไพบูลย์ยิ่งขึ้น ฯลฯ อโยนิโสมนสิการ เมื่อบุคคลทำไว้ในใจโดยไม่แยบคาย โมหะที่ยังไม่เกิดก็ย่อมเกิดขึ้นที่ที่เกิดแล้วย่อมเป็นไปเพื่อความเจริญไพบูลย์ยิ่งขึ้น (อง.เอกก. (ไทย) 20/508/228)

ความหมายของคำว่า กิเลส ไว้ว่า กิเลส แปลว่าสิ่งเกาะ ติดสิ่งประอะเปื้อน สิ่งสกปรก คือสิ่งที่แฝงติดอยู่ในใจแล้วทำให้ใจเศร้าหมองขุ่นมัว มีอุปมาเหมือนสีที่ใส่ลงไปในน้ำทำให้น้ำมีสีเหมือนสีที่ใส่ลงไปในน้ำก็เช่นกัน ปกติก็ใสสะอาด แต่ลาย เป็นใจดำใจง่าย ใจร้ายก็เพราะมีกิเลสเข้าไปอิงอาศัยผสมปนเปกันอยู่ กิเลสที่ชอบชุกหมักหมมอยู่ในใจคนมากที่สุดคือ รากะ โลภะ โทสะ โมหะ เพราะกิเลสชอบชุกหมักหมมต้องอยู่ในใจของคน จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่ากิเลสอาสวะ หรืออาสวกิเลส แปลว่ากิเลสที่หมักหมมอยู่ในจิตใจ (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) 2548 60)

ดังนั้น ชี้ได้ชัดว่าการกำหนดหมายว่า งามที่ขาดการพิจารณาโดยอุบายอันแยบคาย เป็นเหตุให้รากะเกิดและเจริญยิ่งขึ้น การกำหนดหมาย ว่ากระทบกระทั่งที่ขาดการพิจารณาโดยแยบคายเป็น

เหตุให้โทษเกิดและเจริญยิ่งขึ้น ส่วนการทำไว้ในใจโดยไม่แยบคายเป็นเหตุให้โทษเกิดและเจริญยิ่งขึ้นอย่างไรก็ตาม หลักปฏิจจนูปบาทแสดงกระบวนการเกิดดับของทุกอย่าง

การเกิดของ กรรม

หลักคำสอนในเรื่องกรรมตามแนวพุทธศาสนา เป็นหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก จัดได้ว่าเป็นวิชาการทางการศึกษาหาความรู้ตามคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เพราะเป็นหลักธรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องกันกับชีวิตของมนุษย์ และคติความเป็นไปของชีวิตในภพภูมิต่าง ๆ และในภพชาติของมนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งหลายอีกด้วย เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตให้อยู่ในสังคมยุคปัจจุบันได้ โดยที่คนในสังคมเข้าใจหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเรื่องของกฎแห่งกรรม ซึ่งคำสอนสอนไม่ให้กระทำในสิ่งที่เบียดเบียนกันทั้งทางร่างกาย จิตใจ กฎธรรมชาติเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์คือกระบวนการก่อการกระทำและการให้ผลของการกระทำ เช่น ทำกรรมดีมีผลดี ทำกรรมชั่วมีผลชั่ว เป็นต้น

กรรม คือ การกระทำคือกรรม การกระทำนั้นแหละเป็นตัวของกรรมไม่ได้จำกัดว่าจะเป็นการกระทำที่ดีหรือชั่ว กรรมจึงเป็นคำกลาง ๆ การกระทำที่ปรากฏออกมาได้ต้องอาศัยเจตนาที่เกิดขึ้นภายในจิตใจเป็นเหตุ พระพุทธองค์ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลายเรากล่าวว่าเจตนาเป็นตัวกรรม สัตว์ที่กระทำกรรมด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ (อง.ฉก. (ไทย) 22/334/463)

กรรมนั้นก็คือตัวเจตนาเจตสิก เจตนาเจตสิกนี้ทำหน้าที่ 2 อย่าง คือ 1) สังวิธานกิจ ทำหน้าที่ปรุงแต่งให้สำเร็จกิจ จึงเกิดการกระทำทางกาย วาจา และใจขึ้น 2) พิณนิธานกิจ ทำหน้าที่เพาะพิชพันธุไว้เมื่อกุศลเจตนาอกุศลเจตนาเกิดขึ้นและดับไป เจตนาอันเป็นตัวกรรมนี้ยังมีอำนาจส่งผลให้ปรากฏเกิดขึ้นในภายหลังอีก เรียกว่ากุศลกรรม และอกุศลกรรม เมื่อกรรมดีก็ตาม กรรมชั่วก็ตาม ย่อมมีผลสนองเช่นนี้ทุกคนจึงควรมุ่งหน้าประกอบแต่กรรมดีละเว้นจากกรรมชั่ว (พระเทพกิตติปัญญาคุณ (กิตติวุฒโท ภิกษุ) 2557 3)

กรรมและผลของกรรมตามหลักคำสอนในพุทธปรัชญาเถรวาท แบ่งออกเป็น 3 หมวดรวม 12 ประเภทคือ หน้าที่ของกรรมหรือกิจ ลำดับการให้ผลของกรรม และมีระยะเวลาในการให้ผลที่ชัดเจนแก่บุคคลที่กระทำอกุศลกรรม หรืออกุศลกรรมให้ได้รับทุกข์หรือสุขอย่างแน่นอนตามเหตุแห่งการกระทำแม้ผลของการของพระพุทธเจ้า พระสาวก พระสาวิกา และอุบาสก อุบาสิกา ก็สรุปลงในกรรม 12 ในข้อที่ 3 และข้อที่ 4 ดังนี้

1. ชนกรรม ทำหน้าที่ในการให้ผลของกรรม คือ นำสัตว์ไปเกิดในภพภูมิต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเกิดเป็นมนุษย์ภูมิ เทวดาภูมิ สัตว์เดียรัจฉานภูมิ ย่อมเกิดขึ้นด้วยอำนาจแห่งชนกรรมทั้งสิ้นไม่ใช่อยู่ว่าจะเกิดเป็นอะไรก็เกิดขึ้นมาเอง โดยไม่มีเหตุไม่มีปัจจัยแต่ละชาติที่สัตว์ทั้งปวงเกิดย่อมเกิดขึ้นภายใต้ผลของกรรมคือ ชนกรรมมีหน้าที่ให้เกิดขึ้นมาทั้งหมด หากไม่มีชนกรรมนี้แล้วสัตว์ทั้งหลายจะเกิดขึ้นมาไม่ได้เลย (พระมหาชลัน ภววิฑฒโน (ชลันรัตน์) วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (ธันวาคม 2561) : 69-81)

2. อุปัตถัมภกรรม ทำหน้าที่ให้ผลของกรรม

3. อุปปีฬกรรม ทำหน้าที่ในการให้ผลของกรรมคือ มีหน้าที่เบียนกรรมอื่น

4. อุปฆาตกรรม ทำหน้าที่ในการให้ผลของกรรมคือ เข้าไปตัดรอนกรรมอื่น

5. ครุกรรม ทำหน้าที่ในการให้ผลของกรรม

6. อาสันนกรรม ทำหน้าที่ในการให้ผลของกรรมในเวลาใกล้จะตาย

7. อาจิณณกรรม ทำหน้าที่ในการให้ผลของกรรมที่กระทำบ่อย ๆ

8. กตัตตากรรม ทำหน้าที่ในการให้ผลของกรรมกรรม
9. ทิฐฐธรรมเวทนียกรรม ทำหน้าที่ในการให้ผลของกรรมในชาติปัจจุบัน
10. อุปปัชชเวทนียกรรม ทำหน้าที่ในการให้ผลของกรรมในชาติหน้า
11. อปรายปริยเวทนียกรรม ทำหน้าที่ในการให้ผลของกรรมในชาติต่อ ๆ ไป
12. อโหสิกรรม ทำหน้าที่ในการให้ผลของกรรมที่สำเร็จเป็นกรรมแล้ว แต่กลายเป็นอโหสิกรรมไปเพราะไม่มีโอกาสให้ผลปัจจุบันกาล และอนาคตกาล

ดังนั้น กรรมไม่ได้สูญหายไปไหน แต่กำลังทำงานอยู่ตลอดเวลา ซึ่งกรรมแต่ละหมวดก็มีหน้าที่มีลำดับและมีระยะเวลาในการให้ผลที่ชัดเจน เปรียบเหมือนการปลูกต้นไม้ที่กว่าต้นไม้ชนิดนั้น ๆ ที่ปลูกขึ้นมาจะเจริญเติบโตขึ้นมาให้ร่มเงา แม้กิ่งก้านสาขาได้นั้นต้องใช้เวลาในการเจริญเติบโตเป็นเดือนเป็นปีกรรมก็เช่นกัน มีหน้าที่ มีลำดับและมีระยะเวลาในการให้ผลแก่บุคคลที่กระทำกุศลกรรมหรือกุศลกรรมให้ได้รับทุกข์หรือสุขอย่างแน่นอน

การเกิดของ วิบาก

วิบากหรือการให้ผลของกรรม เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า วิบากกรรม แปลตามความหมายตัวอักษรคือ ผลของกรรมเป็นคำกลาง ๆ โดยผลของกรรมชั่วก็จะเรียกว่า อุกุศลวาทกรรม ถ้าเป็นผลของกรรมดีก็จะเรียกว่า กุศลวิบากกรรม ซึ่งกรรมที่กระทำนั้น ไม่ว่าจะเป็นผลของกรรมดี หรือผลของกรรมชั่วก็ตามตามกฎแห่งผลของธรรมชาติแล้ว ย่อมมีเหตุปัจจัยช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้ดีขึ้น

วิบากหมายถึงผลของกรรม ผลที่เกิดจากกรรมที่ทำไว้ก่อน ไม่ว่าจะเป็นกรรมดี หรือกรรมชั่วล้วนมีวิบากคือ ผลทั้งสิ้นโดยกรรมดีมีวิบากเป็นสุขกรรม ชั่วมีวิบากเป็นทุกข์ ใช้ซ้ำกันเป็นผลวิบากหรือ วิบากผล ก็มีวิบากโดยทั่วไปมักเข้าใจว่าหมายถึงผลทางชั่วคือทุกข์อย่างเดียว ส่วนวิบากทางดีไม่นิยมใช้พูดกัน เช่นพูดว่าวิบากกรรมตามทันแล้ว จึงทำให้เขาตกยากลงอย่างทันตากรรมวิบากเป็นเหตุให้ต้องตกนรก (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) มปป)

ด้วยเหตุนี้คำว่า วิบาก จึงแปลว่า ผลที่เกิดขึ้น หมายถึง ผลแห่งกรรม กรรมที่บุคคลประพฤติผ่านทางกาย วาจา และใจ ทั้งที่เป็นกุศลและอกุศलय่อมมีผลแห่งการกระทำเสมอ วิบากจะเป็นประดุจเงาติดตามกรรม โดยมีกรรมเป็นเหตุและวิบากเป็นผลเสมอ กรรมและวิบากย่อมติดอยู่ในใจบุคคลผู้กระทำกรรมนั้น ๆ เปรียบดังโปรแกรมอันเป็นภาพแห่งการกระทำและภาพแห่งผลของการกระทำเมื่อใดที่บุคคลฝึกฝนใจให้หยุดนิ่งเป็นสมาธิหลุดพ้นจากกิเลส เมื่อนั้นย่อมสามารถเห็นกรรมและวิบากที่มีอยู่ในใจของตนและคนอื่นได้ ทั้งกรรมที่มีมาแต่อดีต และวิบากกรรมที่จะส่งผลต่อไปในอนาคต

สรุปผลการวิจัย

สังสารวัฏตามหลักพระพุทธศาสนา สังสารวัฏ คือการท่องเที่ยวไปเป็นวงกลม ได้แก่ เกิดแล้วตาย แล้วเกิดใหม่ แล้วตายอีก แล้วก็เกิดใหม่อีก วนเวียนอยู่อย่างนี้โดยไม่มีวันจบสิ้น ดังพระพุทธพจน์ว่า ภิกษุทั้งหลายสงสารนี้กำหนดที่สุดแห่งเบื้องต้นและเบื้องปลายนั้นไม่ได้เลย เมื่อเหล่าสรรพสัตว์ทั้งหลายผู้ยังมีอวิชชาเป็นเครื่องขวางกั้นอยู่ มีตัณหาเป็นเครื่องประกอบไว้อยู่ต้องยังท่องเที่ยวไปมาอยู่ที่สุดแห่งเบื้องต้นที่ไม่ปรากฏ มี 3 ประการ คือ (1) กิเลส (2) กรรม และ (3) วิบาก

การเวียนว่ายตายเกิดของมนุษย์ตามหลักทางพระพุทธศาสนาเกิดจากการกระทำหรือกรรมเป็นตัวที่กำหนดให้มนุษย์ต้องเวียนว่ายตายเกิด ดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ว่า “สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม” การเวียนว่ายตายเกิดตามกรรมของมนุษย์หรือสัตว์ เรียกว่า วัฏฏสงสาร ที่มนุษย์ยังไม่เข้าถึง

กระแสแห่งพระนิพพานจะต้องประสบพบเห็นวนเวียนอย่างนี้ตลอดไป เมื่อได้ทำกรรมไม่ว่าจะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม และวนเวียนในวัฏฏะสงสารอย่างไม่มีที่สิ้นสุด กฎแห่งกรรมเป็นหลักธรรมสำคัญประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของมนุษย์อย่างใกล้ชิดมากที่สุดการเข้าใจความหมายของการเวียนว่ายตายเกิดตามกฎแห่งกรรม มองเข้าไปในแง่มุมมองที่ต่างกันเช่น บางพวกมองกฎแห่งกรรมว่าเป็นผลของการกระทำจึงมักได้ยินสำนวนภาษาไทยหลายสำนวนเป็นต้นว่า “เป็นกรรมของสัตว์” “สุดแต่บุญกรรมก็แล้วกัน” หรือ “จงก้มหน้ารับกรรมไปเถิด” และบางพวกก็เข้าใจว่ากฎแห่งกรรมนั้นเป็นเรื่องของความชั่วร้าย ความทุกข์โศก หรือภัยพิบัติต่าง ๆ อันเป็นเรื่องในทางลบทั้งสิ้น แต่กฎแห่งกรรมในพุทธศาสนาเน้นที่เจตนาดังมีพระพุทธรูปองค์หนึ่งซึ่งกล่าวไว้ถึงซึ่งความหมายของกฎแห่งกรรมนั้นว่า ภิกษุทั้งหลาย เจตนานั้นเอง ที่เราเรียกว่ากฎแห่งกรรมนั้น อันบุคคลจงใจแล้วจึงกระทำลงไปด้วยกาย ด้วยวาจา และด้วยใจ

ในทางหลักพระพุทธศาสนาจะเห็นว่าเป็นไปได้หากวงจรของปฏิจจสมุปบาทนั้นยังคงวนเวียนอยู่ และยังไม่ถูกตัดขาดโดยการต้องบรรลุเป็นพระอรหันต์เนื่องจากความสัมพันธ์กันในหลายเหตุปัจจัยที่ยังคงสืบต่อกันจนแทบหาจุดเริ่มต้น และจุดสิ้นสุดแห่งปลายเหตุไม่ได้ ฉะนั้น แม้ในการตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณของพระพุทธเจ้าก็มีทั้งการระลึกชาติแต่ปางหลังได้รู้กำเนิดของสรรพสัตว์ได้คือ รู้วาระแห่งกรรมและผลแห่งกรรมของสรรพสัตว์นั่นเอง โดยเรียกว่า ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ และจุตูปปาตญาณตามลำดับ อีกทั้งจิตนิยมกรรมนิยม และธรรมนิยมทั้ง 3 ส่วนนี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในกระบวนการเกิดใหม่แห่งพืช คือจิตของมนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งหลาย โดยมีความสัมพันธ์กันกับกรรมเก่า และกรรมใหม่ กรรมของบุคคลและกรรมส่วนรวมที่บุคคลได้ปฏิบัติหน้าที่การทำงานร่วมกัน วิบากกรรมนั้นมีทั้งส่งผลในระยะใกล้ก็มีระยะไกล ข้ามภพข้ามชาติก็มีและให้ผลในปัจจุบันชาติก็มีแล้วแต่เหตุปัจจัยที่ไปสนับสนุน กรรมนั้น ๆ ให้ปรากฏผลเป็นรูปธรรม

บุคคลผู้ประกอบกรรมอันเป็นกุศล เช่น ให้ทาน รักษาศีลอยู่เป็นนิตย์ เมื่อตายจากโลกมนุษย์ไปแล้ว ก็จะไปอุบัติเกิดในแดนสุคติโลกสวรรค์ เมื่อจะเกิดขึ้นก็เป็นอุปบัติพิเศษ คือเป็นเทพดาผู้อุบัติขึ้นไม่ต้องนอนในครรภ์มารดาเหมือนมนุษย์ หรืออยู่ในฟองไข่ เหมือนเช่นสัตว์เดียรัจฉานบางจำพวกอุบัติขึ้นมีรูปร่างเป็นทิพย์ ตั้งอยู่ในวิมานงาม เป็นเทพบุตรเทพธิดาเลยทีเดียว คำสอนในเรื่องภพภูมิในสังสารวัฏยังมีประโยชน์ต่อการเข้าถึงแห่งความสิ้นไปแห่งทุกข์อันเป็นจุดมุ่งหมายที่สูงที่สุดในทางพระพุทธศาสนาเพราะการรับรู้ที่เราเคยเวียนเกิดและเวียนตายมาอย่างยาวนานนั้นเท่าใดในสังสารวัฏนี้ที่ไม่มีปรากฏเบื้องต้นและเบื้องปลาย ย่อมทำให้เกิดความเบื่อหน่ายและตั้งมั่นมุ่งสู่ความหลุดพ้นนั้นได้

สังสารวัฏในพระพุทธศาสนามีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ กิเลส กรรม และวิบาก กล่าวคือสิ่งที่เป็นมูลเหตุให้เวียนว่ายในสังสารวัฏ ได้แก่ กิเลส โดยที่กิเลสนี้จะเป็นเหตุกระตุ้น ให้เกิดการทำกรรม (ทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว) เมื่อทำกรรมแล้วก็จะส่งผลให้ผู้ทำกรรมได้รับวิบาก ซึ่งเป็นวงจรของการเวียนว่ายตายเกิดจะมีการหมุนเวียนไปตามยถากรรม

เมื่อบุคคลทำอะไรลงไป ไม่ว่าทางใด หากทำลงไปด้วยกิเลสที่อยู่ในใจ ก็จะก่อให้เกิดกรรม เมื่อเกิดกรรมก็จะเกิดวิบากกรรม คือผลตามมามีวิบากหรือผลอันนี้จะก่อให้เกิดกิเลสขึ้นอีก และกิเลสจะก่อให้เกิดกรรมขึ้นอีก กรรมนี้จะก่อให้เกิดวิบาก หรือผลขึ้นอีก วนเวียนไปอย่างนี้เรื่อย ๆ จนกว่าคนจะดับกิเลสหมดสิ้น จึงจะหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด ถ้าบุคคลต้องการจะพ้นจากสังสารวัฏ จะต้องปฏิบัติอย่างไรจึงจะเป็นอันตัดวงจร กิเลส กรรม วิบาก หรือ วัฏฏจักร 3 ซึ่งพาให้จิตหรือสัตว์โลก หมุนเวียนเกิด เวียนตายได้รับทุกข์หนักเบาอยู่ในโลกไม่รู้จักจบสิ้นให้จบสิ้นไปได้

การหมุนเวียนในการเวียนเกิดและเวียนตายอยู่อย่างนี้ในวัฏวนของกิเลส กรรม และวิบาก คือนับตั้งแต่เราเกิดขึ้นมาเราก็มาจากผลแห่งความดีและความชั่วหรือจะเป็นตัวบุญหรือบาป เมื่อเราได้สร้างความดีหรือความชื่อนั้นอันเป็นเหตุขึ้นมาแล้วเราก็ต้องรับผลของความดีหรือความชื่อนั้น แต่จะชั่วหรือเรื่อก็สุดแต่แต่อำนาจของบุญหรือบาปนั้นว่า จะมีความหนักหรือเบาแค่ไหน ที่สุดผลนั้นแหละจะทำให้เราสร้างแต่กรรมต่อไปอีกไม่จบสิ้น เหมือนผู้ที่ได้รับประทานผลไม้แล้วเพราะเมล็ดมะม่วงนั้นขึ้นมาใหม่

การเวียนว่ายตายเกิดของสรรพสัตว์ทั้งหลายหลังจากที่ตายแล้วว่า จะต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภูมิทั้งหลายดังที่กล่าวมาแล้วนั้น และไม่ใช่เป็นการตายเกิดเพียงภูมิเดียว หรือชาติเดียว แต่เป็นการเวียนว่ายตายเกิดนับภพนับชาติไม่ถ้วน จนกว่าจะละอกุศล สังสมกุศล จนเป็นเหตุให้กำจัดกิเลสในตัวให้หมดสิ้นได้ ไปสู่ฝั่งแห่งพระนิพพานได้ ซึ่งปรโลกนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิภังคภูมิที่ประกอบด้วยกิเลสภายในตัวของสรรพสัตว์ทั้งหลาย สถานที่อยู่ของสัตว์ทั้งหลายที่มีผลอันเนื่องมาจากการกระทำที่เรียกว่า วิบาก และกฎแห่งกรรมที่ทำให้สัตว์ทั้งหลายเวียนว่ายอยู่ในภูมิต่าง ๆ ตามทางกาย ทางวาจา และทางใจ โดยไม่ปรากฏเบื้องต้นและเบื้องปลาย ไม่สามารถกำหนดรู้กรอบเวลาที่แน่นอน อันเป็นจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดทั้งของสังสารวัฏและสัตว์ทั้งหลาย โดยมีวิชาและตัณหาเป็นสาเหตุของการหมุนวนอยู่ในกระแสของการเกิดและการตาย สัตว์ทั้งหลายจึงถูกขับเคลื่อนไปโดยอวิชชาและตัณหา อันดำเนินเรื่อยไป อยู่ในกระแสแห่งการเกิดและการตายนี้ต่อไปตราบเท่าที่อวิชชาและตัณหาจะถูกทำลายให้หมดสิ้นไป

หลักปฏิบัติสำหรับข้ามพ้นสังสารวัฏตามหลักพระพุทธศาสนาพระพุทธศาสนาได้อุบัติขึ้นมาแล้วกว่า 2560 ปี ในดินแดนที่มีชื่อว่าชมพูทวีป หรือประเทศอินเดียในปัจจุบัน โดยหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าได้ถูกจารึกไว้ในคัมภีร์ที่มีชื่อว่าพระไตรปิฎกพระพุทธศาสนาที่สืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้ได้นั้นก็เพราะมีคำสอนที่สามารถนำไปปฏิบัติได้และให้ผลได้อย่างแท้จริงแก่ผู้ปฏิบัติ ซึ่งหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ทั้งหมดนั้นล้วนแล้วเป็นไปเพื่อความดับแห่งทุกข์หรือความหลุดพ้นจากกิเลสอันได้แก่ โลภะ โทสะ และโมหะ เป็นต้นทั้งสิ้น

ปัจจุบันนี้ผู้คนมักจะลุ่มหลงไปตามกระแสของโลกภายนอกผ่านทางอายตนะ ทำให้ไม่รู้เท่าทันโลกธรรม จึงกลายเป็นปัญหาให้สังคมวุ่นวายและห่างไกลจากการปฏิบัติธรรม สำหรับผู้ปฏิบัติเพื่อการหลุดพ้นกิเลสเองก็ยังไม่มั่นใจว่าจะนำหลักธรรมใดบ้างมาใช้ในการปฏิบัติ เพราะพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่ใช้ปฏิบัติอยู่มากมาย ซึ่งความจริงแล้วไม่ว่าหลักธรรมใดเมื่อได้ศึกษาและนำมาปฏิบัติแล้วหลักธรรมต่าง ๆ นั้นย่อมมีความเชื่อมโยงต่อเนื่องกันทั้งสิ้น ดังนั้นไม่ว่าจะนำหลักธรรมใดไปใช้ จึงไม่ใช่เรื่องที่น่ากังวลแต่ประการใด แต่อยู่ที่ผู้ปฏิบัติเห็นว่าขณะนั้นจิตอยู่ในสภาวะใดหลักธรรมที่นำไปเพื่อความหลุดพ้นจากกิเลส ได้แก่ สติปัฏฐาน 4 สัมมัปปธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 และมรรคมรรค 8 ก่อนที่จะปฏิบัติตามหลักธรรม เหล่านี้ในเบื้องต้นผู้ปฏิบัติต้องตั้งอยู่กับความดีหรือการกระทำดีโดยทั่ว ๆ ไปซึ่งเรียกว่า “บุญกิริยา วัตถุ” มี 3 อย่าง คือ ทาน ศีล และภาวนา ดังมีพระพุทธพจน์ว่า “ภิกษุทั้งหลายเธอทั้งหลายอย่ากลัวบุญเลย คำว่า บุญ นี้ เป็นชื่อของความสุข” เมื่อได้ถวายทานแล้ว จึงควรรักษาศีลต่อจากนั้น จึงควรบำเพ็ญเพียรทางจิตหรือการเจริญภาวนา เพื่อให้เกิดความสงบนั้นช่วยให้เกิดสมาธิดังมีพระพุทธพจน์ว่า “เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น (เป็นสมาธิ)” และเมื่อจิตเป็นสมาธิบรรลุมรรคแล้ว ความสุขก็เป็นองค์ประกอบของมรรคดังที่เรียกว่า “องค์มรรค” มรรคสมาบัติที่สูงกว่านั้นขึ้นไปก็เป็นความสุขที่ประณีตยิ่งขึ้นไปอีก เพราะจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ “นิพพาน” ซึ่งถือว่าเป็นบรมสุข

วิธีในการปฏิบัติตนเพื่อความหลุดพ้นจากกิเลสนั้น เบื้องต้นผู้ปฏิบัติควรต้องตั้งตนให้อยู่ในคุณธรรมเบื้องต้น คือ ทาน ศีล และภาวนา ซึ่งเป็นวิธีปฏิบัติขั้นต้น จากนั้นจึงเริ่มปฏิบัติในขั้นสูงขึ้นต่อไป ซึ่งในพระพุทธศาสนามีวิธีการปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นจากกิเลสเฉพาะตนที่สำคัญอยู่ 2 วิธี ได้แก่ 1) การบำเพ็ญสมณกัมมัฏฐานหรือสมถภาวนา 2) วิปัสสนากัมมัฏฐานหรือวิปัสสนาภาวนา ที่พระผู้มีภาคเจ้าทรงแสดงไว้ โดยเริ่มแรกของการปฏิบัติได้แก่การทำจิตใจให้สงบจากสิ่งที่เป็นอุปสรรค คือ สามารถตัดปณิธานต่าง ๆ ได้ก่อน จากนั้นจึงเจริญกัมมัฏฐาน

จุดมุ่งหมายของกัมมัฏฐานนั้น ก็เพื่อชำระจิตของผู้ปฏิบัติให้บริสุทธิ์สะอาดหมดจด กระทั่งบรรลุมรรค ผล นิพพาน อันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดทางพระพุทธศาสนา ในการเจริญกัมมัฏฐานนั้นเป็นการปฏิบัติธรรมทางพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท มีความเชื่อและยอมรับแนวทางการปฏิบัติตามที่ปรากฏหลักฐานในพระไตรปิฎกและอรรถกถาว่า เป็นวิธีการที่ถูกต้องตามหลักคำสอนของพระพุทธองค์ซึ่งทรงประกาศธรรมจักรกับปวัตตสูตรเป็นครั้งแรก มีอัญญาโกณฑัญญะเป็นผู้สามารถรู้และเข้าใจในธรรมจากนั้นจึงได้ทูลขออุปสมบทเป็นภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนา ก่อนอื่นควรที่จะทราบ “ประเภทกัมมัฏฐาน” อันปรากฏในพระไตรปิฎกซึ่งมีอยู่หลากหลายประเภท ในที่นี้จะกล่าวถึงกรรมฐานที่เกี่ยวข้องกับการฝึกฝนอบรมจิตซึ่งจำแนกเป็น 2 ประเภทดังนี้

1) สมถกัมมัฏฐาน คืออุบายในพัฒนาจิตให้เกิดความสงบ โดยมีวัตถุประสงคให้เกิดสมาธิตามสมาบัติโลกียภูมิญาณ เป็นขบวนการพัฒนาศักยภาพสมาธิจิต กล่าวโดยย่อ มี 7 หมวด 40 ประการ มีกสิณ 10 เป็นต้น ระบบของสมถกัมมัฏฐานมีสมมติบัญญัติเป็นอารมณ์ จุดมุ่งหมายสูงสุดได้แก่การบรรลุมรรคสมาบัติ คือ สุขที่ยั่งยืนอยู่ภายในวิมุตติสงสารเท่านั้น

ประโยชน์ของสมถกัมมัฏฐานประการหนึ่งคือ การบรรลุมรรคภาวะที่จิตหลุดพ้นจากกิเลสชั่วคราวที่เรียกว่า เจโตวิมุตติประเภทไม่เด็ดขาดกล่าวคือการละกิเลสด้วยอำนาจทางจิต โดยเฉพาะด้วยกำลังของฌาน กิเลสถูกสมาธิ กดข่ม หรือทับไว้ ตลอดเวลาที่อยู่ในสมาธินั้น เรียกเป็นศัพท์ว่าวิกขัมภนปหาน ซึ่งวิกขัมภนปหานนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการชำระกิเลส แม้จะเป็นเพียงการข่มไว้ แต่หากบำเพ็ญอย่างสม่ำเสมอก็อาจนำไปสู่การชำระกิเลสอย่างเด็ดขาดสิ้นเชิงได้

2) วิปัสสนากัมมัฏฐาน คือวิธีการพัฒนาฝึกฝนสติปัญญาโดยอาศัยสมมติบัญญัติเป็นบาทเพื่อการเข้าถึงปรมัตถ์เป็นอารมณ์ เมื่อกล่าวโดยองค์รวมได้แก่กรรมฐานที่ปรากฏในมหาสติปัฏฐานสูตร ที่เป็นแนวทางแห่งการประพฤติปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา เพราะมีทั้งสมถะและวิปัสสนาอยู่ในตัวเป็นมรรควิธีหรือมรรคภาวนา มรรคปฏิบัติพาให้ถึงความดับทุกข์ ทางที่ให้ถึงอสังขตธรรม ผู้ใฝ่แสวงหาความหลุดพ้นพึงสำเหนียก เพื่อให้ได้แจ้งอหัตผล คือ ธรรมอันเกษมจากโยคะ เพื่อละราคะโทสะโมหะ กำหนดรู้ทุกข์ทำและดับเวทนา ละกิเลส อวิชชา ตัณหาและอุปทานรู้ภพ รู้สภาวะทุกข์ เพื่อทำให้แจ้งนิพพาน คือ ความบริสุทธิ์แห่งพรหมจรรย์ในทางพระพุทธศาสนา

วิปัสสนา คือ อุบายวิธีสำหรับฝึกจิตให้เกิดปัญญารู้แจ้งตามความเป็นจริง พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงความหมายของวิปัสสนาไว้ในพระไตรปิฎก ว่า

“วิปัสสนาที่เกิดขึ้นในสมัยนั้น เป็นโณน ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความวิจย ความเลื่อมสรความวิจยธรรม ความกำหนดหมาย ความเข้าไปกำหนด ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด ภาวะที่รู้ละเอียด ความรู้อย่างแจ่มแจ้ง ความคิดค้น ความใคร่ครวญ ปัญญาเหมือนแผ่นดินปัญญาเครื่องทำลายกิเลส...สัมมาทิฐิ ธัมมวิจยสัมโพชฌงค์ อันเป็นองค์มรรค นับเนื่องในมรรค สมัยนั้น นี้ชื่อว่าวิปัสสนาที่เกิดขึ้นในสมัยนั้น”

เมื่อพิจารณาตามความหมายในพระไตรปิฎกจะเห็นว่า วิปัสสนาคือ “ปัญญาที่รู้ชัดเห็นจริงในธรรม” ซึ่งคล้ายตามนัยแห่งการปฏิบัติตามหลักโพธิปักขิยธรรม 37 ประการ อันได้แก่สติปัฏฐาน 4 สัมมปธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 และมรรคมรรค 8 นั้นเอง โพธิปักขิยธรรมเหล่านี้เป็นธรรมที่เป็นฝักฝ่ายแห่งความตรัสรู้ คือ เกื้อกูล แก่การตรัสรู้ หรือธรรมที่เกื้อหนุนแก่อริยมรรค ซึ่งต้องพิจารณาควบคู่กันไปกับการปฏิบัติ กัมมัฏฐาน โดยการปฏิบัติไปตามหลักที่อิงอาศัยทฤษฎีพระสัทธรรม 3 ประการ โดยเริ่มจากการศึกษา ให้ลึกซึ้งในหลักธรรมแต่ละประการแล้วนำมาปฏิบัติควบคู่ไปกับกัมมัฏฐานที่กล่าวไว้ข้างต้นไป ตามลำดับจนสามารถกำจัดกิเลสและหลุดพ้นจากความทุกข์ในที่สุด ขั้นตอนสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา 3 ขั้นตอน คือ

- 1) พัฒนาชีวิตจากการเป็นฆราวาสขึ้นไปสู่การเป็นนักบวชคือการบำเพ็ญเนกขัมมะบารมีเพื่อหาอุบายก้าวข้ามชีวิตที่เต็มไปด้วยปิลิโพธต่าง ๆ
- 2) พัฒนาชีวิตในส่วนของเนกขัมมะบารมี เพื่อหาอุบายออกจากสังสารวัฏที่ยาวนาน
- 3) พัฒนาจากเนกขัมมะ ขึ้นไปสู่บันไดขั้นสุดท้ายคือ ความเป็นผู้ที่เข้าถึงอริยมรรคอริยผลและพระนิพพานอันเป็นที่สุดของการพัฒนาอุปมาธรรม

หลักการทั้ง 3 อย่างนี้ ในส่วนของฆราวาสต้องอาศัยหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้ทาน การรักษาศีล การเจริญภาวนา ส่วนของบรรพชิตต้องอาศัยหลักธรรม คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นหลักธรรมที่ช่วยพัฒนาสติให้สมบูรณ์มากขึ้นเป็นลำดับขั้น แต่ละขั้นตอนล้วนมีสาระสำคัญที่เกี่ยวกับการกำจัดกิเลส ซึ่งเป็นต้นตอของสังสารวัฏ สรรพสัตว์ทุกหมู่เหล่าล้วนเกลียดกลัวความทุกข์และปรารถนาความสุขโดยส่วนเดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสุขที่เป็นอมตะนิรันดร์ เป้าหมายสูงสุดของบุคคล สัตว์ก็คือ การเกิดมาเป็นมนุษย์ และสามารถออกแบบชีวิตของตนเองได้ถูกต้องและดำเนินชีวิตให้ปลอดภัย ได้ และในระหว่างที่ยังต้องท่องเที่ยวไปในสังสารวัฏ ก็จะเป็นผู้ท่องเที่ยวไปอย่างผู้มีชัยชนะได้ตลอดกาล การให้ทาน การรักษาศีล จึงยังได้บุญน้อยกว่าการเจริญภาวนา การเจริญภาวนาเป็นการบำเพ็ญบุญบารมีที่สูงที่สุดและประเสริฐที่สุด ได้บุญมากที่สุด เป็นกรรมอันยิ่งใหญ่เพราะการภาวนานั้นรักษาใจ รักษาจิตและชักพอกจิตให้เบาบางหรือจนหมดกิเลส คือความโลภโกรธและหลง ร้อยรัดให้บรรดาสรรพสัตว์ทั้งหลายต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ อนึ่งการอบรมกาย อบรมจิต และการอบรมปัญญา สามารถพัฒนาสติให้สมบูรณ์ได้เร็วขึ้น การรักษาศีลเป็นการต่อเพื่อสู้กับกิเลสหายาบ ๆ เพื่อให้จิตนั้นมีความตั้งมั่นเพียงพอพร้อมที่จะมาเรียนรู้จิต การอบรมจิตหรือการฝึกสมาธิ ก็เพื่อให้จิตใจสงบจากนิรวณ จากกิเลสชั้นกลาง พร้อมทั้งจะไปเจริญปัญญา มันจะรู้ว่าจิตยังงมงายนิรวณได้ พร้อมทั้งจะเจริญปัญญา ส่วนการอบรมปัญญานั้นก็คือ การพิจารณาความจริงของกายและใจจนละกิเลสขั้นละเอียดคือความหลงผิดละอวิชชาลงได้

พระพุทธเจ้าทรงรู้แจ้งความจริงด้วยการค้นหาตามรูปแบบของปฏิจจสมุปบาทคือ เริ่มจากทุกข์แล้วสาวไปหาเหตุของการเกิดทุกข์ดังที่ได้แสดงมาแล้ว วิธีการนี้เหมาะที่ใช้ในการสืบสาวหาความจริงเนื่องจากเป็นไปตามขั้นตอนและพบการอิงอาศัยกันในลักษณะเป็นปัจจัยเกื้อกูลกันและกัน และด้วยวิธีการนี้แหละ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงทรงแยกแยะได้ชัดเจนในเบื้องต้นว่า อะไรคือทุกข์ และอะไรคือเหตุของการเกิดทุกข์แล้วจากนั้นจึงทรงศึกษาลงลึกไปถึงทุกข์และเหตุของการเกิดทุกข์ทั้งในด้านสภาวะ(ลักษณะเฉพาะ) การเกิดและความเกี่ยวข้องกัน หลังจากนั้นก็ทรงศึกษาลงลึกถึงการดับทุกข์และทางถึงความดับทุกข์ทั้งในด้านสภาวะการเกิดและความเกี่ยวข้องกันจนกระทั่งทรงพบว่า ทุกข์และเหตุเกิดของทุกข์ดับได้แน่ โดยทรงระบุว่าต้องดับอวิชชาไม่ให้เหลือ เนื่องจากอวิชชาสัมพันธ์อยู่กับตัณหาและอุปาทาน เมื่อดับอวิชชาก็เท่ากับดับตัณหาและอุปาทานด้วย และเมื่อดับอวิชชาตัณหา

อุปาทานได้ สังขาร วิญญาณ นาม รูป สฬายตนะ ผัสสะ และเวทนาก็ดับ ซึ่งหมายความว่า สังขาร เวทนา ที่เป็นฝ่ายอกุศลดับไป ส่วนฝ่ายกุศลที่เหลืออยู่ก็ไม่เป็นปัจจัยให้เกิดกิเลสเนื่องจากตัวการคือ อวิชชา ตัณหา อุปาทานดับลงแล้วเมื่อไม่มีกิเลสก็ไม่มีเหตุของการเกิดทุกข์และเมื่อไม่มีเหตุเกิดทุกข์ ทุกข์ก็เกิดไม่ได้

เพื่อเสนอแนวทางการปฏิบัติเพื่อข้ามพ้นสังสารวัฏ ตามหลักพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดของสัตว์โลกผู้ที่ยังมีกิเลสกล่าวคือ ตราบใดที่ยังเป็นปุถุชนคนธรรมดาที่ยังมีกิเลสหนาทึบอยู่ย่อมมีโอกาสกระทำความชั่วบ้าง ทำกรรมดีบ้าง ชีวิตก็จะเวียนว่ายตายเกิดและรับผลแห่งการกระทำของตนในสังสารวัฏ เพราะสังสารวัฏไม่มีที่สิ้นสุดแห่งการเวียนว่ายตายเกิดของสัตว์โลกทั้งหลายดังกล่าวนี้นี้ จะสิ้นสุดได้ก็ต่อเมื่อได้บรรลุเป็น พระอรหันต์แล้ว ทั้งนี้พระอรหันต์นั้น ในบั้นปลายของชีวิตก็จะเข้าถึงพระนิพพานได้จะสิ้นภพสิ้นชาติ ไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป สังสารวัฏตามคติของพุทธปรัชญานั้นยาวนานมาก จนไม่มีที่สิ้นสุด ยากที่จะกำหนดรู้ได้เพราะว่ามีกิเลสและตัณหาเป็นเครื่องชักนำ การเวียนว่ายตายเกิดใน วัฏสงสารเป็นสิ่งที่น่ากลัว เป็นสิ่งไม่เที่ยงแท้แน่นอนและไม่ปลอดภัยเลย ทุกชีวิตต้องท่องเที่ยวไปเกิด ในสุคติบ้าง ทุกคติบ้าง สุขบ้าง ทุกข์บ้าง สลับกันไปอยู่เช่นนี้ ดังนั้นการที่จะพ้นจากภัยในวัฏสงสารได้นั้น จะต้องไปให้ถึงฝั่งพระนิพพานอันเป็นเอกกันบรมสุข และการจะไปสู่จุดหมายได้นั้น จะต้องไม่ ประมาทในการสั่งสมบุญบารมี ทั้งทาน ศีล ภาวนา โดยเฉพาะภาวนาจะต้องหมั่นปฏิบัติจนเข้าถึงให้ได้ เมื่อเข้าถึงแล้ว ทั้งเราและสรรพสัตว์จะได้ปลอดภัยจากภัยในสังสารวัฏ และเป็นทางลัดไปสู่ที่สุดแห่งธรรมกัน ในข้อนี้จะเห็นได้จากปฐมโพธิ์วัตถุในเหตุการณ์ครั้งเมื่อคราวตรัสรู้แล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเปล่งอุทานนั้นด้วยความเบิกบานพระหฤทัย ณ คงไม้โพธิ์พิกุลว่า เราได้ตามหานายช่าง ผู้สร้างเรือนนั้น เมื่อไม่พบจึงได้ท่องเที่ยวไปในสงสารเป็นอนเณชาติ เพราะว่าการเกิดบ่อย ๆ นั้นเป็น ทุกข์ นายช่างเอ๋ย บัดนี้เราพบท่านแล้วท่านจะสร้างเรือนไม่ได้อีกต่อแล้ว ซีโครงทุกซี่ของท่านเราหัก แล้ว ยอดเรือนเราก็รื้อเสียแล้ว จิตของเราเข้าถึงธรรมอันปราศจากเครื่องปรุงแต่งแล้ว เราได้บรรลุ ธรรมอันเป็นที่สิ้นแห่งตัณหานั้นแล้ว ดังนี้

สังสารวัฏมีประโยชน์ต่อการเข้าถึงความสิ้นทุกข์อันเป็นจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา เพราะการรับรู้ที่เราเคยเวียนเกิดและตายมาอย่างยาวนานในสังสารวัฏที่ไม่ปรากฏเบื้องต้น และเบื้อง ปลายย่อมทำให้เกิดความเบื่อหน่ายและตั้งมั่นมุ่งไปสู่ความหลุดพ้น อย่างไรก็ตาม เราจะเห็นได้ว่า ความรู้เกี่ยวกับสังสารวัฏนั้นได้รับการเปิดเผยในธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าภายหลังจากที่พระพุทธ องค์ทรงบรรลุโพธิญาณแล้ว และพระพุทธองค์ได้แสดงธรรมเกี่ยวกับเรื่องนี้ในหลาย ๆ ครั้งแก่พระ สาวกในต่างเวลาและต่างสถานที่กัน เราจะไม่พบข้อความที่เกี่ยวข้องกับความน่าเบื่อหน่ายแห่ง สังสารวัฏที่ปรากฏแก่พระองค์ในช่วงที่ยังทรงใช้ชีวิตอยู่ในพระราชวัง หรือในช่วงแรก ๆ ที่พระองค์ ทรงออกผนวชเพื่อแสวงหาโมกขธรรม เราได้ทราบจากเรื่องเล่าในคัมภีร์ว่า การออกผนวชของ พระองค์เกิดจากการที่ทรงพิจารณาเห็นทุกข์ คือ ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ และความตายของ พระองค์ และคนอื่น ๆ ในชาตินี้ แต่หากการมองเห็นทุกข์ของพระพุทธองค์นั้นในเชิงสัมพันธ์กับการ บำเพ็ญบารมีมาอย่างยาวนานเพื่อตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า

จะเห็นได้ว่าแม้ความเบื่อหน่ายในสังสารวัฏจะยังไม่ปรากฏชัดเจนแก่พระองค์ในตอนแรกแต่ การเห็นทุกข์ ความเบื่อหน่ายในทุกข์และความคิดที่ต้องการจะหลุดพ้นไปจากความทุกข์นั้น ก็มีเหตุ ปัจจัยมาจากการบำเพ็ญบารมีอันยาวนานนั้นเช่นกัน ในความรู้เรื่องแห่งสังสารวัฏที่ทรงนำมาตรัส สอนนั้นได้ปรากฏชัดแก่พระองค์ในภายหลังจากการตรัสรู้ กล่าวคือ เป็นการหยั่งรู้ผ่านปุพเพนิวา

ศาสนาสติญาณและจตุปปาตญาณในคัมภีร์พระพุทธร่องค์ได้ตรัสรู้ แต่ความรู้แจ้งในเรื่องของสังสารวัฏอย่างครบถ้วนสมบูรณ์นั้นอาจจะเป็นเรื่องใหม่สำหรับพระองค์ แต่ก็ไม่ใช่เป้าหมายที่พระพุทธร่องค์ต้องการให้พระสาวกเข้าถึง พระพุทธร่องค์แสดงรายละเอียดในเรื่องของสังสารวัฏไว้อย่างมากมายเพื่อให้ผู้ฟังนั้นได้เกิดความเบื่อหน่ายในการเวียนว่ายตายเกิดและหลุดพ้นออกจากความทุกข์แห่งสังสารวัฏในที่สุด กล่าวได้ว่า คำสอนเรื่องภพภูมิและสังสารวัฏไม่ใช่เป้าหมาย แต่สามารถมองเห็นได้ว่าเป็นเพียงอุบายหรือทางผ่านเพื่อที่จะไปสู่จุดมุ่งหมายอันสูงสุดในคำสอนของพระพุทธร่องค์ คือความหลุดพ้นออกจากความทุกข์ในสังสารวัฏ ดังนั้น ความรู้ในเรื่องภพภูมิและสังสารวัฏนั้น จึงไม่ใช่สาเหตุที่ทำให้เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกจากพระราชวังเพื่อไปผนวช แต่เพื่อแสวงหาทางพ้นทุกข์ และไม่ใช่วัตถุประสงค์อันเป็นแก่นคำสอนในพระพุทธศาสนาที่พระพุทธร่องค์ทรงประสงค์จะนำพระสาวกไปให้ถึงแต่อย่างใด

องค์ความรู้จากการวิจัย

การพัฒนาชีวิตอย่างถูกต้องก็คือ การทำให้ชีวิตดำเนินไปในวิถีที่ถูกต้องที่จะนำเข้าไปสู่จุดมุ่งหมายอย่างที่เราได้กล่าวมาแล้ว วิถีชีวิตที่ถูกต้องดังกล่าวนั้นเราเรียกกันว่า มรรค ซึ่งเป็นศัพท์เฉพาะมรรค คือ วิถีชีวิตที่ถูกต้อง ดังาม ซึ่งนำไปสู่จุดมุ่งหมายได้ มรรคนี้เป็นของคู่กันกับหลักการอีกอย่างหนึ่งคือ สิกขา มรรคนั้นเป็นวิถีชีวิตที่ถูกต้อง แต่ทำอย่างไรให้ชีวิตดำเนินไปในวิถีที่ถูกต้องดังกล่าวนั้น ก็ต้องมีการฝึกฝนหรือฝึกหัด การฝึกหัดหรือฝึกฝนให้ชีวิตดำเนินไปในวิถีที่ถูกต้องดังกล่าวนั้น ท่านเรียกว่า สิกขา ซึ่งเป็นภาษาบาลี ภาษาไทยเราเรียกว่า ศึกษา เพราะฉะนั้น การศึกษา ก็คือการฝึกฝนให้ชีวิตดำเนินไปในวิถีที่ถูกต้องดังกล่าวนั้น

ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงใช้คำว่ามรรคคู่กับคำว่า ศึกษา คำทั้งสองนี้มีความหมายแทบจะเป็นคำเดียวกัน มรรคเป็นวิถีชีวิตที่ถูกต้องหรือตัวการดำเนินชีวิต ส่วนการศึกษาเป็นการทำให้เกิดการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง หรือการฝึกฝนคนให้เข้าสู่วิถีชีวิตที่ถูกต้องดังกล่าวนั้นเอง ไป ๆ มา ๆ การพัฒนาก็คือ การฝึกฝนนั่นเอง การพัฒนาที่ว่าทำให้เจริญนั้น เป็นความหมายอย่างหนึ่งของการฝึกฝน การที่จะทำให้คนเจริญขึ้นไบนั้นตามปกติเราต้องมีการฝึกฝน เพราะฉะนั้นในทางพุทธศาสนาก็เลยใช้การฝึกฝนนี้ในความหมายอย่างเดียวกับการพัฒนา และการศึกษาหรือสิกขานี้ตัวมันเองก็แปลว่าการฝึกฝน ไป ๆ มา ๆ การพัฒนาชีวิตก็คือ การศึกษานั่นเอง เพราะฉะนั้นการศึกษาก็คือการพัฒนาชีวิต ผลที่สุดในหัวข้อที่ตั้งไว้ก็เป็นเรื่องของศึกษานี้เอง ไม่ได้ห่างไกลไปไหนเลย

สำหรับหลักคำสอนที่ปรากฏอยู่ในมงคลสูตรนี้เป็นหลักการเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ทำให้ผู้ปฏิบัติตามประสบแต่ความโชคดี มีความเจริญก้าวหน้าในชีวิต การงาน ครอบครัวย และสังคม

การบำเพ็ญทานตามแนวมงคลสูตรนี้ จัดได้ว่าเป็นมงคลของชีวิตได้ เพราะทำให้ผู้ให้หรือผู้บำเพ็ญทานสามารถพัฒนาตนเองได้ 2 ระดับ คือ

1. ได้ชื่อว่าเป็นคนมีบุญ ก็เพราะการให้ เป็นการสร้างบุญบารมีขั้นพื้นฐานได้ดีที่สุดและง่ายที่สุด คือทาน เป็นคำสอนที่เป็นพื้นฐานต่อยอดไปสู่การรักษาศีลและการเจริญภาวนาได้ดียิ่งพร้อมทั้งทานนี้ยังสามารถทำให้ผู้ให้เบิกกายและสบายใจได้เพราะไม่ถูกความโลภครอบงำ เป็นชีวิตที่มีความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า เพราะไม่ยึดมั่นถือมั่นมาก เรียกว่าแทบจะไม่มีกรรมกรวนกระวายหรือเดือดร้อนในการขวนขวายหาสิ่งของมาปรนเปรอความอยากได้อย่างมีของตนเอง

2. ได้ชื่อว่าเป็นผู้นำคน ก็เพราะการให้ เป็นหลักการในการยึดเหนี่ยวหรือยึดโยงผู้คนในสังคมไว้ด้วยกันอย่างแนบแน่น คือ ทุกสังคมจะเป็นปึกแผ่นได้ก็ด้วยการให้ และการให้นี้สามารถพัฒนา

บุคลิกภาพของผู้ให้ ให้มีความโดดเด่นเป็นผู้นำคนได้เสมอ เพราะการให้ถือว่าเป็นสื่อแห่งการดึงดูดคนเข้าหาผู้ให้ ตรงกันข้ามผู้รับหรือผู้ไม่ให้อะไรใครเลย ย่อมเป็นได้เพียงผู้ตามหรือไม่ได้เป็นอะไรเลย เพราะผู้ไม่ให้เท่ากับเป็นการบอกว่ายังไม่พร้อมที่จะเป็นผู้นำได้นั่นเอง

การเวียนว่ายตายเกิดตามอำนาจกรรมดี หรือกรรมชั่วที่กระทำ การเวียนว่ายตายเกิดเช่นนี้ ก็เพราะภาวะหรือผลแห่งเชื้อจากกิเลสกรรม และวิบากกรรมในด้านที่ดีและชั่ว ตามการกระทำของกรรมโดยมีโครงสร้างของสังสารวัฏคือ กิเลสกรรม วิบากที่ให้สังสารวัฏนั้นนานไม่มีที่สิ้นสุดตราบเท่าที่ยังมีกิเลสอยู่

กิเลสวัฏฏะ คือ การวนเวียนไปตามอำนาจของกิเลส อันได้แก่ โลภะ โทสะ โมหะ

กัมมวัฏฏะ คือ การวนเวียนอยู่กับการกระทำของกรรม ตามอำนาจของกิเลส เพราะกิเลสเป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดการกระทำนั้น ๆ เรื่องสังสารวัฏจึงเป็นเรื่องสำคัญที่มนุษย์ทั้งหลายที่อยากจะพ้นจากสังสารวัฏควรที่จะศึกษาเรื่องขององค์ประกอบของสังสารวัฏตามที่กล่าวมาแล้ว ผลกรรมที่สัตว์ผู้กระทำความไว้มันจะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ย่อมส่งผลของกรรมที่สมควรแก่กรรมนั้นๆ เช่น กรรมดีย่อมได้รับวิบากที่ดี กรรมชั่วย่อมได้รับวิบากชั่ว และไปเกิดในภพภูมิที่ดีตามอำนาจของกรรมที่ทำได้ผู้ที่ทำกรรมดีก็ต้องได้รับวิบากกรรมที่ดีเพราะผลกรรมที่ตนได้กระทำลงไป มีการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา เป็นต้น เพื่อให้จิตใจนุ่มไปในบุญกุศล ผิดแผกนอกรบมำเพ็ญบุญให้มีเกิดมีขึ้นในชั้นสุคติ และผู้ที่ทำกรรมไม่ดีก็ต้องได้รับวิบากที่ไม่ดีเหมือนกัน เมื่อสิ้นชีวิตก็ต้องได้รับวิบากไปเกิดในอบายภูมิทั้ง 4 ที่ตนได้กระทำความชั่วนั้นลงไป

ผู้มีปัญญาควรละเว้นกรรมชั่วเสีย ควรกระทำแต่กรรมดีเพราะว่ากรรมดีให้ผลเป็นความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า เรื่องสังสารวัฏนี้ทำให้คนเราหายมกมายต่อการขึ้นลงของชีวิต ดำเนินชีวิตตามหลักธรรมมีไตรสิกขาหรือมรรคมีองค์ 8 เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือพระนิพพาน

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาสังสารวัฏตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นการศึกษาตามรูปแบบที่ได้นำเสนอและวางกรอบในการศึกษาตามค่านิยมศัพท์และขอบเขตตามวัตถุประสงค์ทั้งสามข้อ และจากที่ได้ศึกษามายังมีประเด็นที่ต้องศึกษาอีก ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

บุคคลที่สนใจเรื่องของสังสารวัฏ ควรอ่านคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถาพระไตรปิฎก หรือหนังสืออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมาประกอบการศึกษาและการค้นคว้า เนื่องจากการนำเสนอในรูปแบบวิจัยยากต่อการเข้าใจของบุคคลทั่วไป เพราะเรื่องสังสารวัฏ สามัญลักษณะในปฏิจจสมุปบาท ของไตรลักษณ์กระบวนการปฏิบัติร่วมกันแห่งไตรลักษณ์ ที่ทำให้ทุกข์ปรากฏในปฏิจจสมุปบาท ระบบการจัดการของไตรลักษณ์ที่เป็นปัญหาเพื่อบรรลุมรรคในหลักอริยสัจ 4 เป็นเรื่องยากและละเอียดอ่อนอย่างยิ่ง บางประเด็นก็ยากต่อการทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้ได้ และควรนำความรู้ดังกล่าวมาประกอบการปฏิบัติทั้งในระดับชีวิตประจำวัน และการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยจะปฏิบัติตามหลักการปฏิบัติเพื่อให้การบรรลุมรรคใดหมวดหนึ่งก็ได้ ซึ่งหลักการปฏิบัติเหล่านี้เป็นหลักการที่เหมาะสมในการพัฒนากระบวนการปฏิบัติร่วมกันแห่งปฏิจจสมุปบาท ใช้ไตรลักษณ์เป็นอุปกรณ์การพัฒนาชีวิต มีเป้าหมายสูงสุดคือ การบรรลุมรรค เมื่อพัฒนากระบวนการปฏิบัติร่วมกันแห่งปฏิจจสมุปบาท จนสามารถแก้ไขปัญหาวิตได้ ก็จะทำให้ความทุกข์หมดสิ้นไป ในทางปฏิบัติอาจ

เป็นเรื่องยาก แต่หากสามารถปฏิบัติตามคำสั่งสอนในพระไตรปิฎก แม้ในขณะที่ยังไม่บรรลุธรรม แต่ก็สามารถทำให้มีความเข้าใจในชีวิตและความประพฤติปฏิบัติต่อชีวิตได้ถูกต้อง อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาของชีวิต คือความที่จะพ้นทุกข์ให้เกิดขึ้นได้

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539).พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2550).พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- จำลอง ดิษยวณิช. (2544).จิตวิทยาของความดับทุกข์. เชียงใหม่ : กลางเวียงการพิมพ์,
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ป.ธ. 9. (2548).ราชบัณฑิต. พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดคำวัดกรุงเทพมหานคร : วัดราชโอรสาราม,
- พระเทพกิตติปัญญาคูณ (กิตติวุฒโฑ ภิกขุ).(2557).กรรมและการให้ผลของกรรม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก,
- พระมหาชลัน ภุริยพัฒโน (ชลันรัตน์). “การวิเคราะห์วิบากกรรมของบุคคลตามที่ปรากฏ ในอรรถกถาธรรม”.วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 ธันวาคม พ.ศ.2561.

การบริหารงานของคลินิกเลิกบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์

The Management of Cigarette Cessation Clinic in Sangha Hospital

พระวรินทร ศรีภิรมย์

Phra Warintron Sripirom

จุลศักดิ์ ชาญณรงค์

Chulasak Channarong

สาขารัฐประศาสนศาสตร์, คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Public Administration, Srinakharinwirot University, Thailand

Email: warintron.sripirom@swu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 27 กรกฎาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 20 สิงหาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 25 สิงหาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ ประกอบด้วย 1) เพื่อศึกษาการบริหารงานคลินิกเลิกบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์ และ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยสนับสนุนการบริหารงานของคลินิกเลิกบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์ โดยใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา เก็บรวบรวมข้อมูลจากการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 9 คน โดยมีผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มผู้บริหารของโรงพยาบาลสงฆ์ ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลสงฆ์ และคลินิกเลิกสูบบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์ และผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ ทีมสหวิชาชีพของคลินิกเลิกสูบบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานคลินิกเลิกบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์ มีความสอดคล้องกับทฤษฎีกระบวนการจัดการ POSDCORB ของ Luther Gulick and Lyndall Urwick ทั้งหมด 7 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน มีการประชุมกำหนดกิจกรรม ร่วมกันทุกแผนกเป็นประจำทุกเดือนอย่างชัดเจน 2) การจัดองค์การและมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบ มีผู้อำนวยการโรงพยาบาลสงฆ์ ให้คำปรึกษากำกับดูแลในการดำเนินงาน โดยมีหัวหน้าคลินิกเลิกบุหรี่เป็นผู้วางแผนและดูแลแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงาน รวมถึงมอบหมายหน้าที่ให้ทีมสหวิชาชีพในการดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนด 3) การบริหารบุคลากร มีการแบ่งหน้าที่ให้เหมาะสมตามความสามารถที่ตรงต่อการดำเนินงานของแต่ละแผนก 4) การอำนวยการ มีการมอบหมายหน้าที่และประสานงานไปยังทีมสหวิชาชีพในการดำเนินงานคลินิกเลิกบุหรี่ให้ประสบความสำเร็จ 5) การประสานงาน มีการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานแต่ละแผนกในโรงพยาบาลสงฆ์และองค์กรภายนอก 6) การรายงานผลการปฏิบัติงาน มีการรายงานผลต่อที่ประชุม เผยแพร่บทความวิชาการสู่สาธารณะและสื่อออนไลน์ ถึงการปฏิบัติงาน ในขั้นตอนต่างๆ ของโครงการและแผนการปฏิบัติงานครั้งต่อไป 7) งบประมาณสนับสนุนจากโครงการคลินิกเลิกบุหรี่ โดยโรงพยาบาลสงฆ์ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข และงบประมาณสนับสนุนจากองค์กรภายนอก สำหรับปัจจัยสนับสนุนการบริหารงานของคลินิกเลิกบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์ ประกอบด้วย 5 ปัจจัย คือ 1) มีผู้นำที่ให้ความสำคัญกับเรื่องสุขภาพพระสงฆ์ 2)

มีการกำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานอย่างชัดเจน 3) มีหน่วยงานแต่ละแผนกให้ความร่วมมือเรื่อง
ภัยที่เกิดจากการสูบบุหรี่ 4) มีองค์กรภายนอกให้ความร่วมมือและคอยสนับสนุน 5) มีการเรียนรู้ และ
ทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมา เพื่อพัฒนาการดำเนินงานให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ, การบริหารโครงการ, ปัจจัยสนับสนุน

ADSTRACT

The objectives of this research are as follows: (1) to investigate the management practices of a smoking cessation clinic at Songkhla Hospital; (2) to examine the factors supporting the management of the smoking cessation clinic at Songkhla Hospital. The study will utilize a qualitative research approach and analyze data gathered from document review and interviews with key informants were nine individuals, consisting of hospital administrators, the head of the smoking cessation clinic at Songkhla Hospital, and healthcare professionals in the smoking cessation clinic, and entrepreneurs. The study found that management of the smoking cessation clinic at Songkhla Hospital was in alignment with the POSDCORB management process theory proposed by Luther Gulick and Lyndall Urwick, consisting of all seven steps, as follows: (1) monthly meetings are held to set activities collaboratively across all departments; (2) organizing and assigning responsibilities; (3) responsibilities are appropriately divided based on the abilities of each department to carry out their respective tasks; (4) tasks are assigned and coordinated with the interdisciplinary team (5) collaboration occurs between Songkhla Hospital and external organizations; (6) work performance is reported at meetings, disseminated through academic articles to the public, and shared online, detailing various stages of future action plans; (7) The factors supporting the management of the smoking cessation clinic at Songkhla Hospital, funded by Songkhla Hospital, the Department of Medical Services, Ministry of Public Health, and external organizations, as follows: (1) financial support and funding were provided by Songkhla Hospital and external organizations; (2) guidance and oversight were provided by hospital management and relevant government authorities; (3) partnerships and cooperation with external organizations support the clinics; and (4) allocation of resources and budget planning to support the operation of the smoking cessation clinic

Keywords: Management, Project management, Supporting factors.

บทนำ

การสูบบุหรี่เป็นปัญหาสังคมและสุขภาพ ควันบุหรืมีสารเคมีที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ส่งผล
ให้ผู้ได้รับควันบุหรืมีความเสี่ยงเพิ่มขึ้นในการเป็นโรคต่าง ๆ ในประเทศไทยพบว่าสถานการณ์การตาย
และความชุกของโรคไม่ติดต่อ 4 ชนิดนี้ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงปี 2553 ถึง 2557 และ

เพิ่มขึ้นในกลุ่มชายมากกว่าหญิง โดยหนึ่งในกลุ่มผู้ประสบปัญหาการสูบบุหรี่ที่เสี่ยงก่อให้เกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังนั้นคือ “พระสงฆ์” พระสงฆ์จัดเป็นกลุ่มเสี่ยงที่ป่วยเป็นโรคไม่ติดต่อเรื้อรังเป็นอันดับต้น ๆ จากข้อมูลของโรงพยาบาลสงฆ์พบว่า พระสงฆ์สามเณรที่อาพาธ จำนวน 59,000 รูป ในจำนวนนี้มีประวัติการสูบบุหรี่ ประมาณ 18,000 รูป หรือคิดเป็นร้อยละ 30 ของพระสงฆ์สามเณรที่อาพาธ

จากปัญหาที่พบเจอเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ที่เสี่ยงก่อให้เกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังในกลุ่มของพระสงฆ์ โรงพยาบาลสงฆ์ในนามผู้รับผิดชอบโดยตรงต่อสุขอนามัยของพระสงฆ์จึงได้ดำเนินการจัดตั้ง “คลินิกเลิกบุหรี่” ขึ้นในปี 2551 โดยบูรณาการการรักษาจากทีมสหสาขาวิชาชีพ รวมถึงดำเนินการในเชิงรุกต่าง ๆ เช่น การจัดนิทรรศการรณรงค์เลิกสูบบุหรี่โลก การออกหน่วยให้ความรู้ถึงพิษภัยของบุหรี่ตามวัดและโรงเรียนพระปริยัติธรรม พร้อมทั้งเปิดรับสมัครพระสงฆ์ สามเณรเข้าร่วมโครงการอย่างต่อเนื่อง โดยผลที่เกิดขึ้นพบว่า พระสงฆ์ สามเณรที่เข้าร่วมโครงการร้อยละ 15 สามารถเลิกสูบบุหรี่ได้ จากเป้าหมายในการปฏิบัติงานของโรงพยาบาลสงฆ์ที่ต้องการให้พระสงฆ์ สามเณรสามารถเลิกสูบบุหรี่เพื่อการมีสุขภาพที่ปลอดจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง รวมถึงโรงพยาบาลสงฆ์ต้องเป็นเขตปลอดบุหรี่ (สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2562)

โดยในการประชุม ASIA PACIFIC ASSOCIATION FOR TOBACCOCONTROL APACT ครั้งที่ 13 ช่วงปี 2564 ผลงานการเลิกบุหรี่ของพระภิกษุในโรงพยาบาลสงฆ์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย (ECIGARETTE CESSATION OF BUDDHIST MONKS DONE IN PRIEST HOSPITAL, BANGKOK, THAILAND) ของคลินิกเลิกบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์ ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 จากกว่า 400 บทความ ทัวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ด้วยการเลิกบุหรี่ของพระสงฆ์ที่เข้าร่วมโครงการเลิกบุหรี่ของคลินิกเลิกบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์ โดยมีระยะเวลาดำเนินโครงการทั้งสิ้น 6 ปี ตั้งแต่ปี 2558 ถึงปี 2564 โดยพบว่าพระสงฆ์ สามเณรที่เข้าโครงการเลิกบุหรี่ย่อยละ 15 สามารถเลิกสูบบุหรี่ได้ นอกจากนี้ยังพบว่า จากการผลักดันให้โรงพยาบาลสงฆ์ต้องเป็นเขตปลอดบุหรี่ รวมถึงพนักงาน แพทย์พยาบาล ผู้ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลสงฆ์ต้องไม่สูบบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์ ส่งผลให้การประชุมมหกรรมวิชาการฟ้าใส 2565 และประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2565 เครือข่ายวิชาชีพแพทย์ในการควบคุมการบริโภคยาสูบ และแพทยสมาคมแห่งประเทศไทย ในช่วงปี 2565 คลินิกเลิกบุหรี่โรงพยาบาลสงฆ์ได้รับรางวัล สถานพยาบาลปลอดบุหรี่ดีเด่นระดับประเทศ ประจำปี 2565 (โรงพยาบาลสงฆ์, 2564)

ด้วยผลงานและรางวัลที่ปรากฏจากกล่าวได้ว่าคลินิกเลิกบุหรี่โรงพยาบาลสงฆ์มีศักยภาพที่โดดเด่นและน่าสนใจอย่างยิ่งที่จะศึกษาในเชิงถอดบทเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นคำถามที่ว่า คลินิกเลิกบุหรี่โรงพยาบาลสงฆ์มีการบริหารงานอย่างไร ในการผลักดันให้เกิดการเลิกบุหรี่ของพระสงฆ์ สามเณร รวมถึงการผลักดันให้โรงพยาบาลสงฆ์เป็นเขตปลอดบุหรี่ รวมถึงในการบริหารงานของคลินิกเลิกบุหรี่โรงพยาบาลสงฆ์นั้น มีปัจจัยที่สนับสนุนการบริหารงานอย่างไรบ้าง เพื่อเป็นต้นแบบในการบริหารงานของคลินิกเลิกบุหรี่และการผลักดันให้เป็นสถานที่ปลอดบุหรี่แก่สถานพยาบาล หรือหน่วยงานอื่น ๆ ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการบริหารงานคลินิกเลิกบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยสนับสนุนการบริหารงานของคลินิกเลิกบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้อาศัยแนวคิด หลักการบริหารงาน POSDCORB, ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหาร มาพัฒนาเป็นกรอบการศึกษา โดยมีหน่วยในการวิเคราะห์ (unit of analysis) คือ คลินิก เลิกบุหรืในโรงพยาบาลสงฆ์ มีขอบเขตด้านเนื้อหา 2 ส่วน ได้แก่ การศึกษาการบริหารงานและการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนการบริหารงานคลินิกเลิกบุหรืในโรงพยาบาล

ขอบเขตด้านประชากร

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ในการศึกษาการบริหารงานของคลินิกเลิกบุหรืในโรงพยาบาลสงฆ์ ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลโดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกมาจากผู้ที่มีความเกี่ยวข้องหรือมีบทบาทหน้าที่สำคัญกับคลินิกเลิกบุหรืในโรงพยาบาลสงฆ์ทั้งหมดในการผลักดันนโยบายพระสงฆ์เลิกบุหรื ได้แก่ ผู้อำนวยการของโรงพยาบาลสงฆ์ และผู้ปฏิบัติหน้าที่ คลินิกเลิกบุหรืในโรงพยาบาลสงฆ์ ได้แก่ หัวหน้าคลินิกเลิกบุหรืโรงพยาบาลสงฆ์และทีมสหสาขาวิชาชีพของคลินิกเลิกบุหรืในโรงพยาบาลสงฆ์ จำนวนทั้งหมด 9 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลเฉพาะจากบุคคลที่มีข้อมูลเฉพาะเรื่องที่จะศึกษาได้อย่างชัดเจน ครบถ้วนมากที่สุด ผู้วิจัยจึง จำแนกแบ่งประชากรกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริหาร ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลสงฆ์ 1 คน หัวหน้าคลินิกเลิกบุหรืในโรงพยาบาลสงฆ์ 1 คน และกลุ่มผู้ปฏิบัติงานหรือทีมสหสาขาวิชาชีพของคลินิกเลิกบุหรืในโรงพยาบาลสงฆ์ได้แก่ จิตแพทย์หรือแพทย์ 1 คน ทันตแพทย์ 1 คน เภสัชกร 1 คน พยาบาลส่งเสริมคุณภาพชีวิตหรือพยาบาลวิชาชีพ 1 คน นักจิตวิทยา 1 คน นักสังคมสงเคราะห์ 1 คน เจ้าหน้าที่ 1 คน

ขอบเขตด้านระยะเวลา

งานวิจัยฉบับนี้มีขอบเขตของการศึกษาด้านระยะเวลาในช่วงปี 2558 ถึงปี 2564 ซึ่งเป็นช่วงระหว่างดำเนินโครงการเลิกบุหรืคลินิกเลิกบุหรืในโรงพยาบาลสงฆ์

วิธีการดำเนินวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ในการศึกษาการบริหารงานของคลินิกเลิกบุหรืในโรงพยาบาลสงฆ์ ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลโดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกมาจากผู้ที่มีความเกี่ยวข้องหรือมีบทบาทหน้าที่สำคัญกับคลินิกเลิกบุหรืในโรงพยาบาลสงฆ์ทั้งหมดในการผลักดันนโยบายพระสงฆ์เลิกบุหรื ได้แก่ ผู้อำนวยการของโรงพยาบาลสงฆ์ และผู้ปฏิบัติหน้าที่ คลินิกเลิกบุหรืในโรงพยาบาลสงฆ์ ได้แก่ หัวหน้าคลินิกเลิกบุหรืโรงพยาบาลสงฆ์และทีมสหสาขาวิชาชีพของคลินิกเลิกบุหรืในโรงพยาบาลสงฆ์ จำนวนทั้งหมด 9 คน โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1.การสัมภาษณ์ผ่านแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และ 2.การศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (Document Research) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย บทความทางวิชาการ ประกาศ กฎหมาย ระเบียบ แผนการปฏิบัติงาน รายงานผลการดำเนินงาน หรือข่าวสื่อสิ่งพิมพ์ รวมถึงข่าวจากสื่อออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับคลินิกเลิกบุหรืโรงพยาบาลสงฆ์เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ เป็นข้อมูลประกอบและสนับสนุนข้อมูลในส่วนการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ผลการศึกษานั้นมีความสมบูรณ์มากขึ้น

ผลการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาเรื่องการบริหารงานของคลินิกเลิบบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์ ซึ่งผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้ (1) เพื่อศึกษาการบริหารงานคลินิกเลิบบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์ และ(2) เพื่อศึกษาปัจจัยสนับสนุนการบริหารงานของคลินิกเลิบบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์เพื่อให้ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้างต้น จึงแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. การบริหารงานคลินิกเลิบบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์

1.1 การวางแผนและการดำเนินการตามแผน ในการดำเนินงานตามแผนบุคลากรของโรงพยาบาลสงฆ์ยังไม่มีความรู้เพียงพอสำหรับการทำงานสนับสนุนเรื่องการแก้ปัญหาบุหรี่และสุขภาพ รวมทั้งเรื่องของการพัฒนาสู่โรงพยาบาลปลอดบุหรี่ ทางออกที่คิดได้ในเวลานั้นก็คือ การจัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้แทนบุคลากรจากทุกฝ่าย โดยประสานงานให้ทุกฝ่ายส่งคนเข้าร่วม การประชุม โดยมีสัดส่วนประมาณ ร้อยละ 10 จากบุคลากรทั้งหมด การแบ่งหน้าที่ที่เหมาะสมกับแต่ละหน่วยงานและมานำเสนอแผนงานในกลุ่มจนเกิดทีมสหวิชาชีพจากแต่ละหน่วยงาน ผ่านมา ทีมสหวิชาชีพของคลินิกเลิบบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์ ที่เข้าร่วมการอบรมครั้งนั้นได้กลายมาเป็นกำลัง สำคัญในการผลักดันให้นโยบายการแก้ปัญหาบุหรี่และสุขภาพ และเขตปลอดบุหรี่ 100% ที่ โรงพยาบาลสงฆ์เกิดความก้าวหน้า หลังผ่านพ้นช่วงของการวางแผนการดำเนินงาน ออกแบบระบบ และเริ่มต้นปฏิบัติงานก็เป็นระยะของการพัฒนาระบบและการกระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของงานประจำอย่างกลมกลืน ไม่เพิ่มความเครียดหรือภาระงานจนทำให้ทีมสหวิชาชีพของคลินิกเลิบบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์เกิดความลำบากใจ ขณะเดียวกันก็ช่วยให้โครงการคลินิกเลิบบุหรี่ในโรงพยาบาลปลอดบุหรี่ เดินหน้าไปอย่างมีประสิทธิภาพ พระสงฆ์ได้รับการสนับสนุนการเลิบบุหรี่ได้สำเร็จมากยิ่งขึ้น ในส่วนของการรณรงค์ให้พระสงฆ์เลิบบุหรี่ โรงพยาบาลสงฆ์ได้เริ่มจากการชักชวนพระสงฆ์ที่เข้ามารักษาโรคที่โรงพยาบาลสงฆ์ โดยมีประวัติการสูบบุหรี่หรือโรคที่มีสาเหตุมาจากบุหรี่จากการแนะนำคลินิกเลิบบุหรี่ให้พระสงฆ์ให้รู้จัก ในปี 2558 นำหลักส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่ 5A มาเป็นแนวทางขับเคลื่อนงานให้เรื่องโรงพยาบาลปลอดบุหรี่บูรณาการสู่งานทุกฝ่าย ตามบทบาทโอกาส และขีดความสามารถของแต่ละส่วนงาน ความโดดเด่นของแต่ละหน่วยงาน ได้แก่ แพทย์พยาบาล จิตแพทย์ ทันตแพทย์ เภสัชกร นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่ เป็นต้น ที่เข้ามา มีบทบาทเป็นส่วนหนึ่งของระบบสนับสนุนให้พระสงฆ์เลิบบุหรี่อย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน กับทีมงานในส่วนอื่น ๆ เชื่อมด้วยอย่างชัดเจน

1.2 การจัดองค์กรและการมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบ คลินิกเลิบบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์มีโครงสร้างการแบ่งส่วนงานและหน้าที่ในหน่วยงานประมาณ 3 ส่วน ได้แก่ 1) ผู้อำนวยการโรงพยาบาลสงฆ์ จะกำกับดูแลและให้คำปรึกษาในการดำเนินงานคลินิกเลิบบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์ สร้างการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนอื่นๆ 2) หัวหน้าคลินิกเลิบบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์ มีส่วนร่วมในการวางแผนให้ตรงกับความต้องการของโรงพยาบาลสงฆ์ เสนอกิจกรรมต่างๆกับทางผู้บริหารโรงพยาบาลสงฆ์ให้ทราบ รวมถึงเข้าไปช่วยดูแลแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับระหว่างดำเนินการดำเนินของคลินิกเลิบบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์ 3) ทีมสหวิชาชีพ ทำหน้าที่ในการดำเนินงานและหน้าที่ของคลินิกเลิบบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์

1.3 การบริหารบุคลากร คลินิกเลิบบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์มีทีมสหวิชาชีพในการทำงาน โดยทีมสหวิชาชีพคือกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ ทักษะ ความสามารถเฉพาะด้านที่แตกต่างกัน มาทำงาน

ช่วยเหลือกันในเรื่องของรณรงค์ให้พระสงฆ์เลิบบุหรี่แพทย์ในโรงพยาบาลสงฆ์ทุกคนเป็นนักวิชาการ และมีความรับผิดชอบสูงในทุกขั้นตอนของกระบวนการ

1.4 การอำนวยการ โรงพยาบาลสงฆ์มุ่งมั่นที่จะเป็นโรงพยาบาลปลอดบุหรี่ 100% ด้วยการนำทักษะ 5A เข้าสู่งานประจำ เพื่อช่วยเหลือผู้ติดยุติหรืออย่างเต็มที่ โดยมีนโยบายและมาตรการที่ชัดเจน ทุกหน่วยงานจะมีการคัดกรองผู้ติดยุติหรือนำเข้าสู่ระบบการบำบัดอย่างเป็นระบบ และมีการประเมินผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยการทำงานร่วมกันในกลุ่มเป้าหมาย เพื่อพัฒนาความเข้าใจและทักษะให้กับเจ้าหน้าที่ทุกระดับ ในการช่วยเหลือผู้ติดยุติหรือนำเข้าสู่ระบบการคัดกรองพระสงฆ์ติดยุติหรืออย่างเพียงพอ พร้อมทั้งจะวางแผนการประเมินผลงานอย่างเป็นรูปธรรมอยู่เสมอ ด้วยความมุ่งมั่นที่ไม่ยอมแพ้ใครในการสร้างโรงพยาบาลปลอดบุหรี่ที่ดีที่สุดในท้องถิ่นนี้ ด้วยระบบการทำงานที่เชื่อถือได้และมีประสิทธิภาพสูงสุด

1.5 การประสานงาน คลินิกเลิกบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์ ได้รับการร่วมมือจากหลายหน่วยงานที่เราประสานงานไป โดยได้รับความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการโรงพยาบาลสงฆ์เอง ทีมสหวิชาชีพของคลินิกเลิกบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์และตัวแทนหน่วยงานช่วยกันดำเนินงาน เช่น คัดกรองพระสงฆ์ ให้คำปรึกษา และกิจกรรมอื่นๆ อีกมากมาย ทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ด้วยความร่วมมือและความสนับสนุนจากทุกภาคส่วน การเลิกบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์จะเป็นเรื่องที่สำคัญและมีผลสำคัญต่อสุขภาพของทุกคนในสงฆ์ ด้วยความพยายามและความร่วมมือของทุกคน เราสามารถสร้างสังคมที่ปลอดโปร่งจากบุหรี่ได้ด้วยกัน ขอขอบคุณทุกคนที่มีส่วนร่วมในการทำให้คลินิกเลิกบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์เป็นความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ ขอให้ความร่วมมือและความสนับสนุนดังเดิมต่อไป

1.6 การรายงานผลการปฏิบัติงาน สถานการณ์การสูบบุหรี่ในกลุ่มพระสงฆ์ ตามข้อมูลสถิติของโรงพยาบาลสงฆ์ในช่วงปี 2564 - 2566 พบว่ามีพระสงฆ์ที่เข้าร่วมโครงการคลินิกเลิกบุหรี่จำนวน 473 รูป และมีจำนวนพระสงฆ์ที่สามารถเลิกสูบบุหรี่สำเร็จได้จำนวน 185 รูป โดยมีการติดตามผลการให้คำปรึกษาเป็นระยะเวลา 1 เดือน จำนวน 447 รูป ติดตามผลการให้คำปรึกษาเป็นระยะเวลา 3 เดือน จำนวน 247 รูป และติดตามผลการให้คำปรึกษาเป็นระยะเวลา 6 เดือน จำนวน 224 รูป โดยมีบุคลากรทางการแพทย์และทีมสหสาขาวิชาชีพเป็นผู้ดูแล นอกจากนี้ยังมีการให้คำปรึกษาในผู้ป่วยในจำนวน 28 รูป ปัจจุบันคลินิกเลิกบุหรี่โรงพยาบาลสงฆ์ได้รณรงค์ในพระสงฆ์ให้ลดการสูบบุหรี่และเลิกสูบบุหรี่โดยใช้วิธีการถวายนิโคตินทดแทน โดยใช้หมากฝรั่งที่มีส่วนผสมของนิโคตินในระดับต่ำเพื่อระงับการขาดนิโคติน นอกจากนี้ยังมีการใช้น้ำยาบ้วนปากซึ่งจะทำให้รสชาติของบุหรี่เปลี่ยนไป และใช้ยาปรับประทานเพื่อเลิกบุหรี่เพื่อให้พระสงฆ์สามเณรสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่และสามารถเลิกบุหรี่ได้ในที่สุด แม้ว่าคลินิกเลิกบุหรี่โรงพยาบาลสงฆ์จะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ แต่ยังคงมีความต้องการในการพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับการลดการสูบบุหรี่

1.7 การบริหารงบประมาณ การเคลื่อนไหวในการทำให้โรงพยาบาลปลอดบุหรี่ เกิดขึ้นตั้งแต่ปี 2555 ผู้บริหารของโรงพยาบาลสงฆ์ต่างเห็นความสำคัญในเรื่องนี้ จนเกิดการผลักดันให้เป็นส่วนหนึ่งในแผนยุทธศาสตร์การทำงานของโรงพยาบาลสงฆ์ แต่ยังติดขัดในด้านงบประมาณในช่วงเริ่มแรก โดยต่อมาได้รับการเชิญชวนจากมูลนิธิธรรมาภิบาลเพื่อการไม่สูบบุหรี่ ในการเข้าร่วมโครงการโรงพยาบาลปลอดบุหรี่ในการแก้ปัญหาบุหรืกับสุขภาพ และได้รับทุนสนับสนุนในการดำเนินโครงการ โดยเน้นการนำจรรยาปฏิบัติสำหรับบุคลากร สาธารณสุขขององค์การอนามัยโลกมาเป็นแนวทาง

ปฏิบัติซึ่งเป็นน้ำมันหล่อลื่นที่ทำให้คลินิกเล็บบูหรีในโรงพยาบาลสงฆ์สามารถเดินหน้า โดยประกาศนโยบายในเรื่องนี้ชัดเจนเมื่อต้นปี 2558 ก่อนหน้านั้นไม่นาน คือในช่วงปลายปี 2564 ทางโรงพยาบาลสงฆ์ยังได้รับการ รับรองมาตรฐานคุณภาพโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ อีกด้วย การประกาศนโยบายเป็น โรงพยาบาลปลอดบูหรี จึงเป็นหนึ่งในองค์ประกอบที่ช่วยสนับสนุนความก้าวหน้าในภาพ รวมของสถานบริการสาธารณสุขแห่งนี้ได้อย่างดี งบประมาณหลักในการสนับสนุนการดำเนินงานคลินิก เล็บบูหรีโรงพยาบาลสงฆ์ปัจจุบัน พบว่าส่วนใหญ่ของงบประมาณที่ใช้ในการสนับสนุนคลินิกเล็บบูหรี ในโรงพยาบาลสงฆ์มาจากสนับสนุนของกรมการแพทย์สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริม สุขภาพ (สสส.) และมูลนิธิเพื่อการไม่สูบบุหรี่ โดยสนับสนุนเป็นรูปแบบของแผ่นพับและสื่อต่างๆ โครงการเครือข่ายคลินิกเล็บบูหรีในโรงพยาบาลสงฆ์ได้เข้าร่วมโดยจะได้รับค่าตอบแทน อย่างไรก็ตาม โรงพยาบาลสงฆ์ไม่มีการจ่ายค่าตอบแทนรายบุคคลให้แก่บุคลากรผู้ปฏิบัติงานในคลินิกเล็บบูหรีใน โรงพยาบาลสงฆ์ แต่งบประมาณที่ได้รับจะถูกนำเข้าหน่วยงานเพื่อใช้ในการบริหารจัดการคลินิก เล็บบูหรีต่อไป

2. ปัจจัยสนับสนุนการบริหารงานของคลินิกเล็บบูหรีในโรงพยาบาลสงฆ์

2.1 มีผู้นำที่ให้ความสำคัญกับเรื่องสุขภาพพระสงฆ์ คลินิกเล็บบูหรีในโรงพยาบาลสงฆ์มีผู้นำ เป็นหัวหน้าคลินิกเล็บบูหรีที่ให้ ให้ความสำคัญกับเรื่องสุขภาพพระสงฆ์ เป็นผู้ริเริ่มจัดทำโครงการคลินิก เล็บบูหรีในโรงพยาบาลสงฆ์ มีความทุ่มเท เสียสละ มุ่งมั่นในการในการวางแผนเสนอกิจกรรมต่างๆกับ ทางผู้บริหารโรงพยาบาลสงฆ์ และดำเนินตามแผนให้ตรงกับความต้องการของโรงพยาบาลสงฆ์ เป็น ผู้นำในการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ นอกจากนี้ยังมีการเข้าไปช่วยดูแลและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ระหว่างการดำเนินของคลินิกเล็บบูหรีในโรงพยาบาลสงฆ์ด้วย

2.2 มีการกำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานอย่างชัดเจน โรงพยาบาลสงฆ์มีเป้าหมายหลัก สำคัญ คือพระสงฆ์สามารถเลิกสูบบุหรี่เพื่อการมีสุขภาพะที่ปลอดจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง รวมถึง โรงพยาบาลสงฆ์ต้องเป็นเขตปลอดบูหรี ซึ่งคลินิกเล็บบูหรีในโรงพยาบาลสงฆ์มีการดำเนินงานอย่าง ต่อเนื่อง ซึ่งจะเน้นการดำเนินงานเชิงรุก คือการหาพระสงฆ์ผู้ติดบูหรีเข้าโครงการคลินิกเล็บบูหรีใน โรงพยาบาลสงฆ์อยู่เรื่อย ไม่ว่าจะการโน้มน้าวพระสงฆ์ที่มาปรึกษาในโรงพยาบาลสงฆ์และยังไม่เข้า โครงการคลินิกเล็บบูหรีเล็บบูหรีในโรงพยาบาลสงฆ์ และการจัดกิจกรรมนอกสถานที่ โดยการให้ ความรู้เกี่ยวกับภัยบูหรีตามวัดต่างๆตามโรงเรียนปริยัติธรรม ชักชวนพระสงฆ์มาคลินิกโรงพยาบาล สงฆ์

2.3 มีหน่วยงานแต่ละแผนกให้ความร่วมมือเรื่องภัยที่เกิดจากการสูบบุหรี่ หัวหน้าคลินิก เล็บบูหรีในโรงพยาบาลสงฆ์ได้ให้คำสัมภาษณ์ไว้ว่า การดำเนินงานของคลินิกเล็บบูหรีในโรงพยาบาลสงฆ์ เกิดจากการรวมตัวกันจากบุคลากรจากหลายๆหน่วยงาน จนเกิดทีมสหวิชาชีพของคลินิกเล็บบูหรีใน โรงพยาบาลสงฆ์ โดยแต่ละหน่วยงาน มองเห็นปัญหาที่สุขภาพพระสงฆ์แย่ลง คือ พฤติกรรมการ สูบบุหรี่ของพระสงฆ์ ถ้าสูบในปริมาณเยอะ จะทำให้เกิดโรคต่างๆ ตามมาหน่วยงานต่างๆ ของ โรงพยาบาลสงฆ์จึงมีเป้าหมายที่เหมือนกัน คือ การลดจำนวนผู้ป่วย โดยการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ คือ การแก้ไขปัญหาของพระสงฆ์ที่มีพฤติกรรมติดบูหรี ถ้าแก้ไขปัญหาสาเหตุที่ทำให้เกิดโรคบางส่วน จะช่วยลดภาระงานของแพทย์ได้เยอะ ดังนั้นการได้ความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น บุคลากร ด้านอุปกรณ์ ข้อมูลความรู้ ทรัพยากรต่างๆที่ใช้แล้วหมดไป ถือเป็นกำลังสำคัญที่ทำให้คลินิก เล็บบูหรีในโรงพยาบาลสงฆ์ ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และประสบความสำเร็จ

2.4 มืองค์กรภายนอกให้ความร่วมมือและคอยสนับสนุน หัวหน้าคลินิกเลิغبุหรีในโรงพยาบาลสงฆ์ได้ให้คำสัมภาษณ์ไว้ว่า การมืองค์กรภายนอกคอยสนับสนุน พูดถึงรณรงค์การเลิغبุหรีไม่ได้มีแค่โรงพยาบาลสงฆ์ที่ผลักดันนโยบายการเลิغبุหรียังมืองค์กรหรือโรงพยาบาลอื่นผลักดันนโยบายนี้ เพราะบุหรีเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดโรคต่างๆ ดังนั้นองค์กรต่างๆจึงมีเป้าหมายที่เหมือนกัน คือ การรณรงค์เลิغبุหรี ในการทำงานนอกสถานที่เช่นการตรวจโรคตรวจสุขภาพตามพื้นที่

2.5 มีการเรียนรู้ และทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมา เพื่อพัฒนาการดำเนินงานให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง การมีการเรียนรู้และพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง แน่แน่นอนว่าการดำเนินงานของคลินิกเลิغبุหรีในโรงพยาบาลสงฆ์ ต้องมีการศึกษาในด้านการช่วยให้พระสงฆ์เลิغبุหรีสิ่งที่เราพัฒนาอยู่ตลอด คือ พัฒนาศักยภาพบุคลากรเจ้าหน้าที่คลินิกเลิغبุหรีในโรงพยาบาลสงฆ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีความพร้อมในการให้คำปรึกษาพระสงฆ์โดยส่งเสริมให้เข้ารับการอบรมตามหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีการจัดอบรมเกี่ยวกับบุหรี มีการอบรมบุคลากรเรื่องแนวทางการการส่งเสริมการเลิغبุหรี โดยใช้ทักษะ 5A

อภิปรายผลการวิจัย

การบริหารงานคลินิกเลิغبุหรีในโรงพยาบาลสงฆ์ มีความสอดคล้องกับทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ POSDCORB ของ Luther Gulick and Lyndall Urwick (1973) ดังนี้

1. การวางแผนและดำเนินการตามแผน คลินิกเลิغبุหรีในโรงพยาบาลสงฆ์ มีระบบการติดตามและประเมินผลงานอย่างต่อเนื่องในการช่วยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาและความต่อเนื่อง ซึ่งถือเป็นงานที่ทำนายสำหรับคลินิกเลิغبุหรี ในปี 2555 คลินิกเลิغبุหรีได้นำทักษะ 5A เข้าสู่งานอย่างเต็มตัว มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้คลินิกเลิغبุหรีในโรงพยาบาลสงฆ์มีการดำเนินการตามนโยบายและมาตรการที่เป็นเอกลักษณ์ในการเป็นโรงพยาบาลปลอดบุหรีอย่างมีระบบ โดยมีการคัดกรองผู้ติดบุหรีโดยเจ้าหน้าที่ทุกหน่วยงานเข้าสู่ระบบการบำบัดอย่างเชื่อถือได้ นอกจากนี้ยังมีการประเมินผลการบำบัดอย่างเป็นรูปธรรมและดำเนินงานในกลุ่มเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

2. การจัดองค์การและมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบ คลินิกเลิغبุหรีในโรงพยาบาลสงฆ์ มีผู้อำนวยการโรงพยาบาลสงฆ์ จะกำกับดูแลและให้คำปรึกษาในการดำเนินงานคลินิกเลิغبุหรีในโรงพยาบาลสงฆ์ สร้างการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนอื่นๆ มีหัวหน้าคลินิกเลิغبุหรีในโรงพยาบาลสงฆ์ มีส่วนร่วมในการวางแผนให้ตรงกับความต้องการของโรงพยาบาลสงฆ์ เสนอกิจกรรมต่างๆ รวมถึงเข้าไปช่วยดูแลแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับระหว่างดำเนินการดำเนินของคลินิกเลิغبุหรีในโรงพยาบาลสงฆ์ กับทีมสหวิชาชีพ และมีทีมสหวิชาชีพ ทำหน้าที่ในการดำเนินงานและหน้าที่ของคลินิกเลิغبุหรีในโรงพยาบาลสงฆ์

3. การบริหารบุคลากร คลินิกเลิغبุหรีในโรงพยาบาลสงฆ์มีการบริหารโดยหัวหน้า มีผู้อำนวยการโรงพยาบาลสงฆ์คอยให้คำปรึกษานับสนุนการทำงาน คลินิกโรงพยาบาลสงฆ์ และทีมสหวิชาชีพในการดำเนินงาน

4. การอำนวยการ คือ คลินิกเลิغبุหรีในโรงพยาบาลสงฆ์ มีนโยบายและมาตรการที่ชัดเจนทุกหน่วยงานจะมีการคัดกรองผู้ติดบุหรีและนำเข้าสู่ระบบการบำบัดอย่างเป็นระบบ และมีการประเมินผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยการทำงานร่วมกันในกลุ่มเป้าหมาย เพื่อพัฒนาความเข้าใจและทักษะให้กับเจ้าหน้าที่ทุกระดับ ในการช่วยเหลือผู้ติดบุหรี และจัดระบบการคัดกรองพระสงฆ์ติดบุหรีอย่างเพียงพอ พร้อมทั้งจะวางแผนการประเมินผลงานอย่างเป็นรูปธรรมอยู่เสมอ ด้วยความมุ่งมั่นที่ไม่

ยอมแพ้ใครในการสร้างโรงพยาบาลปลอดบุหรี่ที่ดีที่สุดในห้องนี้ ด้วยระบบการทำงานที่เชื่อถือได้และมีประสิทธิภาพสูงสุด

5. การประสานงาน คลินิกเลิกบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์ มีการทำงานร่วมกันระหว่างทีมสหวิชาชีพที่มาจากหน่วยงานแต่ละแผนกของโรงพยาบาลสงฆ์ เพื่อให้การดำเนินงานของคลินิกเลิกบุหรี่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ทุกหน่วยงานมีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานของคลินิกเลิกบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์ แต่ละฝ่ายมีหน้าที่ที่แตกต่างกัน แต่ทุกฝ่ายมีความร่วมมือและความสามารถในการทำงานร่วมกันอย่างดี นอกจากนี้ ทุกเดือนยังมีการประชุมเพื่อประสานงานและแบ่งหน้าที่ให้กับทีมงาน โดยการประชุมจะมีการวางแผนและกำหนดหน้าที่ให้แก่ทุกคน เพื่อให้การทำงานเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

6. การรายงานผลการปฏิบัติงาน คลินิกเลิกบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์ตั้งแต่ปี พ.ศ.2551 คลินิกเลิกบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์มีการบูรณาการการรักษาจากทีมสหสาขาวิชาชีพ รวมถึงดำเนินการในเชิงรุกต่าง ๆ เช่น การจัดนิทรรศการรณรงค์เลิกสูบบุหรี่โลก การออกหน่วยให้ความรู้ถึงพิษภัยของบุหรี่ตามวัดและโรงเรียนพระปริยัติธรรม พร้อมทั้งเปิดรับสมัครพระสงฆ์ สามเณรเข้าร่วมโครงการอย่างต่อเนื่องผลการปฏิบัติงาน โดยทางโรงพยาบาลสงฆ์ของได้มีการผลงานวิชาการเกี่ยวกับการเลิกบุหรี่ของพระภิกษุในโรงพยาบาลสงฆ์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย ของคลินิกเลิกบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์ และคลินิกเลิกบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์ได้รับรางวัลได้รับการประกวดผลงานวิชาการ ด้วยการเลิกบุหรี่ของพระสงฆ์ที่เข้าร่วมโครงการเลิกบุหรี่ของคลินิกเลิกบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์ โดยมีระยะเวลาดำเนินโครงการทั้งสิ้น 6 ปี

7. การบริหารงบประมาณ คือ คลินิกเลิกบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์ มีงบประมาณหลักในการสนับสนุนการดำเนินงานคลินิกเลิกบุหรี่โรงพยาบาลสงฆ์ ปี 2565 พบว่าส่วนใหญ่ของงบประมาณที่ใช้ในการสนับสนุนคลินิกเลิกบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์มาจากสนับสนุนของกรมการแพทย์สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และมูลนิธิเพื่อการไม่สูบบุหรี่ โดยสนับสนุนเป็นรูปแบบของแผ่นพับและสื่อต่างๆ โครงการเครือข่ายคลินิกเลิกบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์ได้เข้าร่วมโดยจะได้รับค่าตอบแทน อย่างไรก็ตามโรงพยาบาลสงฆ์ไม่มีการจ่ายค่าตอบแทนรายบุคคลให้แก่บุคลากรผู้ปฏิบัติงานในคลินิกเลิกบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์ แต่งบประมาณที่ได้รับจะถูกนำเข้าหน่วยงานเพื่อใช้ในการบริหารจัดการคลินิกเลิกบุหรี่

ปัจจัยสนับสนุนการบริหารงานของคลินิกเลิกบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์ มีความสอดคล้องกับทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารงานองค์กรตามหลักการบริหารงาน

1. มีผู้นำที่ให้ความสำคัญกับเรื่องสุขภาพพระสงฆ์ คลินิกเลิกบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์ มีผู้อำนวยการโรงพยาบาลสงฆ์ ให้คำปรึกษากำกับดูแลในการดำเนินงาน โดยมีหัวหน้าคลินิกเลิกบุหรี่เป็นผู้วางแผนและดูแลแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงาน รวมถึงมอบหมายหน้าที่ให้ทีมสหวิชาชีพในการดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนด

2. มีการกำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานอย่างชัดเจน โรงพยาบาลสงฆ์มีเป้าหมายหลักสำคัญ คือพระสงฆ์สามารถเลิกสูบบุหรี่เพื่อการมีสุขภาพะที่ปลอดจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง รวมถึงโรงพยาบาลสงฆ์ต้องเป็นเขตปลอดบุหรี่ ซึ่งคลินิกเลิกบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเน้นการดำเนินงานเชิงรุก คือการหาพระสงฆ์ผู้ติดบุหรี่เข้าโครงการคลินิกเลิกบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์อยู่เรื่อย ไม่ว่าจะเป็นการโน้มน้าวพระสงฆ์ที่มารักษาในโรงพยาบาลสงฆ์และยังไม่เข้าโครงการคลินิกเลิกบุหรี่เลิกบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์ และการจัดกิจกรรมนอกสถานที่ โดยการให้

ความรู้เกี่ยวกับภัยบุหรืตามวัดต่างๆตามโรงเรียนปริยัติธรรม ชักชวนพระสงฆ์มาคลินิกโรงพยาบาลสงฆ์

3. มีหน่วยงานแต่ละแผนกให้ความร่วมมือเรื่องภัยที่เกิดจากการสูบบุหรื หน่วยงานต่างๆของโรงพยาบาลสงฆ์จึงมีเป้าหมายที่เหมือนกัน คือ การลดจำนวนผู้ป่วย โดยการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ คือ การแก้ไขปัญหายาของพระสงฆ์ที่มีพฤติกรรมการติดบุหรื ถ้าแก้ไขปัญหายาเหตุที่ทำให้เกิดโรคบางส่วนจะช่วยลดภาระงานของแพทย์ได้เยอะ ดังนั้นการได้ความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นบุคลากร ด้านอุปกรณ์ ข้อมูลความรู้ ทรัพยากรต่างๆที่ใช้แล้วหมดไป ถือเป็นกำลังสำคัญที่ทำให้คลินิกเลิกบุหรืในโรงพยาบาลสงฆ์ ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และประสบความสำเร็จ

4. มีองค์กรภายนอกให้ความร่วมมือและคอยสนับสนุน การประชุมพูดคุยกันร่วมแรงร่วมใจ โดยจะเน้นการประชาสัมพันธ์การให้ความรู้ด้านพิษภัยที่เกิดจากบุหรื ที่การแบ่งหน้าที่ เช่น การคัดกรองการเข้าตรวจ การอำนวยความสะดวกระหว่างการตรวจโรค การพูดคุยการให้คำปรึกษาแบบสั้นๆ ดูแลความเรียบร้อยรอบนอก เป็นต้น และบางองค์กรยังการมีส่วนร่วมในด้านอื่น เช่น อุปกรณ์ทางการแพทย์ ป้ายประชาสัมพันธ์ รวมถึงเงินทุนงบประมาณในการสนับสนุนอยู่เรื่อย ๆ ทำให้คลินิกเลิกบุหรืในโรงพยาบาลสงฆ์ยังดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง

5. มีการเรียนรู้ และทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมา เพื่อพัฒนาการดำเนินงานให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง การมีการเรียนรู้และพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง แน่แน่นอนว่าการดำเนินงานของคลินิกเลิกบุหรืในโรงพยาบาลสงฆ์ ต้องมีการศึกษาในด้านการช่วยให้พระสงฆ์เลิกบุหรืสิ่งที่เราพัฒนาอยู่ตลอด คือ พัฒนาศักยภาพบุคลากรเจ้าหน้าที่คลินิกเลิกบุหรืในโรงพยาบาลสงฆ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีความพร้อมในการให้คำปรึกษาพระสงฆ์โดยส่งเสริมให้เข้ารับการอบรมตามหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีการจัดอบรมเกี่ยวกับบุหรื มีการอบรมบุคลากรเรื่องแนวทางการการส่งเสริมการเลิกบุหรื

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินในรูปแบบของเครือข่ายกับโรงพยาบาลอื่นๆ ในระดับพื้นที่อื่นๆ โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ และกระตุ้นให้โรงพยาบาลอื่นๆตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการผลักดันนโยบาย เป็นกระบวนการที่สำคัญที่สร้างความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาโรคที่เกิดจากการสูบบุหรื โดยมุ่งเน้นทุกภาคส่วนในพื้นที่ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเกี่ยวกับการเลิกบุหรื

2. ควรมีการส่งเสริมและเพิ่มศักยภาพของคลินิกเลิกบุหรืในโรงพยาบาลสงฆ์ ในการบริหารจัดการด้านงบประมาณ และหาแนวร่วมในการผลักดันให้เกิดความตระหนักถึงภัยเกี่ยวกับภัยของบุหรื และพัฒนาคลินิกเลิกบุหรืในโรงพยาบาลสงฆ์ ให้เกิดความต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. เสริมสร้างและพัฒนาความรู้ในการช่วยเหลือพระสงฆ์เลิกสูบบุหรื ทางเรามุ่งเน้นในการสร้างพื้นที่ให้เจ้าหน้าที่คลินิกได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และรับฟังความคิดเห็นจากการฝึกอบรม สัมมนา และเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายรณรงค์การเลิกบุหรื เพื่อให้พระสงฆ์ได้รับการสนับสนุนและการดูแลอย่างเหมาะสมในการเลิกสูบบุหรือย่างยั่งยืน ด้วยความร่วมมือและความเข้าใจจากทุกฝ่าย จะทำให้การเลิกบุหรืของพระสงฆ์มีความสำเร็จและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ควรเพิ่มการสนับสนุนทรัพยากรในการดำเนินงานให้กับทีมสหวิชาชีพของคลินิกเลิกบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์ เพื่อให้สามารถทำงานเชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะในการจัดกิจกรรมนอกสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับการเลิกบุหรี่

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาต่อไป

การศึกษาครั้งต่อไปควรเน้นการศึกษาเกี่ยวกับการขับเคลื่อนคลินิกเลิกบุหรี่ในโรงพยาบาลสงฆ์ในด้านนโยบายอย่างเป็นระบบและเป็นรายละเอียด เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กรมการแพทย์. (2564). ความรู้เรื่องโทษของบุหรี่และความรู้เรื่องภัยบุหรี่ต่อพระสงฆ์. สืบค้นจาก https://www.dms.go.th/Content/Select_Landding_page?contentId=25776
- ดำรงค์ ไสภิมรณ. (2563). การศึกษาปัจจัยสู่ความสำเร็จการจัดการบริการสุขภาพของโรงพยาบาลแพทย์แผนไทยต้นแบบ จังหวัดสระแก้ว. (ปริญาโท). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (ปริญยานิพนธ์). สืบค้นจาก <https://repository.nida.ac.th/handle/662723737/5509>
- พระราชบัญญัติคุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่, พ. ศ. (2535, 30 มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา (เล่ม 109 ตอนที่ 40, น. 20). สืบค้นจาก <https://ilaw.or.th/node/792>
- โรงพยาบาลสงฆ์. (2564). คลินิกเลิกบุหรี่โรงพยาบาลสงฆ์ ได้รับรางวัล "สถานพยาบาลปลอดบุหรี่ดีเด่น" ระดับประเทศ ประจำปี 2565. สืบค้นจาก <https://www.priest-hospital.go.th/activity/171>
- วิวัฒน์ เหล่าชัย. (2562). ปัจจัยคัดสรรที่มีความสัมพันธ์กับการเลิกสูบบุหรี่ในพระสงฆ์ที่อาพาธด้วยโรคไม่ติดต่อ. (ปริญาโท). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต. สืบค้นจาก <https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/64665>
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2562). โรงพยาบาลสงฆ์ ตั้งคลินิกเลิกสูบบุหรี่. สืบค้นจาก <https://www.thaihealth.or.th/?p=235959>
- สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, ส. (2562). ปัญหาที่พบเจอเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ที่เสี่ยงก่อให้เกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังในกลุ่มของพระสงฆ์. สืบค้นจาก <https://pr.moph.go.th/print.php?url=pr/print/2/03/128962/>
- สุชาติ เรืองรัตนอัมพร. (2558). พระภิกษุกับการสูบบุหรี่. ศูนย์บริการเลิกบุหรี่ทางโทรศัพท์แห่งชาติ. สืบค้นจาก <https://www.thailandquitline.or.th/site/article/view/76>
- Luther Gulick and Lyndall Urwick. (1973). The Science of Administration. from <https://kb.psu.ac.th/psukb/bitstream/2553/5470/8/ch2.pdf>

**บทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันให้
พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4**

ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

**The Role of the Thailand Pesticide Alert Network (Thai-PAN) in Pushing
for Paraquat, Chlorpyrifos, and Glyphosate to Be Classified as Type 4
Hazardous Substances according to the Hazardous Substances Act
B.E. 2535**

พระจักรพันธ์ ศรีแก้ว

Phra Jakkapan Srigaew

มานิชย์ อารีย์

Manoch Aree

กัลยา แซ่อึ้ง

Kanlaya Saeoung

สาขารัฐประศาสนศาสตร์, คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Public Administration, Srinakharinwirot University, Thailand

Email: jakkapan.piaw@g.swu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 27 กรกฎาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 20 สิงหาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 25 สิงหาคม 2567

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช(Thai-PAN)ในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 2) เพื่อศึกษาแนวทางการระดมทรัพยากรภายในเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช(Thai-PAN)และระหว่างเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช(Thai-PAN) กับองค์กรเครือข่ายภายนอก ในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 3) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช(Thai-PAN)ที่เกิดขึ้นระหว่างการพัฒนาผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ โดยแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มอาสาสมัครจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร 2) กลุ่มอาสาสมัครจากองค์กรมหาวิทยาลัย 3) กลุ่มอาสาสมัครจากองค์กรหน่วยงานภาครัฐ

ผลการศึกษาพบว่า 1) มีบทบาทในการเจรจาต่อรองและกดดันรัฐบาลโดยใช้ยุทธศาสตร์ “สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา” โดยการสร้างความจริงจัง มีการเคลื่อนไหวทางสังคมด้วยยุทธการป่าล้อม

เมือง และมีการใช้อำนาจทางการเมืองผ่านพรรคฝ่ายค้านและพรรคฝ่ายรัฐบาล 2) พบว่า มีการระดมทรัพยากรด้านข้อมูล ด้านวัสดุและอุปกรณ์ต่าง ๆ โดยใช้ทุนส่วนตัวของสมาชิกภายในและภายนอกเครือข่าย และได้รับเงินทุนสนับสนุนจากมูลนิธิชีวิตวิถีและ สสส. 3) พบว่า ผู้ค้าสารเคมีได้กดดันรัฐบาลให้เลื่อนการแบนสารเคมีและรัฐบาลไม่มีนโยบายที่ชัดเจนด้านความปลอดภัยในระบบเกษตรและระบบอาหารของประเทศ

คำสำคัญ : บทบาท, การระดมทรัพยากร, การเมืองในกระบวนการกำหนดนโยบาย

ADSTRACT

The objectives of this research are follows: (1) to study the role of the Thai Pesticide Alert Network (Thai-PAN) in advocating for Paraquat, Chlorpyrifos, and Glyphosate to be classified as Type 4 Hazardous Substances under the Hazardous Substance Act B.E. 2535; (2) to examine the strategies for mobilizing resources within the Thai Pesticide Alert Network (Thai-PAN) and between the Thai Pesticide Alert Network (Thai-PAN) and external network organizations to advocate for Paraquat, Chlorpyrifos, and Glyphosate to be classified as Type 4 Hazardous Substances under the Hazardous Substance Act B.E. 2535 (3) to investigate the problems and obstacles faced by the Thai Pesticide Alert Network (Thai-PAN) during the advocacy process for Paraquat, Chlorpyrifos, and Glyphosate to be classified as Type 4 Hazardous Substances under the Hazardous Substance Act B.E. 2535 by using qualitative research and document research. The documents used for data collection and analysis included document analysis and in-depth interviews. The main informants were volunteer group from non-profit organizations, volunteer group from university organizations and volunteer group from government agency organizations.

The study found the following: (1) playing a role in negotiating and pressuring the government using the "Triangle Ascending the Mountain" strategy. This involves creating genuine awareness, mobilizing social movements through urban environmental strategies, and utilizing political power through opposition and ruling party factions; (2) resources in terms of data, materials, and equipment have been mobilized using both internal and external funds from network members. Additionally, financial support has been received from the Bioresource Foundation and Thai Health Promotion Foundation; and (3) chemical traders have pressured the government to postpone the ban on chemicals, and the government lacks clear policies on safety in the country's agricultural and food systems.

Keywords: Roles, Resource Mobilization, Politics in Policy-Making Process

บทนำ

สถานการณ์สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในปัจจุบัน ประเทศไทยนำเข้าสารทั้งสามชนิดนี้เพื่อใช้ในเกษตรกรรมรวมกันเฉลี่ยปีละกว่า 70,000 ตัน ยิ่งช่วงปี 2560 ที่กระแสเรียกร้องให้มีการ ‘แบน’ ดัง

ขึ้นเรื่อย ๆ เฉพาะสารพาราควอต ผู้ค้านำเข้าสูงถึง 44,501 ตัน คลอร์ไพริฟอส ประมาณ 3,320 ตัน มากขึ้นเกือบ 40 เปอร์เซ็นต์ ขณะที่นำเข้าไกลโฟเซต 59,850 ตัน และ นพ.ดนัย ธีวันดา รองอธิบดี กรมอนามัย กล่าวว่า จากข้อมูลในปี 2560 พบว่ามีการนำเข้าวัตถุอันตรายทางการเกษตรเพิ่มมากขึ้น จากปี 2559 ถึง 3.74 หมื่นตัน ขณะเดียวกันเมื่อย้อนกลับไปดูข้อมูลผู้มีงานทำในปี 2561 พบว่ามี ทั้งหมด 38.3 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นแรงงานนอกระบบ 21.2 ล้านคน และมากกว่าครึ่งหรือ ประมาณ 11.7 ล้านคนทำงานอยู่ในภาคเกษตรกรรม คนเหล่านี้ถ้าไม่มีความรู้เรื่องการจัดการสารเคมี ก็เสี่ยงที่จะทำให้พวกเขาเข้าไปเกี่ยวข้องกับสารเคมีทางการเกษตรที่เป็นอันตรายต่อร่างกาย อย่าง สถานการณ์การใช้สารเคมีทางการเกษตรในปี 2563 พบครัวเรือนที่ยังคงใช้สารเคมีทางการเกษตร จำนวน 677,522 ครัวเรือน หรือร้อยละ 25.60 การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้สร้างผลกระทบต่อ ร่างกายของผู้ใช้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะสารเคมีทางการเกษตร 3 ชนิดที่มีการพูดถึงอย่างกว้างขวาง ได้แก่ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต (ประชุมวิชาการเพื่อเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช, 2563)

ส่งผลให้เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ซึ่งเป็นกลุ่มนักวิชาการจาก องค์กรมหาวิทยาลัย องค์กรหน่วยงานภาครัฐ องค์กรสาธารณประโยชน์ด้านการเกษตรและการ คัดกรองผู้บริโภค และกลุ่มเกษตรกรที่ตระหนักถึงความปลอดภัยของสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ที่ทำงาน ติดตามปัญหาเรื่องสารเคมีมาอย่างยาวนาน อีกทั้งยังเฝ้ามองประเด็นสารเคมีที่เป็นประเด็นของ สภาพแวดล้อมทางนโยบายทางเศรษฐกิจที่เป็นอุปสรรคต่อการขยายตัวของเกษตรยั่งยืน และความ ปลอดภัยของผู้บริโภค เพราะฉะนั้นการใช้สารเคมี ผลประโยชน์ของสารเคมีจึงเป็นอุปสรรค โดยเฉพาะปัญหาพิษภัยของสารพาราควอต คลอร์ไพริฟอสและไกลโฟเซต เป็นสภาพแวดล้อมทาง นโยบายที่ไม่เอื้อต่อการขยายตัวของเกษตรอินทรีย์ เกษตรปลอดภัย และอาหารปลอดภัยของ ผู้บริโภค ปัญหาความเป็นพิษภัยร้ายแรงการตกค้างของสารเคมี 3 ชนิดนี้ในผักและผลไม้ และพื้นที่ ทางเกษตรโดยเฉพาะเกษตรกรผู้ใช้สารเคมีเหล่านี้มีจำนวนผู้เจ็บป่วยเพิ่มมากขึ้นทุกปี เครือข่าย เตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) จึงได้เข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหาสารเคมี 3 ชนิดนี้ โดยการสร้างการรับรู้ให้กับสังคม โดยการเผยแพร่งานวิจัย บทความวิชาการ เพื่อให้ความรู้แก่ ประชาชนทั่วไป ให้ความรู้แก่เกษตรกรและได้เสนอแนะนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับความ อันตรายและความเป็นพิษภัยร้ายแรงของสารเคมี 3 ชนิดนี้กับรัฐบาล และได้เรียกร้องให้รัฐบาลหยิบ ยกประเด็นความปลอดภัยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชให้เป็นวาระนโยบายที่สำคัญของประเทศ โดยเฉพาะในช่วงปี 2559 หลังจากเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ได้มีการสุ่ม ตรวจผักและผลไม้ พบว่าเกินครึ่งหนึ่งของผักผลไม้มีสารพิษตกค้างเกินค่ามาตรฐาน ในขณะที่ข้อมูลของ กระทรวงสาธารณสุขอยู่ประมาณ ไม่เกิน 10% ส่งผลให้รัฐมนตรีกระทรวงสาธารณสุขในขณะนั้น ได้ เชิญเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) เข้าไปให้ข้อมูลเกี่ยวกับสารเคมี 3 ชนิดนี้ เป็นโอกาสที่ดีที่ได้นำเสนอเรื่องราวสารเคมีที่มีอันตรายร้ายแรงและได้เสนอให้แบน 3 สารเคมีนี้ ได้แก่ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต จากวัตถุอันตรายชนิดที่ 3 เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ส่งผลให้เกิดการประชุมร่วมกันจากหลายฝ่ายที่ เกี่ยวข้อง

การประชุมคณะกรรมการขับเคลื่อนปัญหาการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่มีความเสี่ยง สูงในต้นปี 2560 โดยที่ประชุมของกระทรวงสาธารณสุข ได้ร่วมกับอีก 3 กระทรวงหลัก คือ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวง

อุตสาหกรรม ได้เข้าร่วมฟังประเด็นปัญหาและข้อเสนอทางนโยบายเพื่อแก้ปัญหาสารเคมี 3 ชนิดนี้ จึงมีมติออกประกาศยกเลิกการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช 2 ชนิด คือ พาราควอตและคลอร์ไพริฟอส ภายในปี 2562 โดยระหว่างนี้ไม่อนุญาตให้มีการต่อทะเบียนและขึ้นทะเบียนเพิ่ม และภายในเดือน ธันวาคมปี 2561 ต้องยุติการนำเข้าทั้งสองตัว ส่วนไกลโฟเสตนั้นให้จำกัดการและกำหนดเพดาน ปริมาณการนำเข้าให้สอดคล้องกับพื้นที่อนุญาตให้ใช้ ต่อมาเมื่อเดือนพฤษภาคมปี 2561 คณะกรรมการวัตถุอันตรายมีมติไม่ยกเลิกการใช้สารเคมีทั้ง 3 ชนิด โดยให้กรมวิชาการเกษตร ดำเนินการยกร่างแผนการจำกัดการใช้สารเคมีทั้ง 3 ชนิด ส่งผลให้เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัด ศัตรูพืช (Thai-PAN) พร้อมเครือข่ายสนับสนุนการแบน 686 องค์กร ชุมนุมหน้าทำเนียบพร้อมยื่น หนังสือถึงนายกรัฐมนตรีและยื่นหนังสือต่อนายกรัฐมนตรีผ่านผู้ว่าราชการจังหวัดต่าง ๆ มากกว่า 50 จังหวัด ส่งผลให้ในเดือนกรกฎาคม ปี 2561 นายกรัฐมนตรี ได้แต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหา สารเคมีทั้ง 3 ชนิดนี้ เพื่อศึกษาข้อมูลทางวิชาการเพิ่มเติม ในเวลาต่อมาวันที่ 14 กุมภาพันธ์ ปี 2562 คณะกรรมการวัตถุอันตรายลงมติกลับ ไม่แบน 3 สารเคมี พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต ส่งผลให้เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ได้เข้ายื่นหนังสือเพื่อสนับสนุนให้มีการ แบนสารเคมีทั้ง 3 ชนิดนี้ ต่อมา ม.น.ญ. ไทยเศรษฐกิจ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน ปี 2562 คณะกรรมการวัตถุอันตรายมีมติเอกฉันท์ ให้เลื่อนการแบน พาราควอตและคลอร์ไพริฟอสออกไปเป็นวันที่ 1 มิถุนายน ปี 2563 และยกเลิกการ แบนไกลโฟเซตเป็นจำกัดการใช้แทน (เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) , 2561) ในวันที่ 28 เมษายน ปี 2563 เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) พร้อมเครือข่าย สนับสนุนให้มีการจำนวน 686 องค์กร ยื่นหนังสือถึง นายสุริยะ จึงรุ่งเรืองกิจ รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงอุตสาหกรรม ประธารคณะกรรมการวัตถุอันตราย เพื่อค้านเลื่อนแบนพาราควอต และคลอร์ ไพริฟอส โดยกล่าวว่าข้ออ้างการขอเลื่อนฟังไม่ขึ้น เป็นการเอื้อประโยชน์ให้กับบริษัทสารเคมี ข้ำเติม ปัญหาสุขภาพประชาชน ส่งผลให้ในวันที่ 15 พฤษภาคม ปี 2563 กระทรวงอุตสาหกรรมออก ประกาศ เรื่อง บัญชีรายชื่อวัตถุอันตราย (ฉบับที่ 6) กำหนดให้ พาราควอตและคลอร์ไพริฟอส เป็น วัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ห้ามมิให้ผู้ใดผลิต นำเข้า ส่งออก นำผ่านหรือมีไว้ในครอบครอง ระบุประกาศนี้ มีผลใช้บังคับตั้งแต่ 1 มิ.ย.ปี 2563 เป็นต้นไป (บัญชีรายชื่อวัตถุอันตราย พ.ศ. 2563, 2563)

ประเด็นความสำเร็จนี้ ส่งผลให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาบทบาทและวิธีการในการระดม ทรัพยากร และศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่พบ ในการผลักดันเรียกร้องในครั้งนี้ของเครือข่ายเตือนภัย สารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ต่อการผลักดันให้พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และ ไกลโฟเซต ให้ เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 โดยศึกษาวิเคราะห์ด้วยการ ใช้แนวคิดเกี่ยวกับการเมืองในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ ตลอดจนการนำเอาทฤษฎีการ ระดมทรัพยากร มาใช้อธิบายวิธีการระดมทรัพยากร มีการนำเอาทฤษฎีบทบาท มาประกอบการ อธิบายบทบาทในกระบวนการกำหนดนโยบายของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ที่เข้าไปมีบทบาทในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต ให้เป็นวัตถุ อันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ประเด็นการเรียกร้องผลักดันสารเคมี นี้ ซึ่งเป็นประเด็นที่ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม ที่มีแนวคิดร่วมกันในผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต จากวัตถุอันตรายชนิดที่ 3 ให้เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตาม พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ทั้งนี้การศึกษาดังกล่าว เพื่อเป็นรูปแบบให้กับเครือข่ายอื่น ๆ ที่เคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องผลักดันให้เกิดนโยบายในลักษณะเดียวกันนี้อีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535
2. เพื่อศึกษาแนวทางการระดมทรัพยากรภายในเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) และระหว่างเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) กับองค์กรเครือข่ายภายนอก ในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ที่เกิดขึ้นระหว่างการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. มุ่งศึกษาบทบาทการดำเนินงานของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในผลักดันให้พาราควอต คลอร์ไพริฟอสและไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 โดยมุ่งศึกษาไปที่บทบาททางการเมืองในกระบวนการกำหนดนโยบาย ของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ใน 4 บทบาท ได้แก่ 1. บทบาทในการเจรจาต่อรอง 2. บทบาทกดดัน 3. บทบาทประนีประนอม 4. บทบาทประสานประโยชน์ ซึ่งทางเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ได้ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการกำหนดนโยบาย โดยเริ่มต้นตั้งแต่ 1. ขั้นตอนกำหนดวาระนโยบาย 2. ขั้นตอนรื้อข้อเสนอนโยบาย 3. ขั้นตอนตัดสินใจนโยบาย 4. ขั้นตอนติดตามกระบวนการ
2. มุ่งศึกษาวิธีการระดมทรัพยากรของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) โดยมุ่งศึกษาไปที่ วิธีการที่เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ใช้ในการระดมทรัพยากรทั้งจากสมาชิกภายในของเครือข่าย และองค์กรภายนอก โดยครอบคลุมทรัพยากรสำคัญที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ และทรัพยากรที่เป็นนามธรรม ได้แก่ การผนึกกำลังและความเข้มแข็งสมาชิกภายในเครือข่าย ความรู้ความเข้าใจที่ตรงกัน และการมีอัตลักษณ์ของเครือข่าย
3. มุ่งศึกษาปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ที่เกิดขึ้นระหว่างการผลักดันให้พาราควอต คลอร์ไพริฟอสและไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4

ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษาบทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 งานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ที่มีบทบาทในการผลักดันให้มีการแบน พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4

ขอบเขตด้านประชากรที่ศึกษา

ในการศึกษาบทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุ

อันตราย พ.ศ. 2535 ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านประชากรเพื่อเก็บข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มอาสาสมัครจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร 6 คน 2) กลุ่มอาสาสมัครจากองค์กรมหาวิทยาลัย 7 คน 3) กลุ่มอาสาสมัครจากองค์กรหน่วยงานภาครัฐ 2 คน

ขอบเขตด้านระยะเวลา

งานวิจัยฉบับนี้มีขอบเขตของการศึกษาด้านระยะเวลาในช่วงปี พ.ศ. 2559 จนถึงปี พ.ศ. 2563 เป็นช่วงการผลักดันเรียกร้องให้มีการแบนพาราควอต คลอร์ไพริฟอสและไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN)

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ผู้วิจัยได้คัดเลือกโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลเฉพาะจากบุคคลที่มีข้อมูลเฉพาะเรื่องที่จะศึกษาได้อย่างชัดเจนครบถ้วนมากที่สุด จำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1. กลุ่มอาสาสมัครจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร 6 คน 2. กลุ่มอาสาสมัครจากองค์กรมหาวิทยาลัย 7 คน 3. กลุ่มอาสาสมัครจากองค์กรหน่วยงานภาครัฐ 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้การสัมภาษณ์ (Interview) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล 1. การสัมภาษณ์ (Interview) ใช้แนวคำถามปลายเปิด โดยอาจมีการเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมแบบสัมภาษณ์ตามความเหมาะสมของกลุ่มเป้าหมาย สถานการณ์และบริบทอื่น ๆ ระหว่างการเก็บข้อมูล

2. การศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (Document Research) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย บทความทางวิชาการ ประกาศ กฎหมาย ระเบียบ แผนการปฏิบัติงาน รายงานผลการดำเนินงาน หรือข่าวสื่อสิ่งพิมพ์ รวมถึงข่าวจากสื่อออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันให้พาราควอต คลอร์ไพริฟอสและไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์เป็นข้อมูลการประกอบและสนับสนุนข้อมูลในส่วนการสัมภาษณ์ เพื่อให้ผลการศึกษานั้นมีความสมบูรณ์มากขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการวิเคราะห์ สังเคราะห์และประมวลผลของข้อมูล ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative data) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา (Descriptive) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่อแสวงหาข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยต่อไป

ผลการศึกษา

1. บทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันนโยบายให้พาราควอต คลอร์ไพริฟอสและไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 พบว่า

1.1 บทบาทด้านการเจรจาต่อรองในผลักดันนโยบายของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) มีการวางกลยุทธ์มีการกำหนดเป้าหมาย โดยวัตถุประสงค์หลักคือเพื่อให้ข้อมูลมี

ความน่าเชื่อถือ โดยมุ่งเน้นไปที่ความน่าเชื่อถือของข้อมูลในการทางวิชาการ ในการสนับสนุนว่าวัตถุทั้ง 3 ตัวนี้ ได้แก่ พาราควอต คลอร์ไพริฟอสและไกลโฟเซต ว่ามีอันตรายต่อสุขภาพจริง และไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้อีกต่อไป เพราะฉะนั้น ได้มุ่งเน้นมากในเรื่องของประเภทของข้อมูลที่จะเอามาใช้ เพราะแน่นอนที่สุดและฝ่ายตรงข้ามก็ต้องใช้ข้อมูลวิชาการมาคัดค้านเหมือนกัน เพราะฉะนั้นจึงได้วางแผนในเรื่องของประเภทของข้อมูล และในขณะนั้นทางเครือข่ายได้รับโจทย์ในการไปสืบเสาะหาข้อมูล เน้นความน่าเชื่อถือของข้อมูล ซึ่งเป็นข้อมูลจากการวิจัย ที่มีการออกแบบอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ มีความทันสมัย ไม่ใช่ข้อมูลเก่า 10- 20 ปี

1.2 บทบาทด้านการกดดันในผลักดันนโยบายของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ใช้วิธียุทธการป่าล้อมเมืองจากเครือข่ายรอบนอกในทางพื้นที่ โดยการกดดันครั้งนี้ไม่มีการประนีประนอมแต่อย่างใด ไม่มีการลดระดับข้อเรียกร้อง มีการต่อสู้กดดันเฝ้ามองอยู่ตลอดเวลา จึงทำให้ทางเครือข่ายได้ใช้บทบาททางการเมืองโดยการให้ภาคีเครือข่ายในแต่ละจังหวัดยื่นข้อเรียกร้องผ่านพรรคการเมืองให้พรรคการเมืองกำหนดประเด็นการแบนพาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 เข้าไปเป็นนโยบายของพรรค ทำให้หลายพรรคเห็นด้วยกับเรื่องนี้ทั้งพรรคฝ่ายค้านและพรรครัฐบาล ตามคำให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร

1.3 บทบาทด้านการประนีประนอมในผลักดันนโยบายของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) เครือข่ายไทยแพนไม่มีการลดข้อเรียกร้องในเรื่องของการแบนสารเคมีเหล่านี้แต่อย่างใด เพราะเห็นว่าสารเคมีเหล่านี้มีความเป็นพิษภัยสูง เป็นสารก่อมะเร็ง ส่งผลเสียต่อพื้นที่ทางการเกษตรและส่งผลกระทบต่อผู้บริโภค เห็นได้จากสถิติการเสียชีวิตของคนไทยมีสาเหตุมาจากโรคมะเร็งทั้งในเด็กและผู้ใหญ่

1.4 บทบาทด้านการประสานประโยชน์ในผลักดันนโยบายของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) บทบาทด้านการประสานประโยชน์ การประสานประโยชน์มุ่งไปที่เรื่องของสุขภาพและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ประเทศไทยปลอดภัยจากสารเคมีและบรรลู่ (Sustainable Development Goals: SDGs) “เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน” ซึ่งในตอนนั้นได้เห็นสภาวะวิชาชีพและมีโรงพยาบาลได้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลักดันในครั้งนี้ เพราะรัฐบาลในขณะนั้นมีการเลื่อนการแบนบ่อยครั้ง ทำให้ภาคส่วนต่างๆ ที่ตระหนักถึงปัญหานี้ออกมากดดันรัฐบาล อาจกล่าวได้ว่าเป็นการตื่นตัวของสังคมอย่างเห็นได้ชัด

2. บทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในกระบวนการกำหนดนโยบายให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซตเป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 พบว่า

2.1 บทบาทในขั้นกำหนดวาระนโยบายในผลักดันนโยบายของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ได้เกิดขึ้นหลังจากมีมติของคณะทำงาน ของกระทรวงสาธารณสุข หลังจากทางเครือข่ายไทยแพนได้เข้าให้ข้อมูลและเสนอแนวนโยบายเพื่อแก้ปัญหาสารเคมี 3 ชนิดนี้ ตั้งแต่วันที่เดือนเมษายน ปี 2560 โดยทางกระทรวงสาธารณสุขมีความเห็นภายใต้คณะทำงานร่วมกัน 4 กระทรวง ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงอุตสาหกรรม และกระทรวงสาธารณสุข แต่กระทรวงสาธารณสุขไม่มีอำนาจในการประกาศแบน เพราะอำนาจหน้าที่ออกประกาศเรื่องนี้เป็นกระทรวงอุตสาหกรรม ส่งผลให้ในตอนนั้นทางนโยบายนี้ได้ถูกกำหนดไว้และถูกยกขึ้นแล้วส่งต่อไปให้กับกระทรวงสาธารณสุขในรัฐบาลประยุทธ์ 2

วาระนโยบายจึงเกิดขึ้น โดยในชั้นกำหนดวาระนโยบายนี้มืองค์กรอื่น ๆ ที่เข้าร่วมผลักดันเรื่องนี้มากกว่าหกร้อยองค์กรที่กระจายตัวอยู่ทั่ว 50 จังหวัด

2.2 บทบาทในชั้นก่อรูปข้อเสนอนโยบายในผลักดันนโยบายของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) บทบาทในชั้นก่อรูปข้อเสนอนโยบายทางเครือข่ายมีถึงทางนโยบายคือแบบพาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต จากวัตถุอันตรายชนิดที่ 3 ให้เป็นเป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 เพราะเหตุผลทางสุขภาพและสิ่งแวดล้อมซึ่งเรื่องนี้อยู่ภายใต้อำนาจของกระทรวงสาธารณสุข ผู้ที่มีพลังมากที่สุดที่จะผลักดันเรื่องนี้คือกระทรวงสาธารณสุข และอำนาจออกประกาศแบบเป็นของกระทรวงอุตสาหกรรมที่เป็นฝ่ายเลขาของคณะกรรมการวัตถุอันตราย จึงได้ยื่นรณรงค์นโยบายนี้เรื่องไปสู่กระทรวงที่มีบทบาทหลักในการแบนสารเคมี 3 ชนิดนี้ คือกระทรวงอุตสาหกรรมทำให้ทางเครือข่ายได้สร้างผลงานทางวิชาการเพื่อสนับสนุนข้อมูลว่านโยบายนี้เป็นนโยบายที่ดีและจะยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และแสดงให้เห็นผลดีผลเสียในทุกด้าน ส่งผลให้ในชั้นก่อรูปนโยบายนี้รณรงค์ทางนโยบายได้ถูกเคลื่อนไปที่คณะกรรมการวัตถุอันตรายจนกลายเป็นวาระนโยบายในที่สุดตามคำให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร

2.3 บทบาทในชั้นตัดสินใจนโยบายในผลักดันนโยบายของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ได้เข้าไปให้ข้อมูลกับรัฐบาลตั้งแต่ปี 2560 โดยได้เข้าไปให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องการตกค้างในผักและผลไม้ โดยมีข้อมูลหลัก ๆ สามส่วนด้วยกัน ได้แก่ ส่วนที่หนึ่ง ข้อมูลด้านงานวิจัยและผลจากห้องแล็บ ส่วนที่สอง ข้อมูลทางวิชาการที่หน้าเชื่อถือ ส่วนที่สาม เป็นข้อมูลทางนโยบายของประเทศอื่น ๆ ที่ให้ความสำคัญกับการแบนสารเคมีที่มีอันตรายสูง และนโยบายขององค์การสหประชาชาติ (UN) ที่ให้ความสำคัญกับมาตรการควบคุมสารเคมีที่มีอันตรายสูง ตามคำให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร

2.4 บทบาทในชั้นติดตามกระบวนการนโยบายในฐานะตัวแสดงกับรัฐบาลในผลักดันนโยบายของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) เห็นได้จากการที่พรรคการเมืองได้เชิญสมาชิกในเครือข่ายเข้าไปเป็นกรรมการร่วมด้วย ได้เข้าไปนั่งในฐานะตัวแทนกรรมการของพรรคต่าง ๆ แต่เข้าไปในนามของประชาชน อีกทั้งมีการสร้างพันธมิตรในทุกช่องทาง ทุกกลุ่ม ทั้งนักวิชาการ ทั้งสื่อมวลชน โดยเฉพาะพันธมิตรฝ่ายการเมือง คือทะลวงเข้าไปสร้างความเข้าใจกับนักการเมืองโดยไม่เลือกฝ่าย เป็นการสร้างแนวร่วมที่ตืออย่างหนึ่งเพื่อให้มีอำนาจต่อรองกับรัฐบาล เพื่อกดรัฐบาลให้ตัดสินใจกำหนดนโยบายตามความต้องการของทางเครือข่ายไทยแพน อันจะเกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ตามคำให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร

3. การระดมทรัพยากรจากสมาชิกของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) พบว่า

3.1 การระดมทรัพยากรด้านเงินทุนการระดมด้านเงินทุน ในช่วงแรกของการทำงานของสมาชิกภายในเครือข่ายจะใช้ทุนส่วนตัวในการทำงานเรื่องนี้ และได้รับเงินทุนสนับสนุนจากจากมูลนิธิชีววิถี (BioThai) ซึ่งเปรียบเสมือนกองเลขาของเครือข่ายไทยแพน อีกทั้งยังได้รับเงินทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เพื่อการผลักดันนโยบายในครั้งนี้ ตามคำให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการจากองค์กรมหาวิทยาลัย

3.2 การระดมทรัพยากรด้านวัสดุอุปกรณ์ ในช่วงแรกของการทำงานเป็นการใช้งบประมาณของเครือข่ายและได้รับแรงสนับสนุนหลักมาจากมูลนิธิชีววิถี (BioThai) และงบที่มาจากโครงการที่ได้รับการสนับสนุนมาในช่วงของการผลักดันให้มีการแบนพาราควอต ช่วงที่สอง ใช้งบประมาณของ

กระทรวงสาธารณสุขในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ หลังมีการจัดตั้งคณะทำงานร่วมกัน และช่วงที่สาม จะใช้ทุนส่วนตัวในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ของสมาชิกภายในเครือข่ายและองค์กรภายนอกกล่าวคือผู้ที่เห็นความสำคัญกับเรื่องนี้แล้วลุกขึ้นมาร่วมผลักดันในบางประเด็น

3.3 การระดมทรัพยากรด้านความรู้ เป็นการระดมของชุดข้อมูลทั้งงานวิจัยและบทความทางวิชาการทั้งภายในและภายนอกประเทศ เน้นไปที่ข้อมูลใหม่และทันสมัย ไม่ใช่ข้อมูลเก่า 10-20 ปี เพราะการผลักดันนโยบายในครั้งนี้เป็นการต่อสู้ด้วยชุดข้อมูลเป็นหลัก ฝ่ายตรงข้ามก็มีการเคลื่อนไหวเพื่อตอบโต้ด้วยชุดของข้อมูลเช่นกัน

3.4 การระดมทรัพยากรด้านอัตลักษณ์ หรือ ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีธงหลักเป็นธงเดียวกันคือ ให้สังคมไทยปลอดภัยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ภายใต้ยุทธศาสตร์ 3-4 ด้าน อยู่ด้วย การทำงานของเครือข่ายไทยแพนมาเป็นแนวราบ จะเป็นการปรึกษาหารือตลอดเวลาเพื่อแบ่งงานกันทำ โดยมีแนวคิดเดียวกันคือสร้างสังคมไทยให้ปลอดภัยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ทำให้ประเทศไทยบรรลุ (Sustainable Development Goals: SDGs)

4. ปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ที่เกิดขึ้นระหว่างการผลักดันนโยบายให้พาราควอต, คลอร์ไพริฟอส, และไกลโฟเซต, เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 พบว่า

4.1 ปัญหาและอุปสรรคภายในเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ได้แก่ พบปัญหาเรื่องความเหนื่อยล้าจากการทำงานเชิงรุก เพราะเป็นการต่อสู้เรียกร้องที่กินเวลายาวนานถึง 3 ปี เพราะต้องต่อสู้ปัญหาเชิงความรู้และทัศนคติของเกษตรกร และมีประเด็นที่โต้เถียงกันของสมาชิกภายในเครือข่าย เกี่ยวกับตัวสารเคมีที่จะมาใช้ทดแทนว่าสารที่จะเอามาทดแทนนั้นจะเป็นอันตรายมากกว่าสารตัวเดิมหรือไม่ เพราะฉะนั้นก็มีพยายามที่จะหาสารเคมีที่เอามาแทน โดยที่ในแนวคิดนั้นไม่ต้องใช้สารเคมีเพื่อทดแทน โดยใช้วิธีการจัดการด้วยวิธีอื่น เช่น เกษตรอินทรีย์ ตามคำให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการจากองค์กรมหาวิทยาลัย

4.2 ปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) กับองค์กรภายนอก ซึ่งปัญหาที่พบเจอคือแรงต้านของบรรษัทข้ามชาติ กลุ่มบริษัทที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับสารเคมี และจากฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการแบน จะเห็นการจัดตั้งที่ชัดเจนของกลุ่มธุรกิจที่ขาดผลประโยชน์ กล่าวคือ ถ้าแบนแล้วกระทบกับธุรกิจ ก็เห็นการตอบโต้โดยข้อมูลวิชาการ การสร้างกระแสสังคมกดดันหน่วยงานของรัฐ และที่สำคัญมีการคุกคามนักวิชาการของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) อีกด้วย

4.3 ปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) กับรัฐบาล ได้แก่ 1. ปัญหาด้านทัศนคติของรัฐบาล รัฐบาลในขณะนั้นจะมองถึงความต้องการของเกษตรกรเป็นหลัก 2. รัฐบาลไม่มีความจริงจังในการสร้างมาตรการทดแทนหรือมีธงทางนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับระบบเกษตรและอาหารของประเทศ ส่งผลให้การขับเคลื่อนนโยบายในด้านนี้เป็นเรื่องที่ต้องสู้กันแบบนักหนัก 3. เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) พบว่ารัฐบาลที่มาจากพรรคประชาธิปัตย์ประหารประชาชนน้อยกว่ารัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง ตามคำให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาบทบาทของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ได้พบความสอดคล้องประเด็นในการศึกษานี้ นำมาอภิปรายตามหลักแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

5.2.1 บทบาทในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN)

เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเจรจาต่อรองเพื่อผลักดันนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช ในช่วงแรกของการดำเนินงาน ความร่วมมือจะเน้นไปที่ 3 ภาคส่วนหลัก ๆ คือ ภาคส่วนที่หนึ่ง คือเครือข่ายภาคประชาสังคมที่มุ่งเน้นการสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมยั่งยืนและด้านสิ่งแวดล้อม ภาคส่วนนี้มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ข้อมูลและการสร้างความตระหนักให้กับเกษตรกรเกี่ยวกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ภาคส่วนที่สองคือหน่วยงานภาควิชาการที่มีความเชี่ยวชาญในการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบทางสุขภาพที่อาจเกิดขึ้นจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ภาคส่วนที่สามคือ เครือข่ายที่มุ่งเน้นการคุ้มครองผู้บริโภค ภาคส่วนนี้มีบทบาทในการเผยแพร่ข้อมูลและการสร้างความตระหนักให้กับผู้บริโภคเกี่ยวกับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้สารเคมีกำจัด การทำงานของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ใช้หลักยุทธศาสตร์ 3 เหลี่ยมเขี้ยวอนภูเขาของ ศ.น.พ.ประเวศ วะสี ที่ให้ความสำคัญกับการรู้จักจริง แล้วเอาความจริงนั้นไปขับเคลื่อนทางสังคม แล้วก็เอาไปเชื่อมโยงกับภาคนโยบาย การสร้างความรู้จริงก็จะเห็นได้ว่ามีการใช้บทความทางวิชาการจากหลายหลายองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชน กาญจน์ พันธุ์เดิมวงศ์ (2559) ที่ได้ศึกษา กระบวนการและการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะด้านที่อยู่อาศัยของเครือข่ายสลัมสี่ภาค พบว่า กระบวนการในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะของเครือข่ายสลัมสี่ภาค มีแนวทางดังนี้ 1) รวมกลุ่มเพื่อต่อรองเชิงนโยบาย โดยมีรูปแบบที่สำคัญ คือ ใช้การรวมตัวกัน จัดการประชุม เติมนโยบาย ยื่นข้อเรียกร้อง 2) การทำโครงการรูปธรรมเพื่อเสนอแนวทางเลือกใหม่ให้รัฐ เครือข่ายสลัมสี่ภาคควรมีการวางโครงการที่เน้นไปที่การสร้างแนวทางเลือกใหม่ให้กับรัฐ เพื่อให้มีการพัฒนานโยบายสาธารณะที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อประชาชน 3) การสร้างพื้นที่ทางสาธารณะ 4) เข้าร่วมกับขบวนการภาคประชาชน รณรงค์ในประเด็นต่าง ๆ รวมทั้งนโยบายสาธารณะที่สำคัญ

5.2.2 แนวทางการระดมทรัพยากรในการผลักดันให้ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN)

แนวทางการระดมทรัพยากร ได้รับเงินทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) การระดมทรัพยากร จะมุ่งเน้นไปที่ทรัพยากรด้านความรู้จากนักวิชาการที่เป็นสมาชิกในเครือข่ายเพราะความรู้มาจากบุคคล โดยเฉพาะผลการวิจัยจากห้องแล็บและบทความทางวิชาการ ซึ่งสมาชิกภายในเครือข่ายล้วนแต่เป็นนักวิชาที่มีความรู้ความสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรสวรรค์ จันทรัตน์ (2563) ที่ได้ศึกษาบทบาทของขบวนการแพทย์ชนบทในการผลักดันนโยบายสาธารณะ ศึกษากรณีนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า พบว่า บทบาทที่สำคัญของขบวนการแพทย์ชนบทในการผลักดันนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า คือ บทบาทด้านองค์ความรู้ กล่าวคือ ขบวนการแพทย์ชนบท เป็นผู้ส่งผ่านองค์ความรู้ผ่านโครงการวิจัยต่าง ๆ ได้แก่ โครงการชุมชนหาญ โครงการอยุธยา และโครงการปฏิรูประบบบริการสาธารณสุข ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากสหภาพยุโรป กลายเป็นรากฐานของการผลักดันนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ดังนั้นชุด

ข้อมูลที่หน้าเชื่อถือที่ถูกลำมาสนับสนุนว่า พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต มีอันตรายต่อสุขภาพจริง และไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้อีกต่อไป

5.2.3 ปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ที่เกิดขึ้นระหว่างการผลักดันนโยบายให้พาราควอต, คลอร์ไพริฟอส, และไกลโฟเซต, เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

พบปัญหาจากองค์กรภายนอกที่ไม่เห็นด้วยกับการแบนสารเคมี 3 ชนิดนี้ เห็นการตอบโต้ที่ชัดเจนของบริษัทข้ามชาติ และกลุ่มบริษัทที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับสารเคมีเหล่านี้ เห็นการตอบโต้โดยข้อมูลวิชาการ การสร้างกระแสสังคม มีการกดดันหน่วยงานของรัฐ และที่สำคัญมีการคุกคามนักวิชาการของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) ปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) กับรัฐบาล พบว่าทัศนคติของรัฐบาลที่มองถึงความต้องการของเกษตรกรเป็นหลัก เพราะเกษตรกรบางกลุ่มยังต้องการใช้สารเคมีอยู่ ซึ่งอาจทำให้เกิดความล่าช้าในการแบนสารเคมีที่อาจเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ นอกจากนี้รัฐบาลยังไม่มีมาตรการทดแทนที่ชัดเจนหรือธงทางนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับความปลอดภัยของระบบเกษตรและอาหารของประเทศ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สร้างความสัมพันธ์กับอำนาจทางการเมือง เป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดนโยบายในปัจจุบัน เพราะเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจที่สำคัญ และการออกกฎหมายตามกระบวนการทางนิติบัญญัติ การกำหนดนโยบายเป็นกระบวนการทางการเมืองที่สะท้อนถึงการแข่งขันและการต่อสู้ระหว่างสถาบันและกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่มีอำนาจและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจนโยบาย อำนาจทางการเมืองเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการกำหนดนโยบาย เพราะผู้มีอำนาจทางการเมืองมีอิทธิพลเหนือ และสามารถผลักดันให้นโยบายเป็นไปตามความต้องการของตนเอง หรือสามารถยับยั้งการเปลี่ยนแปลงนโยบายของผู้อื่นที่ไม่เห็นด้วยและประสบความสำเร็จตามที่ต้องการ

2. ผลักดันนโยบายด้านกฎหมายเกี่ยวกับการแบนสารเคมีที่มีอันตรายร้ายแรงอย่างถาวร โดยเฉพาะในการป้องกันการถอนแบนสารเคมีที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้บริโภค โดยเฉพาะเกษตรกรและประชาชนที่บริโภคผักและผลไม้ การมีนโยบายด้านกฎหมายที่เข้มงวดในเรื่องนี้จะช่วยให้สังคมมีความมั่นใจในคุณภาพของอาหารที่บริโภคและลดปัญหาสุขภาพที่อาจจากสารเคมีที่อันตรายได้เป็นอย่างมาก ดังนั้น การสนับสนุนนโยบายด้านกฎหมายเกี่ยวกับการแบนสารเคมีที่อันตรายร้ายแรงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรพิจารณาในทุกมิติและตั้งใจในการดำเนินการอย่างเคร่งครัดในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. การใช้เทคโนโลยีข่าวสาร (IT) เพื่อสื่อสารและแบ่งปันข้อมูลให้กับสังคม เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้คนได้รับรู้ข่าวสารที่หลากหลายและมีคุณภาพมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นบทความวิชาการหรือผลงานวิจัยที่มีความสำคัญ การใช้ (IT) ในการสื่อสารเป็นเครื่องมือที่สามารถเผยแพร่ข้อมูลได้อย่าง

รวดเร็วและกว้างขวาง ทำให้ผู้คนสามารถเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการได้ง่ายขึ้น ไม่ว่าจะเป็นผ่านทางเว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย หรือแอปพลิเคชันต่าง ๆ

2. ส่งเสริมให้สมาชิกภายในเครือข่ายทำงานเชิงรุกบนสื่อออนไลน์ให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดการสร้างการรับรู้กับประชาชนทุกเพศทุกวัย ทุกอาชีพ

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

การศึกษาค้างต่อไปควรให้ความสำคัญกับการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) โดยเฉพาะในเรื่องการผลักดันให้มีการแบนสารเคมีที่มีความอันตรายสูง นอกจากนี้ยังควรศึกษาเกี่ยวกับบทบาทที่สำคัญในการผลักดันนโยบายความปลอดภัยทางอาหารและภาคการเกษตร ในฐานะแสดงทางการเมือง ด้วยความรู้ที่เกิดจากการศึกษาเหล่านี้จะช่วยสร้างพื้นฐานที่แข็งแกร่งในการพัฒนานโยบายด้านความปลอดภัยในการใช้สารเคมีในการเกษตรและอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีในวงการเกษตรและอาหารในประเทศไทยและทั่วโลก

บรรณานุกรม

- เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thailand Pesticide Alert Network: Thai-PAN). (2555). เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN). สืบค้นจาก <https://thaipan.org/about>
- ณัฐฉา จินารัตน์. (2554). กระบวนการผลักดันนโยบายสาธารณะ : ศึกษากรณี ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2550. วารสารการจัดการป่าไม้, 5(9), 10.
- ตุ้ แสนฤทธิ์. (2558). ปฏิวัติเขียว ยุคสมัยที่ หอนน นก หนุ แมลง เริ่มวิวัฒนาการ ฉลาดกว่ามนุษย์. สืบค้นจาก <http://www.raiporjai.com/pesticides.php?no=23&pg=1>
- ปธาน สุวรรณมงคล. (2554). การเมืองท้องถิ่น การเมืองของใคร โดยใคร และเพื่อใคร สืบค้นจาก <http://www.thapra.lib.su.ac.th/cover/pdf/content256.pdf>
- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2552). ประชาสังคมกับการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทยกำลังพัฒนา. วารสารสหวิทยาการวิจัย.
- ประเวศ วะสี. (2550). หลักยุทธศาสตร์สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา. สืบค้นจาก <https://www.oknation.net/post/detail/634d0a92085753d05a784ab3>
- ศิรินัททรา สถาพรวงศ์. (2552). การกำหนดนโยบายพืชตัดแต่งพันธุกรรมของประเทศไทย. (ปริญญาานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สำนักข่าวอิศรา. (2560). เปิดตัวเลข 3 ปี ย้อนหลัง นำเข้าสารเคมีอันตราย พบ ‘ไกลโฟเซต’ สูงสุดมูลค่ารวม 1 หมื่นล้าน. สืบค้นจาก <https://www.isranews.org/content-page/item/59676-paraquat.html>
- สำนักงานหลักประกันสุขภาพ. (2563). สปสช. คำนวณเลื่อนห้ามใช้ 3 สารเคมีเกษตรเผยผู้ป่วยพิษสารเคมี 5 ปี รวมกว่า 1.5 หมื่นคน. สืบค้นจาก <https://www.nhso.go.th/news/2877>

ภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย
อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

Leadership of Community Development of the Official Monks in Na Fai
Subdistrict Mueang District Chaiyaphum Province

พระบุญจ้อง อนุตตโร (หมู่สะแก)

Phra Boonjong Anuttaro (Musakae)

พระมหานรินทร์ สุรปญโญ, (เอมพันธ์)

PhramahaNarin Surapinyo, (Emphan)

ไพฑูรย์ มาเมือง

Phaitoon Mamuangt

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: narinpempa123@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 1 กันยายน 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 3 กันยายน 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 15 กันยายน 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ 2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ และ 3. นำเสนอภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยมีระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่า t-test ค่า F-test และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.05$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้ ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ($\bar{X}=4.05$) ด้านพัฒนาจิตใจประชาชน ($\bar{X}=4.05$) ด้านการการสาธารณสุขสงเคราะห์ ($\bar{X}=4.04$) และด้านการศึกษาสงเคราะห์ ($\bar{X}=4.04$) 2. ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีเพศ และอายุต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มีการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย 3. ผลการนำเสนอพบว่า 1) ด้านพัฒนาจิตใจประชาชน พระสังฆาธิการควรเทศนาสั่งสอนให้ประชาชนได้เข้าใจหลักธรรมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน 2) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พระสังฆาธิการควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์และศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์

ขึ้นในวัด 3) ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ พระสังฆาธิการควรแนะนำประชาชนประกอบสัมมาอาชีพที่เหมาะสม 4) ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม พระสังฆาธิการควรส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ควรจัดกิจกรรมสะท้อนอัตลักษณ์ภูมิปัญญาของท้องถิ่น

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ, การพัฒนาชุมชน, พระสังฆาธิการ

ADSTRACT

The research aims to: 1. Study the leadership level in community development of the Official monks in Na Fai Subdistrict, Mueang District, Chaiphum Province. 2. Compare people's opinions on the community development leadership of the Official monks in Na Fai Subdistrict, Mueang District, Chaiphum Province. and 3. Presenting the community development leadership of the Official monks in Na Fai Subdistrict, Mueang District, Chaiphum Province. The research methodology is a combined research methodology. Qualitative research and quantitative research. The tools used are questionnaires and interviews. Analyze data by determining frequency, percentage, mean, standard deviation, test hypotheses by t-test and F-test, and analyze data with descriptive interpretation.

The research results found that:

1. The overall level of community development leadership of the Official monks is at a high level ($\bar{X}=4.05$) When classified into each aspect as follows: Promotion of arts and culture ($\bar{X}=4.05$) People's mental development ($\bar{X}=4.05$) Public welfare aspect ($\bar{X}=4.04$) and welfare education ($\bar{X}=4.04$) 2. The comparison results found that The people with different sex and ages had no different opinions Therefore, the research hypothesis was rejected. As for people with different educations, occupations, and incomes There are different opinions. With statistical significance at the 0.05 level, the research hypothesis was therefore accepted. 3. Results of the presentation found that 1) People's mental development The Official monks should preach and teach the people to understand the principles and be able to apply them in their daily lives. 2) Educational assistance The Official monks should promote and support the establishment of Sunday Buddhist schools and pre-elementary child training centers in temples. 3) Public welfare The Official monks should advise people to pursue appropriate occupations. 4) Promotion of arts and culture The Official monks should promote morality and culture. Activities should be organized to reflect the identity of local wisdom.

Keywords: Leadership, Community Development, Official Monks

บทนำ

นับตั้งแต่สมัยพุทธกาล พระพุทธศาสนามีความสำคัญ ต่อสังคมไทยและมีบทบาทต่อชุมชน อีกทั้งพระพุทธศาสนาเปรียบเสมือนเป็นศาสนาประจำชาติ เพราะมีความสำคัญทางด้านจิตใจ เป็น

ศูนย์กลางของชุมชน โดยการอบรมคุณธรรม จริยธรรม อุบาสัย ดึงมาให้กับคนในสังคมและชุมชน ให้ความอนุเคราะห์ด้านสาธารณะตามความต้องการ ของประชาชนกับปัญหาให้กับสังคมและประเทศชาติเป็นอย่างดี ด้วยหลักคำสอนของพระสัมมาสัมมาพุทธเจ้า ตลอดจนพิธีการทางศาสนา ทำให้คนในชุมชน มีความรักความสามัคคี โดยมีพระสงฆ์ถ่ายทอดความรู้รวมถึงให้การศึกษาแก่บุตรหลานของชาวบ้าน เช่น การสอนหนังสือให้กับนักเรียน สงเคราะห์ชาวบ้านที่มีความยากจน สงเคราะห์ชาวบ้านโดยการแนะนำในการประกอบอาชีพ เพราะชาวบ้านหรือสังคมไทยเห็นพระสงฆ์เป็นผู้มีความบริสุทธิ์อยู่ในกรอบแห่งศีลควรค่าแก่การเคารพ เป็นผู้เสียสละบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ในอดีต การศึกษาของลูกหลานชาวบ้านศึกษาที่วัด พระสงฆ์มีบทบาทต่อการศึกษาแต่ยุคสมัย เปลี่ยนแปลงไปทำให้พระสงฆ์เสียบทบาทในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาคือได้มีการย้ายศูนย์กลางการศึกษา ออกจากการดูแลของวัดเป็นผลทำให้บทบาท ของพระสงฆ์ในการศึกษา ถดถอยลง จนก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านอื่นตามมาอีกด้วยโดยเฉพาะในมิติด้านวัฒนธรรม และจริยธรรม แต่อย่างไรก็ตามวัดไม่ได้สูญเสียโอกาสไปทั้งหมด ยังคงเป็นที่พึ่งทางใจให้แก่ พุทธศาสนิกชนอยู่จนถึงปัจจุบันโดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ขับเคลื่อน พระสงฆ์ถือว่า เป็นหนึ่งในพระรัตนตรัยเป็นหัวใจสำคัญ ของพระพุทธศาสนาเป็นองค์กรที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา (ฉลอง พันธจันทร์, ธีระพงษ์ มีโธสง และอภิญญาวัฒน์ โพธิ์สาน, 2553 : 37-38)

พระสงฆ์ถือว่าเป็นผู้นำให้กับชุมชนอันเป็นที่ยอมรับพระสงฆ์ นอกจากจะทำหน้าที่ตนเองเพื่อขัดเกลากิเลสของตนเองแล้ว ยังต้องทำหน้าที่เพื่อสังคมชุมชนอีกด้วย ด้วยความเป็นจริง ชีวิตของพระสงฆ์มีความสัมพันธ์กับ ชุมชนทางด้านความเป็นอยู่ต้องพึ่งพาอาศัยชาวบ้าน ในขณะที่เดียวกับพระสงฆ์ก็ต้องตอบแทนชุมชนตามที่พระสัมมาสัมมาพุทธเจ้าได้ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลายเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขของมหาชน เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก นอกจากนั้น พระพุทธองค์ยังทรงเน้น ย้ำถึงความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์และชุมชนว่า ภิกษุทั้งหลายพราหมณ์และคหบดีเป็นผู้มีอุปการคุณมากแก่เธอทั้งหลาย บำรุงเธอทั้งหลาย อยู่ด้วยจิวร บิณฑบาต เสนาสนะและยารักษาโรค แม้เธอทั้งหลายก็ จะเห็นได้ว่า พระสงฆ์ไม่สามารถจะประกอบอาชีพอย่างคฤหัสถ์ได้จำเป็นต้องอาศัยปัจจัย 4 ในการดำรงชีวิต ในขณะที่คฤหัสถ์ ไม่ค่อยมีเวลาในการศึกษาเล่าเรียนก็ได้อาศัยพระสงฆ์ให้คำแนะนำโดยเฉพาะด้านคุณธรรมจริยธรรม บทบาทของวัดและพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนได้แก่ (1) วัดในฐานะสถานศึกษา (2) วัดในฐานะสงเคราะห์ (3) วัดในฐานะเป็นสถานพยาบาล (4) วัดในฐานะเป็นสถานที่พักของคนเดินทาง (5) วัดในฐานะเป็นสโมสร (6) วัดในฐานะเป็นสถานบันเทิง (7) วัดในฐานะเป็นสถานที่ใกล้เคียงข้อพิพาท (8) วัดในฐานะ เป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรม (9) วัดในฐานะเป็นคลังพัสดุ (10) วัดในฐานะเป็นศูนย์กลางการบริหาร การปกครอง และ (11) วัดในฐานะเป็นที่ประกอบพิธีกรรม วัดในฐานะที่ประกอบพิธีกรรม หมายถึง บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ให้มีความทันสมัยมากขึ้นและจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาได้อย่างสมบูรณ์จนก่อให้เกิด ความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาของชาวบ้านในชุมชน (พระราชพุทธิญาณวงศ์, 2540 : 230)

ความเป็นภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์จะต้องเกิดจากความตระหนักรู้ในพระธรรมวินัย เป็นผู้เข้าใจตนเองฝึกฝนตนเอง และต้องเข้าใจสภาพความเปลี่ยนแปลงของโลก ไม่ว่าจะเป็นปัญหาแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านพัฒนาจิตใจประชาชน 2) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 3) ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม 4) ด้านการการสาธารณสงเคราะห์ 5) ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และพระสงฆ์จะต้องเข้าใจในวิถีความเป็นอยู่ของประชาชนส่วนใหญ่ที่มีปัญหาความยากจนและ

การว่างงาน การแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจในประเทศและต่างประเทศมีมากขึ้น การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ในสังคมลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2550 : 2) เมื่อได้เข้ามาในวัดถือ ว่าเป็นการสร้างพลังให้กับประชาชนทั้งพลังกายและพลังใจ เป็นโอกาสในการสร้างคนในสังคมและ ชุมชนให้เป็นคนที่มีคุณภาพมีศีลธรรมประจำใจ กิจกรรมที่จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมกันในการพัฒนา ชุมชนถือเป็นการสร้างเสริมความสามัคคีให้กับชุมชนหมู่บ้าน ทำให้ชุมชนหมู่บ้านเกิดความเข้มแข็ง พระ สังฆาธิ์ต้องแสดงภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนในทุกๆ ด้าน อย่างเป็นรูปธรรมมีแบบแผน มีแนวทางที่ ชัดเจนและสามารถทำได้จริง เพราะการพัฒนาชุมชน สังคม มิได้กระทำเพียงด้านวัตถุอย่างเดียว ต้อง กระทำด้านจิตใจและด้านวัตถุควบคู่กันไปด้วย

อีกประการหนึ่ง ที่พระสังฆาธิ์ไม่อาจมองข้ามได้เลย คือความรู้สึกของชาวบ้านที่มีต่อวัด “ความรู้สึกที่วัดเป็นของประชาชน ประชาชนเป็นเจ้าของวัด เจ้าอาวาสเป็นผู้นำผู้ปกครองและ พัฒนาจัดการวัด” ความรู้สึกเช่นนี้จะทำให้ชาวบ้านรักและหวงแหนวัด คอยดูแลเอาใจใส่ไม่ทอดทิ้งวัด ขาดเหลืออะไรก็สนับสนุนช่วยเหลือ โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้จัดการอำนวยความสะดวกให้ หรือพระสงฆ์ ต้องการให้วัดและชุมชนเป็นอย่างไรก็อบรมแนะนำชาวบ้านให้ชาวบ้านรับรู้ เมื่อเขาคล้อยตามก็จะ สำเร็จประโยชน์ แต่ข้อสำคัญคือจะทำให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกเช่นนั้นได้อย่างไร ข้อนี้ก็อยู่ที่เจ้า อาวาสหรือพระสังฆาธิ์การ ซึ่งเป็นผู้นำภายในวัดจะสามารถนำและพัฒนาวัดให้เป็นที่ถูกใจของ ประชาชนได้มากน้อยเพียงไรเป็นสำคัญ มีคำกล่าวไว้ว่าคิดว่า “เมื่อวัดไม่ทิ้งบ้าน บ้านก็ไม่ทิ้งวัด” คำ กล่าวนี้เป็นปริศนา เมื่อผู้นำวัดแก้ปริศนานี้ตก ชาวบ้านก็จะเกิดความรู้สึกที่ดีต่อวัดและพากันเข้าวัด เหมือนวัดที่มีผู้คนหลังไหลเข้ามาอุปการะจนเจือ จนกระทั่งต้องขยายศาลาขยายพื้นที่วัดออกไป เรื่อยๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ชาวบ้าน ในส่วนของตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ สภาพพื้นที่โดยรวมค่อนข้างใหญ่ ซึ่งในปัจจุบันพื้นที่ตำบลนาฝายนั้น เป็นสังคมชนบทที่ยึดติดอบอ้อม อยู่กับประเพณี และวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมอยู่เป็นส่วนใหญ่ มีความหลากหลายทางประเพณีวัฒนธรรม ที่แม้จะอาศัย เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อความรู้สึกของประชาชนที่มีความแตกต่างกันทางประเพณี และพิธีกรรมต่างๆ ฉะนั้น พระสังฆาธิ์การต้องเป็นผู้ที่ฉลาดในการพัฒนาชุมชนให้คำปรึกษา แนะนำ ชี้แนะ เป็นผู้นำด้านจิตใจ หรือแม้กระทั่งเป็นผู้นำในการประกอบกิจกรรมต่างๆ โดยอนุโลมไปตาม สถานการณ์หรือสภาพของชุมชนนั้นด้วย “พระภิกษุเป็นผู้นำที่สำคัญของชุมชนดังนั้นพระสงฆ์จึงมี ความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านอย่างแนบแน่น กิจกรรมใดที่เป็นไปเพื่อสร้างความ เจริญก้าวหน้าสร้างความสามัคคีให้แก่หมู่บ้าน พระสงฆ์ก็ควรให้ความสำคัญและควรเข้าไปมี ส่วนร่วมด้วย” (พระมหาสุระพงษ์ สุรวโส, 2555 : 2)

ผู้วิจัยให้ความสำคัญที่ตัว “พระสังฆาธิ์การ” หรือการพัฒนาชุมชนเป็นสำคัญจากเหตุผลและ ความสำคัญดังที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาในหัวข้อเรื่อง “ภาวะผู้นำการพัฒนา ชุมชนของพระสังฆาธิ์การ” เพื่อศึกษาระดับ เพื่อเปรียบเทียบ และนำเสนอเกี่ยวกับ “ภาวะผู้นำการพัฒนา ชุมชนของพระสังฆาธิ์การ” เพื่อต้องการที่จะศึกษาว่าในปัจจุบันนี้ พระสังฆาธิ์การในตำบลนา ฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ มีภาวะผู้นำด้านคุณลักษณะ 5 ด้าน (1) ด้านพัฒนาจิตใจประชาชน (2) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (3) ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม (4) ด้านการการสาธารณสงเคราะห์ (5) ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ของความเป็นภาวะผู้นำตามความต้องการของชุมชนมากน้อยเพียงใด มีแนวทางในการนำและพัฒนาชุมชนเป็นไปในทิศทางใด มีวิธีการกลยุทธ์ในการพัฒนาวัดและชุมชน ให้เจริญรุ่งเรือง มีความสันติสุขและเกิดการพัฒนาอย่างมั่นคงต่อเนื่อง จนกระทั่งประชาชนในชุมชน และสังคมยอมรับยกย่องให้ “พระสังฆาธิ์การ” และวัดกลายเป็นศูนย์กลางของชุมชนนั้นได้อย่างไร

และมีปัจจัยอะไรบ้างที่จะช่วยส่งเสริมให้พระสังฆาธิการและวัด กลายเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาของชุมชนต่อไป ทำให้ผู้วิจัยสนใจและอยากทราบว่า “ภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ” ในปัจจุบันตามความคิดเห็นหรือความคาดหวังของชุมชนเป็นเช่นไร มีส่วนเกี่ยวข้องและมีความสำคัญหรือไม่มากนักน้อยเพียงใดต่อปัญหาดังกล่าว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อนำเสนอภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยการประยุกต์ตามหลักสัปติธรรม

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ” ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีการกำหนดขอบเขตการวิจัยดังนี้ คือ

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหางานวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ” ซึ่งประกอบไปด้วย แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน หลักสัปติธรรม 7 ประการ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กรอบแนวคิดในการวิจัย ภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านพัฒนาจิตใจประชาชน 2) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 3) ด้านการการสาธารณสงเคราะห์ 4) ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม (วิริยะ พุทธ ยะสาย และคณะ, 2561 : 67) และหลักสัปติธรรม 7 ประการ ได้แก่ 1) อตถัญญตา รู้จักเหตุ 2) อัมมัญญตา รู้จักผล 3) อตตัญญตา รู้จักตน 4) มัตตัญญตา รู้จักประมาณ 5) กาลัญญตา รู้จักกาล 6) ปริสสัญญตา รู้จักชุมชน 7) ปุคคลัญญตา รู้จักบุคคล (อง.สตตก. (ไทย) 23/68/143)

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดการศึกษาวิจัยเฉพาะในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งแบ่งเขตการปกครองเป็น 19 หมู่บ้าน ประกอบไปด้วย 1) หมู่ 1 บ้านตาตโตน 2) หมู่ 2 บ้านห้วยชัน 3) หมู่ 3 บ้านนาฝาย 4) หมู่ 4 บ้านหนองแวง 5) หมู่ 5 บ้านหนองหญ้าปล้อง 6) หมู่ 6 บ้านหนองนกเข้าน้อย 7) หมู่ 7 บ้านกุดขมิ้น 8) หมู่ 8 บ้านโนนคูณ 9) หมู่ 9 บ้านช่อระกา 10) หมู่ 10 บ้านพลึง 11) หมู่ 11 บ้านคร้อ 12) หมู่ 12 บ้านโนนพระคำ 13) หมู่ 13 บ้านโนนมะเกลือ 14) หมู่ 14 บ้านโนนเหลียม 15) หมู่ 15 บ้านโนนดู่พัฒนา 16) หมู่ 16 บ้านนาฝาย 17) หมู่ 17 บ้านช่อระกา 18) หมู่ 18 บ้านช่อระกา 19) หมู่ 19 บ้านโนนสะอาด ซึ่งผู้วิจัยสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของ

พระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ” โดยจะได้ทราบว่าประชาชนมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิว่าอยู่ในระดับใด แตกต่างกันหรือไม่ ควรเป็นอย่างไร เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนช่วยเหลือ ปรับปรุง พัฒนา สนับสนุน และดำเนินงานในการส่งเสริมภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการอันจะก่อเกิดประโยชน์สูงสุดให้แก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

3. ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. ประชากร ได้แก่ ประชาชนผู้ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปที่มีทะเบียนราษฎรอยู่ในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งแบ่งเขตการปกครองเป็นเป็นจำนวน 19 หมู่บ้าน ประกอบไปด้วย 1) หมู่ 1 บ้านตาตไธสน จำนวน 1,176 คน 2) หมู่ 2 บ้านห้วยชัน จำนวน 761 คน 3) หมู่ 3 บ้านนาฝาย จำนวน 873 คน 4) หมู่ 4 บ้านหนองแวง จำนวน 691 คน 5) หมู่ 5 บ้านหนองหญ้าปล้อง จำนวน 558 คน 6) หมู่ 6 บ้านหนองนกเขาน้อย จำนวน 756 คน 7) หมู่ 7 บ้านกุดขมิ้น จำนวน 411 คน 8) หมู่ 8 บ้านโนนคูณ จำนวน 477 คน 9) หมู่ 9 บ้านช่อระกา จำนวน 891 คน 10) หมู่ 10 บ้านพลึง จำนวน 725 คน 11) หมู่ 11 บ้านคร้อ จำนวน 502 คน 12) หมู่ 12 บ้านโนนพระคำ จำนวน 396 คน 13) หมู่ 13 บ้านโนนมะเกลือ จำนวน 584 คน 14) หมู่ 14 บ้านโนนเหลื่อม จำนวน 538 คน 15) หมู่ 15 บ้านโนนดู่พัฒนา จำนวน 547 คน 16) หมู่ 16 บ้านนาฝาย จำนวน 571 คน 17) หมู่ 17 บ้านช่อระกา จำนวน 415 คน 18) หมู่ 18 บ้านช่อระกา จำนวน 533 คน 19) หมู่ 19 บ้านโนนสะอาด จำนวน 427 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 11,832 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ, 2566 : ออนไลน์) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวนทั้งสิ้น 387 คน ตามสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างจากประชากรดังกล่าวข้างต้นของแต่ละหมู่บ้านในการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างโดยโปรแกรมคำนวณกลุ่มประชากรตัวอย่างของ ทาโร่ ยามาเน่

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิจัยครั้งนี้เน้นการเก็บข้อมูลจากตัวแทนของประชาชนเหล่านี้ คือ 1) พระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 5 รูป 2) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนา จำนวน 2 รูป 3) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 9 รูปหรือคน

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เวลาในการวิจัยเริ่มตั้งแต่เดือน พฤษภาคม-สิงหาคม พ.ศ. 2567 รวมเป็นระยะเวลา 4 เดือน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ซึ่งประกอบไปด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้ คือ

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ได้แก่ 1) พระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 5 รูป 2) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนา จำนวน 2 รูป 3) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 9 รูปหรือคน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key

Informant) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลมี 4 วิธี คือ 1) การสังเกต 2) ตำราและเอกสาร 3) การสัมภาษณ์ 4) การบันทึกวีดิทัศน์และสไลด์ทัศนูปกรณ์

2. การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนผู้ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปที่มีทะเบียนราษฎรอยู่ในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งแบ่งเขตการปกครองเป็นเป็นจำนวน 19 หมู่บ้าน รวมประชากรทั้งสิ้นจำนวน 11,832 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างจากประชากรในพื้นที่กลุ่มตัวอย่างและสุ่มตัวอย่างตามโควตาที่กำหนดเพื่อความครอบคลุมของข้อมูลจึงใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ 387 คน ในการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างโดยโปรแกรมคำนวณกลุ่มประชากรตัวอย่างทาร์โร่ ยามาเน่

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ

1. ระดับภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.05$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ($\bar{X}=4.05$) ด้านพัฒนาจิตใจประชาชน ($\bar{X}=4.05$) ด้านการการสาธารณสุขสงเคราะห์ ($\bar{X}=4.04$) และด้านการศึกษาสงเคราะห์ ($\bar{X}=4.04$) อยู่ในระดับมากตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศ และอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มีการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

3. ผลการนำเสนอภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยการประยุกต์ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 พบว่า 1) ด้านพัฒนาจิตใจประชาชนโดยการประยุกต์ตามหลักสัปปุริสธรรม พระสังฆาธิการควรเทศนาสั่งสอนให้ประชาชนได้เข้าใจหลักธรรมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ควรจัดกิจกรรมให้ประชาชนรักษาศีลอุโบสถทุกวันพระ และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ควรจัดกิจกรรมสนับสนุนให้แก่เด็กและเยาวชนเข้าวัดปฏิบัติธรรม เพื่อเป็นคนดีของสังคม ควรจัดกิจกรรมบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนพร้อมอบรมความรู้ด้านศีล สมาธิ และปัญญาให้กับเด็กและเยาวชน 2) ด้านการศึกษาสงเคราะห์โดยการประยุกต์ตามหลักสัปปุริสธรรม พระสังฆาธิการควรจัดการศึกษาสงเคราะห์เน้นการปลูกฝังศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชน ควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์และศูนย์อบรมเด็ก ก่อนเกณฑ์ขึ้นในวัด ควรสร้างอาคารเรียน/ห้องสมุด จัดหาอุปกรณ์การศึกษา/อุปกรณ์กีฬา ให้แก่โรงเรียนเพื่อมอบให้แก่เด็กและเยาวชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ควรจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์และแจกทุนการศึกษาเพื่อให้แก่เด็กและเยาวชน 3) ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์โดยการประยุกต์ตามหลักสัปปุริสธรรม พระสังฆาธิการควรแนะนำประชาชนเกี่ยวกับการประกอบสัมมาอาชีพที่เหมาะสมแก่ประชาชนโดยยึดตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ควรอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการประกอบงานการกุศลและอกุศล เช่น ประชาชนยืมสิ่งของวัด เป็นต้น ควรณรงค์อบรมแนะนำให้ความรู้แก่ประชาชนเสียสละผลประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนร่วม เช่น การสร้างสิ่งของสาธารณประโยชน์ เป็นต้น ควรมีความคิด

สร้างสรรค์ในการช่วยกันพัฒนาวัด บ้าน และโรงเรียน 4) ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมโดยการประยุกต์ตามหลักสัปปุริสธรรม พระสังฆาธิการควรส่งเสริมศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรม ควรจัดกิจกรรมสะท้อนอัตลักษณ์ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ควรสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมอันมีคุณค่าของชุมชน ควรให้ใช้สถานที่ของวัดเป็นศูนย์กลางการอนุรักษ์และจัดนิทรรศการที่เกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีต่างๆ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง เรื่อง “ภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยสามารถสรุปอภิปรายผลการวิจัยโดยมีรายละเอียดดังนี้ คือ

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

ระดับภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.05$, S.D.=0.66) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ($\bar{X}=4.05$, S.D.=0.70) ด้านพัฒนาจิตใจประชาชน ($\bar{X}=4.05$, S.D.=0.71) ด้านการการสาธารณสุขสงเคราะห์ ($\bar{X}=4.04$, S.D.=0.69) และด้านการศึกษาสงเคราะห์ ($\bar{X}=4.04$, S.D.=0.71) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ อภิปรายได้ว่า 1) ด้านพัฒนาจิตใจประชาชนโดยการประยุกต์ตามหลักสัปปุริสธรรม พระสังฆาธิการมีการเทศนาสั่งสอนประชาชน และมีการจัดกิจกรรมบรรพชาอุปสมบทสามเณรภาคฤดูร้อน ให้เข้าใจถึงหลักธรรมตามความเป็นจริงของธรรมชาติ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันได้ 2) ด้านการศึกษาสงเคราะห์โดยการประยุกต์ตามหลักสัปปุริสธรรม พระสังฆาธิการเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อชุมชนท้องถิ่นและสังคมที่ตนอาศัยอยู่ และมีบทบาทที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนเป็นผู้ใกล้ชิดและเข้าใจความทุกข์ยากของประชาชน 3) ด้านการการสาธารณสุขสงเคราะห์โดยการประยุกต์ตามหลักสัปปุริสธรรม พระสังฆาธิการควรที่จะช่วยเหลือประชาชนในด้านต่างๆ เพราะวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน บ้านต้องพึ่งวัด และวัดก็ต้องพึ่งบ้านนั้นมิมีขาดไหนแต่ไรแล้วในคราวที่ชาวบ้านประสบทุกข์ พระสงฆ์ก็ต้องเข้าไปช่วยเหลือเยียวยาให้คลายจากความทุกข์ 4) ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมโดยการประยุกต์ตามหลักสัปปุริสธรรม พระสังฆาธิการควรส่งเสริมกิจกรรมที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์และศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมให้กับชุมชนในวันสำคัญ เช่น วันพ่อแห่งชาติ วันแม่แห่งชาติ ซึ่งระดับภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวม อยู่ในระดับมาก โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมชาย ปญญาวุฒโธ (ยอดศิริรินทร์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ” ผลการวิจัยพบว่า ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.08$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านบุคลิกภาพ ($\bar{X}=4.13$) ด้านคุณลักษณะ ($\bar{X}=4.10$) ด้านพฤติกรรม ($\bar{X}=4.07$) และด้านตามสถานการณ์ ($\bar{X}=4.01$) ตามลำดับ (พระสมชาย ปญญาวุฒโธ (ยอดศิริรินทร์), 2567 : บทคัดย่อ) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสุวรรณจันทรังษี (คำมู โคตรโนนกอก) ได้ศึกษาวิจัยในเรื่อง “การบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการปกครองของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ” ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับภาวะผู้นำทางการ

ปกครองของผู้ปกครองท้องถิ่นในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.79$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านคุณลักษณะ ($\bar{X}=3.81$) ด้านตามสถานการณ์ ($\bar{X}=3.79$) ด้านการเปลี่ยนแปลง ($\bar{X}=3.79$) และด้านพฤติกรรม ($\bar{X}=3.76$) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ (พระครูสุวรรณจันทรังษี (คำมู โคตรโนนกอก), 2567 : บทคัดย่อ) โดยกล่าวถึงภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการว่าจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียกระดับของภาวะผู้นำ อยู่ในระดับมาก โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการกับภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ซึ่งสอดคล้องวิจัยของ พระเศรษฐี วุฒิปญญาอิสกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักธรรมาธิปไตยเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า การบูรณาการหลักธรรมาธิปไตยส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดนครราชสีมา นำสู่การปฏิบัติดังนี้ 1) ด้านอำนาจและอิทธิพล ผู้นำทางการเมืองรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างต่างน้อมนำทศพิธราชธรรมมาใช้มีการจัดทำนโยบาย 2) ด้านพฤติกรรม ผู้นำทางการเมืองมุ่งสร้างผลงานทางการเมืองใช้กิจกรรมทางการเมืองสะท้อนความเป็นผู้นำทางการเมืองสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา 3) ด้านคุณลักษณะ ภาพลักษณ์นักการเมืองต้องมีความกล้าตัดสินใจ มีจุดยืนของตนเอง กล้าเผชิญกับความจริง กล้าเปิดเผยความจริง ไม่เน้นประโยชน์ตนเองและพวกพ้อง 4) ด้านสถานการณ์ ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักตน รู้จักคน รู้จักงาน รู้จักการประนีประนอม มีความรับผิดชอบ และมีวิสัยทัศน์ (พระเศรษฐี วุฒิปญญาอิสกุล, 2564 : บทคัดย่อ) ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่สังฆาธิการจะต้องมีหลักธรรมประจำใจและนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติ เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ต่อไป

2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ประชาชนที่มีเพศ และอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มีการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย อภิปรายได้ว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เจ้าอธิการวิชัย วิชโย (พลโยธา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำทางการปกครองของเจ้าอาวาสตามความคิดเห็นของประชาชนในตำบลธาตุทอง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ” ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางการปกครองของเจ้าอาวาสตามความคิดเห็นของประชาชนในตำบลธาตุทอง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการปกครองของเจ้าอาวาสตามความคิดเห็นของประชาชนในตำบลธาตุทอง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย และประชาชนที่มีและอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย (เจ้าอธิการวิชัย วิชโย (พลโยธา), 2565 : บทคัดย่อ) ซึ่งสอดคล้องวิจัยของ พระมหาณัฐพรพนัน ขนติโร (ร่อนน้อย) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร” ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบพบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร แตกต่างกัน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มีการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย (พระมหาณัฐพรพนธ์ ขนดีโร (รองน้อย), 2564 : บทคัดย่อ) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นนทชนันท์ภรณ์ ฝ่ายเทศ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปุริสธรรมของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อคุณลักษณะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปุริสธรรม ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี พบว่า ประชากรที่มีการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย จะเห็นได้ว่าพระพุทธานามมีส่วนช่วยในการพัฒนาสังคม (นนทชนันท์ภรณ์ ฝ่ายเทศ, 2563 : บทคัดย่อ) ฉะนั้นพระสังฆาธิการต้องมีหลักธรรมประจำใจและต้องมีความเมตตาต่อประชาชนในพื้นที่ที่จะต้องอบรมสั่งสอนให้ประชาชนในพื้นที่ละเว้นความชั่ว ทำแต่ความดี ทำจิตใจให้หมดจดจากเครื่องเศร้าหมอง

3. เพื่อนำเสนอภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยการประยุกต์ตามหลักสัปปุริสธรรม

พบว่า ระดับภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยการประยุกต์ตามหลักสัปปุริสธรรม โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.03$, S.D.=0.69) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านมัตตัญญูตา รู้จักประมาณ ($\bar{X}=4.15$, S.D.=0.85) รองลงมา ได้แก่ ด้านกาลัญญูตา รู้จักกาล ($\bar{X}=4.11$, S.D.=0.76), ด้านอัตตัญญูตา รู้จักตน ($\bar{X}=4.07$, S.D.=0.73), ด้านธัมมัญญูตา รู้จักเหตุ ($\bar{X}=4.04$, S.D.=0.74), ด้านปุคคลัญญูตา รู้จักบุคคล ($\bar{X}=4.00$, S.D.=0.75), ด้านปริสัณญูตา รู้จักชุมชน ($\bar{X}=3.94$, S.D.=0.77) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านอตัลัญญูตา รู้จักผล ($\bar{X}=3.92$, S.D.=0.76) ตามลำดับ อภิปรายผลได้ว่า 1) ด้านธัมมัญญูตา รู้จักเหตุ 2) ด้านอัตตัญญูตา รู้จักตน 3) ด้านมัตตัญญูตา รู้จักตน 4) ด้านมัตตัญญูตา รู้จักประมาณ 5) ด้านกาลัญญูตา รู้จักกาล 6) ด้านปุคคลัญญูตา รู้จักบุคคล และ 7) ด้านปริสัณญูตา รู้จักชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาธีรติ ธมมโสภโณ (โคภิตธรรม) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การอบรมกล่อมเกลากาทางการเมืองที่ส่งผลต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายอำเภอเมืองอุทัยธานี จังหวัดอุทัยธานี” ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์หลักสัปปุริสธรรม 7 ในการส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอเมืองอุทัยธานี จังหวัดอุทัยธานี โดยสามารถให้การอบรมกล่อมเกลากาทางการเมืองแก่เยาวชนด้วยแนวทางดังนี้ (1) สถาบันครอบครัว ควรปลูกฝังให้เด็กมีจิตสำนึกต่อความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ตนเอง (2) สถาบันการศึกษา ควรมีการบริหารการศึกษาหรือจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอนให้นักเรียนรู้จักเหตุและผลในการอยู่ร่วมกันในสังคม คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม (3) สถาบันสื่อสารมวลชน ควรเผยแพร่องค์ความรู้การประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน และนำเสนอข้อมูลข่าวสารของสภาพสังคมแวดล้อม (4) สถาบันศาสนา ควรสอนให้เด็กรู้จักเหตุ การที่จะได้รับผลประโยชน์มาจากเหตุนั้น ให้รู้จักยอมรับความเป็นจริงในผลที่ตนเองได้กระทำ ให้มีเป้าหมายในการดำรงชีวิต (5) กลุ่มเพื่อนมีบทบาทคือ เมื่อเกิดความขัดแย้งในกลุ่มเพื่อนควรร่วมกันแก้ไขความขัดแย้งระหว่างกันด้วยหลักเหตุผลและสันติวิธี ชักชวนกันใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในชีวิต ชักชวนเพื่อนร่วมกันทำกิจกรรม

สาธารณะประโยชน์ (พระมหาธีรดี ธมฺมโสมโณ (โศภิตธรรม), 2565 : บทคัดย่อ) และซึ่งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปัญญาฤทธิ สิริวิฑูโก (ฟ้าสกุล) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ประชาชนต้องการ และให้ความสำคัญในแต่ละด้าน คือ ด้านคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง คือ ผู้แทนราษฎร ต้องเป็นบุคคลที่ชาวบ้านพึ่งพาอาศัยได้ มีความรู้ความสามารถ ช่วยเหลือประชาชนในกรณีเกิดอุทกภัย มีมนุษยสัมพันธ์ดีกับประชาชน และ มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่ ด้านพรรคการเมือง คือ นโยบายชัดเจนและเป็นประโยชน์กับประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรม ด้านอิทธิพลของการสื่อสารมวลชน คือ สื่อมวลชนมีขอบเขตความรับผิดชอบที่กว้างขวาง มีอิทธิพลโดยตรงและโดยอ้อมต่อสังคม รวมทั้งส่งผลกระทบต่อสมาชิกของสังคมทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมด้านการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) คือ การรณรงค์หาเสียงไม่ได้เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของการเลือกตั้ง แต่เป็นเพียงแค่เครื่องมือช่วยในการนำข้อมูลข่าวสารและข้อเท็จจริงของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองส่งไปยังเป้าหมาย นั่นคือ ประชาชน (พระปัญญาฤทธิ สิริวิฑูโก (ฟ้าสกุล), 2565 : บทคัดย่อ) จะเห็นได้ว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถเสริมสร้างคุณลักษณะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรีพนา ศรีเชื้อ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างคุณลักษณะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของนายทหารหญิงชั้นสัญญาบัตรกองทัพอากาศตามแนวพุทธธรรม” ผลการวิจัยพบว่า การเสริมสร้างคุณลักษณะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของนายทหารหญิงชั้นสัญญาบัตร กองทัพอากาศตามแนวพุทธธรรม ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 องค์ประกอบ คือ 1) องค์ประกอบด้านจิตภูมิ ประกอบด้วย การมีวิสัยทัศน์มองการณ์ไกล มีความสามารถในการวางแผน คิดต่าง พัฒนา มีสติปัญญา ไหวพริบปฏิภาณดี ริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ นโยบายใหม่ 2) องค์ประกอบด้านวิบุริ ประกอบด้วย ต้องเป็นผู้มีสมรรถภาพในการทำงาน มีความเชี่ยวชาญในการบริหารคำนึงถึงความสามารถและปัจเจกบุคคล มุ่งเกณฑ์ มุ่งงาน มีความยึดหยุ่นสูง จัดให้มีการประชุมเสมอ ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ร่วมงานพัฒนาตนเอง นำเทคโนโลยีมาใช้พัฒนางาน ทักษะในการสื่อสารดี และมีความสามารถในการทำงานเป็นทีม 3) องค์ประกอบด้านนิสัยสัมปโน ประกอบด้วยมีมนุษยสัมพันธ์ มีบุคลิกภาพดี มีทักษะในการติดต่อประสานงานดี การวางตัวเสมอต้นเสมอปลาย มีความสามารถครองใจคน ให้คำแนะนำช่วยเหลือประสานให้องค์กรเกิดความสามัคคี มีความเชื่อมั่นในตัวเอง เมตตา กรุณา ยุติธรรม ซื่อสัตย์สุจริต (ศรีพนา ศรีเชื้อ, 2560 : บทคัดย่อ) จะเห็นได้ว่าภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่พระสังฆาธิการควรจะเป็นแบบอย่างแก่พุทธศาสนิกชน และมีความจำเป็นจะต้องเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมคือเป็นคนดีนั่นเอง โดยการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาช่วยในการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติ

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ” มีข้อเสนอแนะ ได้ดังนี้

1. ด้านพัฒนาจิตใจประชาชน คือ พระสังฆาธิการควรจัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนเข้าวัดศึกษาและปฏิบัติธรรมตามวิถีพุทธเพื่อเป็นคนดีของสังคม ควรจัดกิจกรรมให้ประชาชนรักษาศีลอุโบสถทุกวันพระทั้งในช่วงเช้าพรรษาและนอกพรรษาลดอดถึงวันสำคัญในทาง

พระพุทธศาสนาเป็นประจำ ควรจัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญของชาติ เช่น วันพ่อแห่งชาติและวันแม่แห่งชาติโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วม

2. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ คือ พระสังฆาธิการควรจัดการศึกษาสงเคราะห์เน้นการปลูกฝังศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมแก่เด็ก เยาวชนและประชาชน ควรจัดสร้างอาคารเรียน/ห้องสมุด จัดหาอุปกรณ์การศึกษา/อุปกรณ์กีฬา ให้แก่โรงเรียนเพื่อให้สาธารณชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ควรจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์และแจกทุนการศึกษาเพื่อให้การศึกษาสงเคราะห์แก่นักเรียนและเยาวชน

3. ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ คือ พระสังฆาธิการควรรณรงค์ให้ความรู้แนะนำทางราชการและประชาชนและจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันยาเสพติดแก่เด็กเยาวชนและชาวบ้านในชุมชน ควรแนะนำประชาชนเกี่ยวกับการประกอบสัมมาอาชีพที่เหมาะสมแก่ประชาชน โดยยึดตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ควรอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการประกอบงานการกุศล

4. ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม คือ พระสังฆาธิการควรให้การอบรมความรู้และส่งเสริมศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรม ควรส่งเสริมกิจกรรมสะท้อนทางอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ควรส่งเสริมสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เจ้าอธิการวิชัย วิชโย (พลโยธา). (2565). “ภาวะผู้นำทางการปกครองของเจ้าอาวาสตามความคิดเห็นของประชาชนในตำบลธาตุทอง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ”. **สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ฉลอง พันธุ์จันทร์ ชีระพงษ์ มีไธสง และอภิญญาวัฒน์ โพธิ์सान. (2553). “การส่งเสริมศักยภาพของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนบ้านท่าขอนยางอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม”. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**. ปีที่ 29 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน.

นนท์ชนันท์กรณ์ ฝ่ายเทศ. (2563). “คุณลักษณะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปุริสธรรมของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี”. **สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูสุวรรณจันทรังษี (คำมู โคตรโนนกอก). (2567). “การบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการปกครองของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ”. **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระปัญญาฤทธิ์ สิริวิฑูรโก (ฟ้าสกุล). (2565). “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอลำสนธิ จังหวัดยโสธร”. **สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2550). **ภาวะผู้นำ**. กรุงเทพมหานคร : ตาตาทับลิเคชั่น จำกัด.
- พระมหาณัฐพรจัน ขนติธโร (รองน้อย). (2564). “ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร”. **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาธีรดี ธมมโสภโณ (โสภิตธรรม). (2565). “การอบรมกล่อมเกลากิจการการเมืองที่ส่งผลต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายอำเภอเมืองอุทัยธานี จังหวัดอุทัยธานี”. **สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุระพงษ์ สุรวโโส. (2555). “ภาวะผู้นำของพระสงฆ์ในการบริหารการพัฒนาชุมชน”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พระราชพุทธิญาณวงศ์. (2540). **คู่มือวิทยากรอบรมพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส**. กรุงเทพมหานคร : อารการพิมพ์.
- พรเศรษฐี วุฒิปัญญาอิสกุล. (2564). “การบูรณาการหลักธรรมาธิปไตยเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดนครราชสีมา”. **ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมชาย ปญญาวุฒโฒ (ยอดศิริรินทร์). (2567). “ภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ”. **สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วีระยุทธ ยะสาย และคณะ. (2561). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เขตอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม.
- ศรีพนา ศรีเชื้อ. (2560). “การเสริมสร้างคุณลักษณะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของนายทหารหญิงชั้นสัญญาบัตรกองทัพอากาศตามแนวพุทธธรรม”. **ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- องค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ. (2566). **เขตการปกครอง**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.nafai-chaiyaphum.go.th/condition> 26 กุมภาพันธ์.

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสัปบุริธรรมของผู้ปกครองท้องถิ่น ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

Desirable Characteristics According to the Principles of Sappurisdhamma of Local Governors in Nong Bua Daeng District of Chaiyaphum Province

พระครูนันทรธรรมารักษ์ (สุดใจ นนทิกโก)

Phrakru Nanthammaporn (Sutchai Nanthiko)

พระมหานรินทร์ สุรปณโย, (เอมพันธ์)

PhramahaNarin Surapinyo, (Emphan)

ไพฑูรย์ มาเมือง

Phaitoon Mamuangt

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: narinpempa123@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 1 กันยายน 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 8 กันยายน 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 15 กันยายน 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ปกครองท้องถิ่นในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ปกครองท้องถิ่นในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ และ 3) นำเสนอคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสัปบุริธรรมของผู้ปกครองท้องถิ่นในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี คือ การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 9 รูปหรือคน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 399 คน จากประชาชนผู้ที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้น จำนวน 98,561 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบ และค่าเอฟ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ปกครองท้องถิ่นในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านคุณลักษณะ ($\bar{X} = 4.04$) ด้านตามสถานการณ์ ($\bar{X} = 4.03$) ด้านการเปลี่ยนแปลง ($\bar{X} = 4.01$) และด้านพฤติกรรม ($\bar{X} = 4.00$) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ 2) ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีเพศ และการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ปกครองท้องถิ่นในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มีอายุ อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ

ผู้ปกครองท้องถิ่นในอำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย และ 3) ผลการนำเสนอ พบว่า (1) ด้านคุณลักษณะ คือ ผู้ปกครองท้องถิ่นที่ควรเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ รอบรู้กฎหมาย เป็นผู้ที่มีความอดทนสูง มีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ มีรูปร่างสมบูรณ์สมส่วน (2) ด้านพฤติกรรม ผู้ปกครองท้องถิ่นควรเป็นต้นแบบหรือแบบอย่างที่ดี เพราะผู้นำถ้าหากประพฤติปฏิบัติตนไปในทางที่ดี ก็จะส่งผลให้ผู้ตามประพฤติปฏิบัติดีตามไปด้วย (3) ด้านตามสถานการณ์ ผู้ปกครองท้องถิ่นควรมีไหวพริบปฏิภาณ สามารถปรับเปลี่ยนวิธีการในการปกครองได้อย่างกลมกลืน สามารถประเมินสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ล่วงหน้า มีการวางแผนเป็นลำดับขั้นตอนและสามารถแก้ไขปัญหาได้ในทุกๆ สถานการณ์ (4) ด้านการเปลี่ยนแปลง ผู้ปกครองท้องถิ่นควรเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความสามารถบริหารจัดการด้วยวิธีการใหม่ๆ ที่ทันสมัย สามารถกำหนดเป้าหมายได้อย่างชัดเจนและทำได้จริง

คำสำคัญ : คุณลักษณะ, คุณลักษณะที่พึงประสงค์, ผู้ปกครองท้องถิ่น

ADSTRACT

Objectives of the research were: 1) to Study the level of desired characteristics of local parents in Khon San District Chaiyaphum Province, 2) to compare public opinions on the desired characteristics of local rulers in Khon San District. Chaiyaphum Province and 3) to Presenting the desirable characteristics according to the principles of Sappurisdham of local rulers in Phakdee Chumphon District. Chaiyaphum Province applied to the principle of Seven Suppurisdhamma. The methodology was the mixed method. The qualitative research collected the data from 9 key informants by in-deep-interviewing and the quantitative research collected the data with the questionnaires from 399 samples out of 98,561 people aged 18 years upward in Khon San District Chaiyaphum Province. The questionnaires and interview formats used to analyze the data were frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test and F-test, and descriptive interpretation.

Findings of the research were as follows: 1) The Level of desired characteristics of local parents in Khon San District Chaiyaphum Province overall was at a high level ($\bar{X}=4.02$). When classified by side, the mean from descending order was as follows: Characteristic ($\bar{X}=4.04$) Situation ($\bar{X}=4.03$) Changing ($\bar{X}=4.01$) and Behavior ($\bar{X}=4.00$) were at a high level respectively, 2) The Comparison results found that classified personally found that the people's opinions were not different based on their sex and educations but different based on ages, occupations and incomes with statistically significance at the level: 0.05. 3) The results of the presentation of the abbots' administrative leadership according to the public opinions in Khon San District Chaiyaphum Province applied to the principles of Seven Sappurisdhamma found that: (1) Characteristic: the abbots' administrative leadership has to possess desirable characteristics, that is, abbots must have intelligence, good knowledge of doctrine and law, so much patience, physical and mental health, good and perfect personality. (2)

Behavior: The leaders' administrative behavior is an important factor of the abbots' administrative leadership, which is a good type to be followed and practiced, because good leaders make good followers. (3) Situation: Situation or Condition is also an important factor of the abbots' administrative leadership to lead to success, so the abbots have to be intelligent to adapt suitable administration and management to certain situations and conditions, be able to anticipate what will happen, set planning gradually, and express the leadership to cope with all situations. (4) Changes: Good leaders must have long visions, can change for up-to-date and proper administration and management, and be consistent to work successfully and they must aim and plan to get the target clearly and concretely.

Keywords: Features, Desired characteristics, local guardian

บทนำ

การปฏิรูปการปกครองแผ่นดินในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (อยุธยา) ได้มีการจัดระเบียบการปกครองแผ่นดินเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การปกครองส่วนกลาง การปกครองส่วนภูมิภาคหรือเรียกว่าการปกครองอาณาเขต ในสมัยต่อมาหัวเมืองต่างๆ บางเมืองได้ละเลยไม่ปฏิบัติตามพระราชกำหนดกฎหมายที่ระบุไว้ รวมทั้งสถานการณ์บ้านเมืองในบางขณะไม่เอื้ออำนวย ทำให้บางครั้งหมู่บ้านไม่มีผู้ปกครอง ประกอบกับลักษณะการจัดการปกครองก็ไม่ได้มีระเบียบวางไว้เป็นที่แน่นอนแต่อย่างใด ทำให้มีการละเว้นการจัดรูปการปกครองในระดับหมู่บ้าน คงมีแต่พนักงานปกครองระดับตำบลมีกำนันเป็นผู้ปกครองชั้นต้น ดังนั้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 จึงได้ทรงพระราชดำริให้มีการฟื้นฟูการปกครองระดับหมู่บ้านขึ้นใหม่ เพราะทรงเล็งเห็นว่าการปกครองระดับนี้จำเป็นและสำคัญยิ่งในการบริหารราชการแผ่นดิน เนื่องจากเป็นหน่วยการปกครองที่ใกล้ชิดกับราษฎรมากที่สุด โดยได้ทรงให้มีการทดลองจัดระเบียบการปกครองตำบล หมู่บ้าน เมื่อ ร.ศ. 111 (พ.ศ. 2435) ที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งการจัดการปกครองตำบล หมู่บ้านใหม่นี้มีลักษณะแตกต่างจากเดิมหลายประการ คือ ให้ราษฎรพิจารณาเลือกผู้ใหญ่บ้านเองแทนการแต่งตั้ง ภายหลังปรากฏว่าโครงการทดลองตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้านประสบผลสำเร็จด้วยดี จึงได้วางรูปแบบการปกครองระดับหมู่บ้านตำบล เรียกว่า “การปกครองท้องที่” อย่างเป็นทางการขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของการปกครองประเทศ (ส่วนบริหารงานกำนันผู้ใหญ่บ้านสำนักบริหารการปกครองท้องที่, 2564, 1-2)

กำนันผู้ใหญ่บ้านถือเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันการเมืองการปกครอง ซึ่งได้ถือกำเนิดและมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 โดยกำนันผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในเขตตำบลและหมู่บ้าน ที่เรียกกันว่า การปกครองท้องที่ กำนันผู้ใหญ่บ้านจึงมีฐานะเป็นผู้แทนของรัฐที่ปฏิบัติงานใกล้ชิดกับประชาชนในท้องที่ช่วยในเรื่องการประสานงาน การประชุมลูกบ้าน การแจ้งข่าวสารของทางราชการให้ลูกบ้านรับทราบและดูแลความสุขทุกข์ของลูกบ้านในด้านต่างๆ (เจริญทิพย์ อร่ามรุ่งโรจน์, 2560, 3) อีกทั้งระบบราชการมีความสัมพันธ์กับนโยบายการกระจายอำนาจ ให้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 หรือเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน โดยกฎหมายกำหนดอำนาจหน้าที่ให้กำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ดูแลความสงบ

เรียบร้อยภายในท้องที่ของตน ซึ่งอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านดังกล่าว มีมากมายครอบคลุมทุกด้าน ทั้งในการรักษาความสงบเรียบร้อย การส่งเสริมอาชีพ การจัดเก็บภาษีอากร การทำทะเบียนราษฎร เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กลายเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อท้องถิ่นหรือเป็นผู้นำของท้องถิ่นนั้นๆ ไปโดยปริยาย (วิฑูรย์ เผือกผุด, 2559, 19-20)

การดำรงอยู่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านมีความสำคัญอย่างมาก เพราะกำนันผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่ประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยเป็นผู้เสนอความต้องการของราษฎรในท้องที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ประสานงานตรวจสอบการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ให้ถูกต้อง โปร่งใส และเป็นไปตามกฎหมาย และอำนาจของกำนันผู้ใหญ่บ้านก็ไม่ได้มีอำนาจหน้าที่ซ้ำซ้อนกันกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่อย่างใด แต่เป็นการมีอำนาจหน้าที่ในการสนับสนุน ร่วมมือประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ อำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นการดำเนินการนโยบายบริการสาธารณะที่ได้รับการกระจายอำนาจจากส่วนกลาง ในขณะที่กำนันผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลด้านการปกครอง การรักษาความสงบเรียบร้อย การอำนวยความสะดวก เป็นธรรม รวมถึงการเสริมสร้างความมั่นคงในตำบลและหมู่บ้านเป็นหลัก (ส่วนบริหารงานกำนันผู้ใหญ่บ้านสำนักบริหารการปกครองท้องที่, 2564, 1) ในยุคปัจจุบันเริ่มมีขยายการบริหารในรูปแบบของ CEO เรื่อยลงมาสู่การปกครองในระบบท้องถิ่นมากขึ้นอันเป็นผลที่ทำให้รูปลักษณ์ของนักบริหารในระบบท้องถิ่นมีผลกระทบให้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เพื่อให้ทันยุคและทันเหตุการณ์ และความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ โดยสภาพการณ์เช่นนี้ เมื่อพิจารณาในลักษณะที่กำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้บริหารและดูแลประชาชนภายในหมู่บ้านนั้นๆ กำนันผู้ใหญ่บ้านจึงต้องมีหน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรง ในการควบคุมดูแลสมาชิกภายในหมู่บ้านให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดยจะต้องได้รับความร่วมมือจากสมาชิกภายในหมู่บ้านโดยตรง ดังนั้นผู้ที่ดำรงตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้านจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะที่เหมาะสมและสมาชิกส่วนใหญ่ภายในหมู่บ้านยอมรับ คุณลักษณะที่ควรแก่การยอมรับและยกย่องนั้นถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง หมู่บ้านใดที่มีกำนันผู้ใหญ่บ้านมีคุณลักษณะที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกภายในหมู่บ้าน ย่อมหวังได้ว่าการบริหารการปกครองหรือการปฏิบัติงานประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง ในทางตรงกันข้ามถ้าผู้ใหญ่บ้านมีคุณลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ของสมาชิกภายในหมู่บ้าน ย่อมเป็นปัญหาต่อการปกครอง การบริหารหรือความร่วมมือในเรื่องต่างๆ ที่ส่งผลต่อความเจริญและการพัฒนาภายในหมู่บ้านนั้นเช่นกัน ดังนั้นกำนันผู้ใหญ่บ้านมีความสำคัญอย่างมาก (ราตรี แสงจิต, 2548, 3) จังหวัดชัยภูมิได้แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อคัดเลือกกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ที่มีผลงานดีเด่นประจำปี 2564 พร้อมลงพื้นที่ประเมินผลการปฏิบัติงานเรียบร้อยแล้ว จังหวัดชัยภูมิ จึงประกาศผลการพิจารณาคัดเลือกผู้ที่ได้รับรางวัลกำนัน ผู้ใหญ่บ้านยอดเยี่ยม ประจำปี 2564 ตามลำดับ คือ ตำแหน่งกำนันยอดเยี่ยม ได้แก่ นายพงษ์ศักดิ์ ยิ้มเสงี่ยม กำนันในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ยินดีกับทุกท่านที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเข้มแข็ง ซึ่งถือเป็นตัวแทนของฝ่ายปกครองที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด (ประกาศจังหวัดชัยภูมิ, 2564, 1) จะเห็นได้ว่า ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิมีกำนันผู้ใหญ่บ้านที่ทำหน้าที่ในการดูแลด้านการปกครอง การรักษาความสงบเรียบร้อย การอำนวยความสะดวก เป็นธรรม รวมถึงการเสริมสร้างความมั่นคงในตำบลและหมู่บ้านของตน อย่างเข้มแข็งเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ จนน่าชื่อเสียงเกียรติยศมาสู่อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญกำนันผู้ใหญ่บ้านในยุคปัจจุบัน เพราะกำนันผู้ใหญ่บ้านนั้นมีความใกล้ชิดกับ

ประชาชนมากที่สุด จึงรู้ถึงความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างถูกต้องว่าประชาชนในพื้นที่นั้นๆ ต้องการสิ่งใด และตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปุริสธรรมของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ” โดยจะได้ทราบว่าคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิว่าอยู่ในระดับใด แตกต่างกันหรือไม่ ควรเป็นอย่างไร เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ปกครองท้องที่อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน สังคม และประเทศชาติ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อนำเสนอคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปุริสธรรมของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษานี้เรื่อง “คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปุริสธรรมของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

1. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาการวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปุริสธรรมของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ” ประกอบไปด้วย แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความต้องการความพึงพอใจ ระบบบริหารราชการแผ่นดิน บทบาทอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน หลักสัปปุริสธรรม ข้อมูลบริบทเรื่องทั่วไป งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยกำหนดขอบเขตด้านตัวแปรแบ่งออกเป็น 2 คือ 1) ตัวแปรต้น คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ (อง.สศทก. (ไทย) 23/68/143) ได้แก่ (1) อุตัญญตา รู้จักเหตุ (2) อัมมัญญตา รู้จักผล (3) อัตตัญญตา รู้จักตน (4) มัตตัญญตา รู้จักประมาณ (5) กาลัญญตา รู้จักกาล (6) ปริสสัญญตา รู้จักชุมชน (7) ปุคคลัญญตา รู้จักบุคคล และ 2) ตัวแปรตาม คือ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านคุณลักษณะ (2) ด้านพฤติกรรม (3) ด้านตามสถานการณ์ (4) ด้านเปลี่ยนแปลง (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2544, 214-216)

2. **ขอบเขตด้านพื้นที่** ผู้วิจัยได้กำหนดการศึกษานี้เฉพาะในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งแบ่งเขตการปกครองเป็น 8 ตำบล 83 หมู่บ้าน ประกอบไปด้วย 1) ตำบลหนองบัวแดง 2) ตำบลกุดชุมแสง 3) ตำบลถ้ำวัวแดง 4) ตำบลนางแดด 5) ตำบลหนองแวง 6) ตำบลคูเมือง 7) ตำบลท่าใหญ่ และ 8) ตำบลวังชมพู โดยจะได้ทราบว่าประชาชนมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ว่าอยู่ในระดับใด แตกต่างกัน

หรือไม่ ควรเป็นอย่างไร เพื่อจะได้ส่งเสริมสนับสนุนคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เวลาในการวิจัยเริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม พ.ศ. 2567 รวมเป็นระยะเวลา 6 เดือน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปุริสธรรมของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยประกอบไปด้วย 1) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนา จำนวน 2 รูป 2) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 คน 3) ผู้นำท้องที่ในเขตอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 9 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือแบบสัมภาษณ์ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลมี 4 วิธี คือ 1) การสังเกต 2) ตำราและเอกสาร 3) การสัมภาษณ์ 4) การบันทึกวีดิทัศน์และสื่อบันทึกข้อมูล (Silverman. D, 2000, 90)

2. การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนผู้ที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปซึ่งอาศัยอยู่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งแบ่งเขตการปกครองเป็น 8 ตำบล 83 หมู่บ้านรวมประชากรทั้งสิ้นจำนวน 98,561 คน (สำนักบริหารทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2566, ออนไลน์) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างจากประชากรในพื้นที่กลุ่มตัวอย่างและสุ่มตัวอย่างตามโควตาที่กำหนดเพื่อความครอบคลุมของข้อมูลจึงใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ 399 คน ในการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างโดยโปรแกรมคำนวณกลุ่มประชากรตัวอย่าง ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1967, 110)

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปุริสธรรมของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้ คือ

1. ระดับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.02$, S.D.=0.86) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านคุณลักษณะ ($\bar{X}=4.04$, S.D.=0.91) ด้านตามสถานการณ์ ($\bar{X}=4.03$, S.D.=0.90) ด้านการเปลี่ยนแปลง ($\bar{X}=4.01$, S.D.=0.90) และด้านพฤติกรรม ($\bar{X}=4.00$, S.D.=0.88) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ประชาชนที่มี เพศ และการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มี อายุ อาชีพ และ

รายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

3. นำเสนอคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปริสธรรมของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า 1) ด้านคุณลักษณะ ผู้ปกครองท้องที่ควรประกอบไปด้วยคุณลักษณะที่ดีที่พึงประสงค์ คือ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ รอบรู้กฎหมายบ้านเมือง เป็นผู้ที่มีความอดทนสูงกว่าบุคคลทั่วไป มีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ มีระเบียบวินัย มีความอ่อนน้อมถ่อมตนสุภาพอ่อนโยน มีความเมตตา เสียสละ มีรูปร่างสมบูรณ์สมส่วน สุขภาพร่างกายแข็งแรง มีบุคลิกดี มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง เป็นต้น อีกประการที่สำคัญ คือ ผู้ปกครองท้องที่ควรมีคุณธรรมจริยธรรมในการปกครอง ควรมีความรู้ความสามารถในการปกครอง ควรมีระเบียบวินัยในการปกครอง ซึ่งถือว่ามีความสำคัญเปรียบเสมือนเป็นบันไดขั้นแรกให้ก้าวเดินอย่างมั่นคงแข็งแรงในการปกครองพัฒนาชุมชนให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองสืบไป 2) ด้านพฤติกรรม ผู้ปกครองท้องที่นั้นด้านพฤติกรรมนั้นถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของผู้ปกครองท้องที่อีกประการหนึ่งในการปกครอง เพราะถือว่าเป็นต้นแบบหรือแบบอย่างให้ผู้ตามจะนำไปยึดถือปฏิบัติ หากผู้นำมีพฤติกรรมหรือประพฤติปฏิบัติตนไปในทางที่ดีที่ชอบ ก็จะส่งผลให้ผู้ตามประพฤติปฏิบัติตามไปด้วย อันจะส่งผลให้การปกครองเป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม ซึ่งถือว่าเป็นแรงจูงใจสำคัญที่มีผลกระทบต่อชุมชนเป็นวงกว้างอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อีกประการที่สำคัญ คือ ผู้ปกครองท้องที่ควรช่วยเหลือสังคม ควรมีความเมตตาต่อประชาชน และควรมีความเด็ดขาดและเข้มแข็ง เพราะสิ่งเหล่านี้จะกลายเป็นแบบอย่างเป็นตัวชี้นำทิศทางในการปฏิบัติให้กับองค์กรและประชาชนในสังคมนั้น 3) ด้านตามสถานการณ์ ผู้ปกครองท้องที่ด้านตามสถานการณ์นั้นเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะนำความสำเร็จมาสู่องค์กรและชุมชนนั้นๆ กล่าวคือ ผู้ปกครองท้องที่ควรมีไหวพริบปฏิภาณปรับเปลี่ยนวิธีการในการปกครองบริหารจัดการไปตามสถานการณ์ได้อย่างกลมกลืนเหมาะสมตามสถานการณ์นั้นๆ โดยเฉพาะผู้ปกครองท้องที่นั้นต้องมีความสามารถในการคาดคะเน ตัดสินใจ กล่าวคือ สามารถประเมินสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ล่วงหน้า มีการวางแผนเป็นขั้นตอนแสดงออกถึงความมีภาวะความเป็นผู้นำเพื่อรับมือและแก้ไขได้ในทุกๆ สถานการณ์ ต้องเป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะความเป็นผู้นำและเฉลียวฉลาด มีความอดทนอดกลั้น รู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาวตามสถานการณ์ด้วย หมั่นศึกษาหาความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมให้ครบถ้วน อีกประการที่สำคัญ คือ ผู้ปกครองท้องที่ควรมีความกล้าหาญ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ ควรปรับตัวตามยุคตามสมัย และควรมีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการปกครอง เพื่อใช้ความรู้ความสามารถของตนในการปกครองประชาชนให้เกิดความสงบสุขในชุมชน และให้ตรงกับความต้องการของประชาชนในแต่ละสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย 4) ด้านการเปลี่ยนแปลง ผู้ปกครองท้องที่ควรเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ ควรเป็นคนที่มีมองเห็นภาพในอนาคตที่คนอื่นมองไม่เห็น มองเห็นโอกาสในอนาคตได้ และเมื่อมองเห็นภาพอนาคตแล้วก็ต้องสามารถกำหนดเป้าหมาย และแผนงานในการไปสู่เป้าหมายนั้นได้อย่างชัดเจน ไม่ใช่แค่ฝันเพื่องอย่างเดียว แต่ต้องกล้าเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่ดีขึ้นและทำได้จริง เป็นแบบอย่างความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จ สามารถเปลี่ยนแปลงการปกครองและบริหารจัดการด้วยวิธีการใหม่ๆ ที่ทันสมัยและเหมาะสมอยู่ตลอดเวลา เข้มแข็งกล้าตัดสินใจในสิ่งที่ควร โดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ดังนั้นผู้ปกครองท้องที่ที่ดีต้องตื่นตัวและต้องกล้าเปลี่ยนแปลงพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา เพื่อที่จะยืนหยัดอยู่ในสังคมได้อย่างเต็มภาคภูมิ อีกประการที่สำคัญ คือ ผู้ปกครองท้องที่ควรมีความสามารถเปลี่ยนแปลงพัฒนาจิตใจให้เจริญขึ้น ควรผสมผสานแนวคิดสมัยใหม่กับสมัยเก่าให้ได้อย่างกลมกลืน และควรกล้าเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาการปกครองประชาชนให้ดีขึ้น โดยเปิด

โอกาสให้ผู้ได้บังคับบัญชาและประชาชนในชุมชนเสนอวิธีการใหม่ๆ ในการปกครองและจัดการงานต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อความก้าวหน้าในองค์กรและชุมชนนั้นๆ อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปุริสธรรมของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. จากผลการวิเคราะห์ระดับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ระดับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.02$, S.D.=0.86) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านเปลี่ยนแปลง ($\bar{X}=4.04$, S.D.=0.91) ด้านคุณลักษณะ ($\bar{X}=4.03$, S.D.=0.90) ด้านตามสถานการณ์ ($\bar{X}=4.01$, S.D.=0.90) และด้านเปลี่ยนแปลง ($\bar{X}=4.00$, S.D.=0.88) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ อภิปรายได้ว่า 1) ด้านคุณลักษณะ คือ ผู้ปกครองท้องที่ควรมีคุณธรรมจริยธรรมในการปกครอง ควรมีความรู้ความสามารถในการปกครอง ควรมีระเบียบวินัยในการปกครอง ควรวางตัวเหมาะสมน่าเคารพเลื่อมใส และควรมีวุฒิภาวะมีความอดทนในการปกครอง 2) ด้านพฤติกรรม คือ ผู้ปกครองท้องที่ควรขอความช่วยเหลือสังคม ควรมีความรักความเมตตาต่อประชาชน ควรมีความเด็ดขาดและเข้มแข็งอดทน ควรมีความยุติธรรม และควรใช้วาจาสุภาพเรียบร้อย 3) ด้านตามสถานการณ์ คือ ผู้ปกครองท้องที่ควรมีความกล้าหาญ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ ควรปรับตัวตามยุคสมัยได้ดี ควรมีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการปกครอง ควรแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าได้ดี และควรมีไหวพริบปฏิภาณในการปกครอง 4) ด้านการเปลี่ยนแปลง คือ ผู้ปกครองท้องที่ควรเปลี่ยนแปลงพัฒนาชุมชนให้เจริญขึ้น ควรผสมผสานแนวคิดสมัยใหม่กับสมัยเก่าได้อย่างกลมกลืน ควรกล้าเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาการปกครองประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ควรมีความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาชุมชน และควรเป็นผู้นำสร้างแรงบันดาลใจต่อชุมชน ซึ่งคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ปกครองท้องที่มี 4 ประการซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เจ้าอธิการวิชัย วิชโย (พลโยธา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำทางการปกครองของเจ้าอาวาสตามความคิดเห็นของประชาชนในตำบลธาตุทอง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ” ผลการวิจัยพบว่า ระดับภาวะผู้นำทางการปกครองของเจ้าอาวาสตามความคิดเห็นของประชาชนในตำบลธาตุทอง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.79$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านคุณลักษณะ ($\bar{X}=3.81$) ด้านตามสถานการณ์ ($\bar{X}=3.79$) ด้านการเปลี่ยนแปลง ($\bar{X}=3.79$) และด้านพฤติกรรม ($\bar{X}=3.76$) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ 1) ด้านคุณลักษณะ คือ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ รอบรู้พระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง เป็นผู้ที่มีความอดทนสูง มีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ มีรูปร่างสมบูรณ์สมส่วน และมีบุคลิกดี 2) ด้านพฤติกรรม คือ เป็นต้นแบบหรือแบบอย่างให้ผู้ตามจะนำไปยึดถือปฏิบัติ หากผู้นำมีพฤติกรรมหรือประพฤติปฏิบัติตนไปในทางที่ดี ก็จะส่งผลให้ผู้ตามประพฤติปฏิบัติดีตามไปด้วย 3) ด้านตามสถานการณ์ คือ ผู้นำต้องมีไหวพริบปฏิภาณปรับเปลี่ยนวิธีการในการปกครองบริหารจัดการไปตามสถานการณ์ได้อย่างกลมกลืน สามารถประเมินสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ล่วงหน้า 4) ด้านการเปลี่ยนแปลง คือ ผู้นำที่ดีต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล สามารถเปลี่ยนแปลงการปกครองและบริหารจัดการด้วยวิธีการใหม่ ๆ ที่ทันสมัยและเหมาะสมอยู่ตลอดเวลา (เจ้าอธิการวิชัย วิชโย (พลโยธา), 2566 : บทคัดย่อ)

2. จากผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มี เพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มีอายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย อภิปรายได้ว่า ประชาชนที่มี เพศต่างกัน มีมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระประเสริฐ เทชโก (ชาภักดี) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้นำทางการเมืองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตำบลสนับทึบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำทางการเมืองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตำบลสนับทึบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 1) การมีหลักธรรมาภิบาลในการบริหาร ($\bar{X}$ =4.27) 2) การมีความสามารถในการสื่อสาร ($\bar{X}$ =4.22) 3) การมีวิสัยทัศน์ ($\bar{X}$ =4.20) 4) การมีความรู้ความสามารถ ($\bar{X}$ =4.17) 5) การมีมนุษยสัมพันธ์ ($\bar{X}$ =4.16) 6) การมีคุณธรรมจริยธรรม ($\bar{X}$ =4.16) และ 7) การมีบุคลิกภาพ ($\bar{X}$ =4.14) ตามลำดับ ผลการเปรียบเทียบพบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้นำทางการเมืองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตำบลสนับทึบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มีอายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย (พระประเสริฐ เทชโก (ชาภักดี), 2563 : บทคัดย่อ) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสุวรรณจันทรังษี (คำมู โคตรโนนกอก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการปกครองของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ” ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำทางการปกครองของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการปกครองของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มี อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการปกครองของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ผลการนำเสนอการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการปกครองของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า 1) ด้านคุณลักษณะตามหลักพรหมวิหารธรรม ผู้ปกครองท้องที่ควรมีคุณธรรมจริยธรรมในการปกครอง 2) ด้านพฤติกรรมตามหลักพรหมวิหารธรรม ผู้ปกครองท้องที่ควรช่วยเหลือสังคม ควรมีความรักความเมตตาต่อประชาชน 3) ด้านตามสถานการณ์ตามหลักพรหมวิหารธรรม ผู้ปกครองท้องที่ควรมีความกล้าหาญ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ ควรรู้จักการปรับตัวให้ทันยุคทันสมัย 4) ด้านการเปลี่ยนแปลงตามหลักพรหมวิหารธรรม ผู้ปกครองท้องที่ควรเปลี่ยนแปลงพัฒนาชุมชนให้เจริญขึ้น (พระครูสุวรรณจันทรังษี (คำมู โคตรโนนกอก), 2567 : บทคัดย่อ)

3. จากผลการวิเคราะห์การนำเสนอคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปริสธรรมของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ระดับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปริสธรรมของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.64$, $S.D.=0.71$) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ปุคคลัญญตา รู้จักบุคคล ($\bar{X}=3.69$, $S.D.=0.78$) รองลงมา ได้แก่ ธัมมัญญตา รู้จักเหตุ ($\bar{X}=3.68$, $S.D.=0.75$) อตถัญญตา รู้จักผล ($\bar{X}=3.64$, $S.D.=0.75$) ปริสสัญญตา รู้จักชุมชน ($\bar{X}=3.63$, $S.D.=0.76$) กาลัญญตา รู้จักกาล คือ รู้จักกาลเวลา ($\bar{X}=3.63$, $S.D.=0.76$) อตตัญญตา รู้จักตน ($\bar{X}=3.63$, $S.D.=0.80$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มัตตัญญตา รู้จักประมาณ ($\bar{X}=3.58$, $S.D.=0.74$) ตามลำดับ อภิปรายได้ว่า 1) ด้านธัมมัญญตา รู้จักเหตุ ผู้ปกครองท้องที่ที่ต้องรู้หน้าที่ กฎระเบียบ กติกา มารยาทของสังคม 2) ด้านอตถัญญตา รู้จักผล ประชาชนต้องการผู้ปกครองท้องที่ที่มีความรู้ มีความสามารถ มีนโยบายที่สามารถตอบโจทย์ความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้จริง 3) ด้านอตตัญญตา รู้จักตน ผู้ปกครองท้องที่ควรเป็นผู้ชี้แนะเป็นต้นแบบให้ผู้ได้บังคับบัญชาหรือผู้ตามในด้านคุณธรรมจริยธรรม ต้องมีจิตใจที่มุ่งมั่นปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย 4) ด้านมัตตัญญตา รู้จักประมาณ การทุจริตคอร์รัปชันเกิดจากความเห็นแก่ตัวไม่รู้จักพอของผู้ปกครองท้องที่ทั้งระบบ การตรวจสอบการทุจริตคอร์รัปชันเป็นเรื่องที่ยากลำบาก ลำบาก 5) ด้านกาลัญญตา รู้จักกาล การบริหารงานในระดับประเทศนั้นการตัดสินใจเป็นสิ่งที่สำคัญจำเป็นจะต้องให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะสมเวลา 6) ด้านปุคคลัญญตา รู้จักบุคคล ผู้ปกครองท้องที่ในจังหวัดชัยภูมียังยึดถือปฏิบัติอยู่ในวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของบรรพบุรุษ คือ ปู่ ย่า ตา ยายซึ่งเป็นวัฒนธรรมประเพณีของสังคมไทย 7) ด้านปริสสัญญตา รู้จักชุมชน ผู้ปกครองท้องที่ต้องเป็นคนดี มีน้ำใจ ไม่เอาเปรียบเห็นแก่ตัว เปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ซึ่งเป็นประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนทุก ๆ คนในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาธีรติ ธมฺมโสภโณ (โคภิตธรรม) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การอบรมกล่อมเกลากองการเมืองที่ส่งผลต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายอำเภอเมืองอุทัยธานี จังหวัดอุทัยธานี” ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์หลักสัปปริสธรรม 7 ในการส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอเมืองอุทัยธานี จังหวัดอุทัยธานี โดยสามารถให้การอบรมกล่อมเกลากองการเมืองแก่เยาวชนด้วยแนวทางดังนี้ (1) สถาบันครอบครัว ควรปลูกฝังให้เด็กมีจิตสำนึกต่อความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ตนเอง (2) สถาบันการศึกษา ควรมีการบริหารการศึกษาหรือจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอนให้นักเรียนรู้จักเหตุและผลในการอยู่ร่วมกันในสังคม คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม (3) สถาบันสื่อสารมวลชน ควรเผยแพร่องค์ความรู้การประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน และนำเสนอข้อมูลข่าวสารของสภาพสังคมแวดล้อม (4) สถาบันศาสนา ควรสอนให้เด็กรู้จักเหตุ การที่จะได้รับผลประโยชน์มาจากเหตุนั้น ให้รู้จักยอมรับความเป็นจริงในผลที่ตนเองได้กระทำ ให้มีเป้าหมายในการดำรงชีวิต (5) กลุ่มเพื่อนมีบทบาทคือ เมื่อเกิดความขัดแย้งในกลุ่มเพื่อนควรร่วมกันแก้ไขความขัดแย้งระหว่างกันด้วยหลักเหตุผลและสันติวิธี ชักชวนกันใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในชีวิต ชักชวนเพื่อนร่วมกันทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ (พระมหาธีรติ ธมฺมโสภโณ (โคภิตธรรม), 2565 : บทคัดย่อ) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปัญญาฤทธิ์ สิริวัฒนโก (ฟ้าสกุล) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ประชาชนต้องการ และ ให้ความสำคัญในแต่ละด้าน คือ ด้านคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง คือ ผู้แทนราษฎร ต้องเป็นบุคคลที่ชาวบ้านพึ่งพาอาศัยได้ มี

ความรู้ความสามารถ ช่วยเหลือประชาชนในกรณีเกิดอุทกภัย มีมนุษยสัมพันธ์ดีกับประชาชน และ มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่ ด้านพรรคการเมือง คือ นโยบายชัดเจนและเป็นประโยชน์กับประชาชน ได้อย่างเป็นรูปธรรม ด้านอิทธิพลของการสื่อสารมวลชน คือ สื่อมวลชนมีขอบเขตความรับผิดชอบที่กว้างขวาง มีอิทธิพลโดยตรงและโดยอ้อมต่อสังคม รวมทั้งส่งผลกระทบต่อสมาชิกของสังคมทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมด้านการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) คือ การรณรงค์หาเสียงไม่ได้เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของการเลือกตั้ง แต่เป็นเพียงแค่เครื่องมือช่วยในการนำข้อมูลข่าวสารและข้อเท็จจริงของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองส่งไปยังเป้าหมาย นั่นคือ ประชาชน (พระปัญญาภรณ์ สิริวัฒนโก (ฟ้าสกุล), 2565 : บทคัดย่อ) จะเห็นได้ว่าคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ปกครองท้องถิ่นนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ปกครองควรจะมีควรจะเป็นเพื่อเป็นรูปแบบหรือแบบอย่างแก่ผู้ตาม และผู้นำจำเป็นจะต้องเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมคือเป็นคนดีนั่นเอง โดยการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาช่วยในการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติ

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปริสธรรมของผู้ปกครองท้องถิ่นในอำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ” มีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้ คือ

1. ด้านคุณลักษณะ ผู้ปกครองท้องถิ่นควรมีคุณธรรมจริยธรรมในการปกครอง ควรมีความรู้ความสามารถในการปกครอง และควรมีระเบียบวินัยในการปกครอง ซึ่งถือว่ามีความสำคัญเปรียบเสมือนเป็นบันไดขั้นแรกให้ก้าวเดินอย่างมั่นคงแข็งแรงในการปกครองพัฒนาท้องถิ่นและชุมชนให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองสืบไป
2. ด้านพฤติกรรม ผู้ปกครองท้องถิ่นควรช่วยเหลือสังคม ควรมีความเมตตาต่อประชาชน และควรมีความเด็ดขาดและเข้มแข็ง เพราะสิ่งเหล่านี้จะกลายเป็นแบบอย่างเป็นตัวชี้นำทิศทางในการปฏิบัติให้กับองค์กรและประชาชนในสังคมนั้น
3. ด้านตามสถานการณ์ ผู้ปกครองท้องถิ่นควรมีความกล้าหาญ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ ควรปรับตัวตามยุคตามสมัย ควรมีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการปกครอง เพื่อใช้ความรู้ความสามารถของตนในการปกครองประชาชนให้เกิดความสงบสุขในชุมชน และให้ตรงกับความต้องการของประชาชนในแต่ละสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป
4. ด้านการเปลี่ยนแปลง ผู้ปกครองท้องถิ่นควรเปลี่ยนแปลงพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญขึ้น ควรผสมผสานแนวคิดสมัยใหม่กับสมัยเก่าให้ได้อย่างกลมกลืน ควรมีความกล้าในการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาการปกครองประชาชนให้ดีขึ้น โดยเปิดโอกาสให้ผู้ได้บังคับบัญชาและประชาชนในชุมชนเสนอวิธีการใหม่ๆ ในการปกครองและจัดการงานต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อความก้าวหน้าในองค์กรและชุมชนนั้นๆ อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เจริญทิพย์ อร่ามรุ่งโรจน์. (2560). “คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ใหญ่บ้านในศตวรรษที่ 21 ในทัศนะของประชาชนอำเภอลี้ จังหวัดลำพูน”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- เจ้าอธิการวิชัย วิชโย (พลโยธา). (2566) “ภาวะผู้นำทางการปกครองของเจ้าอาวาสตามความคิดเห็นของประชาชนในตำบลธาตุทอง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ”. **สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประกาศจังหวัดชัยภูมิ. (2564). **ผลการพิจารณาคัดเลือกกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ที่มีผลงานดีเด่น ประจำปี 2564**. ชัยภูมิ : ผู้ว่าราชการจังหวัดชัยภูมิ.
- พระครูสุวรรณจันทรังษี (คำมู โคตรโนนกอก). (2567). “การบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการปกครองของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ”. **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปัญญานุกูล สิริวฑฒโก (ฟ้าสกุล). (2565). “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดยโสธร”. **สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระประเสริฐ เตชโก (ชาภักดี). (2563) “คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้นำทางการเมืองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตำบลสนับทึบ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาธีรดี ธมมโสภโณ (โคกิตธรรม). (2565). “การอบรมกล่อมเกลากิจการการเมืองที่ส่งผลต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายอำเภอเมืองอุทัยธานี จังหวัดอุทัยธานี”. **สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราตรี แสงจิต. (2548). “คุณลักษณะผู้ใหญ่บ้านในความคาดหวังของประชาชน : ศึกษากรณีชุมชนในเขตตำบลบ้านปึก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิฑูรย์ เผือกผุด. (2559). “ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการปกครองท้องที่ตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.
- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2544). **ภาวะผู้นำทฤษฎีและปฏิบัติ ศาสตร์และศิลป์สู่ความเป็นผู้นำที่สมบูรณ์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิรัตน์ เอ็ดดุกะเซ็น.
- สำนักบริหารทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2566). **อำเภอหนองบัวแดง**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/districtList/S010107/th/53.htm> [26 กุมภาพันธ์, 2566].
- ส่วนบริหารงานกำนันผู้ใหญ่บ้าน สำนักบริหารการปกครองท้องที่. (2564). **คู่มือปฏิบัติงานกำนันผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ**. กรุงเทพมหานคร : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.
- Silverman. D. (2000). **Doing Qualitative Research: A Practical Handbook**. London: Sange.
- Yamane. Taro. (1967). **Statistics: An Introductory Analysis**. New York: Harper and Row.

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบัวเขต
อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์

Application of Buddhist Principle in the Administration of Bua Chet
Sub-district Administration Organization, Bua Chet District, Suir Province

พระจุลภควัฒน์ อคฺควโร

Phra Junlapakhawat Akavaro

พระครูใบฎีกาเวียง กิตติวณฺโณ

Phrakrubaidika Weang Kittiwanno

ภักขวัชร สุขเสน

Patchavat Suksen

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus

Email : patchavat.suk@mcu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 8 กันยายน 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 18 กันยายน 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 23 กันยายน 2567

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบัวเขต อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมการบริหารงานในพระพุทธศาสนาเถรวาท 3) เพื่อประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบัวเขต อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย 4 กลุ่ม คือ 1) พระสงฆ์ 2) ผู้นำชุมชน 3) พนักงานส่วนตำบล/พนักงานจ้าง 4) ประชาชนในพื้นที่ตำบลบัวเขต โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

สภาพทั่วไปการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบัวเขต อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ พบว่า สภาพทั่วไป แบ่งเป็น 3 ด้านได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคม 3) ด้านการเมืองและการบริการจัดการ องค์การบริหารส่วนตำบลบัวเขตมีการวิเคราะห์ เพื่อหาจุดแข็งจุดอ่อนโอกาสและข้อจำกัดเพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นทางด้านต่างๆ เพื่อมาพัฒนาท้องถิ่นให้ตรงจุดที่ประชาชนต้องการโดยถูกต้องตามระเบียบข้อกฎหมาย การแก้ไขปัญหาต่างๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบลบัวเขต ตามแนวนโยบายการบริหารงานของภาครัฐ

หลักพุทธธรรมสำหรับการบริหารงานในพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ 1) หลักการบริหารนิยธรรม คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม 7 ประการ 2) อิทธิบาท หมายถึง ธรรมที่เป็นเครื่องให้ถึง

ความสำเร็จ หรือทางแห่งความสำเร็จ มี 4 ประการ 3) หลักธรรมอื่นๆ ที่เหมาะสมกับการบริหารงาน ได้แก่ หลักศีล 5 และหลักพรหมวิหาร 4

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบัวเชด อำเภอบัวเชด จังหวัดสุรินทร์ พบว่ามีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ดังนี้ 1) การประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรม การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 และ 3) การประยุกต์ใช้หลักธรรมอื่นในการบริหารงาน เช่น ศีล 5 และ พรหมวิหาร 4

คำสำคัญ : การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม, การบริหารงาน, องค์การบริหารส่วนตำบลบัวเชด

ADSTRACT

This thesis entitled ‘Application of Buddhist Principle in the Administration of Bua Chet Sub-district Administration Organization, Bua Chet District, Suir Province’ has three objectives 1) to study the general problems of the Administration of Bua Chet Sub-district Administration Organization, Bua Chet District, Suir Province, 2) to study the Buddhist principle in the Theravada Buddhism, and 3) to apply the Buddhist principle in the Administration of Bua Chet Sub-district Administration Organization, Bua Chet District, Surin Province. This thesis deployed the qualitative research and data were collected by interviewing 4 target groups: 1) monks, 2) community leaders, 3) subdistrict employees/hired employees, 4) people in the Bua Chet subdistrict area. methodology by studying documents from the Tripitaka and the Buddhist academic works as well as field studies where the data were collected from in-depth interviews. Finally, to present the analytic descriptive.

The results of the study are as follows: the general problems of the Administration of Bua Chet Sub-district Administration Organization, Bua Chet District, Surin Province found that the general conditions divided into three aspects viz; 1) economical aspect, 2) social aspect, and 3) political and administration aspect. The Bua Chet Sub-District Administration Organization has been analyzed to identify strengths, weaknesses, opportunities, and limitations as information in the preparation of local development plans in various aspects to develop the locality to meet the needs of the people by the law. The various problems of the Bau Chet Sub-district Administration Organization have been lined with the government’s management polity.

The Buddhist principle in the Theravada Buddhism for administration in Theravada Buddhism found that the Buddhist principle for administration namely; 1) the application of the seven Aparihaniyadhamma (conditions of welfare), 2) the application of the four Iddhipada (path of accomplishment), and applications of other Buddhist principles such as the five precepts, the four Brahmavihara (sublime states of mind).

Application of Buddhist principle in the administration of Bua Chet Sub-district Administration Organization, Bua Chet District, Surin Province found that there are applications the Buddhist principles namely;1) the application of the seven Aparihaniyadhamma (conditions of welfare), 2) the application of the four Iddhipada (path of accomplishment), and there are applications another Buddhist principles such as the five Precepts, the four Brahmavihara (sublime states of mind).

Keywords: Application of Buddhist Principle, Administration, Bua Chet Sub-district Administration Organization

บทนำ

การกระจายอำนาจการบริหารการปกครองสู่ประชาชนท้องถิ่น ให้มีอำนาจตัดสินใจเกี่ยวกับกิจการเพื่อผลประโยชน์สูงสุดต่าง ๆ ที่เป็นสาธารณะของท้องถิ่นตน ดำเนินการอย่างชัดเจนมีพื้นที่รับผิดชอบ มีกลุ่มคน คณะบุคคล ได้รับการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนในท้องถิ่น หรืออาจได้รับความเห็นชอบจากสภาท้องถิ่นให้ทำหน้าที่บริหาร เพื่อดำเนินการสนองตอบความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นตนอย่างแท้จริง ซึ่งการปกครองท้องถิ่นเป็นการบริหารราชการแผ่นดินอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก เพราะเป็นพื้นฐานของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่ถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่ให้ความสำคัญและมีเจตนารมณ์ให้มีการกระจายอำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อันจะเห็นได้จากการมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นและการกระจายอำนาจ ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวม 12 มาตรา (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, 2540: 40) โดยปรากฏอยู่ใน 2 หมวด คือ หมวดที่ 5 แผนนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐในส่วนที่ 3 แผนนโยบายด้านการบริหารแผ่นดิน (มาตรา 38) และส่วนที่ 4 แผนนโยบายด้านศาสนา สังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม (มาตรา 80) และหมวดที่ 14 การปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 281-290 ซึ่งเป็นบทบัญญัติเรื่องการปกครองท้องถิ่นโดยเฉพาะ รวม 10 มาตรา ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นอย่างเป็นทางการในการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลพวงจากรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นหลักประกันรับรองความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการปกครองตนเองและนำไปสู่กระบวนการกระจายอำนาจอย่างเป็นรูปธรรม อาทิ การตราพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 (พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542: 30)

การปกครองส่วนท้องถิ่นจัดเป็นรากฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง การปกครองส่วนท้องถิ่นมีลักษณะความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการจัดสรรทรัพยากรให้กับท้องถิ่น โดยการจัดทำบริการสาธารณะในท้องถิ่นภายใต้การถ่ายโอนอำนาจจากรัฐบาลสู่การตัดสินใจของประชาชน โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนสามารถปกครองตนเองได้ มีส่วนร่วมในการปกครองตนเองเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในชุมชน ทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว ตรงตามวัตถุประสงค์ของประชาชนในชุมชนนั้นๆ จึงทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทและความสำคัญมากยิ่งขึ้น

องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นรูปแบบการปกครองประเภทหนึ่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นไทย มีชื่อย่อเป็นทางการว่า อบต. มีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นรูปแบบ

หนึ่ง ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติมจนถึงฉบับที่ 7 พ.ศ. 2562 ปัจจุบันมีองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งสิ้น 5,324 แห่ง (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2565) องค์การบริหารส่วนตำบลมีโครงสร้างเป็นไปตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ โดยโครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 ประกอบด้วยสภาองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งมีสมาชิกสภาจากการเลือกตั้งของประชาชน และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งมาจากการเลือกตั้งของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแยกจากสภาองค์การบริหารส่วนตำบล โดยโครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบลมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ 1) สภาองค์การบริหารส่วนตำบล สภาองค์การบริหารส่วนตำบลประกอบด้วยสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งมาจากการเลือกตั้ง หมู่บ้านละ 2 คน ในกรณีที่องค์การบริหารส่วนตำบลใดมี 1 หมู่บ้าน ให้หมู่บ้านนั้นเลือกสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 6 คน และในกรณีที่องค์การบริหารส่วนตำบลใดมี 2 หมู่บ้าน ให้องค์การบริหารส่วนตำบลนั้นมีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหมู่บ้านละ 3 คน 2) นายกองค์การบริหารส่วนตำบล นายกองค์การบริหารส่วนตำบลทำหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสามารถแต่งตั้งผู้ช่วยดำเนินการได้ โดยสามารถแต่งตั้งบุคคลที่ไม่ใช่สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเป็น รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลได้ 2 คน และเป็นเลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลได้ 1 คน

การบริหารองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนทุกยุคสมัย ผู้บริหารย่อมประสบปัญหาในการบริหารตามสภาพปัญหาของแต่ละองค์กร ปกติจะพบเจอปัญหาในการบริหารหลายประเด็น เช่น ปัญหาการบริหารงาน ปัญหาการบริหารบุคคล เป็นต้น ปัญหาเกี่ยวกับคนเป็นปัญหาหลักที่สร้าง ความหนักอึ้งหนักใจให้กับผู้บริหารเป็นอย่างยิ่ง ปัจจุบันหลายองค์กรได้ประสบปัญหาเกี่ยวกับบุคลากร เนื่องจากคนเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีจิตใจมีความคิดเป็นของตัวเอง ซึ่งปัญหาเกี่ยวกับคนนี้นับว่าเป็นอุปสรรคต่อการบริหารงานองค์กรเป็นอย่างมาก ดังนั้นแต่ละองค์กรจึงต้องมีวิธีการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับสภาพบริบทสังคมในองค์กรนั้นๆ เพื่อบริหารจัดการบุคลากรในองค์กรให้เกิดความสมัคสมานสามัคคี เกิดมีใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ร่วมกันทำงานเพื่อองค์กรและชุมชน เพื่อสรรสร้างงานให้เกิดประสิทธิภาพสำเร็จประโยชน์ต่อประชาชนมากที่สุด ซึ่งในการบริหารงานนั้นจักอาศัยแต่หลักการและแนวคิดทฤษฎีมาใช้โดยฝ่ายเดียวหาเกิดประโยชน์สูงสุดได้ไม่ จำเป็นต้องอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อบูรณาการเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่จึงจักเกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กรและชุมชน

หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการบริหารงานองค์กรนั้น มีหลายประการ เช่น หลักอปริหานิยธรรม 7 ประการ อิทธิบาท 4 และอัตถะ 3 เป็นต้น หลักอปริหานิยธรรม 7 ประการนั้นเป็นหลักธรรมที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงไว้แก่พระเจ้าลิจฉวีทั้งหลาย ผู้ครองแคว้นวัชชี เพื่อเป็นแนวทางเป็นหลักธรรมในการปกครองบ้านเมือง และเมื่อเจ้าลิจฉวีทั้งหลาย นำไปใช้เป็นหลักในการปกครองและการบริหารบ้านเมือง พวกเขายึดมั่นประพฤติตามอย่างเคร่งครัด ส่งผลทำให้แคว้นวัชชีเป็นแคว้นแคว้นที่เข้มแข็ง มีพลานุภาพ และเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก เป็นที่น่าเกรงขามต่อแคว้นแคว้นอื่นๆ หลักอปริหานิยธรรมนี้ เมื่อประพฤติปฏิบัติต่อเนื่องสม่ำเสมอจะสามารถป้องกันความเสื่อมถอยมิให้ความเสื่อมเกิดขึ้นกับหมู่คณะ ช่วยส่งเสริมให้เจริญรุ่งเรืองโดยส่วนเดียว หลักอปริหานิยธรรม ถือเป็นหลักในการปกครองและการบริหาร เพราะโดยเนื้อหาของอปริหานิยธรรมนั้น กล่าวถึง

หลักการบริหารที่ดี การวางตัวของสมาชิก และการมีมนุษยสัมพันธ์ สมานไมตรีกับผู้อื่น ดังนั้น หลักธรรมทั้ง 7 ประการนี้จึงเป็นหลักธรรมสำคัญที่ช่วยส่งเสริมด้านการปกครอง ให้ดำเนินไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสม เป็นเทคนิค ในการดำรงรักษางานองค์กร สามารถพัฒนา ส่งเสริม ค้ำครองป้องกันให้องค์กร มีความเจริญก้าวหน้า และมั่นคงได้ ซึ่งสามารถอนุโลมใช้ได้ ทั้งในทางโลกและทางธรรมทุกระดับ หลักอทิบาท 4 หมายถึง หลักธรรมที่ปฏิบัติเพื่อเอาชนะปัญหาและอุปสรรค เป็นหนทางนำไปสู่ความสำเร็จในหน้าที่การงานต่าง ๆ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการทำงาน เป็นคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในชีวิตประจำวันและความก้าวหน้าในหน้าที่การงานตามที่มุ่งหวังไว้ ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความเอาใจจดจ่อ) และวิมังสา (การใช้ปัญญาไตร่ตรอง) หลักอรรถะ หรือประโยชน์ 3 ประการ คำว่า “ประโยชน์” ในพระพุทธศาสนาเถรวาท มาจากศัพท์ภาษาบาลีและสันสกฤตว่า “ อัตถ ” หรือ “อรรถ” หมายถึงผลที่มุ่งหมาย 3 ระดับชั้น คือ 1) ประโยชน์หรือผลที่มุ่งหมายในปัจจุบันหรือในภพชาตินี้ เรียกว่า ทุฏฐธัมมิกัตถะ 2) ประโยชน์หรือผลที่มุ่งหมายในชาติหน้าหรือในภพชาติหน้า เรียกว่า สัมปรายิกัตถะ และ 3) ประโยชน์หรือผลอย่างยิ่งหรือประโยชน์สูงสุดคือพระนิพพาน เรียกว่า ปรมัตถะ ซึ่งหลักพุทธธรรมดังกล่าวมานี้ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี และทำให้เกิดประสิทธิภาพบังเกิดประสิทธิผลสร้างประโยชน์ต่อประชาชนในเขตพื้นที่อย่างแท้จริง

องค์การบริหารส่วนตำบลบัวเขต มีปัญหาเกิดขึ้นหลายด้านเช่น ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านสังคม ปัญหาด้านที่ดินเป็นต้น ผู้วิจัยเห็นว่าปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล เกิดจากองค์ประกอบหลายประการผสมผสานกัน ทั้งในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฝ่ายปกครองท้องที่ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และประชาชนทั่วไป เพื่อให้การปฏิบัติงานสัมฤทธิ์ผล และมีประสิทธิภาพ บำบัดทุกข์ บำรุงสุข ตามอำนาจหน้าที่ สนองตอบต่อความต้องการเกิดประโยชน์แก่ประชาชนอย่างแท้จริงในช่วงปี พ.ศ. 2564-2565 องค์การบริหารส่วนตำบลบัวเขต มีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือชี้แจงข้อราชการที่เกี่ยวข้องและกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการบริหารงาน แต่ถึงกระนั้นก็ยังไม่สามารถบริหารจัดการองค์กรและแก้ไขปัญหาข้อร้องเรียนร้องทุกข์ของประชาชนได้ทันทั่วถึง ผู้วิจัยมองเห็นคุณค่าของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่นหลักอภินิหารธรรม 7 หลักอทิบาท 4 เป็นต้น สามารถที่จะนำมาประยุกต์ใช้โดยการบูรณาการร่วมกับการบริหารงานตามศาสตร์สมัยใหม่ในองค์กร น่าจะทำให้เกิดต่อองค์กรและประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างดี

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบัวเขต อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น และการบริหารงานเกิดประสิทธิภาพสร้างประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน และนำเสนอเป็นผลงานวิชาการต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบัวเขต อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์
- 2 เพื่อศึกษาหลักหลักพุทธธรรมการบริหารงานในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- 3 เพื่อประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบัวเขต อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบัวเขต อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์” นี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม (Qualitative Interview Research) โดยแบ่งขอบเขตการวิจัยออกเป็น ดังนี้

1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบัวเขต อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ ศึกษาหลักหลักพุทธธรรมการบริหารงานในพระพุทธศาสนาเถรวาท และศึกษาการ ประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบัวเขต อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์

2 ขอบเขตด้านเอกสาร ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 และข้อมูลทุติยภูมิ บทความ เอกสาร หนังสือวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3 ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลหลัก

1) กลุ่มเป้าหมาย มี 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) พระสงฆ์ระดับพระสังฆาธิการ (2) ผู้บริหาร/ผู้นำชุมชน/ผู้นำท้องถิ่น (3) พนักงานส่วนตำบล/พนักงานจ้าง (4) ประชาชนในพื้นที่ตำบลบัวเขต

2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก มี 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) พระสงฆ์ระดับพระสังฆาธิการ จำนวน 5 รูป (2) ผู้บริหาร/ผู้นำชุมชน/ผู้นำท้องถิ่น จำนวน 10 คน (3) พนักงานส่วนตำบล/พนักงานจ้างจำนวน 5 คน (4) ประชาชนในพื้นที่ตำบลบัวเขต จำนวน 10 คน รวมทั้งหมด 30 รูป/คน

4 ขอบเขตด้านพื้นที่ การวิจัยนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดพื้นที่วิจัย องค์การบริหารส่วนตำบลบัวเขต อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ มี 13 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านบัวเขต หมู่ 2 บ้านบัวขุนจง หมู่ 3 บ้านปราสาท หมู่ 4 บ้านหมื่นสังข์ หมู่ 5 บ้านตาปิม หมู่ 6 บ้านกระหม หมู่ 7 บ้านระมัดค้อ หมู่ 8 บ้านปะเดียง หมู่ 9 บ้านแสนสนุก หมู่ 10 บ้านโนนสังข์ หมู่ 11 บ้านออก หมู่ 12 บ้านพรสุข และ หมู่ 13 บ้านสันติสุข

5 ขอบเขตด้านเวลา เริ่มศึกษาตั้งแต่ได้รับอนุมัติหัวข้อและโครงร่างวิทยานิพนธ์ จนถึงสิ้นสุดภาคการศึกษาที่ 2/2566

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

1 ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ข้อมูลจากเอกสาร ชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

1) รวบรวมข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

2) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษามาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้

3 สรุป อภิปรายผล และแสดงข้อเสนอแนะ

4 จัดทำเป็นเล่มวิทยานิพนธ์ที่สมบูรณ์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบัวเขต อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ เพื่อตอบโจทย์วัตถุประสงค์ในแต่ละข้อมีรายละเอียดสรุปไว้ดังนี้

1 ผลการศึกษาสภาพทั่วไปการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบัวเขต อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ พบว่า สภาพทั่วไป สภาพทางเศรษฐกิจ สภาพทางสังคม และ ยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลบัวเขต แบ่งเป็น 3 ด้านได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคม 3) ด้านการเมืองและการบริการจัดการ

2 หลักพุทธธรรมการบริหารงานในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า 1) หลัก อปปริหานิยธรรม คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม 7 ประการ หรือธรรมอันเป็นไปเพื่อเหตุแห่งความเจริญฝ่ายเดียว มี 7 ประการ ได้แก่ 1) หมั่นประชุมกันเป็นประจำ 2) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกัน ปฏิบัติกิจของหมู่คณะ 3) ปฏิบัติตามกฎหมายข้อบังคับ ทุกคนที่เป็นสมาชิกของสังคมจะต้องถือระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อปฏิบัติอย่างเสมอภาคกัน และ เป็นเหตุส่งเสริมให้การปกครองการบริหาร เกิดผลดีมีประสิทธิภาพ 4) เคารพนับถือผู้ใหญ่ เชื่อฟังคำสอนของท่าน 5) ไม่ลุแก่อำนาจความอยากความเห็นแก่ตัว 6) การให้ความเคารพนับถือบูชาและบำรุงรักษาพุทธสถาน 7) การจัดการอารักขา บำรุง ค้ำครอง โดยธรรมแก่พระสงฆ์ ด้วยความตั้งความปรารถนาว่าพระสงฆ์เหล่านี้ที่ยังไม่มาสู่บ้านนี้เมืองนี้ขอให้มา ส่วนที่มาแล้วขอให้ท่านอยู่ผาสุก คือการคุ้มครอง บรรพชิต ซึ่งเป็นผู้ที่สืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไป 2) อิทธิบาท 4 หมายถึง ธรรมที่เป็นเครื่องให้ถึงความสำเร็จ หรือทางแห่งความสำเร็จ มี 4 ประการคือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา 3) หลักธรรมอื่นๆ ที่เหมาะสมกับการบริหารงาน ได้แก่ หลักศีล 5 และหลักพรหมวิหาร 4 เข้ามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานขององค์กรด้วย โดยผู้บริหารและพนักงานต่างสมาทานรักษาศีล 5 ของตนเองตามโอกาสที่เหมาะสม

3 การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบัวเขต อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ พบว่ามีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ดังนี้ 1) การประยุกต์ใช้หลักอปปริหานิยธรรม การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 และ 3) การประยุกต์ใช้หลักธรรมอื่นในการบริหารงาน เช่น ศีล 5 พรหมวิหาร 4 เป็นต้น

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานสหกรณ์การเกษตรอินทรีย์สุรินทร์ จำกัด” มีข้อค้นพบจึงนำมาอภิปรายผลดังนี้

1 ผลการศึกษาสภาพทั่วไปการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบัวเขต อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ พบว่า 1) สภาพทั่วไป สภาพทางเศรษฐกิจ สภาพทางสังคม และ ยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลบัวเขต แบ่งเป็น 3 ด้านได้แก่ (1) ด้านเศรษฐกิจ (2) ด้านสังคม (3) ด้านการเมืองและการบริการจัดการ 2) การแก้ไขปัญหาต่างๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบลบัวเขต ตามแนวนโยบายการบริหารงานของภาครัฐ พบว่า จากการวิเคราะห์ข้อมูลทำให้ทราบถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบัวเขต สรุปเรียงลำดับตามความสำคัญของปัญหา ดังต่อไปนี้ (1) ปัญหาการไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน (2) ปัญหาไม่มีที่ดินทำกิน (3) ปัญหาไม่มีที่อยู่อาศัยหรือที่อยู่อาศัยไม่มั่นคง ไม่ปลอดภัย (4) ปัญหาไม่มีแหล่งน้ำ (5) น้ำเพื่อ

การเกษตรไม่เพียงพอ (6) เส้นทางคมนาคมยังไม่สะดวก (7) ไฟฟ้าแสงสว่างตามทางสาธารณะยังไม่เพียงพอ (8) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (9) กลุ่มอาชีพยังไม่เข้มแข็ง (10) งบประมาณสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ไม่เพียงพอ โดยภาพรวมปัญหาดังกล่าวได้รับการแก้ไขเป็นที่น่าสนใจของประชาชนในเขตตำบลบัวเขต ที่เป็นเช่นนี้เพราะองค์การบริหารส่วนตำบลบัวเขตได้นำหลักการบริหารมาใช้ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของฉลวย ชันจำนงค์ และ พงศ์สรณ์ วรภัทร์ธีระกุล (2567: 393) ที่ทำวิจัยเรื่อง “การบริหารงานองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี” ผลจากการศึกษาพบว่า 1) สภาพปัจจุบันการบริหารงานองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีสังคมชนบทกึ่งสังคมเมืองเป็นบทสะท้อนปัญหาการบริหารงานที่อยู่ภายใต้ทรัพยากรที่จำกัด เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนที่ไม่มี ความชัดเจนในอำนาจหน้าที่ทางกฎหมายจากสภาพการเปลี่ยนทางสังคม เศรษฐกิจกิจการเมือง และเทคโนโลยี 2) ภาวะเปื้อน ขอบังคับ กลุ่มผลประโยชน์สภาพแวดล้อมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของประชาชน ยังเป็นปัญหาที่คงอยู่ทั้งผลกระทบทางตรงและทางอ้อมในระดับการบริหารงานองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี...

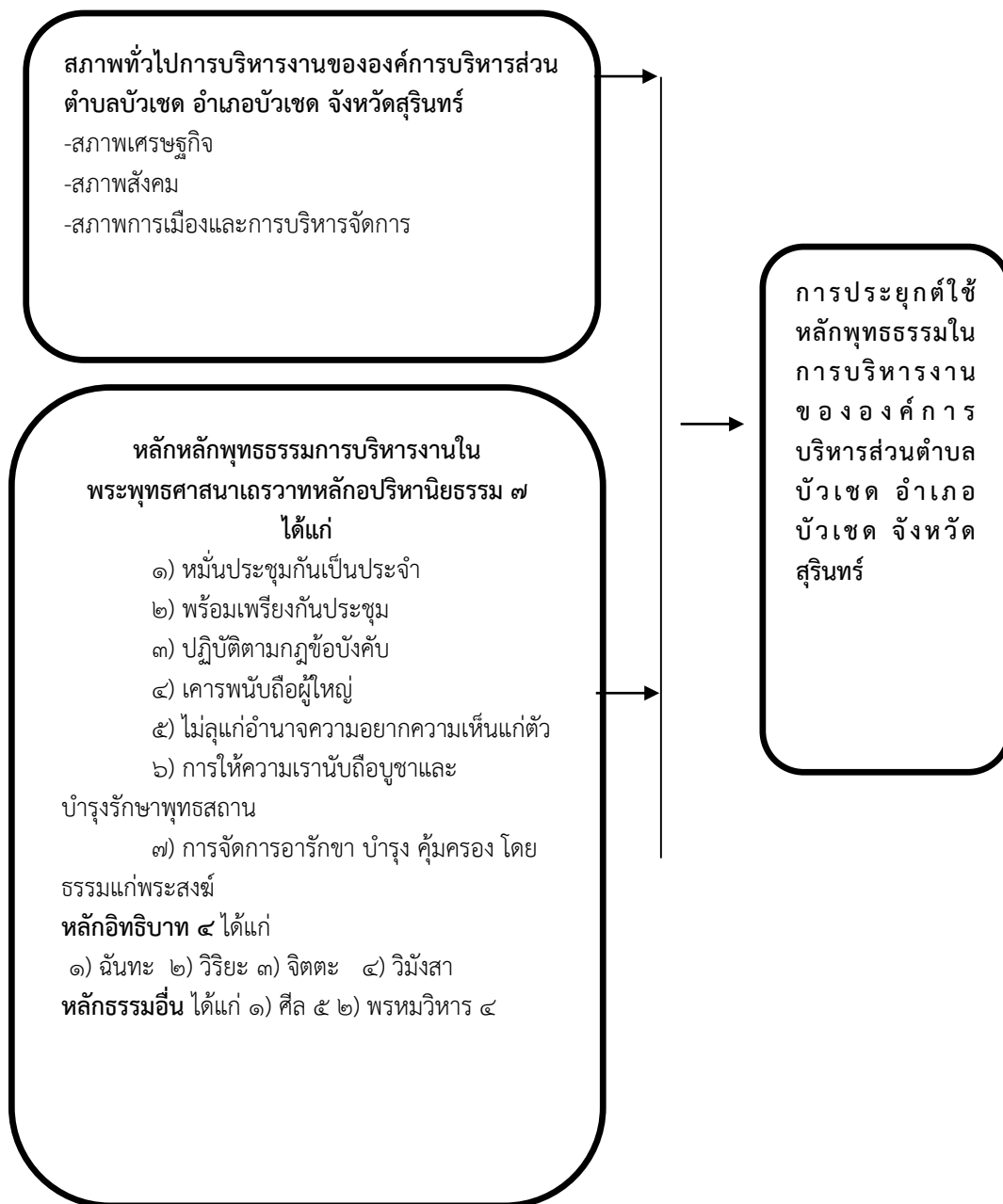
2 ผลการศึกษาหลักพุทธธรรมการบริหารงานในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า 1) หลักอปริหานิยธรรม คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม 7 ประการ หรือธรรมอันเป็นไปเพื่อเหตุแห่งความเจริญฝ่ายเดียว มี 7 ประการ ได้แก่ 1) หมั่นประชุมกันเป็นประจำ 2) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกัน ปฏิบัติกิจของหมู่คณะ 3) ปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ ทุกคนที่เป็นสมาชิกของสังคมจะต้องถือระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อปฏิบัติอย่างเสมอภาคกัน และ เป็นเหตุส่งเสริมให้การปกครองการบริหาร เกิดผลดีมีประสิทธิภาพ 4) เคารพนับถือผู้ใหญ่ เชื่อฟังคำสอนของท่าน 5) ไม่ลุแก่อำนาจความอยากความเห็นแก่ตัว 6) การให้ความเคารพนับถือบูชาและบำรุงรักษาพุทธสถาน 7) การจัดการอารักขา บำรุง คัมภีร์ โดยธรรมแก่พระสงฆ์ ด้วยความตั้งความปรารถนาว่า พระสงฆ์เหล่านี้ที่ยังไม่มาสู่บ้านนี้เมืองนี้ขอให้มา ส่วนที่มาแล้วขอให้ท่านอยู่ผาสุก คือการคุ้มครองบรรพชิต ซึ่งเป็นผู้ที่สืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไปที่เป็นเช่นนี้เพราะเป็นหลักธรรมที่มีคุณสมบัติและเป็นข้อปฏิบัติสำหรับนักปกครองและประชาชนผู้อยู่ใต้การปกครองควรนำไปปฏิบัติอย่างยิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมุห์กิตติพงษ์ กิตติวิโส (2563: 263) ได้กล่าวไว้ว่า “การประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน” ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้านนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมากในระดับชุมชน เป็นผู้ปฏิบัติงานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน เป็นตัวแทนของหน่วยงานราชการทุกหน่วยงานและมีความเกี่ยวข้องกับผู้คนจำนวนมาก หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน เพื่อให้การทำงานร่วมกันกับหน่วยงาน องค์กร และประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ หลักอปริหานิยธรรม ซึ่งประยุกต์เป็นแนวทางได้ 7 ประการ คือ หลักการประชุมแบบสม่ำเสมอ หลักความพร้อมเพรียงของการจัดกิจกรรม หลักการออกกฎระเบียบและกฎหมาย หลักการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน หลักการมีส่วนร่วมของสตรี หลักการทำนุบำรุงวัฒนธรรม และหลักการมีส่วนร่วมของผู้นำศาสนา

3 ผลการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบัวเขต อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ พบว่ามีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ดังนี้ 1) การประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลบัวเขต ที่เป็นเช่นนี้เพราะเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมแก่การสร้างสังคมให้เกิดความสามัคคีและมีความเป็นประชาธิปไตยมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของวริภาส พิตร์พิบูลย์พงศ์ (2567: 113-114) ได้วิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด

สมุทรสาคร” ผลการวิจัยพบว่า บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสมุทรสาคร ดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 160 คน เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงพรรณนาและเชิงอนุมาน พบว่า 1. สมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับคือ ด้านการบริการเป็นเลิศ ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ด้านความเข้าใจในองค์กรและระบบงาน และด้านการยึดมั่นในความถูกต้องและจริยธรรม ตามลำดับ 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า การบริหารจัดการคือ การนำ การวางแผน การควบคุม, และหลักอิทธิบาท 4 คือ จิตตะ วิมังสา วิริยะ ฉันทะ ส่งผลต่อสมรรถนะการปฏิบัติงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติงาน มีดังนี้ สมรรถนะการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย การมุ่งผลสัมฤทธิ์ การยึดมั่นในความถูกต้องและจริยธรรม ความเข้าใจในองค์กรและระบบงาน การบริการเป็นเลิศ การทำงานเป็นทีม โดยมีหลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมนำมาบูรณาการเพื่อให้เกิดสมรรถนะการปฏิบัติงาน นอกจากนั้นยังนำการบริหารจัดการ มาเป็นพื้นฐานทั้งเรื่องของการวางแผน การจัดการ การนำ และการควบคุม

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบัวเขต อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์” สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบัวเขต อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ ดังนี้

1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้เรียบเรียงสรุปข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

1. องค์การบริหารส่วนจังหวัด และองค์การบริหารส่วนตำบล ควรกำหนดเป็นนโยบายและแผนพัฒนาด้านการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการแผ่นดิน

2. รัฐบาลควรมีนโยบายให้ผู้นำชุมชน และพระสงฆ์ จัดกิจกรรมร่วมกันบ่อยๆ ตามโอกาส ในการรักษาศีล การอบรมจิตภาวนา การอบรมปัญญา และให้หน่วยงานของรัฐมีแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยยึดหลักการปฏิบัติธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ

3. องค์การบริหารส่วนตำบลควรจัดทำแผนการบริหารงาน โดยการนำหลักวิถีพุทธมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาบุคลากรทั้งด้านความรู้ และความประพฤติพร้อมบูรณาการแบบยั่งยืน

2 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ ควรนำไปปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้

1. องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพของบุคลากรในการทำงานให้ตรงความสามารถ และควรมีงบประมาณใน การส่งเสริมในการศึกษาให้กับบุคลากรในองค์การ

2. องค์การบริหารส่วนตำบลควรจัดทำ แผนการวัดและประเมินผลโครงการที่นำไปปฏิบัติสม่ำเสมอ เพื่อให้โครงการหรือกิจกรรมที่นำไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิผลในการดำเนินงานตามแผนแนวทางการบริหารจัดการองค์การมากที่สุด

3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

1. ศึกษาเปรียบเทียบแนวการประยุกต์ใช้หลักอภิปธานิธรรมระหว่างองค์กร

2. ศึกษาแนวทางการส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานภาครัฐ

บรรณานุกรม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. ราชกิจจานุเบกษา.พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542. ราชกิจจานุเบกษา 2540.

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. สรุปรายชื่อ อบต. ทั่วประเทศ. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.dla.go.th/work/abt/index.jsp> [20 พฤศจิกายน 2565].

รวีภาส พิตรพิบูลย์พงศ์. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสมุทรสาคร. วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ. 7(5) (กันยายน-ตุลาคม, 2567): 113-126.

พระสมุห์กิตติพงษ์ กิตติวิโส. “การประยุกต์ใช้หลักอภิปธานิธรรมในการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน”.วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง. 12(2), (พฤษภาคม-สิงหาคม 2566): 263-273.

ฉลวย ชันจำนงค์ และ พงษ์สรณ์ วรภัทร์ธีระกุล. “การบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี”. วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย. 8 (1) (มกราคม-มีนาคม 2567): 263-406.

ศึกษาผลสำเร็จการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา
ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

Successful Results of Cultivating Morality in Buddhist School students
Nong Sano Wittaya, Khon Taek Sub-district, Sangkha District, Surin
Province

พระปลัดชูวิทย์ อภิชาโย (บุญเจริญ)

PhraPlad Chuwit Apichayo (Booncharoen)

ทวีศักดิ์ ทองทิพย์

Taweesak Tongtip

พระปลัดกิตติ ยุติติโร

PhraPalad Kitti Yuttidharo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus

Email : patchavat.suk@mcu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 12 กันยายน 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 18 กันยายน 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 23 กันยายน 2567

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ 3) เพื่อศึกษาผลสำเร็จการปลูกฝังคุณธรรมโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Research Method) เป็นกระบวนการที่ผสมผสานการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีดำเนินการวิจัย ใช้การตรวจสอบเอกสาร การสังเกต สอดถาม และสัมภาษณ์ เครื่องมือวิจัยมี 3 แบบ คือ แบบบันทึกการสังเกต ใช้บันทึกเก็บข้อมูลสภาพปัจจุบันโรงเรียนวิถิพุทธโรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ แบบสอบถามใช้ถามครู 17 คน กรรมการสถานศึกษา จำนวน 14 คน และ ผู้ปกครองนักเรียน 191 คน และแบบสัมภาษณ์ ใช้สัมภาษณ์ พระสงฆ์จำนวน 5 รูป กรรมการสถานศึกษาโรงเรียนหนองโสนวิทยาจำนวน 5 คน ผู้บริหาร จำนวน 1 คน ครูประจำชั้น 3 คน ผู้ปกครองนักเรียน 6 คน และนักเรียนโรงเรียนหนองโสนวิทยา จำนวน 6 คน วิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า

ผลการวิจัยพบว่า สภาพโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ มี 5 ด้าน คือ 1) ด้านกายภาพ 2) ด้านพฤติกรรม 3) ด้านกิจกรรมประจำวัน พระ 4) ด้านการส่งเสริมวิถิพุทธ 5) ด้านการเรียนการ

แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธ พบว่า มี 4 ด้าน คือ 1) ด้านพฤติกรรมของนักเรียน มีแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธอยู่ในกรอบของศีล 5

และ กัลยาณมิตร 7 2) ด้านกิจกรรมประจำวันพระ มีแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิสุทธิพุทธอยู่ในกรอบของบุญกิริยาวัตถุ 10 อนุปพิภพิกถา และ โอวาท 3 3) ด้านการส่งเสริมวิสุทธิพุทธพบว่า มีแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิสุทธิพุทธอยู่ในกรอบการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนตามหลักของภาวนา 4 คือ (1) พัฒนาการทางกาย (กายภาวนา) การเจริญกาย (2) พัฒนาการทางด้านสังคัม (ศีลภาวนา) (3) พัฒนาการทางจิต (จิตภาวนา) การเจริญจิต (4) พัฒนาการทางปัญญา (ปัญญาภาวนา) การเจริญปัญญา 4) ด้านการเรียนการสอน มีแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิสุทธิพุทธอยู่ในกรอบของหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา

ผลสำเร็จการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิสุทธิพุทธ พบว่า ผลการประเมินความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาที่มีต่อผลสำเร็จการปลูกฝังคุณธรรมโรงเรียนวิสุทธิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ 4 ด้าน คือ ด้านพฤติกรรมนักเรียน ด้านกิจกรรมประจำวันพระ ด้านการส่งเสริมวิสุทธิพุทธ และด้านการเรียนการสอน โดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก

คำสำคัญ : ผลสำเร็จ, การปลูกฝังคุณธรรม, นักเรียน, โรงเรียนวิสุทธิพุทธ

ADSTRACT

This thesis entitled ‘Successful Results of Cultivating Morality in Buddhist School Students Nong Sano Wittaya, Khon Taek Sub-district, Sangkha District, Surin Province has three objectives: 1) to study the current conditions of the Buddhist school, Nong Sano Wittaya, Khon Taek sub-district, Sangha district, Surin province, 2) to study the guideline for cultivating morality in the Buddhist school, Nong Sano Wittaya, Khon Taek sub-district, Sangha district, Surin province, and 3) to study the successful results of cultivating morality in the Buddhist school, Nong Sano Wittaya, Khon Taek sub-district, Sangha district, Surin province. It is mixed-method research between quantitative and qualitative. The research methods were used documentary review, observation, questionnaire, and in-in-depth interview. There were three types of research methods; record-based, observation-based, the note record of the current conditions of the Buddhist school, Nong Sano Wittaya, Khon Taek sub-district, Sangha district, Surin province. The questionnaires were used to enquire about seventeen teachers, fourteen school boards, and one hundred and ninety-one parents of students. The in-depth interview was used for an interview with five monks, five school boards school of Nong Sano Wittaya School, one administrator, three teachers, six parents of students, and six students of Nong Sano Wittaya School. Descriptive data analysis was used.

The results are as follow: -The background of the Buddhist school, Nong Sano Wittaya, Khon Taek sub-district, Sangha district, Surin province. There are five aspects; 1) physical, 2) behavior, 3) pay homage to the Triple Gem activities, the promotion of the Buddhist way, and learning.

The guideline for cultivating morality in the Buddhist school, Nong Sano Wittaya, Khon Taek sub-district, Sangha district, Surin province found that there are four aspects, namely; 1) In the student behaviors aspect, there is a guideline for cultivating morality among students of the Buddhist school within the framework of the five precepts (Pañca-sīla) and seven good friends (Kalyānamitta), 2) the respected to the Triple Gem activities; there is a guideline for cultivating morality among student of the Buddhist school withing the framework of the ten bases of meritorious actions (Puññakiriyā-vatthu), the subjects for gradual instruction (Anupubbikathā), and the three admonitions of the Buddha (Buddhā-ovada), 3) The promotion of the Buddhist way aspect, the approach to cultivating morality among students of Buddhist school is within the framework of development of students' potential according to the principle of four developments are; 1) physical development (Kāya-bhāvanā), 2) moral development (Sīla -bhāvanā), 3) mental development (Citta-bhāvanā), and wisdom development (Paññā- bhāvanā). 4) The learning aspect; there is a guideline for cultivating morality in Buddhist schools in the framework of the Threefold Training (Ti-sikkhā) including training in morality (Sīla-sikkhā), training in mentality (Samādhi-sikkhā), and training in wisdom (Paññā-sikkhā) The successful results of cultivating morality in the Buddhist school, Nong Sano Wittaya, Khon Taek sub-district, Sangha district, Surin province found that the results of evaluation of opinions of stakeholders of educational institution on the success of moral cultivation of the Buddhist school, Nong Sano Wittaya, Khon Taek sub-district, Sangha district, Surin province, there are four aspects are students' behavior, pay homage to the Triple Gem activities, the promotion of the Buddhist way, and teaching and learning. The overall average qualities are 3.86 at a high level of qualities.

Keywords: Successful, Results of Cultivating Morality, students, Buddhist School

บทนำ

การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาชีวิตเพราะเป็นการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งทางด้านกาย สังคม จิตใจ และปัญญา พระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญกับคำว่า “ศึกษา” ซึ่งตรงกับคำในคัมภีร์พระพุทธศาสนาว่า “สิกขา” หมายถึง การศึกษา (Training) พระพุทธศาสนาถือว่าหลักของสิกขานี้เป็นหลักธรรมที่มีความหมายครอบคลุมการปฏิบัติธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนา จนกล่าวได้ว่าเรื่องของการศึกษาเป็นเรื่องพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น (พระเทพเวที ประยูรธ ปยุตโต) มีพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสกับภิกษุ 500 รูป ความตอนหนึ่งว่า “เรารู้วิธีถอนลูกศรคือกิเลสแล้ว จึงชี้บอกทางนี้แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายควรทำความเพียรเองเถิด ตถาคตเป็นเพียงผู้ชี้บอกเท่านั้น ผู้บำเพ็ญภาวนา ดำเนินตามทางนี้แล้ว พังพินิจอยู่ จักพ้นจากเครื่องผูกแห่งมารได้” (ขุ.ธ. (ไทย) 25/275-276/117.) จากพุทธพจน์นี้ทำให้ได้ทราบว่าแนวทางทั้งหลายพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้แล้วส่วนการนำเอาแนวทางทั้งหลายที่ปรากฏอยู่ในหลักคำสอนเหล่านั้นมาปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับยุค

สมัย ดังเช่นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา ที่จะนำมาศึกษาต่อไปนี้ จึงเป็นเรื่องของพุทธบริษัททั้งหลายจะต้องนำมาศึกษาและลงมือปฏิบัติการด้วยตัวเองเท่านั้น

การศึกษาของไทยในปัจจุบันยังไม่สามารถช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความประพฤติดีที่ดั่งงามและมีวินัยในตนเองได้ อีกทั้งผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษาแล้ว ก็ไม่สามารถเป็นพลเมืองที่มีค่านิยม และมีคุณสมบัติที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญได้ นอกจากนี้การจัดการศึกษาของไทยส่วนใหญ่ ไม่เพียงแยกการเรียนรู้ออกจากชีวิต แต่ยังละเลยการพัฒนาด้านจิตใจ กลับมุ่งเน้นที่วิชาการ ความฉลาดทางสติปัญญา และการเอาชนะทางการเรียน สังคมจะมีสันติสุขได้นั้นจะต้องเป็นสังคมที่มีคุณธรรม ดังนั้นการศึกษาตามนโยบาย “คุณธรรม นำความรู้” ในการจัดการศึกษาพัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐาน การพัฒนาระบบการทำงานแบบบูรณาการ การปฏิรูปการเรียนรู้ไปสู่การเรียนรู้ที่ดี หรือการเรียนรู้ในอุดมคตินั้นควรจะมีการเจริญสติ เจริญสมาธิ เจริญปัญญา เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งด้วย

โรงเรียนวิถิพุทธโรงเรียนหนองโสนวิทยา เกิดขึ้นตามนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ที่มีนโยบายให้สถานศึกษาในสังกัดทุกโรงเรียน สมัครเข้าร่วมโครงการ โรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยาเข้าร่วมโครงการเมื่อปี พ.ศ.2555 โดยเป็นแกนนำโรงเรียนวิถิพุทธรุ่นที่ 3 (สถานศึกษาวิถิพุทธ การศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์) ได้เริ่มพัฒนาให้ความรู้ แก่ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน ในการดำเนินการตามแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธ ที่ต้องเตรียมความพร้อมตั้งแต่การจัดสภาพปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และเป้าหมายด้านผลผลิต ผลกระทบ ที่จะเกิดขึ้นหลังการพัฒนา โดยการนำหลักพุทธธรรม ตามหลักไตรสิกขามาบูรณาการกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมเสริมหลักสูตรและจัดกิจกรรมประจำวัน พื้นฐานสู่วิถิพุทธ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาผลสำเร็จการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ด้วยมีคาดหวังอย่างยิ่งว่าการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการปลูกฝังคุณธรรมในแนวทางพระพุทธศาสนาที่ดำเนินการอย่างถูกต้องครบถ้วน จะเป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดพฤติกรรมที่ดีขึ้นกับผู้เรียน จนนำไปสู่การดำเนินชีวิตที่เป็นสุขในครอบครัว อันจะส่งผลสู่ชุมชนและสังคมโดยรวม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1 เพื่อศึกษาสภาพโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
- 2 เพื่อศึกษาแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
- 3 เพื่อผลสำเร็จการปลูกฝังคุณธรรมโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาผลสำเร็จการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์” นี้เป็นการวิจัยแบบผสม(Mixed Research

Method) เป็นกระบวนการที่ผสมผสานการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพเข้าด้วยกัน โดยแบ่งขอบเขตการวิจัยออกเป็น ดังนี้

1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาสภาพโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ศึกษาแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนหนองโสน และศึกษาผลสำเร็จการปลูกฝังคุณธรรมโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์

2 ขอบเขตด้านเอกสาร ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 และข้อมูลทุติยภูมิ บทความ เอกสาร หนังสือวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3 ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลหลัก

1) กลุ่มเป้าหมาย มี 6 กลุ่ม ได้แก่ 1) พระสงฆ์ 2) กรรมการสถานศึกษาโรงเรียนหนองโสนวิทยา 3) ผู้บริหารโรงเรียนหนองโสนวิทยา 4) ครูประจำชั้นโรงเรียนหนองโสนวิทยา 5) ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนหนองโสนวิทยา 6) นักเรียนโรงเรียนหนองโสนวิทยา

2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก มีอยู่ 6 กลุ่ม ได้แก่ 1) พระสงฆ์จำนวน 5 รูป 2) กรรมการสถานศึกษาโรงเรียนหนองโสนวิทยานจำนวน 5 คน 3) ผู้บริหารระดับสูงจำนวน 1 คน 4) ครูประจำชั้น 3 คน 5) ผู้ปกครองนักเรียน 15 คน 6) นักเรียนโรงเรียนหนองโสนวิทยา จำนวน 15 คน รวมจำนวน 44 รูป/คน

5 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 18 คน กรรมการสถานศึกษา จำนวน 15 คน และผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 378 คน รวมเป็นจำนวน 411 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 17 คน กรรมการสถานศึกษา จำนวน 14 คน และผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 191 รวมจำนวน 222 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางการประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) และวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) ตามสัดส่วน

3.4 ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการ ศึกษาโรงเรียนหนองโสนวิทยา และชุมชนที่โรงเรียนหนองโสนวิทยาให้บริการ จำนวน 6 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านสาวท บ้านหนองตะเคียน บ้านหัวกระบือ บ้านหนองปลาขาว และบ้านแจ่มแจ้ง

3.5 ขอบเขตด้านเวลา เริ่มศึกษาตั้งแต่ได้รับอนุมัติหัวข้อและโครงร่างวิทยานิพนธ์ จนถึงสิ้นสุดภาคการศึกษาที่ 2/2566

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

1 ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ข้อมูลจากเอกสาร ชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

2. ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูล

1) รวบรวมข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

2) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษามาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้

3 สรุป อภิปรายผล และแสดงข้อเสนอแนะ

4 จัดทำเป็นเล่มวิทยานิพนธ์ที่สมบูรณ์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องนี้เพื่อตอบโจทย์วัตถุประสงค์ในแต่ละข้อมีรายละเอียดสรุปไว้ดังนี้

5.1 สภาพโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า มี 5 ด้าน คือ 1) ด้านกายภาพ โรงเรียนมีป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ มีพระพุทธรูปบริเวณหน้าโรงเรียน มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน มีพระพุทธรูปศาสนสุภาษิต วาทีธรรม 2) ด้านพฤติกรรมนักเรียน ครู ผู้บริหาร สถานศึกษาจัดดำเนินการให้มีตัวบ่งชี้ด้านพฤติกรรมนักเรียน ครู ผู้บริหารได้ครบถ้วน คิดเป็นร้อยละ 100 กล่าวคือ นักเรียน ครู ผู้บริหารในสถานศึกษาเป็นผู้มีวิถีชีวิตสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม รักษาศีลห้า ยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม เช่น อัตลักษณ์ของโรงเรียนที่ว่า “ไหว้สวย กราบงาม” “กิริยาอ่อนน้อม วาจาอ่อนหวาน นวดसानสายใย” เป็นต้น 3) ด้านกิจกรรมประจำวันพระ โดยภาพรวม ส่วนใหญ่ได้จัดดำเนินการให้มีตัวบ่งชี้ด้านกิจกรรมประจำวันพระ กล่าวคือสถานศึกษาได้กำหนดให้นักเรียน ครู ผู้บริหารสถานศึกษาใส่เสื้อสีขาวทุกคน อย่างน้อยหนึ่งวันในหนึ่งสัปดาห์ในวันศุกร์ เป็นต้น บางวันนิมนต์พระสงฆ์มาทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ที่โรงเรียน บางครั้งโรงเรียนมีการนิมนต์พระสงฆ์มาทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ที่โรงเรียนเฉพาะในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา เป็นต้น โรงเรียนกำหนดให้มีการสวดมนต์แปลอย่างน้อยหนึ่งวันในหนึ่งสัปดาห์ เช่น วันศุกร์ เป็นต้น 4) ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ พบว่าโรงเรียนยังมิได้ดำเนินการให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ ในตัวบ่งชี้ที่ 1 ได้แก่ การไม่มียาเสพติดในโรงเรียน สถานศึกษาต้องจัดทำโครงการและจัดให้มีกิจกรรมเพื่อพัฒนาเรื่องนี้ให้เกิดเป็นผลสำเร็จในโอกาสต่อไป โดยนำโครงการและกิจกรรมการไม่ให้มีการนำอาหารขยะมาขายในโรงเรียนดังกล่าวบรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษาในปีการศึกษาต่อไป เมื่อได้จัดทำแผนเรียบร้อยแล้ว ผู้บริหารสถานศึกษาแจ้งให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายรับทราบ พร้อมทั้งขอความร่วมมือกับทุกฝ่ายให้ลงมือปฏิบัติตามแผนเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกัน และ 5) ด้านการเรียนการสอน โรงเรียนได้จัดให้มีกิจกรรมด้านการเรียนการสอนครบทุกตัวบ่งชี้ คิดเป็นร้อยละ 100 เช่น มีการบริหารจัดการ เจริญปัญญา ก่อนเข้าเรียนเช้าและบ่าย ครู และนักเรียน มีการบูรณาการวิถีพุทธทุกกลุ่มสาระและในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ครูพานักเรียนทำโครงการคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสา สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคนไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัดโดยเฉลี่ยเดือนละ 1 ครั้ง และมีวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคนเข้าค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ซึ่งในช่วงที่ผ่านมาทางโรงเรียนได้มีการดำเนินการตามตัวบ่งชี้เหล่านี้ สถานศึกษาจะต้องรักษาจุดแข็งด้านการเรียนการสอนดังที่ได้กล่าวมาแล้วให้คงอยู่กับสถานศึกษาอย่างยั่งยืนต่อไป ในขณะนี้ยังไม่พบว่าตัวบ่งชี้ด้านการเรียนการสอนใดเป็นปัญหา ดังนั้นแนวทางพัฒนาต่อจากนี้ไปสถานศึกษามีหน้าที่ต้องรักษาจุดแข็งดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ให้คงอยู่อย่างยั่งยืนกับสถานศึกษาต่อไป

5.2 แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิสุทธิโพธิ์ พบว่า มี 4 ด้าน คือ 1) ด้านพฤติกรรมของนักเรียน พบว่า นักเรียนในสถานศึกษามีพฤติกรรม คือ รักษาสิ่งแวดล้อม ยิ้มง่าย ไหวสวຍ กราบงาม ก่อนรับประทานอาหารมีการพิจารณาอาหาร รับประทานอาหารไม่ดั่ง ไม่หก ไม่เหลือ ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และสิ่งของ มีนิสัยใฝ่รู้ สู้งาน เป็นแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิสุทธิโพธิ์ซึ่งอยู่ในรอบของศีล 5 และ กัลยาณมิตร 7 2) ด้านกิจกรรมประจำวันพบพบว่า สถานศึกษาจัดให้มีกิจกรรมประจำวันพระ คือ สถานศึกษาได้กำหนดให้นักเรียน ครู ผู้บริหาร สถานศึกษาใส่เสื้อสีขาวทุกคน อย่างน้อยหนึ่งวันในหนึ่งสัปดาห์ ซึ่งสถานศึกษาได้กำหนดวันเองคือวันศุกร์ เป็นต้น บางครั้งได้นำนักเรียนเข้าไปทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ที่วัด แต่บางโอกาสโรงเรียนนิมนต์พระสงฆ์มาทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ที่โรงเรียน บางที่โรงเรียนมีการนิมนต์พระสงฆ์มาทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ที่โรงเรียนเฉพาะในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา เป็นต้น จะเห็นได้ว่าทางโรงเรียนมีกิจกรรม ใส่เสื้อสีขาวทุกคน ทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ สวดมนต์แปล โดยทางโรงเรียนกำหนดให้เป็นวันศุกร์ เนื่องจากสะดวกกว่าการทำในวันพระ ที่เป็นเช่นนี้ เพราะการเรียนการสอนนั้นต้องจัดตารางสอนในแต่ละสัปดาห์ไว้ตลอดปีการศึกษา หากเปลี่ยนกิจกรรมไปตามวันพระก็จะทำให้ตารางสอนเกิดการสับสนทั้งครูและนักเรียนจึงจำเป็นต้องจัดกิจกรรมดังกล่าวเป็นวันศุกร์ 3) ด้านการส่งเสริมวิสุทธิโพธิ์ พบว่า แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิสุทธิโพธิ์ด้านการส่งเสริมวิสุทธิโพธิ์ของโรงเรียน ได้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมวิสุทธิโพธิ์ ตามตัวบ่งชี้ดังนี้ คือ ไม่มีอาหารขยะภายในโรงเรียน ไม่ดูคำนักเรียน มีการชื่นชมคุณความดีหน้าเสาธงทุกวัน มีโฮมรูมเพื่อสะท้อนความรู้สึกรู้สึกเช่นความรู้สึกที่ได้ทำความดี ครู ผู้บริหาร และนักเรียน มีสมุดบันทึกความดี ครู ผู้บริหาร และนักเรียนสอบได้ธรรมะศึกษาตรีเป็นอย่างน้อย มีการบริหารจัดการ เจริญปัญญา ก่อนการประชุมทุกครั้ง มีพระมาสอนอย่างสม่ำเสมอ จะเห็นได้ว่าโรงเรียนวิสุทธิโพธิ์ มีการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนตามหลักของภาวนา 4 กล่าวคือ 1) พัฒนาการทางกาย (กายภาวนา) การเจริญกาย 2) พัฒนาการทางด้านสังคม (ศีลภาวนา) 3) พัฒนาการทางจิต (จิตภาวนา) การเจริญจิต 4) พัฒนาการทางปัญญา (ปัญญาภาวนา) การเจริญปัญญา 4) ด้านการเรียนการสอน ทางโรงเรียนมีนโยบายให้เด็กทั้งหมดในโรงเรียนปฏิบัติเหมือนกันและปฏิบัติด้วยกัน ดังนี้ มีการบริหารจัดการ เจริญปัญญา ก่อนเข้าเรียนเช้าและบ่าย ทั้งครู และนักเรียน บูรณาการวิสุทธิโพธิ์ทุกกลุ่มสาระและในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ครูพานักเรียนทำโครงการคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสา สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคนไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัดเดือนละ 1 ครั้ง มีวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคนเข้าค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ซึ่งในช่วงที่ผ่านมาทางโรงเรียนได้มีการดำเนินการตามตัวบ่งชี้เหล่านี้อย่างชัดเจนและเห็นเป็นรูปธรรม เมื่อทางโรงเรียนวิสุทธิโพธิ์โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ มีแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนดังกล่าวมานี้ นับได้ว่าได้ดำเนินการตามแนวทางของหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา

5.3 ผลสำเร็จการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิสุทธิโพธิ์ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ผลการประเมินความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกัสถานศึกษาที่มีต่อผลสำเร็จการปลูกฝังคุณธรรมโรงเรียนวิสุทธิโพธิ์ มี 4 ด้าน คือ ด้านพฤติกรรมนักเรียน ด้านกิจกรรมประจำวันพระ ด้านการส่งเสริมวิสุทธิโพธิ์ และด้านการเรียนการสอน โดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก จึงสรุปได้ว่า โรงเรียนวิสุทธิโพธิ์ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ได้มีการปลูกฝังคุณธรรมโรงเรียนวิสุทธิโพธิ์ในความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาโดยภาพรวมประสบผลสำเร็จอยู่ในระดับดีมาก

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยมีข้อค้นพบจึงนำมาอภิปรายผลดังนี้

1 สภาพโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์ อุตสาหกรรมโรงเรียนวิถีพุทธที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดขึ้นเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศไทย มี 5 ด้าน คือ

1) ด้านกายภาพ จุดที่โรงเรียนดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จ คือ โรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์ โรงเรียนมีป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ มีพระพุทธรูปบริเวณหน้าโรงเรียน มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน มีพระพุทธรูปศาสนสุภาวาทะธรรม พระราชดำรัส ติดตามที่ต่าง ๆ มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น มีห้องพระพุทธรูปศาสนาหรือลานธรรม การจัดสภาพทางด้านกายภาพดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ถือเป็นจุดแข็งแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งทุกกิจกรรมโรงเรียนดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จอย่างดี คิดเป็นร้อยละ 85.71 ยกเว้นตัวบ่งชี้ข้อไม่มีสิ่งเสพติด เหล้า บุหรี่ 100% ทางสถานศึกษายังไม่สามารถดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จได้อย่าง 100% เนื่องจากยังมีสิ่งเสพติด เหล้า บุหรี่ อยู่บ้างเล็กน้อย จุดที่ยังเป็นปัญหา คือ โรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์ ยังมีสิ่งเสพติด เหล้า บุหรี่ อยู่บ้างเล็กน้อย จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนได้ทราบว่า มีเด็กนักเรียนบางคนที่ขาดความอบอุ่นพ่อแม่หย่าร้างกันตั้งแต่เด็กจึงทำให้เด็กไม่มีที่พึ่งที่ปรึกษาเป็นเหตุให้เด็กหันไปหายาเสพติดเช่นบุหรี่เป็นต้น แนวทางพัฒนา คือ ข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์ทำให้ได้แนวทางพัฒนาด้านกายภาพตามอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธดังนี้ ด้านกายภาพนี้สถานศึกษาที่ได้จัดดำเนินการได้ครบถ้วนตามจุดเน้นด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธแล้วสถานศึกษาต้องรักษาให้คงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป

2) ด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหาร จุดแข็ง คือ สถานศึกษาจัดดำเนินการให้มีตัวบ่งชี้ด้านพฤติกรรมนักเรียน ครู ผู้บริหารได้ครบถ้วน คิดเป็นร้อยละ 100 กล่าวคือ นักเรียน ครู ผู้บริหารในสถานศึกษาเป็นผู้มีวิถีชีวิตสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม รักษาศีลห้า ยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม เช่น อัตลักษณ์ของโรงเรียนที่ว่า “ไหว้สวย กราบงาม” “กิริยาอ่อนน้อม วาจาอ่อนหวาน นวดसानสายใย” เป็นต้น เหล่านี้เป็นตัวบ่งชี้จุดแข็งในด้านนี้ได้เป็นอย่างดี ก่อนที่นักเรียนจะรับประทานอาหารมีการพิจารณาอาหาร รับประทานอาหารไม่ดั่ง ไม่หก ไม่เหลือ ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และสิ่งของ เช่น มีโครงการธนาคารโรงเรียน จัดกิจกรรมฝึกให้ครูและนักเรียนออมเงินทุกวัน มีนิสสัยใฝ่รู้ สู้งาน เห็นได้จากครูและนักเรียนคิดโครงการต่าง ๆ ขึ้นมาได้เป็นจำนวนมาก จุดแข็งที่โดดเด่นเกี่ยวกับด้านพฤติกรรมของบุคลากรของโรงเรียนวิถีพุทธ คือ ครู และผู้บริหารมีวิถีชีวิตสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม จุดที่ควรพัฒนา ตัวบ่งชี้เรื่องการรักษาศีลห้ายังเป็นสิ่งที่ทำได้ค่อนข้างยากในชีวิตของความเป็นอยู่คนในด้นนี้บุคลากรในโรงเรียนวิถีพุทธส่วนใหญ่ได้มีการปฏิบัติตามศีลห้าอยู่แล้ว แต่มีบุคลากรส่วนน้อยบางคนยังปฏิบัติได้ไม่ครบทุกข้อจึงต้องมีการพัฒนาต่อไปอีก แนวทางพัฒนา ในด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหาร ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม เป็นไปตามแนวทางหรือตัวบ่งชี้ด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหาร ที่กำหนดไว้ในอัตลักษณ์ของโรงเรียนวิถีพุทธอยู่แล้ว แนวทางพัฒนาในด้านนี้สถานศึกษาจะต้องรักษาตัวบ่งชี้ตามเกณฑ์นี้ทุกตัวไว้ให้คงอยู่กับสถานศึกษาอย่างยั่งยืนต่อไป และหากสามารถหากิจกรรมที่น่าสนใจใหม่ ๆ มาส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนในด้านนี้ได้ก็จะเป็นสิ่งที่ดีมาก สำหรับตัวบ่งชี้การรักษาศีลห้าของบุคลากรที่ยังทำได้ไม่ครบ

ทุกข้อ แนวทางพัฒนา คือ แบบอย่างที่ดีของครูและผู้บริหารในโรงเรียนวิถีพุทธ จะเป็นแนวทางให้บุคลากรผู้ที่ปฏิบัติศัลหาได้ไม่ครบทุกข้อได้พยายามทำตาม เรื่องนี้เป็นสิ่งละเอียดอ่อนต้องใช้เวลาานานจึงจะเห็นผลได้

3) ด้านกิจกรรมประจำวันพระ จุดแข็ง คือโดยภาพรวมโรงเรียนวิถีพุทธแห่งนี้ ส่วนใหญ่ได้จัดดำเนินการให้มีตัวบ่งชี้ด้านกิจกรรมประจำวันพระ ประสบผลสำเร็จคิดเป็นร้อยละ 75 กล่าวคือสถานศึกษาได้กำหนดให้นักเรียน ครู ผู้บริหารสถานศึกษาใส่เสื้อสีขาวทุกคน อย่างน้อยหนึ่งวันในหนึ่งสัปดาห์ในวันศุกร์ เป็นต้น บางวันนิมนต์พระสงฆ์มาทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ที่โรงเรียน บางครั้งโรงเรียนมีการนิมนต์พระสงฆ์มาทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ที่โรงเรียนเฉพาะในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา เป็นต้น โรงเรียนกำหนดให้มีการสวดมนต์เปลื้องอย่างน้อยหนึ่งวันในหนึ่งสัปดาห์ เช่น วันศุกร์ เป็นต้น จุดที่ควรพัฒนา คือ การกำหนดให้สถานศึกษาใส่เสื้อสีขาวทุกคน ทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ รับประทานอาหารมังสวิรัตินึ่งมือกลางวัน สวดมนต์แปล ในวันพระนั้นเป็นสิ่งที่ทำได้ค่อนข้างยาก เนื่องจากการจัดตารางสอนแต่ละวันในแต่ละสัปดาห์จะคงที่ตามวันนั้น ๆ ตลอดปีการศึกษา แต่วันพระจะไม่คงที่ คือ เปลี่ยนวันไปเรื่อย ๆ ทางสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องกำหนดให้มีกิจกรรมเหล่านี้แต่จัดวันให้แน่นอนลงไปตารางสอนเพื่อการจัดกิจกรรมจะได้สะดวกมากขึ้น สำหรับอาหารมังสวิรัตินึ่งมือเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ค่อนข้างยาก ยังไม่สามารถปฏิบัติให้เป็นผลสำเร็จได้อย่างต่อเนื่อง ส่วนบุคลากรได้จะปฏิบัติในข้อนี้ก็เป็นเรื่องส่วนบุคคลไม่ได้ทำในนามขององค์กรจึงปรากฏว่ามีบุคลากรบางท่านเท่านั้นที่มีการรับประทานอาหารมังสวิรัตินึ่งมือและส่วนใหญ่เป็นการรับประทานอาหารตามประเพณี คือ ในช่วงเทศกาลกินเจ เป็นต้น แนวทางพัฒนาเพื่อให้กิจกรรมดังกล่าวนี้คงอยู่กับโรงเรียนวิถีพุทธต่อไปมีแนวทางพัฒนาที่จะนำเสนอ 2 แนวทาง ดังนี้ คือ 1) สถานศึกษากำหนดวันในการจัดกิจกรรมเอง เช่น ให้สถานศึกษานำตัวบ่งชี้ด้านกิจกรรมประจำวันพระไปจัดดำเนินการให้มีขึ้นในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษา 2) หน่วยงานระดับสูงที่สถานศึกษาสังกัดเป็นผู้กำหนดวันให้จัดกิจกรรม เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดนโยบายให้สถานศึกษาซึ่งอยู่ในสังกัดที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธนำเอาตัวบ่งชี้ด้านกิจกรรมประจำวันพระดังกล่าวไปจัดกิจกรรมในวันพระ

4) ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ จุดแข็ง คือ โรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์ กลุ่มตัวอย่างดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จ คิดเป็นร้อยละ 87.5 เพราะยังมิได้ดำเนินการให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ ในตัวบ่งชี้ที่ 1 ได้แก่ การไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียน จุดที่ควรพัฒนา คือ ที่ผ่านมามีตัวบ่งชี้ที่สถานศึกษายังมิได้ดำเนินการให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ ได้แก่ การไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียน แนวทางพัฒนา คือ สถานศึกษาต้องจัดทำโครงการและจัดให้มีกิจกรรมเพื่อพัฒนาเรื่องนี้ให้เกิดเป็นผลสำเร็จในอนาคตต่อไป โดยนำโครงการและกิจกรรมการไม่มีการนำอาหารขยะมาขายในโรงเรียนดังกล่าวบรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษาในปีการศึกษาต่อไป เมื่อได้จัดทำแผนเรียบร้อยแล้ว ผู้บริหารสถานศึกษาแจ้งให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายรับทราบ พร้อมทั้งขอความร่วมมือกับทุกฝ่ายให้ลงมือปฏิบัติตามแผนเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกัน

5) ด้านการเรียนการสอน จุดแข็ง คือ สถานศึกษาที่เป็นโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์ โรงเรียนได้จัดให้มีกิจกรรมด้านการเรียนการสอนครบทุกตัวบ่งชี้ คิดเป็นร้อยละ 100 เช่น มีการบริหารจัดการ เจริญปัญญา ก่อนเข้า

เรียนเช้าและบ่าย ครูและนักเรียน มีการบูรณาการวิถีพุทธทุกกลุ่มสาระและในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ครูพานักเรียนทำโครงการคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสา สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคนไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัดโดยเฉลี่ยเดือนละ 1 ครั้ง และมีวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคนเข้าค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ซึ่งในช่วงที่ผ่านมาทางโรงเรียนได้มีการดำเนินการตามตัวบ่งชี้เหล่านี้ จุดที่ควรพัฒนา คือ ตัวบ่งชี้ด้านการเรียนการสอนนี้สถานศึกษาได้ดำเนินการให้เกิดขึ้นครบทุกตัวบ่งชี้แล้วคิดเป็นร้อยละ 100 หากมีปัญหาที่จะเกิดขึ้นตามมาในอนาคตก็ให้หาแนวทางแก้ไขและพัฒนาเป็นรายกรณีต่อไป แนวทางพัฒนา คือ สถานศึกษาจะต้องรักษาจุดแข็งด้านการเรียนการสอนดังที่ได้กล่าวมาแล้วให้คงอยู่กับสถานศึกษาอย่างยั่งยืนต่อไป ในขณะที่ยังไม่พบว่าตัวบ่งชี้ด้านการเรียนการสอนใดเป็นปัญหา ดังนั้นแนวทางพัฒนาต่อจากนี้ไปสถานศึกษามีหน้าที่ต้องรักษาจุดแข็งดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ให้คงอยู่อย่างยั่งยืนกับสถานศึกษาต่อไป

2 แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธ อัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดขึ้นเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศไทย มี 5 ด้าน คือ 1) ด้านกายภาพ 2) ด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหาร 3) ด้านกิจกรรมประจำวันพระ 4) ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ และ 5) ด้านการเรียนการสอน แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธ ได้ศึกษาเพียง 4 ด้าน ซึ่งในแต่ละด้านมีดังนี้

1) ด้านพฤติกรรมของนักเรียน ผลจากการศึกษาเก็บข้อมูลกลุ่มเป้าหมายโดยการสัมภาษณ์พบว่า นักเรียนในสถานศึกษามีพฤติกรรม ดังต่อไปนี้ คือ รักษาสิ่งแวดล้อม ยิ้มง่าย ใฝ่สวย กราบงาม ก่อนรับประทานอาหารมีการพิจารณาอาหาร รับประทานอาหารไม่ดัง ไม่หก ไม่เหลือ ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และสิ่งของ มีนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่ส่งยาก โรงเรียนได้จัดให้มีตัวบ่งชี้ด้านพฤติกรรมของนักเรียน สถานศึกษาจัดดำเนินการให้มีตัวบ่งชี้ด้านพฤติกรรมนักเรียน นักเรียนในสถานศึกษาเป็นผู้มีวิถีชีวิตสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม รักษาสิ่งแวดล้อม ยิ้มง่าย ใฝ่สวย กราบงาม เช่น อัตลักษณ์ของโรงเรียนที่ว่า “ใฝ่สวย กราบงาม” “กิริยาอ่อนน้อม วาจาอ่อนหวาน นวดसानสายใย” เป็นต้น เหล่านี้เป็นตัวบ่งชี้จุดแข็งในด้านนี้ได้เป็นอย่างดี ก่อนที่นักเรียนจะรับประทานอาหารมีการพิจารณาอาหาร รับประทานอาหารไม่ดัง ไม่หก ไม่เหลือ ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และสิ่งของ เช่น มีโครงการธนาคารโรงเรียน จัดกิจกรรมฝึกให้ครูและนักเรียนออมเงินทุกวัน มีนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่ส่งยาก เห็นได้จากครูและนักเรียนคิดโครงการต่าง ๆ ขึ้นมาได้เป็นจำนวนมาก อันเป็นแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งอยู่ในกรอบของศีล 5 และ กัลยาณมิตร 7

2) ด้านกิจกรรมประจำวันพระ พบว่า สถานศึกษาจัดให้มีกิจกรรมประจำวันพระ คือ สถานศึกษาได้กำหนดให้นักเรียน ครู ผู้บริหารสถานศึกษาใส่เสื้อสีขาวทุกคน อย่างน้อยหนึ่งวันในหนึ่งสัปดาห์ ซึ่งสถานศึกษาได้กำหนดวันเองคือวันศุกร์ เป็นต้น บางครั้งได้นำนักเรียนเข้าไปทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ที่วัด แต่บางโอกาสโรงเรียนนิมนต์พระสงฆ์มาทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ที่โรงเรียน บางที่โรงเรียนมีการนิมนต์พระสงฆ์มาทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ที่โรงเรียนเฉพาะในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา เป็นต้น โรงเรียนกำหนดให้มีการสวดมนต์เปลื้องอย่างน้อยหนึ่งวันในหนึ่งสัปดาห์ เช่น วันพฤหัสบดีหรือวันศุกร์ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าทางโรงเรียนมีกิจกรรม ใส่เสื้อสีขาวทุกคน ทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ สวดมนต์เปลื้อง โดยทางโรงเรียนกำหนดให้เป็นวันศุกร์ เนื่องจากสะดวกกว่าการทำในวันพระ เพราะการเรียนการสอนนั้นต้องจัด

ตารางสอนในแต่ละสัปดาห์ให้ไว้ตลอดปีการศึกษา หากเปลี่ยนกิจกรรมไปตามวันพระก็จะทำให้ตารางสอนเกิดการสับสนทั้งครูและนักเรียนจึงจำเป็นต้องจัดกิจกรรมดังกล่าวเป็นวันศุกร์

3) ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ พบว่า แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธด้านการส่งเสริมวิถีพุทธของโรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ สถานศึกษาได้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมวิถีพุทธ ตามตัวบ่งชี้ดังนี้ คือ ไม่มีอาหารขยะภายในโรงเรียน ไม่ดูหนังลามก มีการชื่นชมคุณความดีหน้าเสาธงทุกวัน มีโฮมรูมเพื่อสะท้อนความรู้สึกเช่นความรู้สึกที่ได้ทำความดี ครู ผู้บริหาร และนักเรียน มีสมุดบันทึกความดี ครู ผู้บริหาร และนักเรียนสอบได้ ธรรมะศึกษาตรีเป็นอย่างน้อย มีการบริหารจัดการ เจริญปัญญาก่อนการประชุมทุกครั้ง มีพระมาสอนอย่างสม่ำเสมอ จะเห็นได้ว่าโรงเรียนวิถีพุทธฯ มีการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนตามหลักของภาวนา 4 กล่าวคือ 1) พัฒนาการทางกาย (กายภาวนา) การเจริญกาย 2) พัฒนาการทางด้านสังคม (ศีลภาวนา) การเจริญศีลคือการพัฒนาความประพฤติฝึกอบรมให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย กฎเกณฑ์และกติกาสังคม ไม่เบียดเบียน หรือก่อความเดือดร้อนเสียหายให้แก่สังคม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี 3) พัฒนาการทางจิต (จิตภาวนา) การเจริญจิต คือพัฒนา ฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็ง มั่นคง เจริญองงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตา กรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิ สดชื่น เบิกบาน ผ่องใส เป็นต้น 4) พัฒนาการทางปัญญา (ปัญญาภาวนา) การเจริญปัญญา คือการพัฒนาปัญญา การฝึกอบรมทางปัญญา ให้รู้และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกและชีวิตตามสภาวะที่เป็นจริง สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ไม่ลุ่มหลงไปตามกระแสนิยม สามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา ซึ่งการพัฒนาตามหลักพุทธธรรมดังกล่าวนี้เป็นกระบวนการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั่นเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ นางนิตดา ชื่นแสงเนตร์ (2550: ก) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์” ผลการศึกษาพบว่า การศึกษาของโรงเรียนสัตยาไสคือเครื่องมือในการยกระดับจิตใจให้กับผู้เรียนให้แสดงออกมาเป็นอุปนิสัยที่สั่งงานด้วยกระบวนการเรียนรู้ไปสู่การเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนได้เอง การแปรความหมายการศึกษาไปสู่การปฏิบัติด้วยการให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้จากภายในด้วยวิธีการฝึกจิตใจ ผู้เรียนให้มีสมาธิจากการทำสมาธิและการสวดมนต์ ควบคู่กับวิธีการสอนที่บูรณาการความรู้ทุกหน่วยวิชาไปกับคุณธรรม โดยครูใช้ความรักความเมตตากระตุ้นให้ผู้เรียนเข้าถึงคุณค่าภายในตัวเองและนำออกมาปฏิบัติให้เป็นประโยชน์กับผู้อื่น

4) ด้านการเรียนการสอน ทางโรงเรียนมีนโยบายให้เด็กทั้งหมดในโรงเรียนปฏิบัติเหมือนกัน และปฏิบัติด้วยกัน ดังนี้ มีการบริหารจัดการ เจริญปัญญา ก่อนเข้าเรียนเช้าและบ่าย ทั้งครู และนักเรียน บูรณาการวิถีพุทธทุกกลุ่มสาระและในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ครูพานักเรียนทำโครงการคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสา สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคนไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัดเดือนละ 1 ครั้ง มีวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคนเข้าค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ซึ่งในช่วงที่ผ่านมาทางโรงเรียนได้มีการดำเนินการตามตัวบ่งชี้เหล่านี้อย่างชัดเจนและเห็นเป็นรูปธรรม เมื่อทางโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ มีแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนดังกล่าวมานี้ นับได้ว่าได้ดำเนินการตามแนวทางของหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทวีศักดิ์ ทองทิพย์ (2555: ก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการวิเคราะห์การศึกษาตามหลักไตรสิกขา ผลจากการศึกษาพบว่า...1) การศึกษาตามหลักไตรสิกขา พบว่า พระพุทธเจ้าตรัสหลักไตรสิกขาไว้ใน วัชชีปุตตสูตร ทุติยสิกขัตตยสูตร และตติยสิกขาสสูตร ไตรสิกขา มีความหมายว่า การฝึกอบรมด้านความประพฤติ จิต และปัญญา ไตรสิกขา

สามารถจัดประเภทได้ ตามหลักไตรสิกขา ตามมรรคมืองค์แปด และตามธรรมชั้นสาม ความสำคัญของหลักไตรสิกขา คือ เป็นที่หลอมรวมสิกขาบทในพระปาฏิโมกข์ เป็นสิกขาบทเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ มีอิทธิพลต่อคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นที่หลอมรวมหลักปฏิบัติธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนา สารสำคัญของหลักไตรสิกขามี 3 อย่าง คือ ศีล สมาธิ ปัญญา การศึกษาตามหลักไตรสิกขามีส่วนประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ การจัดหาหรือสร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ การสร้างสัมมาทิฐิ การศึกษาตามหลักไตรสิกขา และการวัดและประเมินผลการศึกษาตามหลักไตรสิกขา 2) วิเคราะห์การศึกษาตามหลักไตรสิกขา พบว่า หลักไตรสิกขามีที่มาอยู่ในวัชชีปัตตสูตร ทุติยสิกขัตตยสูตร และตติยสิกขาสูตร กาเนตการศึกษาสมัยพุทธกาลเริ่มจากกลุ่มปัญจวัคคีย์ ผู้ศึกษาสมัยพุทธกาลแบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มบรรพชิตและกลุ่มคฤหัสถ์ ทั้งสองกลุ่มนี้ได้มีการกำหนดคุณสมบัติไว้แตกต่างกันด้วย ขอบเขตของการศึกษาในพระพุทธศาสนารวมอยู่ในหลักไตรสิกขา การเรียนการสอนในสมัยพุทธกาลมีลักษณะเป็นแบบมุขปาฐะ การศึกษาตามหลักไตรสิกขามีขั้นตอนดำเนินการที่สำคัญอยู่ 4 ประการ คือ จัดหาหรือสร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ สร้างสัมมาทิฐิฝึกตามหลักไตรสิกขา วัดและประเมินผลตามหลักไตรสิกขา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาเสกสรรค์ จิรภาโส (จัสแสง) (2552: ก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์หลักไตรสิกขาที่มีต่อการจัดการศึกษาไทย” ผลการศึกษาพบว่า การศึกษาตามหลักไตรสิกขาเป็นการบูรณาการการศึกษาให้สอดคล้องกับ ศาสนา คุณธรรม และจริยธรรม ทั้งปริยัติ และ ปฏิบัติ

3 ผลสำเร็จการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์ ผลการประเมินความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาที่มีต่อผลสำเร็จการปลูกฝังคุณธรรมโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์ 4 ด้าน คือ ด้านพฤติกรรม นักเรียน ด้านกิจกรรมประจำวันพระ ด้านการส่งเสริมวิถิพุทธ และด้านการเรียนการสอน โดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก จึงสรุปได้ว่า โรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์ ได้มีการปลูกฝังคุณธรรมโรงเรียนวิถิพุทธในความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาโดยภาพรวมประสบผลสำเร็จอยู่ในระดับดีมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทวีศักดิ์ ทองทิพย์ (2557: ก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ จังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ ผลจากการศึกษาพบว่า ...ผลการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ มีผลสำเร็จ 3 ประการ คือ 1) ผลสำเร็จตามจุดเน้นด้านอัตลักษณ์ของโรงเรียนวิถิพุทธ มีคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดีเยี่ยม และผลการประเมินความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาและความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อผลสำเร็จตามจุดเน้นด้านอัตลักษณ์ของโรงเรียนวิถิพุทธ โดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก 2) ผลสำเร็จตามผลการประเมินมาตรฐานการศึกษาของ สมศ. โดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก และผลการประเมินความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาที่มีต่อคุณภาพการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาโดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก 3) ผลสำเร็จของการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา พบว่าสถานศึกษามีทรัพยากรทางการบริหารทุกด้านอย่างพอเพียงและมีการบูรณาการหลักไตรสิกขาในด้านกระบวนการบริหาร เป็นไปตามหลักของไตรสิกขา ชุมชนได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธ และผลการประเมินความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาและความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนโดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนวิถิพุทธจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ มี 3 แนวทาง คือ 1) แนวทางพัฒนาด้านอัตลักษณ์

โรงเรียนวิถิพุทธ กลุ่มตัวบ่งชี้ใดที่ดำเนินการได้ครบถ้วนตามจุดเน้นด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถิพุทธแล้ว สถานศึกษาต้องรักษาให้คงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป กลุ่มตัวบ่งชี้ใดที่ยังมิได้ดำเนินการต้องจัดดำเนินการให้มีขึ้น และให้นำแนวทางพัฒนาที่นำเสนอไว้ในด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหาร ด้านกิจกรรมประจำวันพระ ด้านการส่งเสริมวิถิพุทธ และด้านการเรียนการสอน มาใช้เป็นแนวทางพัฒนาด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถิพุทธ 2) แนวทางพัฒนาด้านคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ให้นำแนวทางพัฒนาตามมาตรฐานที่นำเสนอไว้ในด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านการจัดการศึกษา ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา และด้านมาตรการส่งเสริม มาใช้เป็นแนวทางพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 3) แนวทางพัฒนาด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา ด้านสถานศึกษา จัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคมให้เป็นไปตามหลักของศีล ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกัลยาณมิตร จัดกิจกรรมพัฒนาด้านสมรรถภาพจิต คุณภาพจิต สุขภาพจิต จัดกิจกรรมพัฒนาปัญญาของบุคลากรและนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ด้านชุมชน สถานศึกษาและสถาบันในชุมชน ร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน อนุรักษ์ และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของชุมชน

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาผลสำเร็จการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสหัส จังหวัดสุรินทร์” สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยดังต่อแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาผลสำเร็จการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ตำบลขอนแก่น อำเภอสหัส จังหวัดสุรินทร์” ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ ควรกำหนดเป็น นโยบายเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้

1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ด้านรัฐบาล คือ รัฐบาลต้องสนับสนุนโดยน่านโยบายและยุทธศาสตร์เกี่ยวกับโรงเรียนวิถิพุทธ พ.ศ.2545 มาฟื้นฟู ปรับปรุง แก้ไขจุดบกพร่องต่าง ๆ โดยการระดมความคิดเห็นจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถิพุทธในช่วงที่ผ่านมาทุกภาคส่วนมาให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาหรืออุปสรรค และนำเสนอแนวทางพัฒนาโครงการโรงเรียนวิถิพุทธให้มีความชัดเจนสมบูรณ์

มากยิ่งขึ้น จากนั้นรัฐบาลจึงนำแนวทางที่มีความชัดเจนสมบูรณ์ดังกล่าวมาใช้อย่างจริงจังและต่อเนื่องโดยผ่านหน่วยงานของรัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

2) ด้านสถานศึกษา คือ สถานศึกษาควรจัดทำแผนพัฒนาหรือแผนปฏิบัติการของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักไตรสิกขา ให้มีเนื้อหาครอบคลุมตามพุทธธรรมเช่น หลักของศีล สมาธิ และปัญญา เป็นต้น

2 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ ควรนำไปปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้ สถานศึกษาควรมีข้อมูลสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบริหารสถานศึกษา ซึ่งข้อมูลส่วนน้อยอย่างน้อยควรประกอบด้วย 4 ด้านต่อไปนี้ คือ

1) ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน เช่น ประวัติโรงเรียน สภาพทั่วไปของชุมชนในเขตพื้นที่ สถานศึกษาให้บริการ และด้านสภาพทั่วไปของสถานศึกษา

2) ข้อมูลการบริหารจัดการศึกษา เช่น มีโครงสร้างการบริหารงาน มีวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย อัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ของสถานศึกษา แนวทางพัฒนา กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา และ การดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา ที่มีความชัดเจนและนำมาปฏิบัติให้เกิดผลได้จริง

3) ข้อมูลผลการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เช่น ผลการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา ผลการประเมินคุณภาพภายในจากต้นสังกัด และผลการประเมินคุณภาพการศึกษาจากภายนอกในรอบต่าง ๆ

4) ข้อมูลการบริหารสถานศึกษาในบริบทความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ เช่น ข้อมูลด้านสถานศึกษาและด้านชุมชน เหล่านี้เป็นสารสนเทศสนับสนุนเกี่ยวกับผลงานที่สถานศึกษาดำเนินการผ่านมาแล้วได้เป็นอย่างดี ดังนั้นสถานศึกษาควรมีระบบการจัดเก็บที่ดี หากต้องการใช้เพื่อสนับสนุนการบริหารก็นำมาใช้ได้สะดวก ข้อมูลนี้ยังสามารถนำมาให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน และองค์กรอื่น ๆ ได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

1) ศึกษาเปรียบเทียบแนวการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมระหว่างองค์กร

2) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานภาครัฐ

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

นาถนัตตา ชื่นแสงเนตร์. (2550). “การศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ทวีศักดิ์ ทองทิพย์. (2555). “การวิเคราะห์การศึกษาตามหลักไตรสิกขา”. สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาเสกสรวร จิรภาโส (จีแสง). (2552). “การศึกษาวิเคราะห์หลักไตรสิกขาที่มีต่อการจัดการศึกษาไทย”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ทวีศักดิ์ ทองทิพย์. (2557). “ผลของการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำ จังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์”. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

จริยธรรมการตีพิมพ์บทความในวารสารบัณฑิตศึกษาชัยภูมิปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

วารสารบัณฑิตศึกษาชัยภูมิปริทรรศน์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ ให้ความสำคัญกับการรักษามาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ดังนั้น จึงกำหนดให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามหลักการและมาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์อย่างเคร่งครัด ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของบรรณาธิการและกองบรรณาธิการในวารสารบัณฑิตศึกษาชัยภูมิปริทรรศน์

1. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาและตรวจสอบบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารทุกบทความ โดยพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาบทความกับเป้าหมายและขอบเขตของวารสาร รวมถึงตรวจสอบคุณภาพของบทความตามกระบวนการประเมินคุณภาพบทความก่อนการตีพิมพ์
2. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องใช้หลักการในพิจารณาบทความโดยอ้างอิงเหตุผลทางวิชาการเป็นหลัก และต้องไม่มีอคติต่อผู้นิพนธ์บทความและเนื้อหาบทความที่พิจารณาไม่ว่าจะด้วยกรณีใดๆ ทั้งสิ้น
3. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์บทความหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความ ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ในเชิงธุรกิจหรือในการนำไปเป็นผลงานทางวิชาการของตนเอง
4. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่ปิดกั้น เปลี่ยนแปลง หรือแทรกแซงข้อมูลที่ใช้แลกเปลี่ยนระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความและผู้นิพนธ์บทความ
5. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องปฏิบัติตามกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ของวารสารอย่างเคร่งครัด

บทบาทหน้าที่ของผู้นิพนธ์บทความในวารสารบัณฑิตศึกษาชัยภูมิปริทรรศน์

1. บทความที่ผู้นิพนธ์ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน
2. ผู้นิพนธ์บทความต้องทำการอ้างอิงให้ถูกต้องทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมานำเสนอหรืออ้างอิงประกอบในเนื้อหาบทความของตนเอง และต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น
3. หากผลงานทางวิชาการของผู้นิพนธ์เกี่ยวข้องกับการใช้สัตว์ ผู้เข้าร่วม หรืออาสาสมัคร หรือผลการวิจัยมีประเด็นที่เปราะบางต่อผู้ให้ข้อมูล ผู้นิพนธ์ควรดำเนินการตามหลักจริยธรรม ปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด รวมถึงต้องได้รับความยินยอมก่อนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลหรือแสดงเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือในสัตว์ ทดลองประกอบด้วยทุกครั้ง
4. ผู้นิพนธ์บทความต้องยินยอมโอนลิขสิทธิ์ให้แก่วารสารชัยภูมิปริทรรศน์ ก่อนการตีพิมพ์ และไม่นำผลงานไปเผยแพร่หรือตีพิมพ์กับแหล่งอื่น ๆ หลังจากที่ได้รับการตีพิมพ์กับวารสารชัยภูมิปริทรรศน์แล้ว

5. ชื่อผู้นิพนธ์ที่ปรากฏในบทความต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในบทความนั้นๆ จริง

บทบาทหน้าที่ของผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความ

1. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์บทความ การพิจารณาคุณภาพของบทความต้องคำนึงถึงคุณภาพของบทความเป็นหลัก และพิจารณาบนหลักการและเหตุผลทางวิชาการโดยปราศจากอคติหรือความขัดแย้งส่วนตัว
2. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องตระหนักว่าตนเองเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของบทความที่รับประเมินอย่างแท้จริง
3. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่แสวงหาประโยชน์จากบทความที่ตนเองได้ทำการประเมิน
4. หากผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความได้ตรวจสอบแล้วพบว่าบทความที่รับประเมิน เป็นบทความที่คัดลอกผลงานชิ้นอื่น ๆ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบทันที พร้อมแสดงหลักฐานประกอบที่ชัดเจน
5. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องรักษาระยะเวลาประเมินตามกรอบเวลาประเมินที่วารสารชัยภูมิปริทรรศน์กำหนด รวมถึงไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความให้ผู้อื่นได้รับรู้

การเตรียมต้นฉบับเพื่อการเสนอจัดพิมพ์ในวารสารชัยภูมิปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

วารสาร “ชัยภูมิปริทรรศน์” วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีนโยบาย ส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยของนักศึกษา คณาจารย์ และนักวิชาการที่สนใจ นอกจากนี้ยังเป็นเวทีวิชาการ เพื่อแลกเปลี่ยนทัศนะและข้อคิดเห็นทางด้านการศึกษ โดยรูปแบบผลงานที่วารสารจะรับพิจารณา มี 3 ประเภท คือ บทความวิจัย บทความหนังสือ และบทความวิชาการ

บทความวิจัย บทความหนังสือ และบทความวิชาการที่จะได้รับการพิจารณาจัดพิมพ์ในวารสาร “ชัยภูมิปริทรรศน์” นี้ จะต้องได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ก่อนเพื่อให้วารสารมี คุณภาพและนำไปอ้างอิงได้

การเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย บทความวิชาการ บทความหนังสือ และงานวิชาการอื่น ๆ มีดังนี้

1. **ภาษา** เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้ การใช้ภาษาไทยให้ยึดหลักการใช้คำศัพท์และชื่อ บัญญัติตามหลักของราชบัณฑิตยสถาน ควรหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาอังกฤษในข้อความ ยกเว้นกรณีจำเป็น ให้ เขียนคำศัพท์ภาษาไทยตามด้วยวงเล็บภาษาอังกฤษ ให้ใช้ตัวเล็กทั้งหมดยกเว้นชื่อเฉพาะ ต้องขึ้นต้นด้วย ตัวอักษรใหญ่ บทความส่วนที่เป็นภาษาอังกฤษควรให้ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษ ตรวจสอบความถูกต้อง ก่อนที่จะส่งต้นฉบับ

2. **การพิมพ์** ให้จัดพิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด ด้วยรูปแบบตัวอักษร TH Sarabun PSK ขนาด 16 พอยต์ โดยจัดหน้ากระดาษขนาด A4 ตั้งค่าหน้ากระดาษสำหรับการพิมพ์ห่างจากขอบกระดาษทุก ด้าน ด้านละ 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร)

3. **จำนวนหน้า** บทความวิจัย บทความหนังสือ และบทความวิชาการ ตั้งแต่หัวข้อเรื่องจนถึง บรรณานุกรมควรมีความยาวไม่เกิน 15 หน้า กระดาษ ขนาด A4

การเรียงลำดับเนื้อหา

1. บทความวิจัย

1.1 ชื่อเรื่อง ควรสั้น กระชับ และสื่อเป้าหมายหลักของการศึกษาวิจัย ไม่ใช่คำย่อชื่อเรื่องต้องมี ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยมาก่อนและอีเมล

1.2 ชื่อผู้นิพนธ์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตำแหน่งทางวิชาการ หน่วยงานหรือสถาบัน ที่สังกัด

1.3 บทคัดย่อ (abstract) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นเนื้อความย่อที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย โดยเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหา เช่น วัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา ผลงานและการวิจารณ์อย่างต่อเนื่องกัน ไม่ควรเกิน 455 คำ หรือมีความยาวไม่เกิน 12 บรรทัด ไม่ควรมีคำย่อ ให้บทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อน ภาษาอังกฤษ

1.4 คำสำคัญหรือคำหลัก (Keywords) ให้ระบุทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ใส่ไว้ท้ายบทคัดย่อของแต่ละภาษา จำนวนไม่เกิน 5

1.5 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาหรือบทนำ เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกความเป็นมา ให้ข้อมูลทางวิชาการพร้อมทั้งจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องอย่างคร่าว ๆ และมีเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย วัตถุประสงค์ของการศึกษาและวิจัยนั้นด้วย

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย ให้ระบุรายละเอียดวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งที่น่าสนใจ จำนวน ลักษณะเฉพาะ ของตัวอย่างที่ศึกษา ตลอดจนเครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการศึกษา อธิบายวิธีการศึกษา หรือแผนการ ทดลองทางสถิติ การสุ่มตัวอย่าง วิธีการเก็บข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1.7 ผลการวิจัย แจ้งผลที่พบตามลำดับหัวข้อของการศึกษาวิจัยอย่างชัดเจนได้ใจความ ถ้าผลไม่ ชัดชัดไม่มีตัวเลขมาก ควรใช้คำบรรยาย แต่ถ้ามีตัวเลขมาก ตัวแปรมาก ควรใช้ตาราง แผนภูมิ แทน ไม่ควรมี เกิน 5 ตารางหรือแผนภูมิ ควรแปลความหมายและวิเคราะห์ผลที่ค้นพบ และสรุปเปรียบเทียบกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

1.8 อภิปรายผล ชี้แจงว่าผลการศึกษาดตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หรือแตกต่างไปจากผลงานที่มีผู้รายงานไว้ก่อนหรือไม่ อย่างไร เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้นและมีพื้นฐานอ้างอิงที่เชื่อถือได้ และให้จบด้วย ข้อเสนอแนะที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์หรือทิ้งประเด็นคำถามการวิจัย ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยต่อไป

1.9 ตาราง รูปภาพ และแผนภูมิ ควรคัดเลือกเฉพาะที่จำเป็น และต้องมีคำอธิบายสั้น ๆ แต่สื่อความหมายได้สาระครบถ้วนในกรณีที่ป็นตาราง คำอธิบาย ต้องอยู่ด้านบน ในกรณีเป็นรูปภาพหรือแผนภูมิคำอธิบายต้องอยู่ด้านล่าง

1.10 บรรณานุกรม สำหรับการพิมพ์เอกสารอ้างอิง ทั้งเอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษโดยมีหลักการทั่วไป

2. บทวิจารณ์หนังสือ

2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับหนังสือ

2.2 ชื่อผู้วิจารณ์

2.3 บทวิจารณ์

2.4 บรรณานุกรม

3. บทความวิชาการ

3.1 ชื่อเรื่อง

3.2 ผู้แต่ง

3.3 บทนำ

3.4 เนื้อหา

3.5 บทสรุป

3.6 บรรณานุกรม

4. งานวิชาการอื่น

กรอบในการเขียนให้ใช้ในกรณีเดียวกันกับงานวิชาการอื่นๆ ข้างต้น
ขอบเขตการตีพิมพ์

วารสาร “ชัยภูมิปริทรรศน์” วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รับผิดชอบเผยแพร่ บทความในด้านพุทธศาสนา, ศาสนาและปรัชญา, มนุษยศาสตร์, สังคมศาสตร์ และสังคมโดยเน้นด้านการศึกษาศาสตร์หรือครุศาสตร์ เช่น สาขาวิชาการบริหารการศึกษา การสอนภาษาไทย การสอนภาษาอังกฤษ การสอนสังคมศึกษา การสอนพระพุทธศาสนา การศึกษาปฐมวัย การประถมศึกษา ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา สหวิทยาการด้านการศึกษาและสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

วาระการตีพิมพ์

วารสาร “ชัยภูมิปริทรรศน์” มีวาระการตีพิมพ์เผยแพร่ ปีละ 3 ฉบับ ได้แก่

ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน

ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม

การส่งต้นฉบับ

- Email: โดยส่งไฟล์เวิร์ด (word) และไฟล์ Pdf. ไปที่ poonsakkamol@gmail.com

- ID Line: 0644424698

- จัดส่งผ่านระบบ Thaijo ที่ <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jcr/index> วารสาร “ชัยภูมิปริทรรศน์”วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- สามารถส่งได้ด้วยตนเองที่กองบรรณาธิการวารสาร “ชัยภูมิปริทรรศน์”วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลข ที่ 97 หมู่ 14 บ้าน โนน เหลี่ยม ตำบล นาฝาย อำเภอ เมืองชัยภูมิ ชัยภูมิ 36000

การเขียนบรรณานุกรม

การรวบรวมรายการเอกสารทั้งหมดที่ผู้เขียนได้ใช้อ้างอิงในการเขียนผลงานนั้นๆ จัดเรียงรายการ ตามลำดับอักษรชื่อผู้แต่ง ภายใต้หัวข้อเอกสารบรรณานุกรม สำหรับบทความภาษาไทย หรือ References สำหรับบทความภาษาอังกฤษ ให้ใช้รูปแบบการเขียนแบบ APA V.6 (American Psychological Association) ตัวอย่างการเขียนมีดังนี้

หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์), ชื่อเรื่อง (ครั้งที่พิมพ์), สถานที่พิมพ์, ผู้จัดพิมพ์

ตัวอย่าง

พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2547). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้าง การเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.)

Potter, M.E. (1990). The Competitive advantage of nations. New York: Free Press.

บทความในวารสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ. /ปีที่พิมพ์, ชื่อบทความ ชื่อวารสาร, ปีที่หรือเล่มที่ (ฉบับที่ (ถ้ามี)), /เลขหน้า

ตัวอย่าง

มะลิวรรณ โคตรศรี. (2548). การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความสามารถในการแก้ปัญหาทาง

คณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วารสารวิจัยและวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 3(1), 32-48.

Foster, W.P. (2004). The decline of the local a challenge to educational leadership. Education Administration Quarterly, 40(2), 176-191.

วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย

ชื่อผู้ทำวิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย (ปีที่พิมพ์) ชื่อวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์และ สารนิพนธ์ หรือรายงานการวิจัย ระดับวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์และสารนิพนธ์, ชื่อสาขาวิชา/ คณะ, ชื่อมหาวิทยาลัย/วิทยาลัย/หน่วยงาน

ตัวอย่าง

นพพร ไทยเจริญ. (2549). การสร้างชุดการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เรื่อง ดินและหินในท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาหลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา

Shim, W. J. (1996). Contamination and bioaccumulation of tributyltin and triphenyltin compounds in the Chinhae Bay system, Korea. Master's thesis, Department of Oceanography, Seoul National University.

บทความจากเว็บไซต์ (Web Site)

ชื่อผู้แต่ง / ชื่อบทความ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: ที่อยู่เว็บไซต์ / วัน เดือน ปี

ตัวอย่าง

พรรณี บัวเล็ก, พัฒนาการทุนนิยมในประเทศไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <<http://research.krirk.ac.th/pdf>> [25 December 2019]